

Možnosti řešení rozvodových sporů o dítě ve Zlínském kraji

Bc. Jana Kudličková Davidová

Diplomová práce

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana KUDLIČKOVÁ DAVIDOVÁ**

Osobní číslo: **H09008**

Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Problematika rozvodových sporů ve vztahu k dítěti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny a rozvodových sporů.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

COLOROSOVÁ B. Krizové situace v rodině. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7

KRATOCHVÍL, S. Manželská terapie. Hradec Králové: MACH, 1992

MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9

MOŽNÝ, I. Sociologie rodiny. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9

POUPĚTOVÁ, Š. Netrapte se po rozvodu. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2046-3

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Ivana Marášková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

20. ledna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

29. dubna 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26. 4. 2011

.....

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola navýše zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Moje závěrečná diplomová práce se zabývá problematikou rozvodu rodičů a jaký vliv má tato situace na děti. Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část popisuje způsoby chování rodičů v případech, kdy nejsou schopni spolu komunikovat a domlouvat se na záležitostech týkajících se svých dětí. Rovněž upozorňuje na možnosti řešení těchto situací. Praktická část této diplomové práce obsahuje výzkum založený na rozhovorech s odborníky zabývajícími se touto problematikou v různých zařízeních ve Zlínském kraji. Výzkum rovněž obsahuje výsledky studia spisové dokumentace případů sledované problematiky na dvou pobočkách Fondu ohrožených dětí v loňském roce.

Klíčová slova:

rozvod, děti, syndrom zavrženého rodiče, vliv rozvodu, Fond ohrožených dětí,

ABSTRACT

My graduation theses deals with the consequences of divorce and its influence on children. This thesis consists of two parts. Theoretical – describes ways of parents' behaviour when they are not able to collude about their children's matters and also points out to the possibilities of solving these situations. The practical part of my graduation theses contents a research based on interviews with specialists which deals with solving this issue in different institutions in Zlín Region. The research also contains the document analysis results of focused cases from two branches of The Fund for children in need in Zlín Region last year.

Keywords:

divorce, children, Parental alienation syndrome, influence of divorce, The Fund for children in need

Děkuji všem odborníkům, které jsem oslovila v souvislosti s provedením výzkumné části
mojí diplomové práce, že byli ochotni mi věnovat svůj čas a podělit se se mnou o své zku-
šenosti.

Také velmi děkuji PhDr. Mgr. Ivaně Maráškové za odborné vedení, poskytnuté rady a pod-
něty k mojí diplomové práci.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 KDYŽ RODIČE JIŽ NECHTĚJÍ BÝT SPOLU	13
1.1 ROZVOD MANŽELSTVÍ	13
1.2 ROZCHOD NESEZDANÝCH RODIČŮ	14
1.3 REAKCE DĚTÍ NA ROZCHOD RODIČŮ	15
2 POROZVODOVÉ USPOŘÁDÁNÍ PÉČE O DĚTI	19
2.1 KRITÉRIA PRO POSUZOVÁNÍ VÝCHOVNÝCH SCHOPNOSTÍ RODIČŮ	19
2.2 ZPŮSOBY PÉČE O DÍTĚ PO ROZCHODU RODIČŮ	21
2.2.1 Svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů	22
2.2.2 Svěření dítěte do střídavé výchovy.....	22
2.2.3 Svěření dítěte do společné výchovy	23
2.2.4 Tabulky a graf	23
2.3 PRAVIDLA PRO REALIZACI PÉČE.....	25
2.4 KDO ROZHODUJE	26
3 DÍTĚ UPROSTŘED KONFLIKTU RODIČŮ	27
3.1 MOTIVY RODIČŮ K VYVOLÁVÁNÍ KONFLIKTŮ	27
3.2 PROJEVY CHOVÁNÍ RODIČŮ A JEHO DOPAD NA DÍTĚ.....	29
3.2.1 Pomlouvání	29
3.2.2 Ostrá kritika, napadání	30
3.2.3 Programování	30
3.2.4 Syndrom zavrženého rodiče	31
3.3 KAZUISTIKA	32
4 INSTITUTE A ODBORNÍCI ZABÝVAJÍCÍ SE ŘEŠENÍM SPORŮ RODIČŮ O DĚTI	36
4.1 ORGÁNY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	36
4.2 SOUDNÍ ZNALEC	37
4.3 PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ.....	38
4.4 MEDIACE.....	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
5 POSTUP PŘI ZPRACOVÁNÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	42
5.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU, CÍL VÝZKUMU.....	42
5.2 TYP VÝZKUMU, METODY	42
5.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	45
5.4 PRŮBĚH VÝZKUMU	46
6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU „A“ PROVÁDĚNÉHO METODOU	

POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ	48
6.1 ANALÝZA ROZHOVORŮ, INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT	48
6.1.1 Počet klientů spadajících do sledované problematiky.....	48
6.1.2 Indikace k první návštěvě.....	49
6.1.3 Jevy, se kterými se odborníci při řešení problematiky setkávají.....	51
6.1.4 Požívané metody při řešení případů	54
6.1.5 Spolupráce s jinými institucemi a odborníky	60
6.1.6 Překážky v řešení případů	62
6.1.7 Chybějící služby a instituce.....	64
6.1.8 Návrhy na systémové změny.....	66
6.1.9 Sdělení v závěru rozhovoru.....	67
6.2 ZÁVĚR VÝZKUMU PROVÁDĚNÉHO METODOU POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ	67
7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU „B“ PROVÁDĚNÉHO METODOU STUDIA DOKUMENTŮ	71
7.1 ZPŮSOB PROVEDENÍ VÝZKUMU B	71
7.2 INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT.....	71
7.3 ZÁVĚR ČÁSTI VÝZKUMU PROVÁDĚNÉHO METODOU STUDIA SPISOVÉ DOKUMENTACE.....	77
8 ZÁVĚR VÝZKUMU	79
8.1 VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU V PRAXI	81
ZÁVĚR	82
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	84
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	86
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	87
SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

Rozvod manželství či rozpad partnerského svazku je považován za jedno z nejobtížnějších životních období z hlediska psychické zátěže jak pro účastníky samotné, tj. rodiče a většinou i pro širší rodinu, ale především pak pro děti právě těchto rozcházejících se rodičů. Dopad na děti nemusí být nutně negativní, pokud si rodiče uvědomují možné neblahé důsledky, které dítěti mohou poznamenat celý zbytek života, a jsou schopni překonat vzájemnou nevraživost.

Pro děti je přirozené, že chtějí žít ve šťastné rodině, mít oba své rodiče; mámu a tátu, kteří pro děti vytvářejí láskyplný domov a poskytují svým dětem příjemné zážitky. Děti mají přirozenou potřebu dostávat od svých rodičů lásku projevovanou způsobem přiměřeným věku dítěte, děti potřebují se svými rodiči sdílet čas ve společných hrách i běžných každodenních činnostech, děti potřebují stabilní rodinné zázemí k tomu, aby se naučily předvídat události a také pravděpodobné důsledky svých činů, děti potřebují dostávat od svých rodičů pomoc a povzbuzení stejně jako potřebují laskavým způsobem dostat vymezení hranic chování. Shrnuto a sečteno: děti potřebují ke svému přirozenému zrání a rozvoji oba své rodiče, kteří jim svým jednáním dávají příklad a poskytují cenné životní zkušenosti.

Mnoho dětí však dostává trpké zkušenosti právě od svých rodičů, kteří si dostatečně neuvědomují negativní dopady vzájemných konfliktů na dětskou psychiku. Děti jsou vystaveny vzájemným pomluvám svých rodičů, popouzení jedním rodičem vůči druhému, bránění ve styku s rodičem, který dítě nemá ve své péči, až po cílené „programování“, dítěte s cílem vytěsnit z jeho mysli každou pozitivní myšlenku či vzpomínku spojenou s tím druhým rodičem.

Moje diplomová práce si klade za cíl poukázat na různé možnosti řešení rozvodových sporů o dítě. Sporů, ve kterých „hlavní roli“ hrají právě jevy a situace s neblahými dopady na dětskou psychiku. S touto problematikou se setkávám v rámci výkonu svého zaměstnání, a tudíž vím, že ne všichni odborníci, zabývající se řešením sporů o dítě, vědí o všech dostupných možnostech řešení. Nebo je znají jen okrajově, či uvízli ve stereotypních postupech používaných po dlouhá léta v instituci, kde pracují. V praktické části diplomové práce se proto zaměřuji na výpovědi odborníků působících v institucích, do jejichž kompe-

tencí náleží pomoc při řešení sporů o dítě po rozchodu rodičů a hledání východisek z této situace, která má nepochybně negativní dopad na dětskou psychiku.

Ještě bych chtěla zmínit pár slov k terminologii používané v rámci této diplomové práce. Často zde budou zmiňovány výrazy „rozvod“ a „rozchod“ rodičů. Z právního hlediska se jistě jedná o termíny značně rozlišné. Je však obecně známo, že v posledních letech se značně zvyšuje počet partnerů žijících ve společné domácnosti bez uzavření manželství. Ať již se jedná o rozvod manželství, či se rozcházejí nemanželské páry, které spolu žily jen „na hromádce“, vždy se situace dotýká i jejich dětí. Pro deskripci charakteristických jevů a dopadů na dítě, popsaných v této práci, není v těchto termínech zásadní rozdíl. Pokud je tady užito výrazu „rozchod“ či „rozvod“, dotýká se situace obou skupin, tedy sezdáných i nesezdáných rodičů, pokud výslovně není uvedeno, že se jedná pouze o jednu z těchto skupin.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KDYŽ RODIČE JIŽ NECHTĚJÍ BÝT SPOLU

1.1 Rozvod manželství

Sociologický slovník charakterizuje rozvod takto: „Právní akt ukončující manželství žijících osob. Většinou jde o důsledek faktického rozpadu manželského vztahu. Rozvod je v západní sekularizované kultuře v důsledku křesťanské tradice stále považován za negativní jev, mimo jiné i pro psychické a ekonomické důsledky dopadající na děti a partnery. Možnost a formy rozvodu se podle společnosti liší.“(Jandourek, 2001, s.209)

Dále ve své definici Jandourek (2001) zmiňuje sociologické dopady rozvodu, uvádí přitom, že rozvodem vzniká neúplná rodina, ale značná část partnerů uzavírá časem manželství nová. S nárůstem rozvodovosti se zvyšuje výskyt sociálních problémů společnosti (pracovní možnosti rozvedených matek, narušená výchova dětí). Dále uvádí některé z faktorů usnadňující rozvod, mj.: vyšší důraz na osobní spokojenost ve vztahu oproti ekonomickému prvku silnému v tradiční společnosti, ekonomická a sociální emancipace ženy, ztráta kontroly širokého příbuzenstva nad (nukleární) atomární rodinou, možnost uzavření nového manželství, společenská tolerance k rozvodu.

Pokud dojde k rozvodu manželství či rozpadu partnerského svazku, je to považováno za jedno z nejobtížnějších období z hlediska psychické zátěže jak pro účastníky samotné, tj. rodiče a většinou i pro širší rodinu, ale především pak pro děti právě těchto rozvádějících se rodičů. Po právní stránce je jediným způsobem zániku manželství žijících manželů rozvod. Goode (In Možný, 2002) však uvádí další způsoby ukončení anebo dlouhodobého přerušení (dočasného ukončení) manželství:

- *opuštění rodiny jedním z partnerů;*
- *rodina vyprázdňené skořápky* („empty shell family“), tedy vznik situace, kdy pár spolu dále bydlí, ale neposkytuje si emocionální podporu, nekomunikuje a spolupracuje jen v nejnutnější míře;
- *dlouhodobá absence jednoho z manželů* pro jeho uvěznění, dlouhodobý pobyt v cizině, v emigraci, v bojující armádě, v ilegalitě atd.;
- *zánik některé z hlavních funkcí manželství* pro fyzickou, emocionální anebo mentální patologii jednoho z partnerů.

K tomuto výčtu pak Možný doplňuje ještě tzv. *rodičovské manželství*, čili forma, kdy rodiče udržují manželství v podobě společného vedení domácnosti a sdílené odpovědnosti za výchovu dětí, ale ostatní funkce manželství zanikly nebo byly oslabeny na minimum. Jak dodává, je to vlastně rozšířená varianta „empty shell family“.

Tyto charakteristiky se však zabývají většinou jen rozcházejícími se partnery a dopad na děti zmiňují pouze okrajově. Nutno je především zmínit traumata, která vytvářejí rozcházející se rodiče směrem ke svým dětem. Pokud se dítě ocitne uprostřed konfliktů rodičů, je ohrožené. Ocítá se v situaci, kdy po rozchodu rodičů žije s jedním z nich (v drtivé většině případů s matkou), kontakty s druhým rodičem jsou omezené. Doma je dítě svědkem projevů nevraživosti vůči rodiči, se kterým nežije. Projevy mohou být v různé intenzitě, od kategorie nechtěných či neuvědomělých poznámek až po cílenou „masáž“ dítěte, kdy je mu předkládáno, jak je druhý rodič zlý a vyhrožováno, co všechno dítěti udělá (často doplněno o smyšlené historky, jak dítěti ubližoval v době, kdy bylo dítě malé). Nastupuje tak syndrom zavrženého rodiče, což je stav, kdy v důsledku výše zmíněného jednání dochází k posílení vztahu dítěte s rodičem, se kterým žije a k odmítání rodiče druhého. Dítě se v tomto případě v jakémsi pudu sebezáchovy ztotožňuje s názory a postoji rodiče, se kterým žije, potlačuje citové potřeby vůči „odcizenému“ rodiči a tím také potlačuje část sebe – své identity (Poupětová, 2009).

1.2 Rozchod nesezdaných rodičů

Srovnáme-li rozpad partnerského svazku rodičů, kteří žili v manželství, s partnerským svazkem nesezdaných rodičů, je evidentní, že záležitosti týkající se určení výchovy a výživy nezletilých dětí jsou řešeny ve stejném rozsahu i stejným způsobem v obou případech. Z právního hlediska je rozdíl pouze v otázce vypořádání majetku, avšak na rozhodování o záležitostech nezletilých dětí nemá vliv, zda se jedná o rozvod manželství nebo se rozcházejí rodiče žijící ve „volném svazku“. Pokud rodiče dítěte nežijí spolu (bez ohledu na existenci manželství) a pokud se sami nedohodnou na úpravě svěření dítěte do výchovy, pak rozhoduje o záležitostech ohledně výchovy dítěte soud. (Novák, Průchová, 2007)

Nesezdané soužití rodičů dítěte se však od manželství liší v otázce určení otcovství. U dítěte narozeného v manželství je za otce automaticky ze zákona určen manžel matky. To platí i v případě rozvedených rodičů, pokud mezi právním zánikem manželství a narozením dítěte neuplynula lhůta 300 dnů. U nesezdaného páru je za otce dítěte určen muž, jehož otcovství bylo potvrzeno souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem nebo soudem (§ 52 odst. 1 zákona o rodině č. 94/1963 Sb.).

Při rozchodu rodičů tedy v záležitostech ohledně dítěte nezáleží na tom, zda se jedná o rozvod manželství či o rozpad partnerského soužití. Po stránce právní i psychické jsou oba tyto druhy rozchodu naplněny stejnými situacemi a doprovodnými jevy.

1.3 Reakce dětí na rozchod rodičů

Je pochopitelné, že rozdílnost vnímání konfliktní situace je ovlivněno především věkem dítěte. Jinak vnímá dítě dvouleté, které reaguje dle určitých signálů, jež jej obklopují, jako např. úsměvy a gesta rodičů, zabarvení hlasu, dotyky apod. Dle toho, zda jsou tyto signály pozitivní či negativní, dítě pak získává životní jistotu, nebo se naopak jeho životní jistota oslabuje. Dítě v předškolním věku se už však snaží si věci a události kolem sebe vysvětlovat. A jelikož se mu nedostává dostatek znalostí, nastupuje fantazie. Ta mu pomáhá přenést se přes všechny logické nesrovnalosti a konflikty mezi rodiči si zpracovává po svém, nezřídka si je vysvětluje jako důsledek právě svého špatného chování. Ve středním školním věku (asi od osmého až devátého roku dítěte) nastupuje období tzv. „identifikace s životní rolí podle pohlaví“. Je to věk, kdy děti nejhůře snášejí rodinné krize a rozvody rodičů, včetně toho, že v tomto věku nejhůře přijímají nového partnera svých rodičů. V dalším věkovém období dítěte, tedy v pubertě a ve věku mladistvém, je situace obdobná jako ve středním školním věku, avšak navíc zde hraje roli ještě další faktor, a tím je jakýsi „soudcovský postoj“ dítěte. Dítě tudíž nejen že vše vnímá, ale také posuzuje a hodnotí dle svých morálních (často ne úplně reálných) hledisek. Intenzita reakce na krizovou situaci v rodině je závislá také na stupni intelektové vyspělosti dítěte. Z výše popsaného tedy vyplývá, že neexistuje věk, kdy by dítě rozvratem rodiny netrpělo, pouze jeho reakce na situaci je různá, právě podle věku dítěte. (Matějček, Dytrych, 2002)

Je jisté, že rozchodem rodičů děti vždy něco ztrácejí. Přicházejí o stálou přítomnost jednoho z rodičů (v naprosté většině případů je to přítomnost otce), ale mnohdy také prarodičů z této strany, dále se nezřídka mění ekonomická situace a většina běžných životních postupů a rituálů, které si rodina vytvořila ve společném soužití. Rozvod sám není dílem okamžiku, ale je to celý dlouhý proces. Jak uvádí Kratochvíl (1992, s.227): „Začíná tehdy, když manželé uvažují o rozvodu jako reálné možnosti, a končí, když dojde k ustálení samostatného životního stylu.“ Pro dítě je celé toto období nesmírně stresující, zvláště pokud pouze vnímá, že se mezi rodiči něco děje, ale nikdo s ním o situaci nehovoří. Proto bychom neměli nechávat dítě v napětí, ale otevřeně mu formou přijatelnou dle jeho věku sdělit, co se v rodině děje a ujistit ho, že s rozpadem manželství dospělých nezaniká láska rodičů k němu samému. „Pamatujme, že dítě se lépe vzpomíná z psychického otřesu, který je časově omezen, než z takového, který se protahuje na měsíce, neřkuli na léta či celé dětství.“ (Matějček, Dytrych, 2002, s.37)

Barbara Colorosová (2008), matka tří dospělých dětí, učitelka, mezinárodně uznávaná odbornice v oboru rodičovské péče, neagresivního řešení konfliktů a zvládání zátěžových situací, uvádí ve své knize „Krizové situace v rodině“ jakýsi manuál pro situaci, jak dítěti říci, že jeho rodiče se rozvádějí. Za velmi důležité považuje říci dětem o rozvodu ještě dříve, než se jeden z rodičů odstěhuje. Také doporučuje sdělit tuto skutečnost společně, což napomůže tomu, že se děti jednak dozvědí pravdu nezkreslenou pohledem jednoho z rodičů, ale je to důležité rovněž pro zachování pocitu, že dítě má i nadále dva rodiče, kteří je milují. Tak jako neexistují dva stejné rozvody, neexistuje ani stejná reakce dětí. Mohou být v šoku a neschopny pláče, nebo naopak mohou plakat, že nebudou moci ani položit otázky, které je v této souvislosti budou trápit. Mohou se také na rodiče zlobit a odmítat jejich přítomnost. Nejběžnější otázky, které děti pokládají, anebo také nepokládají, ale trápí je, jsou následující:

- Kde budeme (my děti) bydlet?
- Kde bude bydlet máma? A kde táta?
- U koho budu v bezpečí?
- Budu chodit do stejné školy?
- Kdo si nechá psa?

- Budeme se vídat s babičkou a dědou?
- Budeme chudí?
- Kdo se o mě bude starat, když budu nemocný/á?
- Kdo mě bude vodit na kroužky?
- Kdy uvidím tátu (mámu)?

Starší děti budou zajímat i důvody rozvodu a proč své problémy rodiče nemohou vyřešit jinak než rozvodem. Děti také mají obavy z toho, že pokud se rodiče přestali milovat navzájem, mohou také přestat milovat i své děti. (Colorosová, 2008)

Na úskalí doporučeného postupu, aby skutečnost o rozvodu sdělili dětem oba rodiče současně, upozorňuje český psycholog Tomáš Novák – autor mnoha odborných publikací. Uvádí, že zahraniční odborná literatura radí, aby si oba rodiče s dítětem v klidu sedli a sdělili mu, že se chtějí rozejít. Novák poukazuje na to, že takovýto způsob sdělení se může odehrát snad jen „ve fantazii publicistů“. Domnívá se, že dospěla-li situace v rodině do stádia, kdy se rodiče hodlají rozvést, nejsou zpravidla již schopni spolupracovat. Novák společnou informaci rozhodně nedoporučuje tehdy, když nelze vyloučit následnou hádku. A to je v předrozvodových či rozvodových situacích prakticky kdykoliv. (Novák, 2000)

Toto vše je potřeba si uvědomovat a jednat vždy způsobem, aby situace na děti měla co nejmenší dopad. Neznamená to však, že rodiče budou dítě chránit tak, že s ním nebudou o situaci hovořit. Platí obecně, že děti velice intenzivně vnímají vše, co se děje kolem nich a vytuší, že něco není v pořádku, a pokud se dospělí budou vyhýbat rozhovorům na téma, o kterém si myslí, že by pro dítě bylo složité je pochopit, dospěje dítě k názoru, že se děje něco nepatřičného a že pokud by se ptalo rodičů na toto téma, ptá se na něco zakázaného, tabuizovaného. Může to vést ke ztrátě důvěry dítěte v rodiče a takto narušený vztah se těžko napravuje.

Důležité je také dbát na to, aby dítě nebylo svědkem nepřátelských aktů mezi rodiči. Nestačí však jen se přetvařovat a kontrolovat před dítětem, ale i vnitřně se s tímto pocitem nenávisti vyrovnat. Rozhodně by nenávist jednoho vůči druhému neměla dojít tak daleko, že jeden rodič bude před dětmi hovořit o tom druhém negativně, hanlivě, či situace dospěje dokonce až k tomu, že rodič bude dítě proti bývalému manželovi navádět a popouzet. Malým dítětem se dá celkem lehce manipulovat, ale s postupujícím věkem se taková situace

může obrátit právě proti tomu rodiči, který naváděl a popouzel. Dítě se totiž dostane do role jakéhosi nechtěného hodnotitele situace a v této roli se bude cítit natolik nepříjemně, že se bude snažit z ní vymanit. Nemusí to být přímo únik k tomu druhému rodiči, ale jakýsi únik zástupný, do nevhodné party, experimentování s alkoholem, drogami apod. Rovněž pokud dítě slyší od svého rodiče, že ten druhý je špatný, zlý, ubližuje apod., tak v určitém věku, kdy děti dospějí do období, kdy se formuje jejich identita jako člověka, začnou o sobě pochybovat právě v souvislosti, že oni sami jsou potomkem špatného člověka.

Pro zachování zdravého vývoje dětí by proto měl po rozvodu být zachován přirozený kontakt dítěte s oběma rodiči. „Psychologická poučka praví, že dítě přijme dva různé světy, dvě různá prostředí (a zvykne si v nich žít celkem bez větších problémů), ale jen pokud se mu nepřátelsky nemíchají.“ (Matějček, Dytrych, 2002, s.54)

Většina lidí si pod pojmem „týrané dítě“ představí bití, sexuální zneužívání či jiné formy fyzického týrání, jenže málokdo si uvědomí, kolik dětí je psychicky týráno svými rodiči, mezi kterými nefunguje vzájemná komunikace právě z toho důvodu, že se rozcházejí, rozvádějí, či jsou již rozvedeni. Takoví rodiče jsou schopni z důvodu, aby ublížili tomu druhému, provádět neuvěřitelné činy a jejich děti jim slouží jako nástroj pomsty. Rodiče si přitom neuvědomují, že dítě má odlišný pohled na spoustu životních záležitostí, nedokáže si mnohé věci vysvětlit a pochopit je. Dítě je ale velmi snadno ovlivnitelné a stává se tudíž jakýmsi prostředníkem, přes kterého si rodiče „vyřizují své účty“.

2 POROZVODOVÉ USPOŘÁDÁNÍ PÉČE O DĚTI

Během celého dlouhého vývoje lidstva se mezi muži a ženami ustálila dělba rolí, kdy muž je vnímán jako ten, který zajišťuje rodinu po materiální stránce, žena se pak stará o domácnost a pečuje o děti. Toto uspořádání má své kořeny v historii, kdy se ukázalo jako jediné možné pro přežití rodiny. V dnešní civilizované a globalizované společnosti dochází ke stírání typických mužských a ženských rolí, přesto však je nadále společností vnímáno jako přirozenější, že péče o děti přísluší matce. Z toho také vychází většina rodičů, a pokud v rodině dojde k jejich rozchodu, děti zůstávají v péči matky. Otec se s dětmi vídá o víkendech, o prázdninách či při jiných příležitostech apod. Existuje však celá řada otců, kterým tyto pouhé návštěvy svých dětí nestačí a chtějí se na výchově svých potomků podílet větší měrou.

2.1 Kritéria pro posuzování výchovných schopností rodičů

Americký psycholog Richard A. Warshak, který se zabývá především problematikou porozvodové péče o děti, poukazuje ve své knize „Revoluce v porozvodové péči o děti“ na kladné stránky svěřování dětí do péče rodiče na základě „gender preferencí“, tedy dívky do péče matek, chlapce do péče otců. Vychází z názoru, že chlapci se po rozvodu rodičů adaptují na novou situaci hůře než dívky a zdůvodňuje to faktem, že chlapci žijí převážně s matkami. Totéž platí o uspořádání, kdy dívky po rozvodu rodičů zůstanou v péči otce (i když takových případů je rozhodně méně než soužití matka – syn). Daleko lépe se podle něj dívky na novou situaci adaptují v péči matky. Warshak se při tom odvolává na výsledky svých výzkumů: „Děti ve výhradní péči rodiče shodného pohlaví – ve srovnání s dětmi ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví – byly posuzovány jako zralejší, více společenské, více spolupracující a samostatnější. Byly méně úzkostné, méně náročné a měly více sebeúcty. Byly také více spokojené s tím, jak bydlí a žijí. Jinými slovy, tyto děti byly více vyrovnané se sebou a se světem“. (Warshak, 1996, s.119)

I když Warshak toto genderové uspořádání považuje za vhodné, doporučuje jej využívat pouze jako doplňkové kritérium při rozhodování o svěřením dítěte do péče a varuje před jeho automatickým využíváním. Zabývá se proto také podrobněji problematikou svěřením dětí do výhradní péče otce a rolí matky v takovémto porozvodovém uspořádání.

Podrobněji se všemi kritérii pro posuzování, kterému z rodičů svěřit dítě po rozvodu, zabývá Eduard Bakalář v publikaci „Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné“. Tato kritéria nazývá „výchovnými předpoklady“ rodičů a mají sloužit především pro účely soudního rozhodování o svěření dítěte do péče. Podklady, či konkrétní skutečnosti vypovídající o výchovných předpokladech rodiče, poskytují soudu znalci z oboru psychologie, psychiatrie, sociální pracovnice příslušného orgánu sociálně právní ochrany dětí, popř. další odborníci. Bakalář uvádí celkem jedenáct nejdůležitějších kritérií, přičemž každé z nich ještě dále rozvádí a komentuje. Jsou to:

1. osobnost rodiče (citová zralost, porucha osobnosti, psychopatologie, lidská slušnost, schopnost vidět vlastnosti, schopnosti i nedostatky svého dítěte apod.)
2. vztah rodiče k dítěti (zjišťování, zda se jedná o „zdravou“ lásku k dítěti zaměřenou na rozvoj a štěstí dítěte, či lásku „deficitní - sobeckou“ zaměřenou na uspokojení vlastních potřeb rodiče)
3. charakter, morálka a struktura mravních norem rodiče (přečiny, přestupky, disciplinární řízení, fluktuace, ale také projevy charakteru rodiče v podobě chování během rozvodu)
4. respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem (zda osobní důvody rodiče nebrání ve styku s druhým rodičem, uvědomění si, že pro normální vývoj dítěte je žádoucí realizace styku s druhým rodičem)
5. vztah dítěte k rodiči (koho má dítě rádo, koho více akceptuje. Zde jsou skrytá nebezpečí např. v případech, kdy dítě již žilo po určitou dobu pouze s jedním z rodičů, u dětí v pubertě, kdy se projevuje opozice vůči rodiči stejného pohlaví, nebo dítě preferuje rodiče, který je liberálnější v dodržování pravidel apod.)
6. vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální role (k uspokojivému osvojení role musí mít děti vhodný vzor, popsáno blíže ve statí o „gender preferencích“)
7. úroveň vzdělání a inteligence rodiče (zvláště v případech, kdy dítě vykazuje zájem či nadání ve stejné oblasti jako rodič. Jinak nutno vnímat v celkovém kontextu a pouze jako doplňkové kritérium)

8. kontinuita prostředí pro dítě (dítě by pokud možno nemělo zpřetrhat svazky s důležitými osobami a prostředím, na které je zvyklé – příbuzní, kamarádi, spolužáci. Má-li však dítě traumatické vzpomínky, je změna prostředí pozitivním faktorem)
9. šíře rodinného zázemí (prarodiče i širší rodinné zázemí, nutno však zkoumat především kvalitu interpersonálních vztahů a ochotu příbuzných zastoupit rodiče v případě dočasné neschopnosti rodiče vykonávat rodičovské povinnosti)
10. biologické důvody (toto kritérium je spíše zneužíváno ve formulaci, že matka má biologicky dané lepší předpoklady pro péči o dítě. V poslední době se však více ukazuje, že otcové jsou schopni se o dítě „mateřsky“ postarat, pokud se jim k tomu dá příležitost)
11. socioekonomický statut (vychází se z předpokladu, že dostatek finančních prostředků znamená i lepší životní úroveň a zdravější životní styl: hygiena bydlení, hodnotnější strava, přístup k lepšímu vzdělání, podmínky pro rozvoj zájmů či nadání apod.)

(Bakalář, 1996)

Tato kritéria pro posuzování kvality výchovných schopností rodičů převzali do své publikace také autoři Novák a Průchová (2007). Každé kritérium stručně hodnotí a podrobněji kritice, přičemž v jejich hodnocení se odráží posun společnosti během doby uplynulé mezi vydáním publikace jejich a publikace Eduarda Bakaláře. Novák s Průchovou např. úplně vypustili kritérium č. 10 – „biologické důvody“ a u dalších kritérií poukazují na fakt, že mohou svádět k povrchnímu hodnocení. Znovu tak apelují na komplexnost posuzování i na zhodnocení pochybností v jednotlivých bodech. Ukazuje se tím nesmírná složitost celého rozhodovacího procesu a v závěru z toho vyplývá, že skutečně spravedlivé rozhodnutí při jednostranném svěřením do péče je prakticky nemožné.

2.2 Způsoby péče o dítě po rozchodu rodičů

V České republice je způsob rozhodnutí o výchově dítěte v souvislosti s rozvodem manželství upraven zákonem (Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů), který uvádí tři možnosti:

2.2.1 Svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů

Toto uspořádání je v praxi nejvíce využíváno, přičemž rodičem, do jehož výchovy je dítě svěřeno, bývá v naprosté většině matka. Novák s Průchovou (2007, s.61) uvádějí poměr 9 : 1, tj. na devět dětí svěřených do péče matky připadá jedno dítě svěřené do péče otce. Toto rozhodnutí však neznamená, že rodič, který nemá dítě ve své péči, je nějak omezen na výkonu svých rodičovských práv a povinností. Nadále zůstává zákonným zástupcem dítěte, má právo společně s druhým rodičem rozhodovat o podstatných záležitostech dítěte jako např. volbě povolání, studiu, změně příjmení apod. Rodič, u kterého dítě nebydlí, má právo se s dítětem stýkat, druhý rodič má povinnost dítě na tento styk připravit. Rozsah styku ani jeho četnost není předepsaná, při jeho určování se vychází z požadavků i možností rodičů a z věku dítěte. Nezřídka se rodiče mezi sebou nejsou schopni o této záležitosti dohodnout a je na rozhodnutí soudu, jak styk dítěte s rodičem upraví.

Nepoměr mezi dětmi v péči matky a dětmi v péči otce je způsoben faktem, že většina otců dítě do své výhradní péče ani nepožaduje. Z různých důvodů jim vyhovuje takové uspořádání, kdy děti žijí s matkou a s otcem se stýkají pouze po vymezenou dobu o víkendech, prázdninách apod. Dále se vyskytuje také skupina otců, kteří sice požadují svěření dítěte do své péče, ale ve skutečnosti svůj záměr nemyslí vážně, jde jim spíše o to využít situace k nátlaku na nyní již bývalou partnerku. Tím ovšem nechci zpochybnit skupinu otců požadujících svěření dítěte do své péče, jejichž motivem je opravdový zájem o dítě. (Vzpomínám na případ ze své praxe, kdy soud opakovaně odmítal svěřit syna do péče otce, přestože matka – alkoholička – zanedbávala potřeby dítěte, byla opakovaně přistižena policií při řízení auta v podnapilém stavu, přičemž v autě s ní bylo i zmíněné dítě.)

Ještě je namístě zmínit, že rozhodnutí o svěření dítěte do výchovy pouze jednoho z rodičů není definitivní a neměnné. Existují-li pro to důvody, lze jej, ať již dohodou rodičů či soudním rozhodnutím, změnit na svěření dítěte do výchovy rodiče druhého či na střídavou výchovu.

2.2.2 Svěření dítěte do střídavé výchovy

Svěření dítěte do střídavé výchovy je v českém právu zakotveno až od roku 1998, kdy zákon o rodině prošel svou velkou novelizací. Podmínkou ke schválení tohoto uspořádání je souhlas obou rodičů. V zákoně se neuvádí, v jakých intervalech má ke střídání docházet. V praxi to může být uzpůsobeno např. tak, že dítě je týden u matky a týden u otce,

popřípadě probíhá střídání po čtrnácti dnech, ale není vyloučeno ani střídání v delších intervalech jako je např. měsíc či půl roku. Při rozhodování o tomto uspořádání výchovy dítěte je nutno přihlížet k tomu, aby dítě mělo možnost docházet do stejné školy, navštěvovat stejné kroužky apod. Vyžaduje to tedy blízkost bydlišť obou rodičů a samozřejmě také schopnost rodičů spolu komunikovat a domlouvat se o potřebných záležitostech v souvislosti s dítětem.

Střídavá péče má své obhájce i své kritiky. Argumentem svědčícím pro střídavou péči je především skutečnost, že oba rodiče mají možnost se na výchově svého dítěte podílet stejným dílem. Zastánci odmítavého stanoviska poukazují na fakt, že dítě žije na dvou místech, což mu neumožňuje vytvořit si pocit domova. Roztříštění domova mezi „doma u maminky“ a „doma u tatínka“ vede nutně u dětí k nemožnosti intenzivního prožitku pocitu domova. Tak je dán základ pro jejich psychické traumatizování a vede ke ztrátám jistot, které jsou pro zdravý rozvoj dětské psychiky maximálně důležité.

2.2.3 Svěření dítěte do společné výchovy

Rovněž svěření dítěte do společné výchovy zná náš zákon o rodině od své novelizace v roce 1998. Toto opatření však v praxi není příliš využíváno, připadalo by do úvahy pouze tehdy, pokud by rodiče i po rozvodu nadále zůstali žít ve společné domácnosti a zachovali určitý model společného hospodaření. I když v některých rozvodových případech užívají bývalí manželé i po rozvodu byt společně, přesto většinou hospodaří odděleně a otázka společného bydlení je pouze dočasná.

2.2.4 Tabulky a graf

Následující tabulky a graf poskytují přehled o počtu dětí svěřených soudním rozhodnutím do jednotlivých způsobů péče v průběhu let 2002 až 2010. Tabulka č. 1 udává počty dětí v absolutní hodnotě, v tabulce č. 2 jsou pak počty přepočítány na procenta a následně graficky znázorněny v grafu. U grafického zobrazení bych chtěla upozornit na to, že kategorie dětí svěřených do výchovy matce začíná na hodnotě 80%. (zdroj: www.justice.cz)

První rozhodnutí o výchově dítěte - dítě svěřeno:					
rok	matce	otci	do střídavé/ společné výchovy	jiné osobě než rodiči	děti celkem
2002	27 010	1 800	423	613	29 846
2003	28 611	1 950	410	575	31 546
2004	30 425	1 959	453	676	33 513
2005	27 883	1 874	536	598	30 891
2006	28 400	1 818	679	677	31 574
2007	25 511	1 916	811	652	28 890
2008	25 346	1 855	852	649	28 702
2009	26 899	1 937	1 086	622	30 544
2010	27 121	1 938	1 184	646	30 889

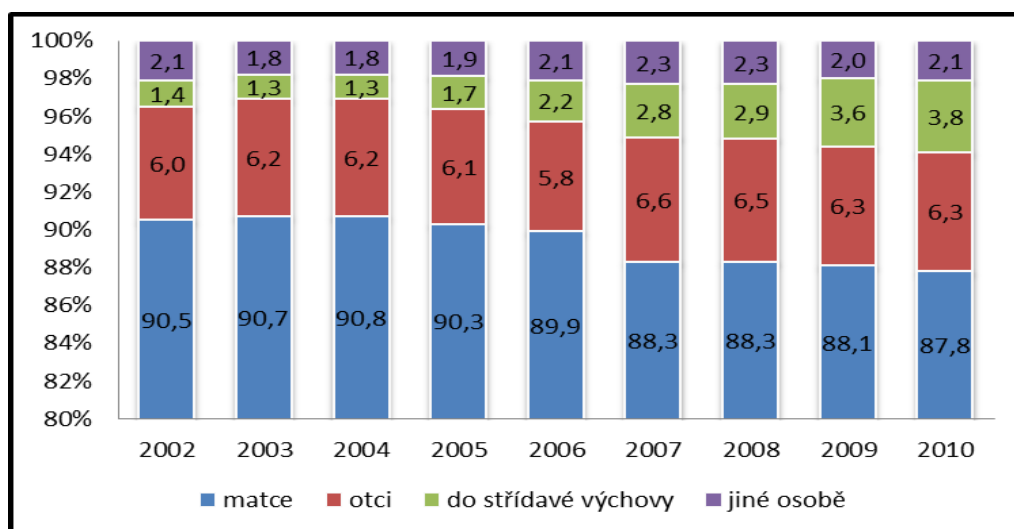
Tabulka 1

(v absolutních číslech)

První rozhodnutí o výchově dítěte - dítě svěřeno:					
rok	matce	otci	do střídavé/ společné vý- chovy	jiné osobě než rodiči	děti celkem
2002	90,5 %	6,0 %	1,4 %	2,1 %	29 846
2003	90,7 %	6,2 %	1,3 %	1,8 %	31 546
2004	90,8 %	6,2 %	1,3 %	1,8 %	33 513
2005	90,3 %	6,1 %	1,7 %	1,9 %	30 891
2006	89,9 %	5,8 %	2,2 %	2,1 %	31 574
2007	88,3 %	6,6 %	2,8 %	2,3 %	28 890
2008	88,3 %	6,5 %	2,9 %	2,3 %	28 702
2009	88,1 %	6,3 %	3,6 %	2,0 %	30 544
2010	87,8 %	6,3 %	3,8 %	2,1 %	30 889

Tabulka 2

(v procentech, pouze „dětí celkem“ je v absolutních číslech)

Graf 3

2.3 Pravidla pro realizaci péče

Bez ohledu na to, jaké je uspořádání péče o dítě po rozchodu rodičů, je úspěch její realizace podmíněn několika pravidly, kterými je žádoucí se řídit:

- Pravidelnost - minimalizuje konflikty mezi rodiči. Umožňuje předvídat a uzpůsobit režim jak rodičů, tak dítěte. Zvláště potřebná je v období krátce po rozchodu, a zvláště u menších dětí je zárukou jistoty.
- Řád a známé prostředí – změny jsou spouštěčem stresu, je důležité, aby dítěti zůstalo zachováno co nejvíce známých bodů. Děti potřebují vědět, kam patří, navíc je důležité, aby se cítily doma u obou z rodičů. Je vhodné i v domácnosti rodiče, kde dítě pobývá kratší dobu, vyhradit místo, které patří jen dítěti.
- Četnost – i v případě, že dítě je ve výhradní péči jednoho rodiče a k druhému chodí pouze na „návštěvy“, měla by četnost i délka návštěvy být v takovém rozsahu, aby umožnila společné prožití každodenních běžných činností.
- Vliv dítěte na styk s rodiči – je vhodné, když dítě může za druhým rodičem zajít, kdykoli bude mít potřebu rodiče vidět, hovořit s ním. Již při rozchodu by rodiče měli zvažovat toto hledisko a přizpůsobit tomu vzdálenost bydliště.
- Příchody a odchody - bývají obtížné pro všechny zúčastněné. Rodič, od kterého dítě odchází, může reagovat neadekvátně (smutek, vztek na bývalého partnera...). Dítě však potřebuje prožívat blízkost k druhému rodiči bez pocitu viny z toho, že svým odchodem způsobuje takovéto reakce u rodiče, od kterého odchází, byť jen na krátkou dobu. Rovněž „výslech“ dítěte po návratu od druhého rodiče a zpochybňování činností během společně stráveného času, traumatizuje dítě a vede k tomu, že bude skutečnost „upravovat“ tak, jak chce slyšet druhý rodič.

Všechny výše uvedené body je nutno vnímat v kontextu konkrétní situace a přizpůsobovat věku dítěte. Rozhodně by se však rodiče měli připravit na to, že děti budou testovat hranice nastavených pravidel a ne vždy se jim takto nastavená situace bude líbit. (Teyber, 2007)

2.4 Kdo rozhoduje

Kdo a jakým způsobem rozhoduje o výchově dětí po rozchodu rodičů, upravuje zákon o rodině, který v roce 1998 prošel velkými změnami. Až do srpna 1998 byla otázka svěřeni dítěte narozeného v manželství řešena společně s projednáváním samotného rozvodu. Od účinnosti novely zákona o rodině (1. srpna 1998) probíhá určení výchovy a výživy nezletilých dětí narozených v manželství v samostatném řízení. Teprve až je rozhodnuto v této věci, může soud řešit rozvod manželství. V rozsudku je určeno, komu se dítě svěruje do výchovy, dále výše výživného a může (ale nemusí) obsahovat způsob styku s rodičem, který dítě ve své péči mít nebude. Je samozřejmě vhodné, pokud se rodiče již před samotným soudním řízením dohodnou na určení výchovy. Dohoda je ostatně podmínkou při svěření dítěte do střídavé péče.

Jak jsem již zmínila, rozhodnutí soudu o určení výchovy a výživy dítěte, které předchází rozvodovému řízení, nemusí vymezovat způsob styku dítěte s rodičem, který nemá dítě v péči. Předpokládá se, že rodiče jsou schopni se na této záležitosti dohodnout. V případech, že se později v praxi ukáže nefunkčnost takového předpokladu, je nutné upravit styk s dětmi soudně. To ostatně platí také o rodičích, kteří nebyli sezdáni, a po rozchodu nejsou schopni se na záležitostech ohledně svých dětí domlouvat.

Rozhodnutí o úpravě výchovy dítěte není neměnné. Existují-li důvody pro změnu, mohou se rodiče dohodnout, aniž by žádali znovu rozhodnutí soudu. „Zákon o rodině preferuje v řešení vztahů mezi rodiči a dětmi smírné řešení tak, že dává rodičům dětí možnost dohodnout se (§ 49), a u dohody o styku rodičů s dětmi dokonce nepožaduje ani schválení soudem (§ 27)... Na druhé straně ale zákon o rodině dává soudu možnost styk s rodičem upravit za podmínky, že to vyžaduje zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, přičemž bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí“. (Novotná, 2011)

3 DÍTĚ UPROSTŘED KONFLIKTU RODIČŮ

Děti chtějí mít blízký vztah s oběma svými rodiči. Rovněž podle zákona o rodině náleží rodičovská zodpovědnost oběma rodičům a oba tedy mají právo své děti vychovávat. Někteří rodiče si toto uvědomují a po rozchodu uznávají, že bývalý partner je pro jejich dítě stejně důležitý jako oni. Na druhé straně však existují rodiče, kteří nejsou schopni uznat význam druhého rodiče pro rozvoj dítěte. Takový rodič vyvíjí na dítě nátlak, jehož cílem je dosáhnout toho, aby dítě získal na svou stranu, samozřejmě na úkor rodiče druhého. Většinou se jedná o nevědomý, mimovolný proces projevovaný uštěpačnými poznámkami na druhého rodiče, výrazem tváře či intonací hlasu. V mnoha případech však jde o naprosto vědomé ovlivňování ve formě pomluv, bránění ve styku s druhým rodičem i mnoho jiných projevů s cílem dosáhnout naprostého odloučení dítěte od druhého rodiče. Příčiny i projevy chování rodičů jsou různé a rodiče si při nich nejsou schopni uvědomit, že jejich vlastní pocity nejsou stejné jako pocity a potřeby jejich dětí.

3.1 Motivy rodičů k vyvolávání konfliktů

Proč se rodiče chovají tak, že ovlivňují své děti proti bývalému partnerovi a snaží se získat dítě na svou stranu, má své příčiny v důvodech, které vedly k rozchodu a také v osobnosti rodiče. Teyber (2007) uvádí šest základních pohnutek k vyvolávání konfliktů mezi rodiči při sporech o dítě, bez ohledu na to, zda se jedná o záměrné či nevědomé chování:

1. Vztek na bývalého partnera – pramenící z pocitu zrady nebo ponížení, zvláště v případech, kdy bývalý partner odešel z důvodu nového vztahu.
2. Rivalita mezi bývalými manželi – v případech, kdy výchova dítěte byla pro bývalé partnery největší oblastí společného vztahu, a tak nyní snaha získat dítě na svou stranu představuje hlavní prostor pro soupeření.
3. Snaha o sebepotvrzení - svěřením dítěte do výchovy jednoho z rodičů představuje potvrzení toho, že právě on je „ten lepší rodič“.

4. Nepřiměřená kontrola – potřeba ovládat život dítěte; pozitivní vztah dítěte s bývalým partnerem je však mimo jejich kontrolu. Ovládním tohoto vztahu tak mohou potažmo ovlivňovat také nový život bývalého partnera.
5. Pocit prohry – rodič prožívá touhu dítěte po druhém rodiči jako svou prohru. Touha dítěte být s druhým rodičem může vyvolávat pocit, že nyní jej již opustili úplně všichni.
6. Neodlišování vlastních pocitů od pocitů dítěte – rodič není schopen oddělit negativní pocity vůči bývalému partnerovi od potřeby dítěte mít s druhým rodičem blízký vztah. Nejsou schopni vnímat dítě, jako samostatného jedince, který se odlišuje a je jedinečný ve svých přáních i potřebách.

Rovněž Warshak (2003) uvádí, že mnoho rodičů je tak zaujato potřebou ublížit svému ex-partnerovi, že nepřemýšlejí o tom, jak takové chování ovlivňuje jejich děti. Tito rodiče považují sebe a své dítě za jeden celek a nedokáží oddělit vlastní pocity od pocitů svých dětí. Hranice mezi jejich vědomým chováním a nevědomým nutkáním k „jedovatému“ chování je tak velmi neurčitá. Roli sehrávají různé specifické motivy, pocity, osobnostní rysy i situace, které „pachatele“ pohánějí. Jsou to především:

- pomsta bývalému partnerovi,
- narcismus – chovají se nadřazeně, ovšem ve skutečnosti jsou méněcenní
- pocit viny – odvádějí pozornost od svých selhání upozorňováním na to, že druhý rodič je mnohem horší
- nejistota – pochybnosti o schopnosti udržet si lásku dítěte
- snaha o sebepotvrzení - přesvědčit okolí, aby dalo za pravdu právě jim
- neustávající nenávisť – snaha znepříjemňovat druhému život, neschopnost odpoutat se od bývalého partnera, jako by říkali: „nemůžu-li mít tvou lásku, spokojím se s nenávisť“
- paranoia – nutkavá tendence dělit lidi na „spojence“ a „nepřátele“, extrémní podezřívavost, zveličování běžných záležitostí
- znovupřehrávání – znovuprožívání deprivací nebo traumat z dětství

- nepřátelství k dětem – žárlivost na pozornost, které se dítěti dostává ze strany bývalého partnera. Aby takový pocit skryli, vydávají navenek svou snahu „ochraňovat“ dítě před druhým rodičem za důkaz lásky.

Ani jeden z výše uvedených autorů nezmiňuje konkrétně jeden důležitý, čistě pragmatický, motiv, jenž má velký podíl na vzniku konfliktů dotýkajících se záležitostí dítěte po rozchodu rodičů (zejména v období krátce po rozvodu). Tím je nedořešené majetkové a finanční vyrovnání mezi rozvedenými partnery. Toto je třetí plocha, která významně ovlivňuje všechny ostatní faktory života osob po rozvodu, včetně jejich nemožnosti, neschopnosti či neochotě domlouvat se vzájemně na záležitostech ohledně společných dětí. Navíc dítě se v jejich očích může stát „dokonalým“ nástrojem k docílení svých požadavků v majetkovém vyrovnání.

3.2 Projevy chování rodičů a jeho dopad na dítě

Chování rodiče s cílem co nejvíce zkomplikovat vztah dítěte s druhým rodičem má různé podoby projevu. V mírné formě se projevuje např. občasnými výčitkami či pomlouvami, silnější pak může přecházet přes programování až k syndromu zavrženého rodiče. Warshak takové chování řadí dle zvyšující se úrovně negativního vlivu, který rodič na dítě vyvíjí: pomlouvání » ostrá kritika » napadání » programování » syndrom zavrženého rodiče.

Jaké stopy takové chování zanechá na psychice dítěte, do velké míry závisí na věku dítěte a na jeho psychické odolnosti. Většina dětí však není schopna zachovat si lásku k oběma rodičům a přitom vyváznout bez újmy na vlastním psychickém vývoji.

3.2.1 Pomlouvání

Nejpravděpodobnější období, kdy děti uslyší od svých rodičů vzájemné osočování, je doba těsně před a po odstěhování jednoho z nich. Rodiče mohou pociťovat tak silnou potřebu toho druhého ponížit, že se nedokážou ovládnout ani v přítomnosti dětí. Avšak i v pozdějším období není výjimkou, že bývalý partner toho druhého očerňuje v rozhovorech s příbuznými, přáteli nebo přímo s dítětem. Dospělí si neuvědomují, že děti se se svými

rodiči identifikují, a to s oběma z nich. Znamená to, že dítě osočování rodiče vnímá jako útok na sebe sama a takové pomlouvání jednoho rodiče druhým snižuje dětskou sebeúctu. „Pomluvy v dětech ubíjejí spontánní projevy náklonnosti. Děti potlačují své chování k jednomu rodiči ze strachu, že tím toho druhého zklamou nebo k němu nebudou loajální. Vybudují v sobě pocit, že svou lásku k očerňovanému rodiči musejí zachovat jako přísně střežené tajemství“. (Warshak, 2003, s.44)

Pomluvy tak mohou zanechat i velmi závažné a trvalé následky. Pokud se jedná o zvláště ostrou kritiku, dítě si k pomlouvané osobě vytvoří velmi ostražitý vztah.

3.2.2 Ostrá kritika, napadání

Obviňování a pomlouvání obvykle nezůstane jen v rovině dočasné, ale dítě bývá v rodině svědkem neustálých jedovatých a kousavých útoků na adresu druhého rodiče. Jestliže negativní kritika dosáhne úrovně, že je trvalá a výrazně zlomyslná, nelze již mluvit jen o pomluvách, ale takový typ chování je označován za napadání. Warshak k rozlišení „pomlouvání“ a „napadání“ používá následující přirovnání: „Představíme-li si občasné pomluvy jako osamělé výstřely v jinak demilitarizované zóně, napadání působí jako dělostřelecká palba v plném proudu. Ani jedna z nabízených situací se pro děti nehodí, ovšem riziko, že přijdou k úrazu, je v druhém případě samozřejmě mnohem vyšší. Když slovní útoky dosáhnou úrovně napadání, zanechávají za sebou emocionální krveprolití“. (Warshak, 2003, s.46)

Děti chtějí mít pochopitelně rády oba své rodiče. Jsou-li vystaveny napadání (ať již se jedná o napadání přímé či nepřímé, vědomé či nevědomé), vede to k tomu, že se u nich vytvoří rozpory jak v citech k rodičům, tak i v citech k sobě samým.

3.2.3 Programování

Napadání se mění v programování tehdy, je-li dítěti různými způsoby „vymýván mozek“ se záměrem, aby se přidalo k jednomu z rodičů a uráželo a pomlouvalo s ním rodiče druhého. Dítě, které se v přítomnosti rodiče dříve cítilo bezpečně, těšilo se na návštěvy, mělo mnoho příjemných vzpomínek na společné chvíle, se nyní od rodiče odtahuje, vyja-

druje vůči němu strach, nenávisť nebo jiné projevy, které nejsou vysvětlitelné žádným předchozím jednáním. Všechno dobré, co bylo s rodičem spojeno, je nyní z dětské mysli vytěsněno. „Je třeba si uvědomit, že dítě je značně sugestibilní, a to zejména ve vztahu k osobám, jimž věří a jejichž autoritu přijímá. To, co je mu řečeno, vnímá, aniž by vše podrobilo kritickému zvážení. Ostatně na takové zvážení nemá ani síly či prostředky“. (Novák, Průchová, 2005, s.71)

Dítě nemá velké šance se takovému programování ubránit. Nechápe, že je ovlivňováno, domnívá se, že jej ovlivňující rodič pouze informuje. To, že se však jedná o informace tendenční, nemá šanci odhalit. Situace tak logicky směřuje k následujícímu kroku, kterým je bránění ve styku s rodičem u kterého dítě nežije a ke vzniku syndromu zavrženého rodiče.

3.2.4 Syndrom zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče (SZR) je označení pro stav, kdy se dítě v situaci po rozchodu rodičů identifikuje s jedním z nich. Vcítí se do jeho postojů vůči druhému rodiči. Rodič, kterého dítě přijímá, tento stav podporuje tím, že dítěti podává „upravené“ informace o druhém rodiči tak, aby ho vykreslovaly v co nejhorším světle. Takovéto informace jsou dítětem posléze vnímány a dále prezentovány jako vlastní prožitky. Později již tyto postoje programující rodič nemusí přímo posilovat, dítě samo všechny záležitosti související s rodiči dělí na „hodný rodič – zlý rodič“. Warshak označení SZR používá jako výstižného termínu pro „děti, které iracionálně zavrhnou jednoho z rodičů na základě rozvodových jedů“ nebo „odcizené děti, které mívaly v dřívějších dobách s odmítaným rodičem dobrý vztah“. (Warshak, 2003, s.53)

Typické projevy chování dítěte v případě syndromu zavrženého rodiče formuloval již v 80. letech minulého stol. americký psycholog R. Gardner (In Novák, Průchová, 2005):

- přehnaný popis špatného chování odmítaného rodiče, indicie neodpovídají zmiňovanému chování
- slabé důvody pro odmítání rodiče (např. „kupuje zmrzlinu, kterou nemám rád...“)
- jeden rodič popisován pouze jako vzorný, druhý pouze jako padouch

- absolutní podpora pouze jedné strany v rodinném sporu
- nepřítomnost jakýchkoliv pochyb o správnosti postupu jednání „vzorného“ rodiče. Snaha druhého rodiče o navázání kontaktu buď není dítětem vůbec vnímána, nebo brána jako obtěžování či jako intrika
- informace od programujícího rodiče jsou dítětem vnímány a předkládány jako vlastní prožitky
- nepřátelství vůči rodiči se pak rozšiřuje i na další příbuzné z jeho strany.

U dítěte s rozvinutým SZR dochází k průvodním důsledkům tohoto jevu a to:

- Dítě ztratí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí (hmotné statky, výchovné působení, možnost praktické pomoci v různých životních situacích ...).
- U dítěte se zabrzdí a zdeformuje emocionální vývoj (vznik psychopatologických symptomů; dítě je programováno dávat volný průběh emocím nenávisti podložených slabými či neopodstatněnými argumenty, bez pocitů viny = živná půda pro vznik fanatismu; narušení sebedůvěry - ve věku, kdy si dítě uvědomí, že jeho genetická výbava pochází z poloviny od závadného člověka).
- U dítěte se zabrzdí a zdeformuje psychosociální vývoj (dítěti je odebrán model k poznání mužské či ženské role; dítěti je narušen vztah k autoritám – může nenávidět osoby v relativně neutrálním postavení, bez závažnějších příčin; dítě nezažívá model možné slušné domluvy i za ztížených podmínek mezi dvěma různými stranami; dítě ztratí polovinu informací k vytváření své vlastní identity – odkud pochází, kdo byli jeho předkové, popř. jsou tyto informace v „zakázaném území“; u dítěte se vytvoří „falešné já“, nepravé a zdeformované jádro vlastní osobnosti.

(Bakalář [online])

3.3 Kazuistika

Pro vykreslení situace dítěte uprostřed konfliktu rodičů uvádím následující kazuistiku:

Pobočku Fondu ohrožených dětí osobně navštívila paní Helena, matka pětiletého Pavlíka a téměř dvouleté Marušky. Přítomným sociálním asistentkám popsala svou rodinnou situaci: V současné době je na rodičovské dovolené s dcerkou, syn dochází do školky. Paní Helena žije v manželství, manžel je otcem mladšího z dětí. Syn se narodil ze vztahu, který měla ještě před tím, než se seznámila se současným manželem. S otcem chlapce, pa-

nem Michalem, žila jen krátce. O svém dřívějším vztahu s otcem chlapce paní Helena nechtěla příliš hovořit, sdělila, že na něj nemá dobré vzpomínky. Chlapcova otce popisovala, jako člověka, který jí jen dělá neustálé problémy a není s ním možná dohoda. Z výpovědi paní Heleny je patrné, že by veškeré vazby na minulost nejradyji vytlačila ze svého života, chce žít v novém vztahu bez komplikací, které jí způsobuje chlapcův biologický otec tím, že ji „tahá po soudech“. V současné době pan Michal na syna platí výživné, dle matky však málo. Styk chlapce s otcem je soudně upraven, avšak neuskutečňuje se, matka navštívila pobočku FOD právě v souvislosti s touto skutečností. Chlapec svého biologického otce odmítá, za otce považuje nového manžela paní Heleny. Paní Helena vnímá situaci, kdy otec se dožaduje styku a chlapec k němu odmítá jít, jako psychické týrání dítěte.

Paní Helena žádala, aby pracovnice FOD prováděly asistenci při styku chlapce s otcem. Postupně při dalším rozhovoru a cíleným dotazováním se sociální asistentky FOD dozvěděly, že snahy o zprostředkování styku chlapce se svým biologickým otcem byly v minulosti již činěny. V nedávné době proběhlo několik asistovaných styků za přítomnosti sociální pracovnice příslušného orgánu sociálně právní ochrany dětí. S asistencí této sociální pracovnice však matka nebyla spokojena, domnívá se, že ve svých zprávách příslušná sociální pracovnice hodnotí proběhlé styky neobjektivně. Dále vyšlo najevo, že matka je v současné době v „podmínce“, soud jí uložil trest odnětí svobody s podmíněčným odkladem na jeden rok. Důvodem k udělení tohoto trestu bylo opakované odmítnutí předání dítěte otci ke styku. Dále byla matka při své návštěvě na pobočce FOD dotazována, jak hovoří se svým synem o jeho biologickém otci, jak syna připravuje na styk s ním apod. Postupně vycházelo najevo, že tak, jak matka nechtěla o svém bývalém partnerovi hovořit s pracovnicemi FOD, nehovoří o něm ani se svým synem. Z postupného rozhovoru s paní Helenou se čím dál jasněji rýsovalo, že matka fakticky nestojí o navázání kontaktu otce se synem, ale že pobočku FOD navštívila pod touto záminkou proto, aby mohla u soudu doložit, že styku chlapce se svým otcem nebrání. Nicméně bylo matce, a následně i příslušnému soudu sděleno, že k navazování kontaktu otce se synem může docházet na pobočce FOD za asistence sociální asistentky. Soud vydal předběžné opatření, kterým upravil styk otce s dítětem 1x týdně dvě hodiny na pobočce FOD za účasti matky a sociální pracovnice FOD.

S otcem dítěte sociální asistentka FOD hovořila až v době, kdy obdržel od soudu toto předběžné opatření. Otec byl rozhodnutím soudu rozhořčen, proti rozhodnutí podal odvolání. Jeho důvody k nesouhlasu byly následující: styk byl určen na všední den, v době, kdy otec byl ještě v zaměstnání; pobočka FOD se nachází víc jak 50 km od místa jeho bydliště; v minulosti proběhlo již několik pokusů o sblížení se synem, na více místech, za účasti různých pomáhajících profesionálů (rodinné a mateřské centrum, poradna pro mezilidské vztahy, krizové centrum pro matky...) pokaždé v jiném městě, jelikož matka i s dítětem dříve často měnila místo svého pobytu. Otec je situací již natolik vyčerpán, že k asistovanému styku v nějaké další instituci se staví velmi skepticky. Požaduje, aby matka dítě na styk připravila tak, aby dítě bylo schopno a ochotno s otcem odejít. Nicméně soudnímu rozhodnutí se podrobil a ve stanovenou dobu se ke styku dostavil.

První styk na pobočce FOD proběhl za účasti otce, matky, chlapce a jedné sociální asistentky FOD. Matka s dítětem dorazila dříve, tudíž chlapec měl možnost seznámit se s prostředím a sociální asistentkou. Otec dorazil v době, kdy matka, dítě a sociální asistentka byli zabráněni do společné hry. Na výzvu sociální asistentky se posadil opodál a zpočátku jen sledoval dění, později byl vyzván, aby se zapojil slovně, nakonec převzal místo sociální asistentky. Matka odmítla vykonávat stejnou činnost jako otec, posadila se opodál

a sledovala dění. Otec dokázal svou hrou chlapce zaujmout natolik, že chlapec se střídavě pohyboval mezi matkou a otcem. Později, když matka vyšla z místnosti telefonovat, chlapec spolupracoval ve hře s otcem sám. Tento styk otce se svým synem po jeho ukončení otec hodnotil velmi pozitivně.

Na příští styk s sebou matka přivedla i mladší dcerku a svou přítelkyni. Otec s tímto nesouhlasil, argumentoval tím, že dle rozhodnutí soudu měl styk probíhat bez přítomnosti ostatních rodinných příslušníků. Když pak příslušná sociální asistentka FOD s otcem hovořila o samotě, vysvětlila mu, že přestože styk má probíhat dle daných pravidel, nelze přesně určit nějaký „scénář“, avšak vždy se musí vycházet z aktuální situace. Přestože matka porušila pravidlo a na styk s sebou vzala i další osoby, mohlo této situace být využito, např. k tomu, že veškerá pozornost není soustředěna pouze na chlapce a díky tomu, že jeho dvouletá sestra je bezprostřední, usmívá se a komunikuje i s ostatními osobami v místnosti, může toto napomoci ke sblížení otce se synem. Otec situaci pochopil a na příští styk s sebou přivedl také svou přítelkyni a její dcerku (10 let), se kterými nyní žije ve společné domácnosti. Také tento krok byl sice proti pravidlům, ale ve výsledku se ukázal užitečným. Chlapec cítil, že veškerá pozornost není upřena jen na něj, dokázal se více uvolnit.

Další asistované styky probíhaly s velmi střídavými úspěchy i neúspěchy za přítomnosti jedné nebo dvou sociálních asistentek FOD, někdy s sebou matka přivedla i mladší dcerku. Nutno poznamenat, že otec se vždy velmi trpělivě snažil navázat kontakt se synem, dbal pokynů sociálních asistentek FOD a dokázal chlapce zaujmout alespoň natolik, že chlapec s ním sice slovně nekomunikoval, ale zajímal se především o hru technického charakteru (stavebnice, auto na ovládání a výměna baterií v něm...). Slovně však chlapec nekomunikoval ani se sociálními asistentkami, hovořil pouze s matkou.

K osobě matky je třeba dodat, že tato průběh asistovaných styků vůbec neulehčovala. Zpočátku se to projevovalo tak, že chlapce nabádala k jídlu nebo pití vždy v okamžiku, kdy byl soustředěn na hru s otcem. Když sociální asistentka měla v úmyslu chlapce zapojit do nějaké činnosti, vybidla k této činnosti napřed matku v naději, že se chlapec přidá (hra s míčem, kuželky, puzzle...). Matka však většinou vždy zapojení se do hry odmítla, popř. se zapojila s tak očividným odporem, že to chlapce odradilo i od té hry, která ho dříve bavila. V průběhu styků se párkrát podařilo docílit toho, aby matka odešla z místnosti. Chlapec se po její přítomnosti sice ptal, ale nebránilo mu to v tom, aby si hrál, ba právě naopak, zdál se být ve svých reakcích bezprostřednější. Avšak po návratu matky do místnosti jí hlásil, že tady nechtěl být, že si tady nehrál, že se tady s nikým nebavil apod. Navíc, pokud se při některém z předchozích styků podařilo učinit nějaký pokrok ve sblížení chlapce s otcem, při následujícím styku se chlapec již při příchodu této činnosti bránil („Nebudu si tady hrát s autem!“, „Nebudu si stavět!“, „Nezůstanu tady!“ ...).

Z výše popsaných reakcí dítěte je zřejmé, že matka nejen že mu nijak styk s otcem neulehčuje, ale navíc dítě proti otci velmi ovlivňuje. Chlapec je silně, až nezdravě fixován na osobu matky, ta žárlivě střeží, aby se dítě necítilo šťastné bez její přítomnosti. K dalším nepříznivým výchovným praktikám matky patří přehnaně ochranný postoj vůči dítěti. Matka nekoriguje chlapcovo nevhodné chování; pokud ji např. sociální asistentka upozorní, že by chlapce měla napomenout, když nevhodně zachází s hračkami a „ničí je“, matka tuto situaci bagatelizuje nebo přímo popírá, přestože se odehrává přímo v její přítomnosti. Pokud již chlapce k něčemu vybidne, není natolik důsledná, aby dohlédla na splnění pokynu.

V tomto případě je na škodu, že není větší prostor pro rozbor každého asistovaného styku, který by měl probíhat pouze s rodiči a při osobním setkání. Z důvodu velké vzdálenosti bydliště obou rodičů od pobočky FOD má sociální asistentka většinou možnost s každým s rodiči po styku hovořit pouze telefonicky. (Ideálním rozbohem proběhlého styku by jistě byl tzv. videotrénink interakcí). Sociální asistentky FOD se snaží o rozbor kolizních okamžiků, které se v průběhu styku vyskytnou, vysvětlují rodičům, jak v dané situaci reagovali, jak by reagovat měli a jaký vliv má jejich chování na dítě. Postupem času reakce rodičů na připomínky sociálních asistentek dospěly do toho stádia, že otec hodnotí počínání pracovníků FOD jako funkční a profesionální, přestože v počátcích spolupráce byl skeptický, a matka popírá všechny situace, na které je upozorněna, kdy jednala nevhodně a proti zájmu dítěte. Na asistované styky si matka několikrát přizvala také dětskou psycholožku, která však podpořila počínání a postupy sociálních asistentek FOD.

Případ je konzultován jak s touto dětskou psycholožkou, tak s příslušným OSPODem a také s ředitelkou mateřské školky. Spolupráci s matkou všechny tyto instituce hodnotí jako problematickou, zvláště pak v momentě, kdy zastávají jiný názor, než matka. Dětské psycholožce se matka jeví jako jedinec s poruchou osobnosti, navrhla jí docházku na terapii u psychologa pro dospělé popř. psychiatra. Cílem této terapie by mělo být, aby matka byla schopna uznat, že otec má stejné právo na dítě jako matka, stejně jako dítě má právo na minimálně návštěvy u svého otce. Matka by se měla zbavit svého nevraživého postoje vůči bývalému partnerovi. Pokud nedojde ke změně postojů u matky, bude jen velmi obtížné dosáhnout toho, aby se uskutečňovaly styky otce s chlapcem, aniž by dítě při těchto setkáních zažívalo trauma.

Prognóza vývoje případu je těžko odhadnutelná. Je možné, že se otec v zájmu svého dítěte vzdá práva stýkat se s chlapcem a bude doufat, že až dítě vyroste, samo situaci pochopí. Na druhou stranu však vztah matky k synovi je natolik nezdravý, že alespoň pro korigování těchto výchovných nedostatků, by přítomnost otce ve výchově byla žádoucí.

4 INSTITUTE A ODBORNÍCI ZABÝVAJÍCÍ SE ŘEŠENÍM SPORŮ RODIČŮ O DĚTI

Základní ústavní i mezinárodní východiska, kterými se v České republice realizuje ochrana práv dítěte, jsou zakotveny především v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (zákon 359/1999 Sb.), Listině základních práv a svobod, v Úmluvě o právech dítěte, ale také v ostatních zákonech jako např. zákon o rodině aj. Je pochopitelné, že také řešení sporů o výchovu dítěte a o rodičovský styk se řídí platnými právními předpisy a všechny instituce zaměřené na pomoc rodičům i dětem v této situaci používají postupy v souladu s platnou legislativou, ať již se jedná o státní orgány či jiné instituce, jako jsou např. nestátní neziskové organizace. V těchto institucích vykonávají činnost profesionálové různých oborů i úrovně vzdělání s různými kompetencemi, možnostmi i ochotou zabývat se touto problematikou. Na možnosti různých institucí pomáhat v řešení sporů rodičů o děti je ostatně zaměřená také praktická část této diplomové práce.

4.1 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Základním úkolem orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) je ochrana práv dítěte. Výkon této činnosti vykonávají krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností (ORP), obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV) a Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí. Právě OSPOD při ORP dle místní příslušnosti vykonává činnosti směřující k řešení situace toho kterého konkrétního dítěte. Oprávněná sociální pracovnice (v drtivé většině tuto pozici vykonávají ženy) je v kontaktu s rodiči, provádí šetření, jako zástupce nezletilého dítěte se účastní veškerých soudních jednání. V případě rozvodu rodičů vykonává funkci kolizního opatrovníka. Činnost této pracovnice může do velké míry přispět k urovnání případných konfliktů mezi rodiči, přestože nemá rozhodovací pravomoc, které má soud. Na rozdíl od soudce má však větší možnosti proniknout do podstaty případu a působit na rodiče.

Mezi základní možnosti OSPODu, jak v případě působit pozitivně a napomáhat řešení situace, patří v první řadě rozhovory s rodiči. Je tedy bezesporu důležité, do jaké míry je příslušná sociální pracovnice vybavena odbornými znalostmi o příslušné problematice,

jakou má schopnost a dovednost komunikace s rodiči, jak dalece jim dokáže vysvětlit možné negativní důsledky jejich chování na dítě. Měla by umět vyhodnotit situaci a podat doporučení jak v případě postupovat dále, měla by mít dostatečně široké znalosti o dalších dostupných institucích, které se uvedenou problematikou zabývají a měla by rodičům vysvětlit proč právě tato instituce je pro řešení jejich situace potřebná a v čem jim může pomoci. Nutno zmínit, že rodiče většinou očekávají okamžitou pomoc. Vylíčí svou verzi konfliktu a často prospěch dítěte zaměňují za svůj prospěch osobní. Je na sociální pracovníci, aby si vždy zachovala objektivní pohled a dokázala rodičům vysvětlit, že mnohdy řešení případu nemůže být okamžité, ale vyžaduje čas i spolupráci s ostatními odborníky.

Jak již bylo zmiňováno, mnoho záležitostí, týkajících se dítěte po rozchodu rodičů, nemusí být vůbec řešeno soudní cestou. Mezi úkoly OSPODu proto patří sepisovat s rodiči vzájemné dohody ohledně úpravy styku rodičů s dětmi i změny způsobu výchovy (např. z výchovy jednoho rodiče na výchovu střídavou). Je pak již na zvážení rodičů, zda se spokojí s takto uzavřenou dohodou, či zda dohodu předloží soudu a nechají si ji potvrdit rozsudkem.

Ukáže-li se veškerá snaha OSPODu jako nedostačující, má tento (na základě § 12 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí) možnost uložit ve správním řízení rodičům povinnost využít pomoc určeného odborného poradenského zařízení.

4.2 Soudní znalec

V mnoha případech, kdy není možno dosáhnout dohody mezi rodiči, si soud vyžádá znalecký posudek soudního znalce, v těchto případech se jedná především o znalce z oboru psychologie nebo psychiatrie. Soud stanoví dotazy, které požaduje od znalce zodpovědět. Znalec pak provede odborné vyšetření a podá zprávu, kterou obdrží jak soud, tak obě protistrany.

Soudní znalec tak není přímo institucí, která by napomáhala řešení vleklých sporů rodičů o dítě v tom smyslu, že by na rodiče působil se záměrem dosáhnout u nich změny v jejich myšlení a postojích. Dobrý znalecký posudek by však měl rozklíčovat skutečné pozadí případu a mohl by být dobrým východiskem pro následné řešení situace formou rodinných terapií.

Je na škodu, že mnohdy ani vypracovaný znalecký posudek nedokážou rodiče vnímat jako reflexi jejich vlastní osobnosti. Zazní-li v rámci posudku na výchovné schopnosti rodiče nějaká kritika, zaujímá tento rodič okamžitě opoziční stanovisko, dožaduje se změny znalce, aniž by se nad výsledky posudku zamyslel, využil posudek jako reflexi své osobnosti a snažil se, spíše než o výměnu znalce, tak o změnu svého chování.

4.3 Poradenská zařízení

„V ČR chybí specialisté na práci s rodinami v rozvodu zaměřeni na prevenci vzniku syndromu zavrženého rodiče, resp. na práci se syndromem zavrženého rodiče (jde o porzvodovou konstelaci vztahů, v níž je dítě programované jedním rodičem proti druhému). Tito specialisté by mohli pracovat v poradnách pro rodinu a manželství“. (Matoušek, 2007)

K výše zmíněnému odstavci bych dodala, že nejenže chybí dostatek specialistů nebo zařízení, ale chybí také dostatek povědomí o tom, že lidé v různých komplikovaných životních situacích by měli vyhledávat odbornou psychologickou pomoc. Stále je mezi lidmi vnímáno, že by si měli své problémy řešit sami a brání se tomu, nechat do svého případu vstoupit odborníka poskytujícího pomoc při řešení, nemají důvěru v možnosti, schopnosti ani odbornosti těchto pomáhajících profesionálů. Navíc v případech sporů rodičů o dítě je nutná součinnost obou rodičů, a pokud jeden z nich navrhne možnost návštěvy poradenského zařízení a účast na rodinné terapii, druhý toto odmítá, často jen proto, aby nevyhověl protistraně.

Rodinnou terapii, kam spadá i řešení sporů o dítě po rozchodu rodičů, poskytují poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Existují ve většině bývalých okresních měst, mají však různé zřizovatele i různé režimy financování. Služby pro klienty jsou bezplatné. Dále rodinnou terapii poskytují v rámci soukromých praxí psychologové a psychiatři. Ta může, ale nemusí být hrazena zdravotní pojišťovnou. (Matoušek, 2007)

Rodiče však velmi často nedokáží docenit potřebnost účasti na rodinné terapii. Jedná se o totiž o proces, který zahrnuje několik sezení u psychologa či jiného specialisty v této problematice. Sezení bývají pojata tak, že odborník pracuje s každým rodičem zvlášť i dohromady, využívá především rozhovorů s rodiči, ale i jiných technik poskytujících rodiči náhled na situaci a působících na změnu myšlení a postojů rodičů. Přímět rodiče, který

programuje dítě, brání mu ve styku s druhým rodičem, aby se do situace dokázal vcítit z pohledu dítěte, rozhodně není úkol na jednu návštěvu. Nejdůležitější část terapie totiž ne probíhá při samotných sezeních, ale v době mezi nimi, kdy je na samotném rodiči, jak se jednotlivými informacemi a doporučeními, vzešlými z hodin strávených v poradenském zařízení, dokáže řídit a uplatňovat je v době mezi jednotlivými návštěvami v poradně.

Nemalou roli v případě mohou sehrát také mnohé neziskové organizace, které poskytují sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi podle zákona o sociálních službách (zákon č. 108/2006 Sb.). Například Fond ohrožených dětí poskytuje asistenci při styku rodiče s dítětem v těch případech, kde je patrný výskyt syndromu zavrženého rodiče nebo situace k tomuto stavu směřuje (viz kazuistika v kapitole 3).

4.4 Mediace

Možnost řešení záležitostí, týkajících se dětí po rozchodu rodičů, má své velké rezervy právě v mediaci. Mediace, jako způsob řešení konfliktů mimosoudní cestou, zatím v ČR nemá své pevné místo. Ve Zlínském kraji působí v oblasti rodinné mediace pět akreditovaných mediátorů (zdroj: www.amcr.cz), avšak zabývají se i jinou než pouze rodinnou mediací. Principů mediace však využívají také některá poradenská zařízení v rámci poskytování rodinné terapie, přestože dotyčný pomáhající profesionál není přímo absolventem akreditovaného výcviku mediace. Tuto službu si hradí buď samotní klienti, nebo je financována z jiných zdrojů, podle toho, jaké zařízení mediaci poskytuje. Obecně však platí, že by účastníci měli mít alespoň částečný podíl na její úhradě, a to z důvodu větší zainteresovanosti a motivace konstruktivně se dohodnout.

Mediátor v opatrovnických záležitostech je neutrální osoba, která se snaží řešit spor rodičů mírotvorným a kooperativním způsobem. Práce mediátora spočívá v usnadňování komunikace, udržování pozornosti na současných problémech, a ne na stížnostech a výčitkách z minulosti. Tím se zabrání, aby diskuse sklouzla do sféry obviňování, kritik a urážek. Snaha mediátora je, aby rodičům pomohl nalézt vzájemně přijatelné řešení jejich sporu – řešení, při kterém žádný z nich není „poraženým“. Navrhuje různá alternativní řešení, dává doporučení, a jelikož vystupuje v neutrálním postavení, rodiče nemají důvod bránit se tyto jeho návrhy přijmout. (Bakalář, 1996)

Cílem mediace je stabilizace poměrů rodičů a dětí. Samotný průběh však balancuje na pomezí rodinného poradenství či psychoterapie. Vychází se z faktu, že oba rozcházející se či již rozvedení partneři mají vůli zůstat kompetentními rodiči. Důraz se klade na odpovědnost rodičů za rozhodnutí, která ovlivní jejich děti. Podstatné je, aby mediátor dokázal podat rodičům informace o potřebách dětí v souvislosti s jejich psychickým vývojem. Výsledkem by proto mělo být oboustranné schválení takové návrhu, který by hájil zájmy dětí a odmítnutí návrhu, který by děti poškozoval. V konečném důsledku tedy jde také o prevenci takových negativních sociálních jevů, které rodinné krize provázejí. (Holá, 2003)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 POSTUP PŘI ZPRACOVÁNÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

5.1 Vymezení výzkumného problému, cíl výzkumu

Výzkumná část této mojí diplomové práce se zabývá problematikou sporů o dítě v souvislosti s rozvodem nebo rozchodem rodičů. V teoretické části byly popsány instituce a organizace, které se řešením této problematiky zabývají, a proto jsem si zvolila jako cíl výzkumu zjistit, **jak odborníci ve Zlínském kraji, kteří se zabývají profesně touto problematikou, vnímají řešení sporů o dítě v případě rozvodu či rozchodu rodičů a okolnosti s tím spojené.** Pro dosažení vytyčeného cíle jsem volila kvalitativní výzkum, přičemž jsem se zaměřila na dvě hlavní výzkumné otázky, a sice zjistit **jaké jsou možnosti řešení sporů o dítě v případech rozvodu či rozchodu rodičů** a současně **jak odborníci, zabývající se touto problematikou, vnímají účinnost jednotlivých možností řešení.** Tyto základní otázky jsou potom ve vyhodnocení výzkumu rozpracovány na více dílčích otázek či sledovaných okruhů:

- jaký je počet klientů spadajících do sledované problematiky
- indikace ke klientově první návštěvě dotazovaného odborníka
- jevy, se kterými se odborníci při řešení problematiky setkávají
- používané metody při řešení případů
- spolupráce s jinými institucemi a odborníky
- překážky v řešení případů
- chybějící služby a instituce v daném regionu
- návrhy odborníků na systémové změny
- další sdělení uvedená v závěru rozhovoru

5.2 Typ výzkumu, metody

Jak již bylo zmíněno, volila jsem formu kvalitativního výzkumu a to z toho důvodu, že se mi nejednalo pouze o prosté zdokumentování používaných metod řešení této problematiky, ale chtěla jsem také zjistit, jak profesionálové, pro které je uvedená problematika

náplní jejich pracovní činnosti, tyto metody ve své praxi využívají a současně jsem se také chtěla dozvědět další související okolnosti. Jak píše Hendl (2008, s.48): „Neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum... V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Z toho důvodu se někdy kvalitativní výzkum považuje za emergentní nebo pružný typ výzkumu. V jeho průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze.“

Při realizaci výzkumu jsem volila dvě metody sběru dat. První metodou je kvalitativní polostrukturovaný rozhovor, který, jak uvádí Hendl (2008, s.164) „se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací.“ Další výhody polostrukturovaného dotazování Hendl (2008) vidí v tom, že:

- lze přezkoušet, zda dotazovaný otázkám porozuměl;
- dotazovaný může vyjevit své zcela subjektivní pohledy a názory;
- dotazovaný může samostatně navrhovat možné vztahy a souvislosti;
- je možné tematizovat konkrétní podmínky situace dotazovaného.

Na základě těchto poznatků jsem si zformulovala následující otázky či okruhy pro rozhovor:

- Dotaz na vzdělání, délku praxe (Hendl doporučuje klást buď nenápadně během rozhovoru, nebo s nimi rozhovor zakončit, s.169), dotaz na velikost regionu, který svou službou pokrývají.
- Při své práci řešíte případy sporů o děti rodičů, kteří jsou rozvedení nebo se rozcházejí. Můžete odhadnout, jaká část z celkového počtu vašich klientů se této problematiky týká?
- Jak byste zhodnotil čas, který trávíte řešením této problematiky?
- Jak probíhá návštěva klienta u vás a co je motivací k ní?
- Kde mohou klienti dostat na vás kontakt, získat informace o vámi poskytované službě?

- Můžete charakterizovat skutečnosti (jevy) typické pro většinu těchto případů?
- Jaké používáte metody či nástroje při řešení klientovy situace? (upřesňující otázky na popis jednotlivých metod, jak subjektivně hodnotí jejich efektivitu apod.)
- Kdo je nejčastěji vaším klientem?
- Po jak dlouhou dobu s klienty pracujete? Je nějak omezena doba? Můžete popsat intenzitu práce s klientem?
- Jak, jakým způsobem, jak byste popsal spolupráci s jinými institucemi?
- Dotaz na instituce, které nejmenoval.
- Kterou z metod vnímáte tak, že dokáže nejvíce napomoci zdárnému řešení? Vnímáte některou z metod jako nejvíce efektivní?
- Dle vašeho názoru, je možné, že některé instituce či jen používané metody spíše brzdí zdárné řešení případu?
- Máte pocit, že ve vašem regionu chybí nějaká služba nebo instituce, která by mohla pomoci při řešení této problematiky?
- Z jakých zdrojů je financována vaše činnost. Podílí se klient na jejím financování? Domníváte se, že je tento způsob financování vyhovující?
- Myslíte, že je v samotném systému nějaký nedostatek?
- Co byste sami k této problematice chtěli dodat závěrem?

Jako druhou metodou sběru dat jsem zvolila zkoumání dokumentů, resp. se jednalo o studium spisové dokumentace k jednotlivým případům zabývajících se sledovanou problematikou v loňském roce na pobočkách Fondu ohrožených dětí ve Zlínském kraji. Výhodu v použití metody zkoumání dokumentů vidím shodně s Hendlem (2008) v tom, že tento způsob pomáhá rekonstruovat určité události, přičemž subjektivita výzkumníka může hrát roli při výběru dokumentů, avšak ne již v informacích, které jsou v dokumentech obsaženy.

Domnívám se, že obě metody nejlépe splnily účel získání validních dat pro jejich další vyhodnocení. Pro jejich další rozlišení budu následně používat označení výzkum „A“ pro část výzkumu s použitím metody polostrukturovaných rozhovorů a označení výzkum „B“ pro tu část, která se týká studia spisové dokumentace.

5.3 Výzkumný vzorek

Volba výzkumného vzorku byla v obou způsobech sběru dat **záměrná**. Protože se jedná o zkoumání problematiky ve Zlínském kraji, volila jsem odborníky z tohoto regionu. Pokud se týká profesního zaměření, je evidentní, že největší část řešení této problematiky spadá do kompetence orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) při jednotlivých obcích s rozšířenou působností (ORP). Ve Zlínském kraji je 13 správních obvodů ORP, v každém z nich vykonává funkci jeden OSPOD s různým počtem sociálních pracovníků. Výše zmíněná fakta jsem proto zohlednila při volbě odborníků pro výzkum A (rozhovor). Celkem jsem uskutečnila 10 rozhovorů, přičemž polovina z nich byla se sociálními pracovníky z různých OSPODů napříč Zlínským krajem. Je zde tedy zastoupení těchto správních obvodů:

- Zlín
- Vizovice
- Uherské Hradiště
- Kroměříž
- Valašské Klobouky

Rovněž délka vykonávané praxe jednotlivých sociálních pracovníků je rozmanitá a pohybuje se v rozmezí 1 rok až 20 roků.

Druhou polovinu výzkumného vzorku při výzkumu A pak tvoří následující odborníci:

- psychologka – rodinná psychoterapeutka a současně soudní znalkyně, služby pro klienty poskytuje bezplatně (resp. za úhradu od zdravotní pojišťovny)
- psycholog – psychoterapeut provozující svou praxi na komerční bázi, klienti si tedy hradí sami, současně se zabývá koučováním (provádění klienta obtížnou životní situací) a také provozuje internetovou psychologickou poradnu
- mediátorka – absolventka akreditovaného mediačního výcviku, praxi provozuje při poradně pro mezilidské vztahy, pro klienty bezplatně
- sociální asistentka Fondu ohrožených dětí na pobočce ve Zlíně, služby pro klienty poskytovány bezplatně

- sociální asistentka Fondu ohrožených dětí na pobočce v Kroměříži, služby pro klienty poskytovány bezplatně

Volba dvou podobných pracovišť, tedy poboček FOD, byla rovněž záměrná a to proto, že výzkum B (studium spisové dokumentace) je zaměřen právě na tato pracoviště.

5.4 Průběh výzkumu

Výchozím bodem pro uvedený výzkum bylo vlastně rozhodnutí, proč se vůbec zaměřit na uvedenou tematiku. Důvodem, který mne vedl k volbě zabývat se právě touto problematikou, je hlavně můj profesní zájem. V současné době pracuji jako sociální asistentka Fondu ohrožených dětí, a jak je patrné z následujících kapitol, značnou část mojí pracovní náplně tvoří právě tato problematika. Čili důvodem pro volbu tohoto okruhu zkoumání bylo do velké míry to, dozvědět se něco dalšího, co pak také mohu využít ve své profesní činnosti. To je také důvod, proč jsem pro část výzkumu prováděného metodou studia spisové dokumentace volila právě případy obou poboček FOD provozujících svou činnost ve Zlínském kraji. Nejen z toho důvodu, že tato spisová dokumentace byla pro mne dostupná, ale také proto, že výsledky zkoumání mohou sloužit jako důležitý ukazatel pro naši další profesní činnost.

Po vytyčení cíle výzkumu a základního výzkumného problému jsem si formulovala otázky pro polostrukturovaný rozhovor, které mi sloužily jako osnova při kladení otázek dotazovaným osobám (viz kapitola 5.2). Uvedené otázky sloužily spíše jako osnova pro rozhovor, mnohdy byly vysloveny v jiném znění podle toho, jak to vyžadovala situace při rozhovoru. Mnohé z otázek ani nebyly položeny, jelikož dotazovaní spontánně hovořili o těchto záležitostech v rámci jiného dotazu. Velmi často se mi také stávalo, že jsem dotaz ani nestihla dopovědět a respondenti již sami začali odpovídat. Před každým rozhovorem jsem dotazovanému vysvětlila účel rozhovoru, na jakou problematiku se zaměřuji a požádala jsem o souhlas se zaznamenáním rozhovoru na diktafon. Rozhovor ze záznamu jsem pak v doslovné verzi přepsala. Výjimkou je rozhovor s psychologem, který jsem uvedla ve zkrácené verzi, jelikož značná část rozhovoru zabíhala do jeho osobního života a přestože i po upozornění, že rozhovor nahrávám a dal mi souhlas s jeho použitím v celé verzi, roz-

hodla jsem se rozhovor zkrátit a vyjmout z něj právě tyto osobní pasáže. Přepisy rozhovorů jsou uvedeny v příloze této diplomové práce.

Studium dokumentace probíhal při návštěvě zařízení za účelem rozhovoru, resp. následně po něm. Požádala jsem příslušnou pracovníci, aby mi poskytla k nahlédnutí spisy klientů zabývající se zkoumanou problematikou. Předem jsem si připravila jednotlivé kategorie, na které jsem se pak při probírání každým spisem zaměřovala a vypisovala jsem si potřebné údaje.

6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU „A“ PROVÁDĚNÉHO METODOU POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ

6.1 Analýza rozhovorů, interpretace zjištěných dat

Při zpracování této části jsem postupovala tak, že jsem přeepsané rozhovory s respondenty analyzovala po jednotlivých otázkách, přičemž otázky s blízkou tematikou, resp. odpovědi na ně, jsem sloučila do jednotlivých kategorií. Následně jsem v textu vyhledala výroky odpovídající jednotlivým kategoriím a pomocí metody vytváření trsů jsem výroky barevně rozlišila do skupin a opoznámkovala. Jak uvádí Miovský (2006) metoda vytváření trsů slouží k tomu, aby se jednotlivé výroky z rozhovorů mohly na základě vzájemného překryvu zařadit do skupin (trsů), čímž vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, které se vyznačují určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním apod. Přepisy rozhovorů jsou součástí přílohy této diplomové práce, pasáže z jednotlivých odpovědí uvádím v závorkách s označením I až X před každým výrokem, dle toho, který z dotazovaných uvedený výrok vyslovil (označení I až X odpovídá označení rozhovorů uvedených v přílohách).

Při interpretaci zjištěných informací jsem nadále většinou postupovala tak, že jsem data zjištěná od sociálních pracovníků uváděla jako údaje v jedné kompaktní skupině, a to proto, že jejich pracovní náplň je srovnatelná, kdežto pracoviště a vykonávaná činnost ostatních odborníků je různorodá a z tohoto důvodu je mnohdy nelze srovnávat.

6.1.1 Počet klientů spadajících do sledované problematiky

Úvodní otázka při rozhovorech se většinou týkala zjištění, jaká část klientů z celkové klientely toho daného odborníka spadá do sledované problematiky. Ve skupině sociálních pracovníků je počet klientů, se kterými řeší spory o dítě v souvislosti s rozchodem rodičů, **nadpoloviční většina**, tedy více než těch, kterých se dotýká ostatní problematika (I: „...většina, skoro všechny“, II: „...já bych řekla takových osmdesát procent...“, IV: „...myslím, že takových sedmdesát procent“, V: „...polovina určitě, ano určitě“). Výjimkou je odpověď sociální pracovníce z rozhovoru III, která uvádí, že „to není převážná část“. Jako zdůvodnění, proč se tento region vymyká, vidím v tom, co dotazovaná sama

spontánně zmínila v jiné části rozhovoru: „...tady je to takový kraj, kde těch finančních prostředků je opravdu velice málo v těch rodinách...“. Tím si zdůvodňuje, že větší část klientely spadá do problematiky sociálně slabých rodin a do hmotné nouze. Pokud se týká srovnání počtu klientů spadajících do sledované problematiky a objemu pracovního času, který musí příslušná pracovníce věnovat jejich řešení, vyžadují tyto případy vždy více časové investice. Za všechny zde uvádím jednu odpověď – II: „...kolikrát devadesát procent pracovní doby řešíme jenom styk...“.

Rovněž ostatní odborníci uvádějí problematiku konfliktů rodičů po rozchodu jako většinu své pracovní náplně. Výjimku tvoří pouze psycholog poskytující své služby na komerční bázi (tedy pro klienty jsou jeho služby zpoplatněny), který se s touto problematikou přímo osobně setkává pouze okrajově, již více však prostřednictvím své internetové poradny. Psycholožka odhaduje počet klientů spadajících do sledované oblasti na dvě třetiny, podobně obě pobočky FOD mají těchto klientů minimálně polovinu ze svého celkového počtu. Přitom však jak psycholožka, tak sociální asistentky FOD uvádějí, že by pro řešení této problematiky potřebovaly více času, je nutno jej však přizpůsobit s ohledem na své časové možnosti a na nutnost věnovat se také ostatní problematice. Pokud jde o mediátorku, ta uvedla doslova: „...devadesát devět procent jsou rozvodové a rozhodové spory o děti“. Jedná se však o počet případů, u kterých dělá mediaci. Uvedená odbornice totiž v zařízení nevykonává pouze úlohu mediátorky, jelikož případy by nenaplnily celou její pracovní dobu, nýbrž poskytuje také sociálně právní poradenství.

Všichni dotazovaní zmiňovali, ať již sami spontánně či na přímý dotaz, že klientů s uvedenou problematikou jim přibývá. S výjimkou komerčního psychologa a částečně také mediátorky sdělovali, že by této problematice potřebovali věnovat daleko více času, jsou však omezeni tím, že klientů mají příliš mnoho a také tím, že s každým klientem je spojena také ostatní nezbytná agenda, jako je vedení spisů, psaní zpráv pro soudy i ostatní spolupracující instituce, u sociálních pracovníků OSPODu je to rovněž účast u soudních jednání a dojezdové vzdálenosti.

6.1.2 Indikace k první návštěvě

Sociální pracovníce OSPODu shodně uváděly, že ony jsou první institucí, kterou klienti, spadající do sledované problematiky, navštíví (I: „...většinou k nám se to dostává

jako první...“). Vyplývá to z faktu, že v případě rozvodu rodičů je příslušný OSPOD dle trvalého bydliště ustanoven kolizním opatrovníkem dítěte. Rovněž tak v případě, že nesezdání rodiče se rozejdou a žádají soud o svěřeni do výchovy, určení styku či výše výživného. V tomto případě soud vydá usnesení o určení kolizního opatrovníka a sociální pracovnice navštíví rodinu za účelem šetření v rodině. Avšak všechny dotazované současně sdělovaly, že valná část jejich klientů k nim přichází ještě dříve, než je soud ustanoví opatrovníkem. Většinou přicházejí na doporučení pracovníků z dávkového oddělení, kam chodí odevzdávat žádosti o sociální dávky (I: „...jdou třeba na úřad práce si požádat o nějaké dávky, tak je odešlou za nama..., IV: „...když si jdou vyřizovat dávky ke kolegyni, tak ona jim řekne, aby se zastavili...“), popř. je odkáže pediatr (IV: „...když jsou s dítětem na prohlídce, tak lékař jim řekne, na koho se obrátit...“) či přijdou sami žádat o radu, jak postupovat (V: „...přijde si pro nějakou informaci, už teda konkrétně, že je v nějaké životní situaci...“).

Ostatní odborníky navštěvují klienti až jako další v pořadí, i když ani to nemusí být pravidlem. Jak uvedla psychologka: „...přijdou většinou z OSPODu, popřípadě mě vyhledají sami...“, je tento postup běžný i u ostatních zařízení, ve kterých dotazovaní odborníci působí (VIII: „...velký dodavatel je OPSOD, nebo i třeba už sem tam si někdo ..., že to děláme“, IX: „...pošle OSPOD, ale i jako za první, nebo i několikátá v řadě...“, X: „...zavolá OSPOD, jestli bysme mohli..., ...přijdou i sami anebo jim o nás řekne psycholog).

Důvody pro návštěvy klientů v jednotlivých zařízeních uvádějí dotazovaní různě, pokud se jedná o OSPOD, tak tam je to zřejmé, jestliže je ustanoven opatrovníkem dítěte. Motivem může být žádost o poradenství, na doporučení OSPODu, nebo důvod může být i ten, že zkrátka klient chce dokázat (na OSPODu, u soudu...), že svou situaci se snaží řešit, přestože tak tomu ve skutečnosti ani být nemusí (VIII: „...domluvit se vlastně nechtějí... potřebují mít čárku u soudu...“, X: „...aby mohla doložit, že se to snaží řešit, ale holt...). Navštívit zařízení mohou klienti také na základě nařízení soudu, jedná se především o asistované styky ve FOD, což bylo zřejmé především z prostudované spisové dokumentace, a také mediátorka uvedla, že měla případ, kdy klienti měli povinnost mediace nařízenou OSPODem. Jedná se však spíše o výjimky, vesměs na OSPODech vypovídali, že se snaží klienty k návštěvě jiného zařízení přesvědčit „po dobrém“.

6.1.3 Jevy, se kterými se odborníci při řešení problematiky setkávají

Další můj dotaz směřoval ke zjištění, s jakými skutečnostmi se dotazovaní odborníci setkávají při řešení případů porozchodových sporů rodičů o dítě. Nutno poznamenat, že odpověď na tento dotaz se objevoval i v rámci odpovědí na jiné otázky, celý rozhovor byl vlastně proložen mimoděk popisovanými jevy, které se při řešení sledované problematiky vyskytují. Mezi základní skutečnost patří bezesporu **nedostatečnost** nebo úplná **neschopnost komunikace mezi rodiči** (I: „...nejsou schopni se dohodnout...“, II: „...spolu odmítají komunikovat...“, VI: „...nedokážou se domluvit...“, VII: „...aby se domluvili, přestože se nesnesou...“, „...komunikuje s dítětem, místo aby komunikoval s tím partnerem...“, VIII: „...ale tohle si neřeknou a říká jen: ne, já jsem proti...“, IX: „...aby se minimálně aspoň na těch dětech domluvili...“, X: „už spolu nejsou a nedokážou spolu komunikovat...“). Tato nedostatečnost v komunikaci má své různé příčiny a odvíjejí se od ní také důsledky projevované v dalších doprovodných jevech.

Motivaci k nedostatečné komunikaci i k vyvolávání konfliktů mezi rodiči vidí dotazovaní především v tom, že **rodiče mezi sebou nemají vyřešeno ukončení svého partnerského vztahu** (I: „...nevyrovnali se s rozchodem...“, II: „...pocit zadostiučinění, že už s ním nechce být...“, IV: „...promítá se ta partnerská rovina těch sporů...“, V: „...tendence potrestat toho partnera, že odešel...“, VII: „...jsou pořád závislí na tom partnerovi...“, „...ti partneři to musí mít nějakým způsobem pořešené a přijaté, protože v opačném případě ty děti se nabízejí na první rání jako způsob řešení toho konfliktu...“, IX: „...je zatvrzelý a víceméně mu jde o pomstu tomu druhému...“, „...žárlivost, kdy jeden z rodičů si najde nového partnera...“, X: „...mstít se za to všechno, co si v minulosti udělali...“). Poznání motivace rodičů mi přijde jako zásadní, jelikož je nutné rozeznat příčiny, aby se mohlo s rodiči pracovat na řešení situace současné. Následná nepřiměřenost v jednání rodičů se tak projevuje mnoha rozličnými jevy, nejčastěji se jedná o **bránění** rodiče, který má dítě ve výchově, **ve styku s druhým rodičem** (I: „...jsou to takové ty skryté bránění...“, II: „...ví, že mu nejvíc ublíží, když zamezí styku s dítětem...“, III: „...největší problém je tam ale styk s těma dětma... ten styk nefunguje...“, IV: „...taky určitě bránění v kontaktu...“, V: „...brání tomu styku, nedodrží rozsudek...“ VI: „...tvrdí, že ty děti k tomu otci nechcous...“, VIII: „...řikají: já budu mít děcko a ty už ho nikdy neuvidíš a oni se hrozně bojí, že o to dítě přijdou, o ten kontakt...“, IX: „...brání, i když je vydaný rozsudek...“, X: „...dostala pokuty za bránění ve styku...zakazuje mu vůbec toho otce mít rádo...“). Samo-

zřejmě, že pokud dítě nemá možnost se s tím druhým rodičem stýkat, dochází k **odcizení mezi dítětem a rodičem**, se kterým to dítě nežije. Nutno dodat, že dotazovaní ve svých výpovědích sdělovali takové rodinné uspořádání, kdy dítě žije s matkou a ta brání ve styku s otcem. Dochází tak postupně k tomu, že dítě se nejen odcizuje, ale také **přebírá matčiny názory na osobu otce** a postupně již většinou samo spontánně dává najevo, že k otci nechce (II: „...mluví škaredě...nechtějí ty děti těm otcům dávat, a jak se ta doba prodlužuje, tak už je to nenávratné, že samy ty děcka už začnou dělat schválnosti...“, „...i ty posudky pak vyjdou, no jak asi, když už je to děcko zpracované..., III: ...negativní vliv na to dítě...řeší ty spory před dítětem...“, V: „...nepřipraví dítě, za žádnou cenu prostě ne...“, VI: „...a začínají tam ty koalice – děti s manželkou, nebo s ženou proti otci...“, X: „...ta matka ho masíruje pak doma takovým způsobem, že to děcko je víc a víc zatvrzejší...“, „...ani nemusí ovlivňovat...to dítě tu nepřátelskou atmosféru vycítí a přebírá postoje toho rodiče...“).

Hojně se v odpovědích objevovaly výpovědi svědčící o tom, že **ostatní zájmy rodičů převyšují nad zájmem dítěte**. Rovněž těmito výroky byl „protkán“ celý rozhovor, objevovaly se v odpovědích na různé otázky. Odpovídající neustále popisovali situace, kdy **děti v těchto případech jsou nástrojem k tomu, aby rodič svému bývalému partnerovi co nejvíce ublížil**, a děje se tak právě prostřednictvím společného dítěte. Ať už je příčina i projev takového chování jakákoliv, odborníci se shodují na tom, že rodiče jako by ztratili „zdravý rozum“ a snaží se o prosazení vlastního zájmu za každou cenu, aniž si uvědomují dopad tohoto škodlivého, mnohdy až patologického jednání na děti (I: „...bez ohledu na to, co už to s tím děckem udělá...vydávají za zájem toho dítěte, ale někdy s tím to teda nemá vůbec nic společného...“, „...aby zdokladoval...tahá děcka na OSPOD, tam a tam, aby řekly, aby je tam ukázal...místo aby trávil čas s dětma, tak shání důkazy proti matce...připravuje si půdu pro to, aby mu soud vyhověl..., II: „...to ani není skutečný zájem o to dítě, ale spíš jako: já ti ukážu, nebo takový ten pocit zadostiučinění...“, III: „...klade si požadavky: až mně vrátí věci z mého bytu, pak teprve mu ho dám...“, V: „...jdou si za svým, že úplně se ztrácí zájem toho dítěte...“, „...potrestat toho partnera, to je moje dítě a já se o něho budu starat...“, VI: „...vyřizují si vlastně spory přes děti, své vzájemné...“, VII: „...a teď to dítě se stává prostředkem satisfakcí, což tedy je pro něho degradující šíleně...“, VIII: „...hodně se šermuje s tím zájmem dítěte a s právy rodičů a s právy dětí, používají abstraktní a krásné slova, ale v podstatě se z toho dítě úplně vytrácí..., IX: „...je zatvrzelý

a víceméně mu jde o pomstu tomu druhému, dělají si naschvály a nechcou tu situaci řešit prostě v zájmu toho dítěte...“, X: „...to dítě mezi nimi lítá a stává se nástrojem jejich pomsty...“).

Nezřídka se objevovaly výpovědi o tom, jaký **dopad** taková situace má **na dětskou psychiku**. Děti jsou nejisté, bojácné, ustrašené, mají **obavy mluvit otevřeně**, nebo naopak **se naučí situace využívat ve svůj prospěch** (V: „...ty děcka jsou pak chudáci...ony mají rády oba dva ty rodiče, nechtějí ublížit ani jednomu z nich...aby se jim zavděčily, co jsou schopné ty děti dělat, jo, jako to je prostě...“, „...ty děcka byly vytřepané dušičky, obě se klepaly, jenom aby neřekly na jednoho a na druhého rodiče nic, nic prostě zlého...“, VI: „...jsou chytré ty děti, takže ony využijí situace, to znamená, že manipulují jak s maminkou, tak s tatínkem...“, „...tak jsou rodiče bez hranic, děti bez hranic a většinou se tam potom rozvíjejí úzkostné poruchy a deprese a podobně...“, IX: „...když vidíme ty dětské dušičky tady takové zkroušené, že spíš to své dětství propláčou...“, „...ty děti jsou ovlivnitelné tím, co si může třeba otec s vyšším příjmem dovolit...ti rodiče se snaží předháňt...“).

Dalším jevem, či spíše motivem pro vznik konfliktů mezi rodiči, byla **otázka výživného**. V odpovědích se objevovaly výroky svědčící o tom, že mnoho rodičů podmiňuje styk s druhým rodičem výší výživného, popř. skutečností, že rodič, ať již z jakýchkoliv důvodů, platí nepravidelně či vůbec. Tento stav velmi zhoršuje vztah mezi rodiči a ti nejsou schopni tyto dvě skutečnosti (výživné a styk s druhým rodičem) od sebe oddělit. Rovněž tak situace, kde mezi rodiči doposud **není ukončen proces majetkoprávního vyrovnání**, či vyrovnání proběhlo, avšak jeden z nich s ním není spokojen (II: „... je to podmíněné penězma..., III: „...největší problém je ještě, kdy otec neplatí výživné...“, „...přitom jsem jí vysvětlovala, že styk je něco úplně jiného než ten majetek, to se nesmí přenášet na dítě...“, IV: „...to zvýšení výživného je takový další problém...“, IX: „...velkou roli tam hrál majetek...kvůli tomu bránili ve styku...“, X: „...otec dětí neplatí výživné, nebo se ukáže jednou za čas...). Nutno však dodat, že otcové, kteří neplatí výživné, zpravidla ani o styk se svými dětmi nemají zájem (III: „...ale tito neplatiči, ti nemají zájem...tak tam máme hodně takových tatínků dlužníků...“).

Rovněž se v rozhovorech objevovaly výpovědi, které lze označit jako **individuální sdělení**. Čili takové jevy, které zmiňoval např. jeden popř. dva z dotazovaných, avšak domnívám se, že tyto jevy platí v mnoha případech obecně, dotazovaní si na ně prostě jen

během rozhovoru nevzpomněli. Namátkou vybírám některé z nich: II: „...jestliže se ta matka rozhodne, nikdo jí v tom prostě nezabrání...“, III: „...problémy v těch rodinách se kumulují...“, IV: „...jeden rodič chce střídavou výchovu, druhý je zásadně proti...“, V: „...použijí opravdu dítě jako zbraň...“, VII: „...on už taky má to paranoidní nastavení většinou (*myšleno rodič*), jako že je všechno špatně...“, VIII: „...oni se chtějí s tím člověkem rozvést a ne se s ním někde scházet a řešit...“, X: „...matka poukazuje na to, že ten otec je nezpůsobilý...“). Jak trefně vystihla jedna ze sociálních pracovníček: „**typický jev, dá se říct, že to je takové všechno dohromady**“.

Pokud rodič přichází k odborníkům s nějakým svým problémem a s žádostí o pomoc při jeho řešení, mylně se domnívá, že v moci těchto odborníků je situaci nějakým způsobem okamžitě změnit v jeho prospěch. **Očekávají rychlou radikální změnu** a neuvědomují si, že řešení musí hledat především sami v sobě (IV: „oni ti rodiče přijdou s tím, že na nás něco vychrlí a okamžitě se situace změní a že s tím jde hned něco dělat, ale když to sílilo nějakou dobu, tak to bude trvat, než se to dá do pořádku...“).

6.1.4 Požívané metody při řešení případů

Hned v úvodu této kapitoly chci podotknout, že když jsem do tohoto výzkumu vstupovala, doufala jsem, že se od ostatních odborníků dozvím nějakou novou a fungující metodu, kterou jsem neznala z vlastní praxe či z odborné literatury. Bohužel, nestalo se tak. Všechny metody, které dotazovaní odborníci používají k řešení sporů rodičů o dítě v souvislosti s jejich rozchodem, jsou většinu popsány již v teoretické části této diplomové práce.

V zásadě lze používané metody, o kterých odborníci hovořili, rozdělit na dvě hlavní skupiny, a sice **direktivní** a **nedirektivní**. Nejzásadnější nedirektivní metodou, je **kommunikace s klientem** a to v různých podobách. Nejčastěji všichni odborníci popisovali, že se jedná o **opakované rozhovory** s klienty. Na slovo „opakované“ bych chtěla zvlášť upozornit, protože téměř všichni popisovali řešení situací jako celý proces, založený na opětovné komunikaci s klientem, během nichž je využíváno různých technik v komunikaci, přičemž snahou je dospět ke kladnému výsledku, a tím je dohoda mezi rodiči (I: „...tak samozřejmě k nám chodí opakovaně...“, III: „...prostě to máte pořád dokola, dokolečka, až

opravdu to pochopí a uvědomí si...“, IV: „...ale je to boj jakoby na delší dobu a určitě se to nevyřeší v rámci jedné schůzky...“, „...takže je to zase o komunikaci...pořád pořád a stále dokola...“, V: „...jsou to dlouhodobé sezení, jsou to opakované schůzky...já bych ani tak neřekla rozhovory, to jsou skutečně sezení i několikahodinové kolikrát...“, X: „...je to o tom pořád dokola o tom mluvit...“). Tyto výroky pocházejí z rozhovorů se sociálními pracovníci OSPODů a se sociálními asistentkami FOD, výroky psychologů a mediátorky neuvádím, jelikož u nich je předpoklad opakované komunikace s klienty již z principu poskytované služby. Komunikační techniky v rozhovorech s klienty popisovali dotazovaní následovně (výrazy přepisují tak, jak se vyskytovaly v rozhovorech): I: pohovory..., upozorňujeme..., vysvětlit..., probereme to..., snažit se nasměrovat...; II: domlouvání..., přemlouvání..., usměrňování..., vysvětlit situaci..., zjistit situaci..., vysvětlovat trpělivě...; III: vedeme k tomu..., směřujeme..., pohovor..., vysvětlujeme..., motivovat...; IV: mluvit tak, aby pochopili..., dát tu zpětnou vazbu..., získat si je..., dát najevo, že mě zajímá..., zaměřit se..., vyloženě zacílit..., mluvit o tom..., uvádět příklady..., jednat na rovinu, otevřeně, upřímně; V: informovat..., pohovory..., ať se k tomu vyjádří..., zeptat..., IX: rozhovor s jednou stranou s druhou stranou, případně s dětma..., poradit...; X: rozhovory..., vysvětlování..., poradit..., konzultujeme..., říkáme, co dělají špatně..., radíme..., doporučení....

Další nedirektivní metody pak již souvisí přímo s odborným zařízením, se kterým klient spolupracuje. V případě návštěv u psychologa se jedná o **psychoterapii**, ať již individuální nebo rodinnou. V případě této problematiky je žádoucí, aby se terapie účastnili oba rodiče, což je častým problémem, jelikož zpravidla je ochoten se terapii podrobit pouze jeden z rodičů (VI: „...ale já jako kdyby nemám ty páky, mám samozřejmě, když tady mám toho druhého rodiče...“, VII: „...protože vy potřebujete vědět motivy té druhé strany...“). Přimět druhého rodiče, aby vstoupil do terapie, lze v nutných případech nařízením OSPODu nebo soudu, zde již se ale jedná o direktivní způsob řešení. Pak však záleží na dovednosti terapeuta, jak dokáže pracovat s tímto klientem, který do terapie vstupuje nedobrovolně (VI: „...když jsem rodinný terapeut, tak tam musím fungovat spíš na bázi nějaké důvěry a ne určitě direktivní... vím, že hlavním úkolem bude, abych matku vtáhla nějakým způsobem, aby se necítila jakoby zraněně nebo ukřivděně...“). Vzájemně se také vylučuje poskytovat klientovi terapii a současně působit v případě jako soudní znalec (VI: „...nemůžu dělat zároveň posudky, protože v posudcích se já musím jakoby rozhodnout a

musím to jak kdyby těm rodičům nadiktovat, což teda samozřejmě pro jednoho z těch rodičů je většinou negativní...“).

Jako velmi vhodný způsob řešení sporů rodičů o děti, ale zatím velmi málo využívaný, je metoda **mediace**. Principy mediace byly popsány již v teoretické části, důležité je, aby osoba poskytující mediaci byla skutečně k tomuto kompetentní, to znamená, že absolvovala akreditovaný výcvik pro mediátory poskytovaný Asociací mediátorů České republiky (AMČR). Z rozhovorů se sociálními pracovníci OSPODů vyšlo najevo, že tato metoda je v praxi málo využívaná, neustále je v praxi více uplatňováno obracet se s žádostmi na úpravu záležitostí týkajících se dětí po rozchodu rodičů na soud (II: „... jako ne že by nebyly nástroje, to jsou, ale zase musí se to vše tou soudní cestou...“, III „...potom jsme doporučovali formu mediací, ale to nebrali...“, IV: „...nemá smysl odkázat klienty na mediaci, když si to sami nepřejí...“, V: „využíváme mediátora, je to zas individuální, tak jak to mají holky podle obvodu, ale většinou je mediátorem paní vedoucí...“). V posledním uvedeném výroku je charakterizováno to, jak si vysvětlují proces mediace odborníci, když popisují, že u nich mediaci v indikovaných případech provádějí, přestože osoby mediaci poskytující nemají přímo výcvik mediátora. Já jsem si pro tento způsob snažení o dospění k dohodě mezi rodiči vytvořila termín „**pseudomediace**“ (II: „...dalo by se říct, že tu mediaci děláme vlastně my...“, V: „...většinou je mediátorem paní vedoucí...“, IX: „...víceméně děláme techniky, které se při mediaci používají...“). Jedná se o to, že mediace je poskytována sice odborníkem na řešenou problematiku, ale bez potřebného mediátorského výcviku. Dalším argumentem proti je např. to, že tento „pseudomediátor“ je do případu již po určitou dobu zaangažovaný a tudíž mediaci klientovi poskytuje ten, kdo pak na něj bude třeba psát posudek k soudu, nehledě na to, že při přetíženosti OSPODů je snahou dospět k řešení co nejrychleji a klient se tak může cítit pod nátlakem (X: „...přijdou klienti, že mají dohodu z OSPODu... tlačili na ně, ať se dohodnou na tom, co jim navrhnou... OSPOD předloží nějakou jejich představu, jak by se ti rodiče měli dohodnout a pak se ty rodiče snaží přimět k tomu, že to je to správné...“). Akreditovaná mediátorka mi při rozhovoru k tomuto sdělila: „No, to myslím, že není dobře. Mediátor by skutečně měl být osoba zvenčí, která není zatížená těmi problémy těch klientů. Ta sociální pracovnice, ať chce nebo nechce, už je do toho případu hodně zatáhnutá, tam skutečně je lépe nechat to na někom, kdo v tom celém případě není až tak zaangažovaný“. Rovněž na dotaz, zda mediace je i o přesvědčování a o psychologické činnosti, mi mediátorka odpověděla záporně:

„To ten mediátor opravdu si nemůže dovolit...mediátor je opravdu ten facilitátor, ten ne-stranný, ten venku z toho problému, oni si na to musí kápnout sami“. Opačný názor na slučování mediace a psychoterapie má však psycholog poskytující své služby na komerční bázi, ten k tomu uvedl: „Já jako i tu mediaci prostě vnímám spíš jako terapeuticky, jo, ať se ti lidé poléčí, protože jsou zranění...“.

Další metodou řešení typickou pouze pro jeden druh zařízení, a sice Fond ohrožených dětí, je poskytování **asistence při předávání dítěte** (X: „... neutrální osoba... hlídá, aby se ti rodiče před tím dítětem nepohádali...“, „...ti rodiče nebo to dítě prostě tu situaci nemusejí zvládnout, tak jim pomoci, aby se to předání uskutečnilo...“) a **asistence při styku s dítětem** (X: „...na pobočce...i v terénu... v případech, kde se ty děti s tím rodičem dlouho neviděly a aby se nějak navázal znovu ten kontakt, tak je to vlastně v neutrálním prostředí a my sledujeme, jak se všichni chovají, říkáme, co dělají špatně, jak by měli postupovat...“). Této možnosti jako krajního řešení v indikovaných případech využívají čtyři z pěti dotazovaných sociálních pracovníků OSPODů, přičemž i ta pátá připouští, že důvodem pro nevyužívání je velká vzdálenost k dostupnosti této služby (I: „...hodně pomáhá, že tady máme pobočku FOD...“, II: „...posudek...tam napíše, že by bylo dobré při tom styku postupovat za účasti sociální pracovníce, ale toto my nejsme schopni zabezpečit...“, III: „...to se obracíme na FOD kolikrát, tam, kde ten styk nefunguje...“, IV: „...výborná je spolupráce s Fondem ohrožených dětí...“, V: „...využíváme Fondu ohrožených dětí... ještě je máme...“). Také psychologka vnímá asistenci při styku jako velmi účinnou metodu: (VI: „...vyložene někdo, kdo se na to podívá zblízka a bude na místě, protože vím, že ty sociální pracovníce to nestíhají...“). Skutečnost, že metoda asistovaných styků je využívána, popisují také sociální asistentky FOD, které přímo tyto asistence poskytují, současně si však stěžují na časovou vytíženost (IX: „...OSPODY...jsou většinou rády, že my případ převezmeme a zkusíme to zase jinýma metodama... máme přímo od soudu žádost o provedení asistovaného styku...“, X: „...my teda ty asistence, akorát že kolikrát by bylo potřeba, aby nás bylo víc...“). Úspěšnost v těchto případech je individuální, jelikož mnohdy je tato metoda využita až jako jedna z posledních možností a v době, kdy vztahy mezi rodiči jsou na takovém stupni vzájemné nevraživosti a děti mohou být situací poznamenané již natolik, že ani zkušený odborník s tím mnoho nesvede (X: „...za tu dobu se to dítě dá tak zmanipulovat, že už to pak tým odborníků dává dohromady rok, a ještě se to ani nemusí

podatřit...“). Ostatně to, jak se jednotlivé případy dařilo řešit na pobočkách FOD ve Zlínském kraji v loňském roce, popisují v části výzkumu „B“ v tabulkách 4 a 5.

Přestože výše uvedené metody považují za nedirektivní způsoby řešení problémových situací, je možno i tyto v indikovaných případech nařídít **direktivně**. Je to především z **rozhodnutí soudu** (rozsudek, předběžné opatření) a z **rozhodnutí OSPODu v rámci správního řízení** (§ 12 zákona 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, viz kapitola 4.1). Pomocí těchto opatření lze rodičům nařídít, aby se podrobili některé z výše uvedených metod, čili psychoterapii, mediaci, asistenci při styku. Rozhodnutí soudu je pak také jednoznačně nejpoužívanější způsob pokud se týká určení svěřeni dítěte do výchovy a určení styku s rodičem, který dítě ve výchově nemá. Druhou stránkou věci je, jak spor řešený soudní cestou dokáže ovlivnit samotné účastníky. V rozhovorech se soudní řešení situace objevovalo jako naprosto běžný potup a to z toho důvodu, že nedodržení soudního rozsudku je právně vymahatelné. Bohužel, i k takovým situacím dochází, když jeden z rodičů nedodrží podmínky rozsudku a druhý rodič přistoupí k radikálnímu řešení domoci se svých práv, v tomto případě styku s dítětem. Takovéto krajní způsoby řešení však i samotní odborníci pohybující se v této problematice považují mnohdy za málo účinné a navíc pro dětskou psychiku extrémně bolestné (I: „...a kdo opravdu je extrém a opravdu chce bránit v tom styku, tak to víte, že si najde něco, nějaký důvod, ale to už zas tam právě je možnost jen nějakého toho postihu...“, II: „...že když je to udělané soudně, tak ten rodič může vzít ten rozsudek a požádat policii o součinnost, že mu ta maminka nechce ty děti vydat. Ale nakolik je to pro ty děti...prostě rodič docílí svého, ale ta újma na dětech je...“, „...prostě žádat rozsudkem o soudní exekuci, že má právo na to dítě...je to ale takové hrozné...“, III: „...tatínek volal i policii, přišel tam s rozsudkem, kdy mu ho matka nechtěla předat...pořád křičela, že v žádném případě ho nedá...oni fakt si neuvědomují, že jim vlastně ubližují těm dětem a že ty dopady to má na ty děti takové nedozírné...“, V: „...jsou pokutované ty matky, jsou...jako změní, ale víceméně jen na chvíli... ona skutečně, když bude chtít zabránit tomu dítěti, aby nevidělo tátu, tak se jí to může podařit a na hodně dlouho...“, „...je to individuální, některá matka, ta kdyby měla zaplatit pokutu, tak prostě se zalekne a začne automaticky styk fungovat...“). Jak už jsem zmínila, aby se těmito situacím předešlo, má soud i OSPOD pravomoc přikázat rodičům podrobit se terapii, mediaci či asistenci při styku. Dle výpovědí odborníků však toto soudy nařizují ojediněle a OSPODy vůbec ne. Na OSPODech většinou možnosti nařízení terapie dle §12 zákona o SPOD znají, avšak v praxi

ji nevyužívají. Jedna z dotazovaných o této možnosti nevěděla vůbec. Důvody, proč OSPODy rodičům terapii nenařizují, jsou většinou ty, že pracovníci nevěří, že by terapie podstoupená z donucení přinesla kladný výsledek. Také proces vedoucí k tomu, aby §12 mohl být využit, popisují dotazovaní jako nepružný a zdlouhavý (I: „...nařídít my nemůžeme, my můžeme jen doporučit možnosti, třeba té mediace...nebo jim to zprostředkujeme...ale nemůžeme jim to nařídít... když vám někdo něco nařídí, tak vy dopředu máte a priori takovou averzi vůči tomu...“, II: „...jinak jako nástroje donucovací – můžeme jim nakázat v rámci správního řízení, aby navštívili nějakou poradnu, ale to už je donucení... ještě jsme to neudělali... pokud nejsou ochotni, tak si myslíme, že to nemá smysl, když nechce...“, III: „...možnost jim nařídít... máme to ve správním řízení, sice my to jako neděláme nějak... ještě jsme to nepoužívali, ale máme tu možnost... tak spíš se snažíme po dobrém s tou matkou...“, IV: „...§ 12 můžeme uložit, ale tomu předchází složité papírování a správní řízení, kdy musíme mít ve spisu jakoby mnoho informací... nemůžeme to vydat jen tak... prostě tomu předchází takové martýrium... snažíme se, pokud to jde, to vyjednat tady...“ V: „...máme tu možnost, že se nařídí, že musí na terapii... opravdu to jsou výjimečné případy... tím tlačíte na toho klienta, to mu něco nařizujete a to je pro něj trest... tam už se ztrácí ta důvěra...protože jakmile začnete nařizovat, přikazovat tak je konec... mám-li říct upřímně, bylo to k ničemu...“).

Ojedinele se ve výpovědích objevily možnosti řešení, které jiní dotazovaní neuváděli. Například jedna ze sociálních pracovníček popisovala **speciální techniky**, které využívají pro zjišťování přímo od dětí, kterého rodiče preferují **při rozhodování o svěření do výchovy** (V: „...používáme speciální techniky tady k těm pohovorům...máme třeba ty domečky... strom s panáky... kamínky...to je technika i na hodinu, to je prostě o hraní, je to prostě bezvadné...“). Psycholožka uvedla jako velmi důležitou a neopomenutelnou metodu **pozorování** (VI: „... i když ta rodina může mít já nevím třeba deset členů... já si ty členy prostě pozvu všechny dohromady. A až pak individuálně. Já to prostě chci vidět, co se s těmi dětmi děje, když ti rodiče jsou tady na místě...“). Ostatně na pozorování jsou také založeny asistence při styku a při předávání dítěte, které poskytují sociální asistentky FOD. Psycholog uvedl možnost **vzdělávání** pro rodiče, i když současně připouští, že ti, na které se zaměřuje, o tuto metodu nemají zájem (VII: „...chystám vzdělávání v té oblasti. Ale kámoška, která to dělá v Kroměříži, tak zjišťuje, že ti lidi o to zájem moc nemají... no co, já to vyzkouším...“). Také plánuje o prázdninách jakýsi **tábor pro tatínky s dětmi**, avšak

účast na něm je otevřená pro všechny, nejen pro ty, kterých se týká sledovaná problematika (VII: „...pobyt „Hrdý táta“ se to jmenuje... se bude muset o ty děcka starat... sice budou tam i nějaké atrakce, ale nepředají zodpovědnost na někoho jiného... ten vzor se ztrácí... když ten kontakt s tím tátou není takový... kdo se tam přihlásí je mi úplně jedno). Tato možnost mi připadá jako dobrá forma v těch případech, kdy matky odmítají dát otcům děti na týden o prázdninách a zdůvodňují to tím, že otcové nebudou schopni se o děti sami postarat. Tady však tento jejich argument ztrácí na síle, jelikož akce Hrdý táta se děje pod vedením odborníků na rodinnou problematiku.

6.1.5 Spolupráce s jinými institucemi a odborníky

Při řešení sledované problematiky na odborné úrovni se víceméně jedná o provázanost jednotlivých popsaných zařízení a odborníků. OSPODy zde fungují jako zastřešující instituce, měly by pracovat jako nějaký dispečink a sledovat výsledky činností všech ostatních zainteresovaných odborníků. Dotazovaní popisovali, že příslušná sociální pracovníce navrhuje klientovi návštěvy různých zařízení, doporučuje toho či onoho odborníka, vysvětluje klientovi proč je pro něj spolupráce právě s tímto specialistou vhodná a užitečná. Jistě to předpokládá široké znalosti sociálních pracovníc o dostupných možnostech v tom daném regionu a doufám, že i tato diplomová práce přispěje k obeznámenosti s dostupnými možnostmi řešení. Na příslušné sociální pracovníci tedy je, aby evidovala v klientově spise všechny podpůrné činnosti ostatních specialistů. Na ní také do velké míry závisí, kdy a jaké služby se klientovi dostane. V odpovědích mi sociální pracovníce popisovaly především spolupráci s **psychology** poskytující své služby jako kliničtí psychologové nebo při různých zařízeních, jako např. středisko výchovné péče (SVP), pedagogicko psychologická poradna (PPP), poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy (např. konkrétně ve Zlíně na ulici U Náhonu), dále spolupráci s **mediátory** a s **Fondem ohrožených dětí**. Ojedinele uváděly také spolupráci s dětským psychiatrem či **jiným odborným lékařem**. Za obvyklou praxi se považuje také **spolupráce se školou**, natolik běžnou, že ji v rozhovorech ani nijak zvlášť neuvádějí. Z podstaty výkonu jejich funkce pak vyplývá pochopitelně také spolupráce se **soudem** a také s **policí**. (I: „...doporučujeme návštěvu v poradně pro mezilidské vztahy...“, „...můžeme doporučit možnosti třeba té mediace nebo zprostředkujeme jim to SVP a do PPP je můžeme...“, II: „...předáváme kontakty na poradnu pro mezilidské vztahy, nebo na SVPéčko...“, III: „...my jim ještě navrhujeme poradnu...“, „...já je objed-

nám k paní doktorce Pechové (*psycholožka*)...“ , „...to se obracíme na FOD...“ , „...potom jsme doporučovali formu mediací...“ , „...spolupracujeme vlastně se školou...“ , „...policie je povinna nám sdělit, když má zásah v rodině, kde jsou děti...“ , IV: „...odkázat na paní doktorku Černoorskou (*psycholožka*)...“ , „...využíváme poradnu U Náhonu...spolupráce s Fondem ohrožených dětí...“ , „...někdy odkazujeme na mediaci...“ , V: „... odkazujeme na poradnu pro mezilidské vztahy...“ , „...třeba doporučíme obrátit se na psychology... a pak dětského psychiatra...“ , „...využíváme Fondu ohrožených dětí...“).

Obdobné informace uváděli i ostatní odborníci, co mi však připadá dosti podstatné, je sdělení psycholožky o **špatné komunikaci** a nedostatečné vzájemné informovanosti a **provázanosti mezi jednotlivými odborníky** (VI: „...já myslím, že je to hlavně o nějaké té komunikaci mezi těmi jednotlivými složkami... já napíšu nějakou zprávu, ale nikdy nevím, kde se ta zpráva ocitne... je to o nějakém spojovacím článku...“). To se do jisté míry potvrdilo také ve výpovědi sociální asistentky FOD, která uvedla, že klienta pošlou k jinému specialistovi, ale již jim **chybí zpětná vazba** (IX: „...my jsme jim to doporučili, ale potom jestli se s ním zkontaktovali? No, tak zase zpětnou vazbu takhle nemáme.“). Jindy je zase nutné, aby ke vzájemné komunikaci mezi dvěma odborníky o klientově případě dal klient přímo souhlas (X „...pak je teda na klientech, jestli dají souhlas k tomu, že můžeme s tím psychologem tu jejich situaci společně konzultovat...“). Chrání se tím sice klientovy osobnostní práva, ale pokud jeden odborník s klientem pracuje určitou metodou a klient jiného odborníka navštěvuje např. v souvislosti se svou poruchou osobnosti, je pro úspěšné řešení případu žádoucí, aby jeden i druhý odborník o sobě vzájemně věděli a mohli každý v rámci svých možností a kompetencí pracovat s klientem a vést ho stejným směrem a ke společnému cíli. Obdobně je popisována situace, kdy matka s dítětem doslova obchází lékaře specialisty a vypovídá pouze svou verzi o nevhodném chování tatínka vůči dítěti, když on se dožaduje styku s dítětem a přitom dítě údajně otce spontánně odmítá. V takovém případě lékaři v matce vidí toho starostlivého rodiče a v jejím jednání ji často, byť nevědomě, ale podporují (VI: „...protože soud třeba něco řeší s tou rodinou, a praktický lékař tam vidí jen tu maminku, která jakoby s tím dítětem chodí pořád na kontroly, takže pro něho, toho dětského lékaře, je ta maminka jakoby nejlepší, ale nemusí to tak být. Mám pocit, že by se to mělo propojit a že dětský lékař, třeba i ti dětské praktičtí, by měli vědět, co se tam děje a mít nějakou zpětnou vazbu od sociálky nebo od toho soudu...“ , X: „...ona pořád chodí s děckem po všech možných doktorech – psycholog, psychiatr, pediatr, neurolog a já ne-

vím, koho je ještě schopná navštívit, teď jim tam vyličí tu svoji verzi a nosí si od nich zprávy a potvrzení, že nedoporučují styk s otcem...). I v těchto případech by byla na místě vzájemná informovanost mezi odborníky a uvedení objektivního pohledu na celou věc.

Jako možnost vzájemné informovanosti a společné hledání vhodného postupu a řešení situace v problémových případech se jeví uspořádání **případové konference** za účasti všech zainteresovaných odborníků. Tuto možnost dotazovaní odborníci v zásadě neodsuzují, poukazují však na to, že v praxi je to jen velmi těžko proveditelné (IV: „... je to taky náročné tu konferenci uspořádat s ohledem na čas a ostatní povinnosti, naše i těch ostatních odborníků, kteří by se měli účastnit...“, VI: „...tohle si myslím, že by bylo docela dobré, akorát zase otázka časová a kdo by to komu hradil, že? Protože nikdo nepojede, třeba z lékařů...protože na to prostě nebude mít čas...“).

6.1.6 Překážky v řešení případů

Přestože jsem měla připravenou otázku, jaké faktory komplikují zdárné řešení případů, mnozí z dotazovaných již v průběhu samotného rozhovoru spontánně popisovali situace i jednotlivé elementy, které působí ve sledované problematice kontraproduktivně. Až na dvě výjimky, kterými byl komerční psycholog a mediátorka, se všichni dotazovaní shodovali v tom, že důležitý faktor, který zhoršuje zdárné řešení situace je **přetíženost** odborníků množstvím klientely a s tím související **nedostatek času** hlouběji se jednotlivými problémovými případy zabývat (I: „...tady mám x lidí, kterým bych cítila, že bych se mohla věnovat víc, jenomže nemůžu, protože prostě při tom, kolik toho je, tak není ten čas...“, „prodlužuje zbytečně tím, že jak my, tak soudci toho máme strašně moc... přibývá těch problémových případů...“, II: „...my tady na ty věci nemáme čas... připadá strašně moc klientů na jednoho člověka...“, III: „...spíš časově jsme taky omezení, v podstatě nemáme tolik prostoru na toho klienta, jak bysme chtěli mít...“, VI: „...nejde to ani organizačně zařídit z mé strany, protože těch klientů mám hodně...“, X: „...bylo by potřeba, aby nás bylo víc...“).

Za důležitý vnitřní faktor ovlivňující zdárné řešení případu klienta se dá považovat to, s jakou ochotou klient vůbec k řešení svého případu přistupuje. Již v předchozích výpovědích byly citovány výroky o tom, jak samotní klienti přistupují k řešení případu, kdy většinou jeden z rodičů, zpravidla otec, situaci řešit chce, protože on vnímá jako problém to,

že se např. nemůže vídat se svým dítětem a naopak matka řešení odmítá, jelikož současný stav jí vyhovuje. Jenže jak již bylo několikrát zmiňováno, stav, který, rodiče považují za výhodný pro sebe, neznamená automaticky, že je vhodný také pro dítě. Takže **neochota rodiče situaci řešit** je dalším faktorem, který dotazovaní uváděli jako skutečnost působící kontraproduktivně (II: „...je to o povaze těch rodičů, prostě nepřístupnost, neochota domluvit se ...“, VIII: „...ta míra intenzity toho chtění se domluvit je různá ...“, IX: „...pokud nebudou chtít, tak je to problém...“).

Dalším prvkem, který zhoršuje úspěšné řešení situace, je dle psycholožky **nedosta- tečná vzájemná komunikace mezi odborníky**. O tomto jsem ale již psala v kapitole 6.1.5. Při odpovědi na tuto otázku psycholožka svou odpověď rozšířila o eventualitu, kdy klient navštěvuje dva psychoterapeuty, jeden mu poskytuje individuální terapii, druhý společnou rodinnou a vzájemně oba tito specialisté spolu nekomunikují a cíl jednotlivých terapií se může diametrálně odlišovat (VI: „...aby ti terapeuti spolu spolupracovali, jo, aby to nebylo proti sobě, protože to je špatně potom, což se bohužel taky někdy děje...“).

Velký vliv na zdárný průběh řešené situace mají osoby v okolí klienta, respektive rady a doporučení, které tyto osoby danému klientovi udělují. **Příbuzní a přátelé** poskytují jistě dobře míněné, avšak laické rady, které ovšem ve svém konečném důsledku mohou situaci zhoršit, ne-li přímo rozvířit i bez přičinění klienta samotného (IX: „...dávají na rady sousedů, kamarádek... kdo není zainteresovaný, nebo spíš odborník, takže většinou poradí špatně... ti klienti hledají spíš někoho, kdo je jako sice vyslechne... ale on stojí samozřejmě na jejich straně a kolikrát to není ono, je to jednostranné...“, X: „...samotné to okolí toho rodiče, takové ty rádoby dobře míněné rady... my se těm rodičům tady snažíme vysvětlovat, jak by bylo dobré postupovat, jak doma mluvit o tom druhém rodiči v pozitivním smyslu a teď oni přijdou domů a jsou třeba trochu od nás nahlodaní, ale už nemají tu sílu bojovat ještě i s tím okolím... s tím širším příbuzenstvem, takže zase sklouznou do toho osočování a očerňování...“).

Avšak nejen rady laické, ale také rady odborné, mohou negativně ovlivnit úspěšnost v řešení situace. Osobou, která může působit kontraproduktivně při udělování odborných rad ze svého oboru, je, podle výpovědí dotazovaných, klientův **právní zástupce**. Většina dotazovaných odborníků spontánně vypověděla, že využívá-li klient služeb svého advokáta je šance na řešení konfliktní situace mezi rodiči téměř nulová. Důvodem je to, že právní zástupce vlastně těží z neshod mezi dvěma protistranami a čím více se tyto dvě strany há-

dají, tím více z toho advokát profituje (IV: „...právníci to někdy zhoršují, protože právník zastupuje klienta a ten zájem dítěte se často úplně ztrácí... pak to dítě jde jakoby stranou a je to boj těch rodičů...“, V: „...a nedej bože, když mají teda právní zástupce... tak tam jde zájem dítěte úplně pryč... oni si mažou kapsy, to je pro ně byznys...“, VII: „...a on (*advokát*) mi vysvětloval, že v zájmu advokáta není, aby se ti lidé domluvili... on dělá všechno pro toho, kdo ho platí. V oblasti majetku bych to pochopil, ale v oblasti péče o děti si myslím, že toto nejde...“, VIII: „...nic proti právníkům, ale setkávám se s tím, že když má každý svého vlastního právníka, tak cesta k mediaci je dost složitá, ...ale právníkovým cílem je mít klienta, mít kauzu, a z té kauzy je potom honorován, placen, kdežto když jde klient do mediace, tak má po kauze a po honoráři...“, X: „...oni jim radí jak toho druhého co nejvíc podusit, jenže to akorát tím víc zhoršují ty vztahy, že pak i tam, kde by se to dalo třeba ještě řešit dohodou nebo mediací, tak už z toho jsou akorát nekonečné soudní tahaniče...“).

6.1.7 Chybějící služby a instituce

Jedním z mých dotazů v závěrečné fázi rozhovoru byl směřován na zjištění, jakou podpůrnou službu či instituci dotazovaní odborníci postrádají v regionu, kde působí. Většinou se dotazovaní shodovali v tom, že by potřebovali **kapacitně rozšířit stávající možnosti**, přičemž největší poptávka byla po **provádění asistencí při styku a při předávání dítěte**. V jednom regionu (bráno dle členění ORP) tato služba chybí úplně, respektive ji jako možnost řešení vůbec neberou v úvahu, právě kvůli vzdálenosti jediného zařízení (FOD), který tuto službu nabízí. Také v ostatních ORP asistenční služby nejsou, přesto však jsou alespoň v omezeném množství využívány navzdory velké vzdálenosti k jejich dostupnosti. Rovněž se dotazovaní shodovali v tom, že nejpotřebnější by asistence při předávání dítěte byly o víkendech a svátcích, tedy ve dnech, kdy se uskutečňuje nejvíce styků rodičů s dětmi (II: „...asistence tady nikdo nedělá... úskalí je, že by byl zájem o víkendech... uvítali bysme pomoc nějaké takové organizace...“, III: „...myslíme, že jsou to ty asistenční služby...to tady chybí... jak mají třeba ty větší města...“, V: „...třeba ten styk, kde by měl probíhat...to třeba dělá ten FOD, ale zase má nějakou kapacitu omezenou... strašně schází opravdu asistence soboty, neděle, víkendy...“, VI: „...chtělo by to být reálně na tom místě předávání dětí...někdo, kdo se na to podívá zblízka...osoba, která je schopná

ty kontakty rodičů vysledovat, prostě kdo je ten, kdo provokuje...“, X: „...těm, kterým už jsou, tak chybí čas nebo více lidí. Ať jsme to my (*FOD*) nebo *OSPOD*, i k psychologovi se dost dlouho čeká...“).

Další služba, jejíž posílení by odborníci uvítali, je **mediace**, především pak možnost bezplatných mediací pro klienty, jelikož i v regionech, kde je možnost využití mediace placené, odborníci vnímali potřebu bezplatného mediátora. V regionech vzdálenějších od Zlína se odborníci domnívají, že by klienti možnosti mediace více využívali, pokud by nemuseli za touto službou dojíždět. Celkem mile mě překvapilo, že se takto vyjádřila i akreditovaná mediátorka působící při poradně pro rodinu a mezilidské vztahy, čímž vlastně sdělila, že jí nejde o to, aby sama měla co nejvíce klientů (přestože, jak jsem zmínila již dříve, nemá kapacitu v poskytování mediací naplněnou), ale jde jí především o dostupnost mediace jako služby pro široký okruh klientů (IV: „...odkazujeme na mediaci ve Zlíně...bylo by dobré, kdyby i tady byla... že by tady se toho dalo využít...“, IX: „...dobrovolník, co se týká té mediace, by určitě byl na místě...“, VIII: „...třeba v těch okrajových částech... protože zase přijíždět do Zlína na mediaci...“).

Mezi další, již ojedinělé, požadavky na chybějící služby, patří možnost **bezplatného odborného právního poradenství** (IX: „...naši klienti požadují nějakou radu právního zaměření... samozřejmě poskytujeme poradenství, ale jsou věci, kdy opravdu je třeba odborníka...“).

Jedna z dotazovaných se ve své odpovědi zaměřila na ty opravdu extrémní případy, kde rodiče evidentně dítě ovlivňují a situace je natolik vyhrocená, že naprosto chybí jakákoliv jiná účinná možnost řešení. Dotazovaná sociální pracovnice vypověděla, že by v takovém případě uvítala existenci **profesionální pěstounské rodiny** namísto umístění dítěte v institucionálním zařízení, což se ve zvlášť vyhrocených případech, kde není jiné řešení, opravdu děje (V: „...opravdu v těch případech extrémních, dát to dítě do nějaké takové jakoby pěstounské rodiny, aby prostě ti rodiče neměli možnost, přes to dítě si tady ty svoje někdy jako opravdu docela hnusné výpady a záležitosti řešit. Tak to se snad ani nedá říct, že by to měla být nějaká instituce, protože to musí být zaměřené tady to řešení... a na to aby se mohli obrátit tady s tím problémem a chodit tam a projednávat to...“). Sociální pracovnice dále tuto svou myšlenku v rozhovoru rozvíjela až do návrhu systémových změn ve prospěch sledované problematiky.

6.1.8 Návrhy na systémové změny

Jak již jsem zmínila, tento dotaz vlastně úzce souvisí s předchozí otázkou. Začnu návrhem sociální pracovnice, který jsem uvedla již v závěru předchozí kapitoly. Také další z dotazovaných uvedla omezené možnosti řešení extrémních případů, kdy dochází k odebrání dítěte z rodiny. Navrhuje **vytvoření pobytového zařízení pro rodiče a děti** za podmínky, že rodina zde bude v intenzivní péči odborníků. Tento návrh byl však v rozhovoru uveden jako okamžitý nápad a neobsahuje všechny potřebné souvislosti (X: „...spíš než posílat do té psychiatrické léčebny ty děti, tak spíš tam poslat ty rodiče. Protože pokud tam pošleme to děcko, tak vlastně je potrestané ono za to, co způsobili rodiče. Nebo tam zavřít všechny a intenzivně s nimi pracovat, jenže na to zase nejsou možnosti. Třeba by pomohlo nějaké takové zařízení vůbec vytvořit. Jenže zase, kdo by to financoval a jací odborníci by tam měli fungovat a jak..., no, ale jako takový námět pro další rozpracování by to myslím nebylo marné...“).

Další návrhy na systémové změny se týkaly opět přetíženosti všech zainteresovaných institucí, především soudů a s tím související požadavky na **zkrácení lhůt projednávaných případů** (X: „...dlouho to trvá všechno na soudech...třeba kdyby ty OSPODY měly víc prostoru, nebo se víc využívali ti mediátoři...“). Jedna z dotazovaných uvedla domněnku, že by soudy nebyly tolik zahlceny, pokud by bylo zpoplatněno již samotné podání návrhu na úpravu záležitostí týkajících se dětí (IV: „...neplatí nic...aby to bylo zpoplatněné...že by si rozmysleli, jestli do toho sporu jít...“). Mediátorka, shodně se sociální asistentkou FOD, jejíž výrok je uveden o několik řádků výše, vidí veliké rezervy v tom, že lidé nejsou zvyklí řešit své sporné záležitosti mimosoudní cestou (VIII: „...systém by měl ty lidi vést k tomu, že prostě je i jiná cesta, než se soudit...“). Sociální pracovnice ze vzdálenějšího regionu od Zlína navrhuje větší síť soudů, tedy zřídit pobočky okresních soudů i v menších než okresních městech (III: „...k tomu soudu musíme, je to až ve Zlíně...snad kdyby byl blíž...“)

Jiné výpovědi se dotýkaly **nedostatečných kompetencí** samotných odborníků v tom kterém daném zařízení (II: „...v rámci svých pracovních kompetencí já to ani nemůžu...“, V: „...nemám jak přesvědčit ty rodiče, aby tam chodili...“). Jsou to především kompetence sociálních pracovníků OSPODu k tomu, aby mohly klientům nařídít návštěvu jiného specializovaného zařízení. Současnou možnost vnímají jako zdoluhavou a neprůžnou. O tom ale již byla zmínka v kapitole 6.1.4.

6.1.9 Sdělení v závěru rozhovoru

V závěru jsem se každého z dotazovaných ptala, zda by k uvedené problematice chtěli sami cokoliv dodat, co považují za důležité, že by mělo být řečeno. Některé odpovědi byly natolik významné, že jsem uvedené výroky zařadila do předchozích kapitol. Většinou se však všichni odborníci zmiňovali o složitosti této neustále narůstající problematice, litovali děti, které procházejí nezáviděníhodnými zkušenostmi, uvedli nějaký konkrétní extrémně složitý případ či sdělovali, jak mnohdy nejsou schopni takzvaně „zůstat nad věcí“ a případy mají dopad i na jejich vlastní psychické rozpoložení (I: „... zdá se mi, že kolikrát ty případy jdou skutečně z extrému do extrému. Kolikrát co ti lidi jsou schopni... a vůbec to není ve prospěch těch dětí, tak jak ti rodiče se tím ohánějí...“, II: „...není to nic ojedinělého, je toho strašně moc...“, III: „...a je vám z toho někdy tak těžko...no, přibývá toho...“, VI: „...dítě chce střídavou péči, ale rodiče se na tom nedomluví...“, V: „...o tom by se dalo povídat strašně dlouho... co je na tom nejsmutnější, že fakt ta dětská duše tím trpí nesmírně. Fakt, já jsem z těch pohovorů úplně někdy špatná. A je to běžná práce, běžná záležitost...“, VI: „...ta problematika je tak široká, že o tom by se dalo mluvit strašně moc...“, VII: „...oni rodiče teda přijdou, předají dítě a: spravte mi ho. A teda teď ti co pracují i s těmi dětmi by potřebovali pracovat s celou rodinou, ale ti rodiče nechtějí...“, IX: „...jak to tady vidíme, tak je nám líto těch dětí, které jsou v téhle situaci, že se ty děti do toho takto zatáhnou...“, X: „...slyšíme v médiích, že některé dítě bylo posláno do psychiatrické léčebny... prostě se nedivím, že situace může zajít až tak daleko...“).

Od předešlých sdělení před zakončením rozhovoru se odlišovala výpověď mediátorky, která na otázku, co by sama chtěla dodat na závěr, hovořila o kontraindikacích k mediaci. Pouze doplním, že jsou jimi domácí násilí a závislosti. Ti, kteří by se k tomuto chtěli dozvědět více, mají možnost si celý rozhovor přečíst v příloze této diplomové práce (jako ostatně i všechny rozhovory ostatní).

6.2 Závěr výzkumu prováděného metodou polostrukturovaných rozhovorů

V této části výzkumu jsem provedla polostrukturované rozhovory s deseti odborníky na problematiku sporů o děti v případě rozchodu rodičů. Odpovědi na otázky jsem analyzovala

la a setřídila do devíti okruhů a dále prezentovala v kapitolách 6.2.1 až 6.2.9. Na tomto místě je uvádím v zestručněné podobě:

1.) **Počet klientů spadajících do sledované problematiky** – všichni dotazovaní, kromě komerčního psychologa, odpověděli, že počet klientů sledované problematiky je v porovnání s celkovým počtem všech jejich klientů v příslušném zařízení nadpoloviční většina. Mírně se odchylovala odpověď jedné ze sociálních pracovníků, která popisovala region, ve kterém působí, jako „chudý kraj“ a tudíž je zde více klientů spadajících do problematiky spojené s nedostatkem financí v rodinách. Komerční psycholog se s problematikou setkává okrajově, mediátorka řeší sledovanou problematiku v devadesáti devíti procentech mediací, avšak v zařízení, kde pracuje, vykonává ještě i funkci poradce v jiné problematice.

2.) **Indikace k první návštěvě** – sociální pracovníci OSPODů se s klienty setkávají jako první v pořadí, jsou soudně ustanoveni kolizními opatrovníky, i když není výjimkou, že je klient navštíví sám ještě předtím. K ostatním odborníkům přicházejí klienti až jako k dalším v pořadí, většinou na doporučení OSPODu, i když ani to zde nebývá pravidlem a vyskytují se klienti, kteří daného specialistu navštíví sami bez doporučení a jako prvního v pořadí. Dalo by se říci, že indikace k první návštěvě jsou individuální.

3.) **Jevy, se kterými se odborníci při řešení problematiky setkávají** – mezi základní faktor, od kterého se ovíjí i další jevy vyskytující se ve sledované problematice, je nedostatečnost nebo úplná neschopnost komunikace mezi rodiči. Další podstatný jev je to, že rodiče mezi sebou nemají vyřešeno ukončení svého partnerského vztahu. Z těchto dvou pak plynou následující projevy chování rodičů: bránění ve styku s druhým rodičem, odcizení mezi dítětem a rodičem, dítě přebírá matčiny názory na osobu otce, ostatní zájmy rodičů převyšují nad zájmem dítěte, děti jsou nástrojem k tomu, aby rodič svému bývalému partnerovi co nejvíce ublížil. Další typické jevy jsou zaměřeny na to, jaký dopad má taková situace na dětskou psychiku: děti mají obavy mluvit otevřeně nebo naopak se naučí situace využívat ve svůj prospěch. Další jevy spadají do oblasti hmotných statků: situaci zhoršují otázky týkající se výživného a také to, že mezi rodiči není ukončen proces majetkoprávního vyrovnání. Jedním z jevů je také to, že rodiče očekávají rychlou radikální změnu. Ostatní popisované jevy jsou pak již individuální a různé případ od případu.

4.) **Požívané metody při řešení případů** – v zásadě lze používané metody rozdělit na dvě hlavní skupiny, a sice direktivní a nedirektivní. Mezi nedirektivní patří především komunikace s klientem a to v různých podobách. Nejčastěji všichni odborníci popisovali, že se jedná o opakované rozhovory při využívání různých verbálních komunikačních technik. Další nedirektivní metody používané ve specializovaných zařízeních jsou psychoterapie, mediace a asistence při styku dítěte s rodičem a asistence při předávání dítěte. Hojně především sociální pracovníci OSPODů hovořili o metodě, kterou jsem nazvala „pseudomediace“, čili uplatňování prvků mediace odborníky na danou problematiku avšak bez mediátorského výcviku. Mezi direktivní metody patří soudní rozhodnutí a dále možnost OSPODu vydat klientovi nařizení na základě §12 zákona o SPOD podrobit se terapii v určeném podpůrném zařízení.

5.) **Spolupráce s jinými institucemi a odborníky** – všichni dotazovaní odborníci uváděli vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými zařízeními, ve kterých poskytují své služby, jedná se tedy o OSPOD, FOD, pracoviště odborných lékařů, dále zařízení poskytující psychoterapie a mediaci a dále také instituce jako jsou škola, policie a soudy. Z výzkumu však vzešel poznatek o tom, že mezi jednotlivými odborníky a zařízeními dostatečně nefunguje vzájemná komunikace a mnohým, především specialistům, chybí zpětná vazba.

6.) **Překážky v řešení případů** – až na dvě výjimky (kterými jsou komerční psycholog a mediátorka) dotazovaní uváděli jako důležitý faktor zhoršující zdárné řešení situace především přetíženost odborníků množstvím klientely a s tím související nedostatek času hlouběji se jednotlivými problémovými případy zabývat. Další překážku odborníci viděli v neochotě rodičů situaci řešit a také v již zmíněné nedostatečné vzájemné komunikaci mezi odborníky. Další komplikace do řešení případu dle výpovědí odborníků přinášejí osoby v okolí klienta - příbuzní a přátelé (udělováním nevhodných rad a doporučení) a právní poradci klientů, u nichž není prvotním zájmem dítě ale konflikt samotný.

7. **Chybějící služby a instituce** – dotaz byl směřován na zjištění, jakou podpůrnou službu či instituci dotazovaní odborníci postrádají v regionu, kde působí. Většinou se dotazovaní shodovali v tom, že by potřebovali kapacitně rozšířit stávající možnosti, přičemž největší poptávka byla po provádění asistencí při styku a při předávání dítěte či rozšíření této služby na nejvíce exponovanou dobu víkendů. Další služba, jejíž posílení by odborníci uvítali, je bezplatná mediace a dostupnost mediací i v regionech ve větší vzdálenosti od Zlína. Ostat-

ní požadavky na chybějící služby měly ve výpovědích již individuální charakter a nebo byly výsledkem okamžitého nápadu, přestože jistě měly své opodstatnění.

8.) **Návrhy na systémové změny** – největší požadavek či návrh na systémovou změnu, který se objevoval v odpovědích odborníků, byla potřeba zkrácení lhůt projednávaných případů u soudu. Sami dotazovaní pak uváděli vhodné způsoby, jak toho dosáhnout – soudní poplatky, zvýšení počtu poboček okresních soudů, větší využití mediací při řešení konfliktních situací. Další okruh systémových změn byl zaměřen na rozšíření kompetencí především sociálních pracovníků OSPODů. Dva návrhy se týkaly možností řešení extrémně složitých případů sledované problematiky a doporučovaly vytvoření nového odborného zařízení, avšak současně jejich autoři upozorňovali, že tyto návrhy nemají promyšleny do detailů a byly pouze jen jakýmsi námětem pro další možné rozpracování.

9.) **Sdělení v závěru rozhovoru** se dotýkala především složitosti této problematiky a její neustále vzrůstající tendence. Dotazovaní odborníci v závěru opakovali výroky z průběhu rozhovorů, litovali děti, které jsou předmětem i nástrojem sporů svých rodičů, hovořili o tom, jak řešení této problematiky má dopad také na ně osobně.

7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU „B“ PROVÁDĚNÉHO METODOU STUDIA DOKUMENTŮ

7.1 Způsob provedení výzkumu B

Pro tuto část výzkumu jsem zvolila metodu studia dokumentů, konkrétně se jedná o spisovou dokumentaci vedenou k případům řešeným na pobočkách Fondu ohrožených dětí ve Zlínském kraji. Vybrala jsem pouze ty spisy, které se týkaly sledované problematiky v loňském roce. Volba spisů poboček FOD byla záměrná, vzhledem k tomu, že sama pracuji jako sociální asistentka FOD, tudíž výstupy z prostudovaných dokumentů budou dále využívány pro potřeby FOD. Před tím, než jsem přistoupila ke studiu spisové dokumentace, jsem si stanovila sledované kategorie, na ty jsem se pak zaměřila a potřebné údaje si vypsala. Zjištěná data jsem následně přehledně interpretovala v tabulkách 4 a 5.

7.2 Interpretace zjištěných dat

Ze spisové dokumentace dvou poboček FOD (případy za minulý rok) jsem zjišťovala: jaké jevy se v jednotlivých případech vyskytovaly (v tabulce označeno jako „důvod k intervenci“, popř. další zmínka je v kolonce „poznámka“), které instituce se podílely na řešení situace jednak před intervencí FOD a také souběžně s touto intervencí, jaké byly použity metody a postupy při řešení a zda lze řešení případu považovat za úspěšné. Pro doplnění je zde také uvedeno, která osoba učinila ve FOD první kontakt a kolika dětí se daný případ týká. Případy jsou rozčleněny do dvou tabulek, každá představuje jednu z poboček FOD ve Zlínském kraji. Pro zachování anonymity neuvádím konkrétně, které případy spadají pod kterou pobočku.

Případy první pobočky FOD v roce 2010:

Ozn.	Počet dětí	První kontakt	Důvod k intervenci FOD	Instituce před návštěvou FOD	Metody použité ve FOD	Souběžně spolupráce s jinou institucí	Délka intervence	Úspěšnost	Poznámka
1.	1	Otec	Neshody rodičů ve výchově, dítě v péči matky	Dětský psycholog	Individuální rozhovory (M,O,D), šetření v rodině	Škola	2 měs.	+	
2.	2	Otec	Úprava poměrů před rozvodem,	OSPOD	Rozhovory individuální i společné, šetření v rodině, poradenství	OSPOD	doposud	?	

3.	2	Babička (matka matky)	Bránění ve styku, výživné	?	Rozhovor, poradenství		Jednorázově	?	Dále se již neozvali
4.	2	Matka	Úprava poměrů před rozvodem, děti v péči matky	Soud, OSPOD	Poradenství, rozhovory individuální (M,O,D), šetření v rodině	OSPOD	4 měs.	+	
5.	2	Otec	Úprava poměrů, bránění ve styku, neschopni dohodnout se na styku, děti v péči matky	OSPOD, výchovný poradce v ZŠ	Rozhovory individuální, šetření v rodině,	OSPOD	3 měs.	?	Matka odmítá s FOD komunikovat
6.	1	Matka	Úprava poměrů, bránění ve styku otci i prarodičům, dítě v péči matky,	OSPOD	Rozhovory individuální (M,O,B+D), poradenství	soud	8 měs.	+ (po vydání rozsudku)	Nabídnuata asistence při styku, matka odmítla
7.	1	Rodiče společně na doporučení OSPOD	Dítě dělá „scény“ při návratu od otce, SP v poměru 1:3 (O,M)	OSPOD, požádal o asistenci při předávání dítěte	Asistence při předávání, rozhovory společně i individuální, poradenství, šetření v rodině, podpora rodičovských kompetencí	OSPOD	doposud	zatím +	Otec nerespektuje dohodu
8.	1	Otec	Bránění ve styku, nedodržování rozsudku, nashvály, dítě v péči matky	Psycholog, psychiatr, OSPOD, soud, policie (pokuty za bránění)	Asistence při styku v místě bydliště, poradenství, rozhovory individuální, případová konference	OSPOD, soud, psycholog,	1 rok	střídavě, převážně -	Dítě zmanipulované matkou, matka mařila styky
9.	1	Matka	Údajné fyzické napadání dítěte ze strany otce, bránění ve styku dítě v péči matky,	Psycholog, výchovný poradce ZŠ, soud, OSPOD, PPP	Asistence při styku na FOD, poradenství, šetření v rodině, rozhovory individuální	OSPOD, soud	9 měs.	?	
10.	1	Z rozhodnutí soudu	Dítě nechtěně vyslechlo nevhodný rozhovor, od té doby odmítá otce, dítě v péči matky	Soud, OSPOD	Asistence při styku na FOD i v terénu, rozhovory individuální (M,O,D), poradenství	Soud, OSPOD	doposud	střídavě	Podářilo se částečně navázat kontakt s otcem
11.	1	Matka, z rozhodnutí soudu	Matka má zakázaný styk s dítětem otec nežije, dítě v péči babičky (matka otce), konflikty M-B	Soud, OSPOD	Asistovaný styk v místě bydliště babičky z rozhodnutí soudu	OSPOD, soud,	doposud	střídavě	
12.	3	Otec na doporučení jiného klienta	Úprava poměrů, SP nepravdělně, zatím není dohoda ani soudně upravena	OSPOD	Poradenství, šetření v rodině, rozhovory individuální	OSPOD	doposud	?	Jedno z dětí má zdravotní postižení
13.	1	Matka	Neplacení výživného, neprobíhá styk, otec nemá zájem	OSPOD	Poradenství, pomoc v komunikaci s úřady	OSPOD	doposud	?	
14.	2	Matka	Úprava poměrů, bránění ve styku, 1 dítě SP, doposud není pravomocný rozsudek	OSPOD, psycholog	Asistence při předávání dítěte, poradenství, rozhovory individuální, šetření v rodině	OSPOD, soud	2 roky, doposud	?	Dítě samo se obrací na instituce, chce být u otce

15.	1	Depistáž (odlišná prvotní problematika)	Nedostatečná péče o dítě, alkoholismus rodičů, domácí násilí, matka chce s dítětem odejít od otce	OSPOD	SAS pro rodiny s dětmi (návštěvy v rodině, poradenství, podpora rodičovských kompetencí)	OSPOD, policie	doposud	?	
16.	1	OSPOD	Otec má zákaz styku, porušoval zákaz	OSPOD	Asistence při styku (před školou)	OSPOD	doposud	?	

Tabulka 4

(Vysvětlivky k tabulkám: SP = střídavá péče, M = matka, O = otec, B = babička, B+D = babička a dědeček, D = dítě, + = úspěch, - = neúspěch, ? = nelze hodnotit, PPP = pedagogicko-psychologická poradna, PO = předběžné opatření, SAS = sociálně-aktivizační služba)

Případy druhé pobočky FOD v roce 2010:

Ozn.	Počet dětí	První kontakt	Důvod k intervenci FOD	Instituce (metody) před návštěvou FOD	Metody použité ve FOD	Souběžně spolupráce s jinou institucí	Délka intervence	Úspěšnost	Poznámka
17.	1	Matka	Bránění ve styku, dítě v péči matky, matka měla „podmínku“ za bránění v styku	Dětský psycholog, OSPOD, asistence při styku (OSPOD), soud,	Asistence při styku na FOD a ve školce, rozhovory individuální, šetření v rodině	OSPOD, dětský psycholog, školka, soud	5 měs.	-	Matka mařila asistované styky
18.	2	Matka	Otec nedodrží místo styku určené rozsudkem, dožaduje se návštěv u matky, děti v péči matky	OSPOD, soud	Rozhovory individuální (M,O,D) i společně, šetření v rodině, poradenství, asistence při styku	OSPOD	5 let, doposud	?	Styk cca 3x ročně
19.	1	Matka na doporučení dětského psychiatra	Bránění ve styku, dítě v péči matky, dítě silně matkou zmanipulované, matka opakovaně pokutována za bránění ve styku	OSPOD, dětský psychiatr, soud	Rozhovor, poradenství, asistence při styku	OSPOD, soud,	4 měs.	-	Matka účelově mařila asistovaný styk
20.	2	Otec	Úprava poměrů před rozvodem, 1 dítě v péči M, 1 v péči O, falešné obvinění z týrání dítěte (O obvinil M) neshody v době rozchodu,	OSPOD	Poradenství, rozhovory individuální (M,O,D), šetření v rodině,	OSPOD, azylový dům,	4 měs.	+	Rodiče se k sobě vrátili, otec stáhl obvinění z týrání dítěte
21.	2	Otec	Úprava poměrů, alkoholismus matky, 1 dítě v péči M, 1 v péči O, otec usiloval o péči i u druhého dítěte	OSPOD, policie	Rozhovory individuální, šetření v rodině, poradenství	OSPOD, policie	3 měs.	?	Dítě k otci na PO, matka odmítá léčení

22.	2	Anonymní oznámení	Alkoholismus matky, děti v péči matky,	OSPOD	Rozhovory individuální, poradenství, šetření v rodině	OSPOD, třídní učitelka,	5 měs.	Zatím +	Matka se ambulantně léčí, 1 dítě svěřeno otci na PO
23.	1	Matka na doporučení OSPOD	Úprava poměrů, neshody ohledně majetkového vyrovnání	OSPOD, požádal o asistenci při předávání dítěte	Asistence při styku v terénu, rozhovory společné i individuální, poradenství, podpora rodičovských kompetencí	OSPOD, soud, soudní znalec - psycholog	8 měs., doposud	?	
24.	1	Matka	Konflikty při předávání dítěte	OSPOD	Asistence při styku	OSPOD	4 styky	+	
25.	1	Matka na doporučení OSPOD	Po výrazném konfliktu při předávání dítěte matka odmítala dále dávat dítě otci ke styku	OSPOD, psycholog, dětský psycholog, pediatr neurolog, soud,	Asistence při styku na FOD, v terénu, později v místě bydliště otce, poradenství, podpora rodičovských kompetencí	OSPOD, psycholog,	5 měs.	+	Matka si „sháněla“ potvrzení, aby zamezila styku
26.	3	Matka	Děti v péči O; M má poruchu osobnosti (paranoidní), dožaduje se styku s dětma v nevhodnou dobu, „čihá na děti“, unesla děti, děti obtěžuje matčino chování	OSPOD, soud, pediatr, policie	Rozhovory individuální, šetření v rodině,	OSPOD,	2 roky (v intervalech)	?	Matka nedodržíje dohody, 2 z dětí spontánně matku odmítají,
27.	1	Otec	Úprava poměrů, otec žádá SP popř. rozšíření styku, matka odmítá, rodiče vůbec nekomunikují	OSPOD, soud	Asistence při styku, rozhovory, poradenství	OSPOD, právní zástupce,	2 měs.	?	Není pravomocný rozsudek, vzájemně se odvolávají
28.	3	OSPOD, odlišná prvotní problematika	Výchovné problémy dětí, děti v péči matky, 1 dítě ve SP	OSPOD, SVP	Poradenství, podpora rodičovských kompetencí, SAS – návštěvy v rodině	OSPOD, SVP, výchovný poradce ZŠ	6 měs.	+	
29.	1	Matka na doporučení OSPOD	Dítě ve SP, rodiče se vzájemně osočují z nevhodné péče	OSPOD, soud	Poradenství, rozhovory individuální (M,O,D), asistence při předání dítěte, šetření v rodině	OSPOD	doposud	?	
30.	1	OSPOD	Úprava poměrů, zadluženost rodiny	OSPOD	Poradenství, rozhovory individuální (M,O), SAS - návštěvy v rodině, podpora rodičovských kompetencí	OSPOD	doposud	?	Otec se odstěhoval, styk nepravidelný
31.	2	Matka	Úprava poměrů, děti u matky, otec agresivní k matce při styku s dětmi	OSPOD, soud,	Poradenství, rozhovory individuální, nabídka asistence – otec odmítá		jednorázově	?	
32.	1	Matka	Úprava poměrů, dítě v péči M, rodiče si vzájemně dělají naschvály, nedořešené majetkové vyrovnání	OSPOD, soud, policie	Poradenství, individuální rozhovory (M,O)	OSPOD	4 měs.	Mírně +	

33.	2	OSPOD, odlišná prvotní problematika	Děti v péči O; M téměř nejví zájem, styk nepravidelně, 1 dítě psychické problémy,	OSPOD, psycholog, PPP	SAS - návštěvy v rodině, poradenství, individuální rozhovory (O,D)	OSPOD, psycholog, třídní učitelka,	doposud	Mírně +	
-----	---	-------------------------------------	---	-----------------------	--	------------------------------------	---------	---------	--

Tabulka 5

Z výše uvedených údajů lze vyčíst, že sledovaná problematika, kterou se pobočky FOD ve Zlínském kraji zabývaly v loňském roce, se týká celkem 33 případů (16 řešila pobočka č. 1, 17 pobočka č. 2) a vztahuje se celkem na 50 dětí (23 pobočka č. 1, 27 pobočka č. 2). V porovnání s OSPODy je to jistě číslo o dost nižší, podotýkám však, že případy, které se dostanou do řešení Fondu ohrožených dětí, jsou ty opravdu komplikované, kde selhávají ostatní možné způsoby řešení používané OSPODem. To lze ostatně vyzorovat z údaje „instituce před návštěvou FOD“ kdy ve 31 případech z celkového počtu 33 byla již před intervencí FOD situace řešena OSPODem.

Další údaje pro větší přehlednost uvedu heslovitě s udáním celkového počtu výskytu za obě pobočky FOD ve Zlínském kraji, v závorce pak bude tento údaj rozdělen, přičemž na prvním místě bude uveden počet vyskytující se na pobočce č. 1, na druhém pak na pobočce č. 2.

Důvody k intervenci, respektive jevy, které se ve sledovaných případech objevovaly, jsou následující (podotýkám, že jsem neuváděla jev „obtíže v komunikaci mezi rodiči“, protože ten se vyskytuje ve všech případech a z toho vlastně plynou další problémy):

- úprava poměrů, čili rodiče neměli dořešeno, komu bude dítě svěřeno do výchovy – výskyt ve 13 případech (6:7)
- problémy související se stykem rodiče s dítětem – 20 případů (10:10)
- problémy ohledně výživného a nedořešené majetkové vyrovnání – 5 případů (2:3)
- alkoholismus, popř. psychická nemoc rodiče – 4 případy (1:3)
- závažné výchovné problémy dětí - 2 případy (1:1)
- údajné fyzické týrání dítěte (pozn. neznamená, že k týrání skutečně dochází, jedná se o situaci, kdy matka obviní otce z fyzického týrání dítěte, po dobu prošetřování skutečnosti se děje styk za asistence FOD) – 2 případy (1:1)
- únos dětí rodičem, který je nemá ve výchově – 1 případ (pobočka č. 2)

Jeden případ je atypický, nejedná se o konflikty mezi rodiči, ale o rodiče a prarodiče.

Instituce před návštěvou FOD, čili ty, které se řešením případů zabývaly ještě před tím, než se zapojil FOD:

- OSPOD – 31 případů (14:17)
- soud – 14 případů (5:9)
- policie – 4 případy – (1:3)
- psycholog – 8 případů (4:4)
- psychiatr – 2 případy (1:1)
- další odborní dětské lékaři – 2 případy (pobočka č.2)
- výchovný poradce ve škole – 2 případy (pobočka č.1)
- pedagogicko psychologická poradna – 1 případ (pobočka č.2)
- středisko výchovné péče – 1 případ (pobočka č.2)
- asistence sociální pracovníce OSPOD při styku – 1 případ (pobočka č.2)

Instituce a odborníci podílející se na řešení případu **souběžně s intervencí FOD**:

- OSPOD – 29 případů (13:16)
- soud – 9 případů (6:3)
- policie – 2 případy (1:1)
- škola, školka – 5 případů (1:4)
- psycholog - 5 případů – (1:4)
- středisko výchovné péče – 1 případ (pobočka č.2)
- azylový dům – 1 případ (pobočka č.2)
- právní zástupce klienta – 1 případ (pobočka č.2)

Metody, které byly **použity ve FOD** při řešení případů:

- odborné poradenství (sociálně-právní) – 23 případů (10:13)
- šetření v rodině - 14 případů (7:7)

- asistence při styku rodiče s dítětem – 12 případů (5:7)
- asistence při předávání dítěte – 3 případy (2 : 1)
- podpora rodičovských kompetencí – 5 případů (2:3)
- pomoc v komunikaci s úřady – 1 případ (pobočka č.1)

Délka intervencí se pohybuje v rozmezí od jednorázových návštěv až po případy, kterými se pobočka FOD zabývá po několik let. Většinou případů se však sociální asistentky FOD zabývají po dobu v řádu několika měsíců.

Zajímavým ukazatelem je úspěšnost řešených případů. Lze však těžko hodnotit, co je v daném případě úspěch, jelikož případy jsou natolik individuální, že situace, která se na venek může jevit jako konfliktní, připadá odborníkovi, který se řešením případu zabýval, že se situace posunula k lepšímu ve srovnání se stavem, který byl v době vstupu odborníka do případu:

- úspěšné řešení, popř. zlepšení situace – 11 případů (4:7)
- stav zůstal stejný, popř. se situace zhoršila – 3 případy (1:2)
- nelze hodnotit, situace není dořešena, či se střídají momenty pozitivní a negativní – 19 případů (11:8)

Pokud bychom měli hodnotit pouze případy, kde bylo použito asistencí, ať už při styku rodiče s dítětem, či jen při předávání dítěte, pak účinnost používané metody vychází dost nejasně. V celkovém počtu 15 asistencí jsou tři v kategorii zlepšení, tři v kategorii, kdy se stav nezlepšil či se zhoršil a zbylých devět nelze hodnotit.

7.3 Závěr části výzkumu prováděného metodou studia spisové dokumentace

V této části výzkumu byla uplatněna metoda studia dokumentů, konkrétně spisové dokumentace obou poboček Fondu ohrožených dětí, které působí ve Zlínském kraji. Jedná se o zařízení, které se zabývá sledovanou problematikou asi v polovině celkového počtu svých případů. Klienti, kteří přicházejí do FOD s požadavkem či přáním o pomoc při řešení jejich situace, již v naprosté většině podstoupili intervenci jiné instituce či odborníka. Lze

tedy usuzovat, že se FOD zabývá právě těmi komplikovanějšími případy, kde dosavadní způsoby řešení nedosahovaly účinného výsledku. Takovýchto případů měly obě pobočky FOD v roce 2010 celkem 33 (respektive 16 a 17). Řešená problematika v těchto případech se z největší části dotýkala komplikacím při styku rodiče s dítětem a také určení, komu bude dítě po rozchodu rodičů svěřeno do výchovy. Ostatní jevy pak souvisely s nedořešeným majetkoprávním vyrovnáním mezi rodiči a s neshodami ohledně placení výživného. Další jevy se vyskytovaly ojediněle a jsou vyznačeny v přehledu u každého případu v tabulkách 4 a 5.

Jak jsem již zmínila, případy řešené na pobočkách FOD jsou především ty, které spadají do kategorie těch obtížně řešitelných, z toho důvodu je do jejich řešení zapojeno více subjektů, a to jak již před tím, než případ do řešení převezme FOD a také souběžně s intervencí FOD. Instituce a odborníci, kteří se nejvíce spolupodílejí na řešení, jsou v největší míře OSPODY, dále pak soudy a ze státních orgánů také policie. Další významnou spolupracující skupinou jsou psychologové a psychiatři, a rovněž také lékaři jiných odborností. Dále jsou do případů zainteresovány také zařízení poskytující poradenství pro rodiny s dětmi v předškolním a školním věku, tedy výchovní poradci škol, střediska výchovné péče, pedagogicko psychologické poradny. Okrajově se zapojují i další subjekty, jak lze opět vysledovat z přehledu v tabulkách 4 a 5.

Metody, které jsou ve FOD využívány při řešení případů sledované problematiky, jsou jednak podobné, které používají i jiná zařízení (rozhovory, odborné poradenství, šetření v rodinách), specifikem Fondu ohrožených dětí je však metoda asistencí při styku rodiče s dítětem a asistence při předávání dítěte.

Úspěšnost řešení jednotlivých případů lze takto obecně těžko hodnotit, jelikož problematika a intenzita těžkostí v každém z případů je velmi individuální. Srovná-li se však stav při počátku intervence a na jejím konci, lze v 11 případech z celkových 33 vysledovat jisté zlepšení. V 19 případech situaci nelze hodnotit z důvodu, že intervence doposud nebyla ukončena, popř. výsledky jsou natolik kolísavé, že se nedají jednoznačně klasifikovat. Ve 3 případech se situace vůbec nezlepšila, či se sledovaný stav zhoršil.

8 ZÁVĚR VÝZKUMU

Tato diplomová práce se v obou svých částech, teoretické i praktické, zabývá problematikou sporů o děti v případě rozchodu rodičů. V úvodu praktické části jsem si stanovila cíl výzkumu, a tím bylo zjistit, **jak odborníci ve Zlínském kraji, kteří se zabývají profesně touto problematikou, vnímají řešení sporů o dítě v případě rozvodu či rozchodu rodičů a okolnosti s tím spojené**. Pro dosažení vytyčeného cíle jsem volila kvalitativní výzkum, přičemž jsem se zaměřila na dvě hlavní výzkumné otázky, a sice zjistit **jaké jsou možnosti řešení sporů o dítě v případech rozvodu či rozchodu rodičů** a současně **jak odborníci, zabývající se touto problematikou, vnímají účinnost jednotlivých možností řešení**. Tyto základní otázky jsou potom ve vyhodnocení výzkumu rozpracovány na více dílčích otázek. Pro dosažení cíle výzkumu jsem volila dvě metody sběru dat, a sice polostrukturované rozhovory s odborníky zabývající se profesně řešením sledované problematiky, jedná se celkem o deset odborníků, z nichž polovina jsou sociální pracovníce OSPODů, druhou polovinu dotazovaných tvořili ostatní odborníci – psychologové, mediátorka, sociální asistentky FOD. Druhá použitá metoda byla studium dokumentů, konkrétně se jednalo o prostudování spisové dokumentace dvou poboček Fondu ohrožených dětí, respektive těch případů, které zahrnují zkoumanou problematiku. Teritoriálně se výzkum zaměřoval na Zlínský kraj. Výsledky každé z částí výzkumu jsou shrnuty v kapitolách 6.2 a 7.3. Na tomto místě se proto již zaměřím pouze na prolnutí výsledků obou metod sběru dat tohoto kvalitativního výzkumu.

Pro zjištění možností řešení sporů o dítě v případech po rozvodu či rozchodu rodičů bylo nutno nejdříve popsat jevy, které se v těchto případech vyskytují. Jak odpovědi dotazovaných odborníků, tak i výsledky zkoumání spisové dokumentace, poukázaly především na skutečnost, která lze být rovněž považována za příčinu všech dalších problémů, a tou je nedostatečnost nebo úplná neschopnost komunikace mezi rodiči. Z tohoto faktu pak také vyplývá hlavní metoda používaná při řešení případů za pomoci různých odborníků - komunikace s klientem a to v různých podobách. Nejčastěji všichni odborníci popisovali, že se jedná o opakované rozhovory s klienty. Velmi úzce pak spolu souvisí také další vyskytující se jevy a k nim používané metody na jejich řešení, jakož i odborníci, kteří se právě používáním těchto metod zabývají. Účinnost jednotlivých metod je velmi individuální a vcelku lze konstatovat, že co pomůže v jednom případě, nemusí v jiném fungovat vůbec, či naopak může působit kontraproduktivně. Aby však metody byly co nejúčinnější, je vhodná

kombinace více metod při zapojení různých odborníků. Hlavní využívané metody, kromě již zmiňované komunikace s klientem v různých podobách, jsou psychoterapie, mediace a asistence při styku či předávání dítěte jakožto používané metody nedirektivní. K direktivním metodám pak patří především rozhodnutí soudu a nařízení ve správním řízení - podrobit se terapii v určitém zařízení (§ 12 zákona o SPOD). Zatímco rozhodnutí soudu je využíváno jako nejběžnějšího způsobu v řešení sporů rodičů o dítě, tak dále zmiňovaný „§ 12“ není užíván vůbec, či jen velmi ojediněle. Odborníci, resp. sociální pracovníci OSPOD, v jejichž kompetenci je možnost tohoto nařízení využít, vidí tuto eventualitu jako neúčinnou právě v tom, že klient by se měl podrobit určité terapii z donucení. Za daleko více účinné považují klienta motivovat k tomu, aby se terapii podrobil dobrovolně. Jak však v rozhovorech zaznívalo, je velmi individuální, zda klient využije doporučení a rad odborníků. Však ostatně neochota rodiče situaci řešit je významným faktorem, který dotazovaní uváděli jako skutečnost, která celý proces zdárného řešení významně komplikuje.

Dotazovaní odborníci také uváděli, které další zařízení či služby chybí právě v jejich regionu. Nejvíce se v odpovědích objevoval požadavek na provádění asistencí při styku rodiče s dítětem a asistence při předávání dítěte. Jediná organizace, která toto poskytuje, je právě FOD, jejichž spisová dokumentace byla předmětem zkoumání druhé části výzkumu. Zde však vidíme, že v uplynulém roce sociální asistentky FOD poskytovaly tyto asistence pouze v patnácti případech. Je jistě namístě otázka, proč tak nízký počet případů, když odborníci uvádějí, že by této možnosti potřebovali využívat daleko více. Odpověď je v tom, že zatímco ve Zlínském kraji je celkem třináct obvodů dle členění ORP, každý s vlastním OSPODem, tak pobočky FOD jsou zde pouze dvě. To znamená, že 11 obvodů nemá tuto službu dostupnou vůbec, nebo klient, popř. sociální asistentka FOD musí dojíždět do velké vzdálenosti. Je potřeba si také uvědomit, že aby asistence byla účinná, je potřebné ji poskytovat zpravidla po dobu několika měsíců a v intervalech minimálně 1x týdně. Jak lze z prezentovaných výsledků vysledovat, vychází účinnost právě této metody tak půl na půl. Je to však dáno tím, že do klientely FOD se dostávají právě ty komplikované případy, kde ostatní předešlé snahy o řešení situace selhávají.

Další metodou, po jejímž lepším využívání dotazovaní odborníci volají, je mediace. V praxi se však ukazuje, že zatím se v řešení konfliktů pořád upřednostňuje soudní rozhodnutí, před mimosoudní dohodou prostřednictvím odborně vyškoleného mediátora. To se ostatně projevilo i ve výzkumu, kdy ve sledovaných případech na pobočkách FOD bylo

14 z nich řešeno soudní cestou před a 9 souběžně s intervencí pracovníků FOD. Záznam o využití mediace jsem však nenašla ani jeden! Klientům byla mediace navrhována jako řešení, avšak zda ji využili, již v záznamech zmínka není. Tím se ostatně projevil další z výsledků výzkumu, což je špatná komunikace, nedostatečná vzájemná informovanost a provázanost mezi jednotlivými odborníky a chybějící zpětná vazba.

8.1 Využití výsledků výzkumu v praxi

Jak jsem zmiňovala již v úvodu diplomové práce, ke zkoumání této problematiky mne vedl profesní zájem, jelikož sama právě v této oblasti pracuji. Výstupy vzešlé z výzkumu by tak měly poukázat na různé možnosti řešení v případech, kde se vyskytují konflikty rozličného charakteru i intenzity vyplývající z rozchodu rodičů a tato situace má nepříznivý dopad především na děti. Jak sociální pracovníce OSPODů, tak i ostatní odborníci, mohou mít ne zcela úplný přehled o jiných dostupných možnostech řešení. Výsledky výzkumu tak mohou využít všichni odborníci, které tato problematika profesně skutečně zajímá, a neuvízli jen ve stereotypních postupech používaných po dlouhá léta v instituci, kde pracují.

Druhá část výzkumu, studium spisové dokumentace, se zaměřuje především na případy řešené ve Fondu ohrožených dětí, tedy v organizaci, kde sama působím jako sociální asistentka. Získané výsledky tak budou využity pro vnitřní potřeby FOD a přispějí k hlubšímu poznání sledované problematiky. Ostatním odborníkům a institucím působícím v oboru pak přiblíží činnost FOD a mohou jim být nápomocny při doporučování dalších možností řešení svým klientům.

ZÁVĚR

Každý z nás má ve svém životě jen jednu možnost prožít si období dětství. Všichni, kdo máme děti, si přejeme, aby z nich vyrostli spokojení a úspěšní dospělí lidé. Aby se tak mohlo stát, potřebují si naše děti prožít spokojeně právě ona dětská léta, během nichž nabývají životní jistoty a zkušenosti, z nichž potom čerpají i v dospělosti a které je poznamenávají na celý další život. Co se však děje s dětmi, jejichž rodiče spolu již nadále nedokáží žít a ani spolu dále komunikovat? A co s těmi, jejichž rodiče nejen že spolu nevycházejí, ale navíc si ještě vzájemně ubližují a to právě prostřednictvím svých dětí?

V teoretické části této diplomové práce jsem se ve čtyřech kapitolách soustředila právě na popis situací, kdy se rodiče dítěte rozcházejí, na to, jaké je možné porozvodové uspořádání v péči o děti a zvláště pak na nevhodné projevy chování rodičů v konfliktní porozvodové situaci a dopady tohoto chování na dětskou psychiku. Ve čtvrté kapitole jsou potom popsány možnosti řešení za pomoci institucí a odborníků, kteří se touto problematikou zabývají. Podrobněji se možnostmi řešení zabývá právě výzkumná část této diplomové práce, čili její praktická část.

Pro zkoumání dané problematiky jsem oslovila deset odborníků, z nichž pět byly sociální pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí v různých regionech Zlínského kraje, a tuto pěťici doplnili odborníci další – psychologové, odborně vyškolená mediátorka a sociální asistentky Fondu ohrožených dětí. S těmito odborníky jsem provedla polostrukturované rozhovory a zjišťovala, jak vnímají možnosti řešení sporů o dítě v případě rozvodu či rozchodu rodičů i další okolnosti s tím spojené. Dvě pobočky FOD ve Zlínském kraji mi potom poskytly materiály potřebné pro další část výzkumu provedeného metodou studia dokumentů.

Ve výsledcích výzkumu se projevila celá šíře a komplikovanost sledované problematiky. Potvrdily se skutečnosti, které byly popsány již v teoretické části této diplomové práce, především pokud se týká jevů vyskytujících se v rodinách spadajících do sledované problematiky. Veškeré projevy nevhodného chování rodičů od vzájemného pomlouvání, přes ostrou kritiku, programování dítěte, bránění ve styku s rodičem až po syndrom zavrženého rodiče plynou především z neschopnosti vzájemné komunikace mezi rodiči. Ostatně hlavně s komunikací souvisí potom také všechny nedirektivní metody používané odborníky při řešení sporů rodičů o dítě.

Ve výzkumu se projevilo, že ne každý odborník zná všechny možnosti řešení, z čehož pochopitelně vyplývá, že v mnohých případech nejsou ani všechny dostupné metody uplatňovány. Velkou rezervu vidím ve větším využití mediace pod vedením akreditovaného mediátora, tato metoda by měla být využívána ještě dříve, než se přistoupí k řešení konfliktní situace soudní cestou. Všichni dotazovaní odborníci se shodovali v tom, že pokud se při řešení klientova případu využívá direktivních postupů, situaci to spíše zhoršuje. I toto by měl být argument k tomu, aby se mediace využívalo daleko více než doposud. Aby však veškeré metody mohly být uplatňovány, předpokládá to hustší síť zařízení, které jsou schopné postupovat v řešení situace za pomoci uplatňování těchto metod. Odborníci volají po lepší dostupnosti asistovaných styků rodičů s dětmi a asistencí při předávání dítěte. Pouhé dvě pobočky Fondu ohrožených dětí, které ve Zlínském kraji působí, toto nejsou schopny zabezpečit. Jistě i s tímto by měl kraj počítat ve svém rozpočtu na další plánovací období. Rovněž se ukázalo jako potřebné řešit nedostatky v komunikaci mezi všemi zainteresovanými odborníky pracujícími na společném případě.

Nejvýznamnější část v řešení sporů o děti v souvislosti s rozchodem rodičů však zůstává na rodičích samotných. Oni jsou ti, kteří v první řadě nesou odpovědnost za to, jaké dětství svým potomkům umožní prožít. A tam, kde rodiče sledují jen vlastní sobecké zájmy a neprojeví jakoukoliv vůli v zájmu svého dítěte cokoli změnit, tam nepomůže ani tým specializovaných odborníků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, E. a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-157-3
- BAKALÁŘ, E. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*. [online]. [cit. 19.2.2010]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.iustin.cz/Litera/BAKNOV.asp>>
- COLOROSOVÁ B. *Krizové situace v rodině*. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4
- HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0467-6
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0
- KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. Hradec Králové: MACH, 1992
- MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9
- MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9
- NOVÁK, T. *Rodičovské judo. Dítě během rozvodového řízení*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-247-000-2-6
- NOVÁK, T.; PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3
- NOVOTNÁ, V. Možnosti soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí v pomoci řešit spory rodičů o děti. *Právo a rodina*, 2011, č.1, s. 6-9
- POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2046-3

TEYBER, E. *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7

WARSHAK, R.A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8

WARSHAK, R.A. *Rozvodové jedy*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-439-X

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

JINÉ ZDROJE

www.amcr.cz

www.justice.cz

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AMČR	Asociace mediátorů České republiky
FOD	Fond ohrožených dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SAS	Sociálně aktivizační služba (dle zák. 108/2006 Sb.)
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
SVP	Středisko výchovné péče
SZR	Syndrom zavrženého rodiče
ZK	Zlínský kraj

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1 Svěření dětí do výchovy v letech 2002 -2010 (v absolutních číslech)

Tab. 2 Svěření dětí do výchovy v letech 2002 -2010 (v procentech)

Graf 3 Svěření dětí do výchovy v letech 2002 -2010 (v procentech)

Tab. 4 Přehled případů sledované problematiky v první pobočce FOD v roce 2010

Tab. 5 Přehled případů sledované problematiky ve druhé pobočce FOD v roce 2010

SEZNAM PŘÍLOH

- P I** Přepis rozhovoru - sociální pracovníce OSPOD
- P II** Přepis rozhovoru - sociální pracovníce OSPOD
- P III** Přepis rozhovoru - sociální pracovníce OSPOD
- P IV** Přepis rozhovoru - sociální pracovníce OSPOD
- P V** Přepis rozhovoru - sociální pracovníce OSPOD
- P VI** Přepis rozhovoru - psychologka, psychoterapeutka, soudní znalkyně
- P VII** Přepis rozhovoru - komerční psycholog, provozovatel internetové poradny
- P VIII** Přepis rozhovoru - mediátorka
- P XI** Přepis rozhovoru – sociální asistentka FOD
- P X** Přepis rozhovoru – sociální asistentka FOD

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník	sociální pracovnice OSPOD Kroměříž
Vzdělání	SS, nástavbové studium sociálně právní
Délka praxe	6 let, předtím 16 let kurátorka pro mládež

Zajímá mne problematika, kdy řešíte spory rodičů o dítě v souvislosti s jejich rozchodem. Můžete zhodnotit, jak velká část vaší klientely se týká této problematiky?

Většina, skoro všechny. Většinu naší agendy tvoří tady ta úprava rodičovské zodpovědnosti na dobu trvání manželství a na dobu po rozvodu. Ono to jako víceméně tímto vždycky začíná, před tou žalobou o rozvod a opravdu potom jako je další, jako třeba ty úpravy styku a já nevím, dalším takovým okruhem jsou děti, které se narodily mimo... nebo ten druhovský poměr, neříká se už mimo manželství, ale...

Říká se přímo tady ten termín?

Jako, měli jsme tady v programu, když jsme zaváděli spis, tak jsme měli přímo, že se jedná o úpravu poměrů k dětem narozených mimo manželství, ale už je to prý nějakým způsobem diskriminující, tak to nepoužíváme, tak teď nevím, jak to mám... jakou jinou oklikou říct. Ale to je...

Takže tento termín je diskriminující, ale náhradní termín není?

Nějaký náhradní termín nám nedali. Tak nevím jakou jinou oklikou to budem dělat..., tak: „jiné důvody“. Nebo pak je tady stanovení dohledu, svěření do péče třetí osoby, tak jako to jsou další věci, ale není to to, co je vlastně jako podstatou té naší práce. Valná většina toho co řešíme, tak jsou opravdu tady ty úpravy poměrů, někdy dohodou a někdy teda, tak jak teď jsem třeba přišla pozdě, tak vím, že to je opravdu někdy mašinerie, kdy jsou fakt nekořečné soudní tahanice.

Z toho vyplývá, že většinu vašeho pracovního času trávíte řešením takovýchto případů...

Mhm, no a s tím spojených vlastně... žádosti o zprávy a návštěvy těch rodin, škol, já nevím třeba psychologů a tak dále. Je to opravdu většina, podstatná většina... šetření v rodinách tady k těm jednáním, pohovory s dětmi, které děláme u nás, ve škole, případně doma, záleží, jak které děcko je postarší.

Přicházejí k vám klienti jako za první institucí, nebo již někde řešili ty spory?

Většinou k nám se to dostává jako první. Oni třeba se jdou informovat tady na oddělení, kde vyplácí dávky v hmotné nouzi, kteří nějakým způsobem jsou doplácani tady na těch dávkách, tak je podmínkou, že musí tu úpravu k dětem mít provedenou. Tak oni přijdou, nebo jdou třeba na úřad práce si požádat o nějaké dávky, tak je třeba odešlou za nama a pokud to jsou rodiny, kdy třeba oba ti rodiče jsou zaměstnaní a nejsou závislí na dávkách, tak ti protože se rozhodnou a podají žalobu o rozvod, tak mají možnost třeba u toho právníka sepsat tady ten návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti, ale málokdy se to stává. Vesměs jako ti právníci jim doporučují, aby přišli k nám, aby si to nechali zpracovat u nás.

Oni se třeba informují na Charitě nebo tak jako různě a oni teda je odesílají. Nebo tak jako mezi sebou si řeknou.

Ráda bych se zaměřila na ty případy, které opravdu jsou komplikovanější, kde vy nejen sepišete tu dohodu a pak to tam funguje, ale skutečně se tam vyskytují ty jevy, které to komplikují. Můžete vzpomenout, co se tam děje, že ti klienti k vám přicházejí opakovaně?

Většinou je to buď na tom začátku, že nejsou schopni se dohodnout na té úpravě, takže když vlastně podá návrh jeden z rodičů a trvá na svěřeni do své péče, a druhý rodič s tím nesouhlasí, tak samozřejmě k nám chodí opakovaně a řeší jaké třeba by byly možnosti té střídavé péče, co je pro, co je proti, teď samozřejmě řeší se to, že oni navzájem mají výhrady k péči toho druhého, protože pokud jeden z nich má tendenci ty děti žádat do výchovy, tak samozřejmě ta péče toho druhého podle nich je nedostačující. Takže tak jako chodí víceméně učinit oznámení na, základě kterého potom my pracujeme s tím druhým z rodičů a vlastně přes tady různé ty návštěvy, buď každého zvlášť, nebo někdy i společně, tak se buď dopracujem k tomu, že třeba se ti rodiče dohodnou nakonec, už před jednáním, a když se nedohodnou, tak rozhoduje soud. Tak prostě my zas třeba máme víc materiálu k tomu, že máme nějakou představu, jak by to v té rodině mělo být. Protože oni někdy jdou víceméně dohodnutí k jednání, a potom něco se tam stane, někdo něco řekne a ten druhý prostě se naštvě a začne problém až tam. Tak se to třeba musí odročit, ale... je víc těch, kteří se nedohodnou. Je to docela fajn, když ti rodiče už to píšou jako dohodu, ale když už potom se nedohodnou, nebo nemají tendenci si vyjít vstříc, tak je pravda, že to je na delší dobu, to jednání se odročuje, protože se žádají doplňující zprávy ze školy, jak se který z rodičů stará, nebo soud žádá o provedení pohovorů s dětmi nás, jak by si představovaly, u kterého z rodičů by chtěly, nebo pak až ty psychologické posudky... Dejme tomu, vezmu to teď - to je jednání, které se táhne rok. Matka s dětmi se odstěhovala, otec s tím nesouhlasil, protože děcka tady chodily do školky... *(přerušil nás telefon, který vyřídila)*

...takže co jsem byla u toho jednání, tak to se opravdu táhne už rok, a teď vlastně jak ta maminka si požádala o svěřeni do své péče, tak ten otec si požádal o svěřeni zase do svojí péče, protinávrh, pak ona si dala návrh na úpravu styku, protože nebyli schopni se domluvit a už je to vlastně...

A během té doby, co se to řeší, tak dítě má styk s oběma rodiči?

Ano, má, má. Většinou jako vždycky se snažíme, nebo ten soud o tom nakonec rozhodne, aby ten styk s těmi rodiči byl oboustranný. Samozřejmě se setkáme s nějakým tím konfliktem, kdy ti rodiče třeba mají tendenci to řešit, když si ty děti předávají, ale většinou, i když je to tady takto problémově, nemůžou se domluvit na tom, u kterého z rodičů bude, tak třeba shodně, od obou těch rodičů zaznělo, že co se týká toho styku, tak až na nějaké drobnosti, tak nemají větší spory.

A máte i případy, že se tam vyskytuje bránění ve styku, že se neuskutečňuje styk...

Ano, máme. Ale to jsou takové ty skryté bránění, že to není... protože dneska už si nedovolí říct: já ti je nedám, třeba vezmu to jako z pozice, kdy matka má ty děti u sebe, tak jako samozřejmě má tendenci – Ale co, vždyť on se o ně neumí postarat, a jako je to ještě malé dítě, tak mu ho nedám, až za rok...

Jak postupujete tady v těchto případech? Jsou tam nějaké možnosti řešení?

Tak dá se tam právě buď jako dohoda nějaká mezi rodiči, samozřejmě, když je to u nás, tak ta dohoda nemá nějaký právní základ, takže to není vymahatelné. Nejlépe vždycky, upo-

zorňujeme, že když vlastně oni spolu nevycházejí, nejsou schopni se dohodnout, tak jako tady to můžou sepsat, ale ani jeden z nich prostě nemůže se obrátit na policii, jo, tak jako můžou, v případě, že už to je rozsudkem a domáhat se toho, protože je to opravdu jen na nějaké té jejich dobré vůli. A když potom třeba to rozhodne soud, ten soud může i předběžným opatřením do doby, než bude rozsudek, no a tam už pak je to jako i vymahatelné a právně postižitelné. Tam, kde je prostě jako evidentní bránění.

Pomáhá to, když už je vyneseno rozhodnutí, nebo předběžné opatření, dochází potom k upravení té situace a ke zmírnění...

Tak někdy jako dojde k takovému zklidnění, protože prostě je to stanovené, a už nemají prostě důvod se dohadovat, jestli přijede v devět nebo o půl desáté. Prostě to mají dané a hotovo. U někoho to pomáhá, že prostě už nemá tendence ta protistrana si to nějakým způsobem posunovat, prostě mají do dané a u některých to tak teda pomáhá a funguje. A kdo opravdu jako je extrém a opravdu chce bránit v tom styku, tak to víte, že si najde něco, nějaký důvod, ale už zas tam právě je možnost nějakého toho postihu, že ten soud je vyzve, aby tedy to dítě k tomu styku bylo předáno. Třeba pokud jsou opravdu problémy, což jako když ten člověk do té rodiny chodí poměrně často, třeba teď se mi minule stalo, že jako s tou rodinou absolvuju to už já nevím kolik roků, prostě od rozvodu už já nevím kolik problémů, tak teď třeba taky problém se stykem a nám teda jako taky hodně pomáhá, že tady máme pobočku FOD a prostě třeba tam umožní tomu otci i s dítětem se sejít, aby prostě někdo, kdo to vidí jinak, jo, už ne z toho... protože za tu dobu člověk už na to má ten pohled trochu zkreslený, tím, jak se v tom pohybuju tak už třeba, nechcu říct nekriticky, ale už prostě to beru jako jinak, protože ty poměry znám, tak to nám jako pomáhá že..., že jednak jako to pomůže obnovit ten vztah k tomu rodiči s tím dítětem a jednak oni třeba řeknou: tak víte co, oni se tam k sobě chovají normálně. Tak asi je to dané tím, že za tím dítětem stojí ta matka, i když nic neříká. A za tím otcem stojí zas další jeho známí, kteří tam jsou jako svědci a to děcko to stresuje. Uvidíme, tak zatím ještě nevím, jak to teda dopadlo, protože to je čerstvá záležitost. Takž toto nám třeba pomáhá, že když FOD... jako když to nejde..., protože tam ty problémy jsou jako veliké a především třeba když už se vyřeší to, že děti dostane jeden z rodičů, tak pak obvykle nastává problém tady s tím, že ten styk jako..., minimálně je tendence jako upírat.

Vy jste zmínila, že spolupracujete s FOD. Jsou i jiné organizace, které využíváte ke spolupráci při řešení této problematiky?

Takovou nějakou tu odbornou třeba konzultaci, tak využíváme tady SVP, kam můžou ti rodiče zajít, ale tam to nevyužíváme jakoby na takové ty pravidelné sezení. Tam to využíváme jednorázově třeba, nebo u těch dětí, které mají opravdu problémy ne v tom vztahu k tomu rodiči, ale i k tomu okolí, takové jako spíš, když už to začne přecházet do takových těch výukových problémů, tak jako že tam dochází to dítě samo, kdežto tady na tom Fondu se pracuje i s těmi rodiči. Tady spíš třeba, když už máme pocit, že by bylo lepší využít to středisko výchovné péče, tak to zas řešíme jako pro děti nějaký program.

A na působení na ty rodiče využíváte nějaké rodinné terapie?

My jim doporučujeme. Třeba tady návštěvu v manželské a předmanželské poradně, nebo nějaké poradně pro mezilidské vztahy, která je třeba ve Zlíně, tak jim třeba doporučíme...

Využijí toho?

Tak oni teda..., jako moc ne. Oni totiž si myslí, že to není potřeba, protože samozřejmě že jako... Ale zatím to nikdy až tak jako nebylo potřeba, asi ve dvou případech, co třeba i

soud nařídil tu mediaci, takže teda jako ti rodiče byli, prostě dostali povinnost navštívit toho mediátora, jenomže tam jde o to, že zas je to placená služba, tak jako...

Přestože to nařídil soud, tak oni tam nešli?

Šli tam. Ale to je otázka, že pokud by to třeba byli rodiče, kteří by na to neměli na to zaplacení té mediace, co by třeba nastalo. Protože soud to nařídí, tak je to jakoby povinnost. Teď je otázka, když na to nemáte, když tam třeba řeší, že nemají pro děti na stravenky do školy, tak přece je nemůžeme ... Tak využili toho, ale jak říkám, tam na to měli.

Pomohlo to v těch případech, kde to využili?

Nevím, nevím. Protože to nebyl zrovna můj případ. Takže vím, že tam byli, ale jestli to pomohlo...?

A vy jako OSPOD, nařizujete jim třeba nějakou terapii?

My nemůžeme. My můžeme jen doporučit možnosti tady třeba té mediace, můžeme jim doporučit možnost tady navštívení, nebo zprostředkujeme jim to klidně, jako to SVP, do PPP, tady přes ten FOD ty společné návštěvy, ale nemůžeme jim to nařídít.

A kdo může?

Jedině soud.

A co myslíte, když to ten soud nařídí a ti rodiče se tomu musí podrobit, je to účinné, když je to již z donucení?

Záleží jak kdo. Tak samozřejmě, když vám někdo něco nařídí, tak vy dopředu máte a priori takovou averzi vůči tomu, jo, pak je otázka, jak si je dokáže získat ten mediátor, že když tam ti lidi přijdou a vyzařuje z nich taková ta negativní energie, taková ta averze, že teda to mají nařízené, tak teda strašně moc záleží na tom mediátorovi, jak je dokáže jako zpracovat, aby to nebrali, jako že je to nějaké zlo. Stejně tak i třeba tady do toho Fondu, k tomu styku, tak musí, i když třeba o tom rozhodl ten soud v nějaké té krajní vyhocené situaci, oni to berou jakože nutné zlo a řeknou, že to stejně nebude k ničemu, jo? Tak ono se to časem vždycky tak nějak setřepe, jako pokud opravdu je tam někdo, kdo má zájem aspoň trošičku na tom, aby se ty vztahy tak jako zlepšily a hlavně k těm dětem, tak si to nechá vysvětlit, že to třeba probereme a pak jako tam jdou už s tím, že to zkusí, no. Takže to třeba není takové to, tak my si to tam teda odsedíme, ale nemyslete si...

Vy jste říkala, že tady sepisujete dohody s rodiči, jak vám se daří dospět k té dohodě?

Já si pozvu oba dva rodiče...

Současně?

...vesměs třeba zjistím nejdřív, jakou kdo má teda představu, když jako už vím, že by chtěli se sejít a dospět k té dohodě, tak třeba někdy i telefonicky, nebo když se tady zastaví, tak si zjistím, jakou kdo z nich má představu nebo jak by ten styk měl vypadat a pak třeba si je pozvu oba dva a snažím se to nějak jako..., samozřejmě, že nikdy není spokojený, ale není důležité, aby byli oba dva spokojení, protože vždycky musí někdo ustoupit, jo? Některá ta strana musí udělat nějaký ústupek, ale prostě tak, aby to pro ně bylo přijatelné a aby to zkusili, jestli to bude fungovat. Samozřejmě že spokojený nebude nikdy nikdo, protože vždycky prostě soud rozhodne pro jednoho z rodičů, nebo většinou, jo, nebo i když je to střídavá, tak vždycky budou mít vůči sobě výhrady, vždycky už to bude jiné, než když ta rodina byla pohromadě. Tak vlastně s tímto se musí začít, že se tady s tímto vyrovnají a že nemůžou

být spokojení oba dva. Ale to se zas musí domluvit. Tak prostě zkusíme... Někdy se to podaří, že prostě to funguje, ta dohoda no a když pak nefunguje, tak si dají návrh na soud.

Zmínila jste střídavou péči. Můžete odhadnout kolik asi rodin, které máte na starosti, má děti ve střídavé péči? Je to běžné, nebo spíš okrajově?

Spíš okrajově. Já bych řekla, že my jako běžně že bysme... nabízí se střídavá, třeba u těch soudních jednání, i když jako je to takový jako trend těch rodičů, že by tam ta střídavá jako mohla fungovat, ten soud, nebo soudkyně a soudci nabízí tu střídavou...

A mají ti otcové zájem?

Mají. Někteří to... ale ještě tak - někteří spíš jako takové v tom prvním návalu toho, že ta manželka se rozhodla odejít, tak prostě tím spíš jenom vyhrožují, a potom souhlasí s tím, že děti budou svěřeny matce. Ale někteří prostě opravdu, jako je vidět, že v té rodině fungovali a ten vztah k těm dětem mají a ty děti k nim, tak ti opravdu prostě se toho chytají a třeba i ty děcka. Že by prostě jako byli nějakých čtrnáct dnů u tatínka i u maminky. Ale je to zatím opravdu spíš jenom okrajově. A je to většinou, třeba teď co já mám případy tak ani ne tak jakože dohoda rodičů, že jako jeden z nich řekne, že chce střídavou, ale většinou, nebo to, co mám třeba já, tak to vychází z toho, že je to přání těch dětí. Třeba se mi i stalo, že byly dvě děti, ten chlapec byl mladší, pětiletý, ta dívka je v páté třídě a ta řekla, že chce střídavou, že chce být u maminky i u tatínka. Tak ten mladší brácha to nijak neřešil, že prostě se nemůže nijak rozhodnout a rodiče s tím jako souhlasili, tak i ta střídavá péče...

...u obou dětí?

Ne, jen u té starší holky. Třeba právě i proto to říkám, že ten mladší syn ten jako neměl takovou potřebu, ale ta starší sama prostě řekla, že by jako chtěla tu střídavou, takže mladší brácha zůstal u maminky a vlastně u holky je střídavá. Někdy je to i bez toho, že by teda ty děti se tak rozhodly samy, ony teda většinou váhají a vesměs je jim to jedno, protože mají oba dva stejně rády, jako oba ty rodiče. Takže když jako jsou sourozenci, tak řeknou, že je jim to jedno nebo až jak bude chtít ten druhý sourozenec a že tedy se pak přizpůsobí, protože když mají ti rodiče takový jako peníz taky... nebo ty děti k těm rodičům... tak jsou rády, když to za ně někdo rozhodne. Prostě je opravdu po nich těžké chtít, aby řekly: my chceme být jenom u tatínka, nebo my chceme být jenom u maminky. Protože mají rády oba dva stejně, ty děcka mají tendence jako těm rodičům neublížit tím, že třeba by řekly, že, já nevím, by chtěly být jenom u maminky. Protože to berou, jakože by to ho tatínka teda zradily, že by mohl být nešťastný... takže některé děcka jsou opravdu schopny... tady tu střídavou, pokud ten soud o tom rozhodne, tak přijmout, protože samy prostě, jo, si nejsou jisty, nejsou rozhodnuty a jsou rády, když to někdo rozhodnutí udělá někdo jiný za ně.

Chci se zeptat na ty případy, kdy skutečně dojde k těm sporům a kdy to dítě je tam nástrojem vyřizování účtů těch rodičů, myslíte si, že tady, ve vašem regionu, chybí nějaká instituce nebo nějaká možnost pro řešení tady těchto případů? Jsou tady dostatečné možnosti řešení?

No tak možností řešení máme jako hodně. Já co třeba... někdo to odsuzoval, ale to je takové, kdysi to bylo v televizi, že soud vlastně to dítě těm rodičům odebral, protože to bylo takový nápor, jo, že, jako uváděli, že v tom prostředí být nemůže, tak ne každé dítě to ale snese. Ale já si myslím, že by bylo možná na místě, kdyby byla možnost u těch dětí, v případě ale opravdu v těch případech extrémních, kdy ti rodiče jsou, že ho tady tahají před barákem a jako ovlivňují, evidentně, ten jeden rodič, jo proti tomu druhému, tak tam jako si myslím, že by bylo namístě, aby bylo možnost dát to dítě do nějaké takové jakoby

pěstounské rodiny nebo někomu z příbuzných aby prostě ti rodiče neměli možnost, přes to dítě si tady ty svoje někdy jako opravdu docela hnusné jako výpady a záležitosti řešit. Tak to se snad ani nedá říct, že by to měla být nějaká instituce, protože to musí být zaměřené tady to řešení... a na to aby se mohli obrátit tady s tím problémem a chodit tam a projednávat to. A tak máme dost, ale možná i třeba by mělo být víc využito těch možností tady těch psychologů, těch asistovaných kontaktů, možná na to nejsme moc zvyklí, ale někdy by to opravdu pomohlo. Ale tady fakt v takových těch extrémních, já si myslím fakt kde je ta špatná zkušenost, tak to dítě svěřit někomu, já říkám... nevím. Teď to je jenom nějaká taková myšlenka bez nějakého konkrétního..., ale pokud jde o to dítě, ještě ne každé dítě je schopné být někde jinde, tak prostě s ohledem na to, jak to dítě na tom je, tak bychom ho z té rodiny... a těm rodičům ten styk pak upravit tak, aby se ten kontakt nepřerušil, aby oni neměli tendenci, že tu rodinu to dítě bude atakovat, jo, dnes a denně a prostě do té doby, než... A pak si myslím, že potom někteří ti rodiče by měli daleko větší zájem na tom, vyřešit to co nejrychleji. Protože, když se jim to dítě nechá jako zbraň, tak oni se budou hádat donekonečna a už pak vůbec jako..., jako v jeho zájmu, ale bez ohledu na to, co už to s tím děckem udělá. Jo, oni tady svoje vlastně zájmy, kterých chtějí dosáhnout, tak jako prostě vydávají za zájem toho dítěte, ale někdy s tím to teda nemá vůbec nic společného, jo? Takže si myslím, že třeba, kdyby tady byla taková nějaká ta možnost, takže někdy by ti rodiče se daleko i dřív dohodli, pod hrozbou toho, že to dítě, pokud ho budou takhle deptat, se jim odebere, tak si myslím, že by možná byla větší taková vůle, uzavřít nějakou dohodu nebo jít třeba na nějaké tady ty mediace, než když ty děti se jim tam nechají a teď jako oni se přes ně tam...

Když vezmeme ty možnosti toho řešení, myslíte si, že je něco, instituce nebo jen postup, který zhoršuje nebo brání, aby se ta situace zdárně vyřešila?

Přemýšlí Nevím, nevím co takhle... Jedině co, tak že se to řešení prodlužuje zbytečně tím, že jak my, tak i soudci, toho máme strašně moc. Že prostě tady těch případů přibývá, přibývá těch problémových případů, protože opravdu jako dneska, strašně moc je případů, kdy opravdu, když už teda se vyřeší otázka toho, komu bude dítě svěřeno, tak se třeba táhne problém tady okolo toho styku. Takže není nic, nebo nikdo, kdo by se nesnažil spolupracovat, ale daleko dřív by třeba některé věci se vyřešily, kdyby bylo daleko víc těch pracovníků na těch OSPODech. Abysme prostě na to měli prostor, abysme se té rodině mohli věnovat, protože tady mám x lidí, kterým bych jako cítila, že bych se mohla věnovat víc, jenomže nemůžu, protože prostě při tom, kolik toho je, tak není ten čas. A třeba u některých by stačilo, kdyby člověk měl možnost týden co týden jenom na chvíličku s něma, jo, třeba se sejít, nebo k nim zajet, jo, tak by to bylo o něčem jiném. A stejně tak ty soudy, když třeba si vezmete, že třeba oni ten návrh ti rodiče si podají, já nevím, řekněme třeba v listopadu a soud nařídí jednání v květnu, tak si vezme, co mezitím všechno..., jaký mají oni prostor pro to, aby se hádali, vymýšleli, tahali se o ty děcka a dávali já nevím, předběžná opatření a prostě...

A v tuto dobu, co vy můžete dělat?

V tuto dobu my jako můžeme s něma samozřejmě pracovat a snažit se najít nějakou tu dohodu, snažit se je třeba nasměrovat tady na nějaké ty mediátory a do nějaké té poradny...

Ale zas je to jenom, pokud oni chtějí?

Jenom tam, pokud chtějí, my jim nemůžeme toto nařídít. Takže ta doba..., třeba dneska ta paní, to už se táhne teda strašně dlouho ten případ, rok, a ten otec si ty děti vyzvedne ke

styku, jede s nimi na OSPOD, jo, aby je ukázal, jak jsou oblečené..., pro ty děcka já myslím...

Proč jede s nimi na OSPOD?

Aby zdokladoval, že ta matka mu je poslala špinavé... toto vlastně se děje v tom mezidobí, než třeba ten soud rozhodne. Jako tam už třeba jednání probíhá, ale zatím se nějak nerozhodlo a takže o ty děcka se tahají... prostě na OSPOD, tam a tam, aby řekly, aby je tam ukázal, jak vypadají, když přijedou...

Takže ten otec místo aby trávil čas s dětma, tak shání důkazy proti matce...

Tak připravuje si půdu, pro to, aby mu soud vyhověl v tom, že je chce třeba svěřit do péče on. Takže toto je takové..., bych řekla hluchá doba, mezi tím podáním návrhu a tím než ten soud nařídí jednání. Nemluvím o tom, že do té doby, než rozhodne, tak to ještě dost dlouhou dobu tvá, kdy vlastně máme možnost my s nimi nějakým způsobem pracovat a třeba jim nabídnout nějaké různé... pomoc těch odborníků nebo sepsání dohody, ale nic jim nemůžu nařídít a prakticky to, co s nima sepišem, není nějak právně vymahatelné.

Myslíte si, že by se to dalo nějak líp ošetřit?

Přemýšlí No možná, ale to by taky muselo být ze zákona, aby prostě dejme tomu my jsme měli nějakou možnost tady rozhodnutí, minimálně, minimálně na tu úpravu toho styku, když už jakoby ty děti jsou u matky... aspoň na přechodnou dobu. Anebo když už ne to rozhodnou, tak mít možnost jim opravdu jako přikázat tu návštěvu nebo docházku k tomu třeba psychologovi... Taky to můžeme, my v podstatě, ale to by ty soudy byly zahlceny, můžeme podat k soudu návrh na vydání předběžného opatření, třeba, na úpravu toho styku nebo na úpravu těch poměrů k těm dětem, jo, než vlastně ten soud nařídí jednání a vydá rozsudek, ale to nejde u každého. To využíváme opravdu v těch extrémech, kdy už prostě celkem je jasné, že oni na naše rady nedají a to musí být po jejich, takže ... Anebo když opravdu je to stresující pro ty děcka, že se o ně tahají, a jako nejsou schopní..., tak tím předběžným opatřením se to dá do doby, než se nařídí normální jednání. Nějakým způsobem upravit jak ten styk, tak to, komu ty děti jsou svěřeny. Ale taky to není úplně, že by to ten soud rozhodl a teď najednou by všechno fungovalo. To jako rozhodně ne. Ale už jako to potvrzení soudu, už ti lidi berou tak jako že tady je něco... už je to jako z té vyšší instance.

Jak dlouho jste tady na OSPODu?

Dvacet dva let. Napřed jsem ale dělala kurátorku pro mládež, tady jsem šest let.

Chcete ještě vy sama něco dodat, něco co myslíte, že jsme o tom nemluvily a myslíte, že by mělo být řečeno?

...mm... Zdá se mi, že kolikrát ty případy jdou skutečně z extrému do extrému. Kolikrát co ti lidi jsou schopní... a vůbec to není ve prospěch těch dětí, tak jak ti rodiče se tím ohánějí, ale je to spíš o tom, že se nevyrovnali s rozchodem, jo, s tím, že ten partner je opustil. Pokud je ten, kdo toho partnera opouští za někým jiným, nebo z jakýchkoliv jiných důvodů, tak je s tím srovnaný, ale ten kdo prostě zůstal opuštěný, tak to bere jako křivdu tak nejdřív je nešťastný a pak začne bojovat a začne být třeba zlý. A vesměs ti rodiče jako mají tendenci si to s tím druhým partnerem vyřizovat ty účty, bych řekla, no a přes ty děti, a vůbec si v tu chvíli neuvědomují, že ty děti je mají rády, že tady jsou rodiče jako oba dva a teď prostě nechápou, proč chce tento rodič tak o tom druhém mluvit, když děcka ho mají rády...

Ještě možná k té střídavé péči, jak jsem říkala, že toho zatím nemáme moc, ale že prostě opravdu, tak jak to byl řečené v jakémsi rozsudku, soud rozhodl, že střídavá péče může být nařízena i když s tím nesouhlasí ten jeden z těch rodičů, tak že si myslím, že pokud s tím ten druhý rodič nesouhlasí anebo to nepřijme, tak to stejně není na nic. Že už tak jako se i potvrdilo, že soud třeba rozhodl o střídavé, ale že pokud není snaha spolu vycházet a vyjít vstříc, tak třeba je lepší vyhledat nějakou tady takovou tu mediaci a třeba tu střídavou nařídit až časem, až třeba ty děti jsou starší a jsou schopny jako to posoudit a rozhodnout se samy. Protože tady pak je rozsudek kdy ten soud tak rozhodl, přestože ta matka nesouhlasí, ale vezměte si, že když dva lidi nejsou schopni se na sebe ani podívat, tak jak můžou být schopni si tady po týdnech nebo po čtrnácti dnech předávat ty děti. To si myslím, že... Já si myslím, že ty děti by prostě měly mít pocit, že mají někde doma, jo, odkud odchází někam, ale že... ony pak ztrácí pocit takové té pevné... nebo pevného bodu, kam se vrací a odkud pak... zase s jistotou, že se pak vrátí zase sem, odejdou k tomu tatínkovi... Ale zase je dobře, že ten, kdo to tak chce, tak zase má tu možnost. Protože jsou děcka, kterým to vyhovuje, protože mají ty rodiče rády a berou to jako zase zradu toho druhého, když by řekly, že by chtěly být jen u jednoho toho rodiče... Ten člověk, kterému se jakoby nevyhoví a nesouhlasí s tím, tak je otrávený a ty děcka jsou strašně vnímavé. Buď těm rodičům vyčtou, že se rozvedli, nebo taky i že se nerozvedli, jakoby jak kdy. Když to nefunguje, tak ty děcka to poznají.

Můžu se zeptat, v jakém oboru máte vzdělání?

Já teda mám gympl a pak jsem dělala v Brně sociálně právní nástavbu, ...jako je dnes třeba nějaká ta VOŠka nebo DiS. Ještě doplňujeme si vzdělání tím, že jezdíme pravidelně na semináře, to jsou akreditované kurzy.

Děkuji vám za rozhovor

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník	sociální pracovnice OSPOD Uherské Hradiště
Vzdělání	Bc., sociální pedagogika
Délka praxe	1 rok, předtím působila ve školství

Vy při své práci řešíte případy sporů rodičů o děti, těch rodičů, kteří jsou rozvedeni nebo se rozcházejí, bez ohledu na to, zda byli či nebyli manželé. Můžete odhadnout z celkového objemu vašich klientů, kolik asi připadá na tady tyto spory?

Já bych řekla takových osmdesát procent.

Můžete zhodnotit čas, který těmto případům musíte věnovat? Odpovídá tomu?

I tady s kolegyněmi konstatujeme, že vlastně kolikrát devadesát procent pracovní doby řešíme jenom styk, kdy se ti rodiče tahají o děti, že si dělají schválnosti, že vlastně de facto ani ne tak svoji práci, jako takovéto domlouvání, přemlouvání, usměrňování, jo, to co lidi by měli být rozumní a nejsou...

Jak se na vás klient nakontaktuje, ve které fázi toho sporu se k případu dostanete?

Dostaneme se v té fázi, že buď přijde matka nebo otec, že se chce rozvést a že se dozvěděli někde, že musí přijít na sociálku, že musí podat návrh na úpravu výchovy a výživy na soud. Takže my to s nima pomáháme sepisovat, ptáme se při tom na nějaké důvody a dozvíme se co se děje. To je jedna varianta anebo je druhá varianta, kdy zatím ještě rodiče nikde nic nepodávali, ale dejme tomu jeden druhého vyhodí z domu a řekne: tak a děcka neuvidíš.

To vlastně se týká i nesezdaných párů.

Ano, rodičů, ať jsou sezdaní nebo nesezdaní, vždy jsou rodiče.

Můžete charakterizovat nějaké typické jevy v těchto případech, jakým způsobem zde dochází k těm konfliktům mezi rodiči?

Typický jev je to, že spolu odmítají komunikovat. Je to vlastně to, že chtějí... nebo ví, že tomu partnerovi tím nejvíc ublíží, když zamezí styku s dítětem. Nebo je to podmíněné penězma, když mi dáš peníze, tak děti uvidíš, tak tam je taky typické, že je to tak trochu vydírání. Typický jev... buď schválnost, nebo prostě to vydírání a potom bych ještě řekla... to jsem teď myslela ze strany matky, ale někdy ze strany otce, zase vidí, že se matka třeba o ty děti bojí, že třeba on do té doby o ty děti zase až tak zásadní zájem nejevil, ale ví, že jí tím ublíží. Pak matka má hrůzu z toho, že on tam někde bude mít to třebas dvouleté dítě celý víkend sám, přestože dřív za jiných okolností s ním nikdy ten víkend netrávil. Takže to ani není ten skutečný zájem toho otce o dítě, ale je to spíš jako: já ti ukážu, nebo takový ten pocit zadostiučinění, že když už s ním ta partnerka nechce být, tak ví, že jí tím nejvíc ublíží. Ale jsou zase tatínci, kteří, chtějí ty děti, a tam zas ta matka brání. Typický jev, dá se říct, že to je takové všechno dohromady, úplně typický jev není. Asi tak ty, co jsem zmínila a tak se to různě míchá.

Jaké používáte metody nebo jaké máte nástroje k řešení těchto případů?

Je to prostě domlouvání, rozhovor, snaha vysvětlit situaci, tady schůzka sjednaná... Prostě vysvětlování, na co mají ti rodiče právo, jakou mají povinnost a to tak asi všechno, co mů-

žeme s něma řešit. Jinak jako nástroje donucovací – můžeme jim nakázat v rámci správného řízení, aby navštěvovali nějakou poradnu, ale to už je donucení...

A děje se to, nařizujete jim to?

Ještě jsme to neudělali. Protože když ti lidé se prostě nechtějí domluvit, tak to nucení... Pokud ti lidi nejsou ochotni, tak si myslíme, že to nemá smysl, ten člověk, když nechce... I když to dostane přikázané, nebude tam chodit nebo nebude to chtít řešit, tak stejně se nic nezmění.

Kdo je vašim klientem, rodiče nebo děti?

My jsme stanoveni jako opatrovník dítěte, takže my zastupujeme a hájíme zájem dítěte. Klient jsou vlastně rodiče dítěte, kterého my zastupujeme. Spousta záležitostí se řeší v rámci soudního jednání, rodiče se hádají, my vysvětlíme tady, nebo i v rámci šetření, co je pro dítě dobré, ale až soud rozhoduje, komu je svěřeno dítě, který z rodičů jej dostane do péče a ten druhý, kolik má platit výživné, no a my už jsme potom tady, když některý z těch rodičů neplní ten rozsudek, tak potom nějakým způsobem, jak přijdou oni za námi, snažíme se to řešit, svolávat schůzky, domlouvat, usměrňovat.

Zjišťujete i názor toho dítěte?

Ano

Jak? A od jakého věku?

Většinou se má tok od toho desátého roku, ale i mladší děti. Máme tady spoustu hraček, posadíme je a zjišťujeme, já nevím, když maminka řekne, že si myslí, že tatínek bije to dítě, tak se snažíme třeba i tříleté nějakým vhodným rozhovorem a zkusit s ním hovořit, v rámci nějakého obrázku a zkusit zjistit tu situaci.

Nějaké speciální techniky používáte na tady to zjišťování?

Spíš podle citu. No nějaké speciální techniky... řeknu to tak: spoustu věcí by se dalo dělat, ale my na to vůbec nemáme čas. Je nás tady šest a máme vlastně celý okres. Ke všemu píšeme zprávy a... tak nemáme čas. Musíme jezdit na šetření do domovů, jo a ty návštěvy, možná proto je to takové, že my tady na ty věci nemáme čas. Je na to strašně málo času, připadá strašně moc klientů na jednoho člověka.

Spolupracujete s nějakými dalšími odborníky nebo s institucemi?

My těm rodičům předáváme kontakty na poradnu pro mezilidské vztahy nebo na středisko výchovné péče, teď se bavím i v rámci výchovných problémů. Jedna věc je, že rodiče se o ty děti napřed soudí, ale pak je to i v tom, že jsou různé výchovné problémy, škola nám nahlásí třeba neomluvené hodiny, není to jenom o sporech při rozvodu, ale i jiné věci. Ty výchovné problémy, co jsou do desíti let věku dítěte, řešíme my, a co jsou nad deset, řeší tady kurátor. Ale s odborníkama..., takhle – my jim doporučíme, ale my tady ani žádné sezení... určitě by se dala ta práce dělat jinak, ale je to jenom o tom, že na to není čas. Je nás tady málo.

Ještě s tím SVPěčkem, tam pracuje etoped, pedopsycholog... no v rámci toho pedopsychologického posudku, když se rodiče nemůžou dohodnout, tak soud si vyžádá zprávu, tak tam chodí i s tím dítětem...

Můžete vyjmenovat další instituce nebo zařízení, se kterými spolupracujete, nebo by se dalo spolupracovat na řešení sporů rodičů o dítě?

Poradna pro mezilidské vztahy, když už někteří ti rodiče mají pocit, co nám nějaká sociálka bude vykládat a oba dva tvrdí, že chtějí situaci řešit, tak možná mají pocit, že když jsou v té poradně, že zase někdo jiný jim to rozvykládá. Když se dohadují, řekneme, jestli nechtějí ještě s někým si promluvit, a když se nebrání, tak jim nabízíme... Ona je to z naší pozice strašně těžko, protože ten, kdo je ochotný se domluvit, tak se domluví tady u nás. Já bych řekla, že je to taková mírná forma vyhrožování, že jim řekneme, pokud se nebudou chtít domluvit, že jim teda nakážeme chodit někde. Buď do SVPěčka, ale to už je i s tím dítětem, takže to se bavíme o situaci až už je třeba dítě ve věku pět a víc, pak je tady středisko výchovné péče, kde jdou ti rodiče i s tím dítětem, že dejme tomu matka řekne: ale ona stejně k tomu otci nechce, ale zase, je to všechno dobrovolné. Pokud ti rodiče tam nechtějí jít, tak já je tam nedonutím. I když bych jim to mohla přikázat v tom správním řízení, ale zase někdo to bude obcházet. Ono je to možná špatně, když to tak řeknu, že bysme jim to měli přikázat. Ale myslím si, já, že nějaké sezení v SVP, když ta maminka je rozhodlá a dělá tyto věci, tak to není prostředek, který by ji donutil. Tady by bylo jen to, že by zaplatila nějakých pět tisíc pokutu za to, že si neplní rozsudek. Ale není to řešení pro to, aby to dítě u otce bylo. Tady jde spíš o to, aby se ta doba neprodlužovala.

A když je odešlete třeba do té poradny, podrobí se té terapii?

Chodí, ale protože je to dobrovolné, tak když ti rodiče chtějí řešit tu situaci, chápou, že je to pro dobro toho dítěte, tak chodí. Někdy je to zase z vypočítavosti, že vědí, že třeba to musí absolvovat, aby dokázali, že... no třeba maminka, když nechce tomu otci dávat děti ke styku, tak tam chodí, ale doma se mluví stejně o tom tatínkovi špatně. Matka počítá i s tím, že to dítě, přestože by třeba ještě před rokem o tom tatínkovi mluvilo pěkně, tak tím, jak je doma masírují... ty děcka, se to na nich podepiše. I ty posudky pak vyjdou... no jak asi, když už je to děcko zpracované. Třeba mám případ, že ta holčička, když na ni tatínek zvýší hlas, tak mu řekne, neřvi na mě, nebo tě tam v SVP vybarvím černýma barvama a bude z tebe destruktor. Osmiletá holčička, takže to je úplně myšlení té matky, protože to doma pořád slyší. Ti rodiče páchají to zlo na těch dětech už tím, že mluví škaředě, pak nechtějí ty děti těm otcům dávat, a jak se ta doba prodlužuje, tak je to už nenávratné, že samy ty děcka už začnou dělat schválnosti. Je to těžko. Jestliže se ta matka rozhodne, že ty děti nebude tomu otci dávat, tak to taky tak udělá a nikdo ji v tom prostě nezabrání.

Je vůbec nějaký způsob, jak tady toto řešit?

No tak domlouvou. Tatínek, když do toho chce jít, tak si může zavolat policii, má rozsudek, tak za asistence policie může požadovat na matce, aby mu vydala děti, ale nakolik je to efektivní? Protože děcka... policajti, když je vynesou z bytu a s křikem... je to na takové té osobní morální zodpovědnosti každé té maminky nebo tatínka, jak se k těm dětem chovají, co jim vlastně dělají. Vždycky jim říkáme, když se rozejdou jako partneři... a někdy je to opravdu takové, že si ten muž najde jinou ženu a ta matka to vnímá jako šílenou zradu a bere to tak, že přece nebude děti dávat cizí ženské, prostě nemůže se s tou situací vyrovnat. Takže stejně to vždycky odnesou ty děti. Pak uplyne půl roku nebo rok, sem tam se styk uskuteční, ale ty děti jsou prostě tak naočkované z té strany, kde jsou, to je pak těžké.

Využíváte nějaké organizace, které poskytují asistenci při styku nebo při předání dítěte?

Tady se to tak bere, že OSPOD by se ani neměl míchat do styku, rodiče mají plnou odpovědnost za děti a vlastně styk se vlastně ani v rámci soudního jednání neřeší. Až tehdy, když to vůbec nefunguje. Při tom prvním jednání je dítě svěřené do péče jednoho z rodičů a druhému je stanoveno výživné a jak se s tím dítětem ti rodiče stýkají, to je jejich věc, pro-

tože to je jejich dítě, protože až když je to opravdu tak, že ten jeden rodič tomu druhému to dítě nechce dávat, tak musí si ten rodič vlastně podat na soud úpravu styku a pak se to řeší soudně.

Takže řešení vidíte jenom v té soudní cestě?

To je ale zase jen o tom, že když je to udělané soudně, tak může ten rodič vzít ten rozsudek a požádat policii o součinnost, že mu ta maminka nechce ty děti vydat. Ale nakolik je to pro ty děti... Prostě rodič docílí svého, ale ta újma na těch dětech je. Někdy ta maminka, když vidí, že tam ta policie je, tak ty děti vydá. Třeba ty děti to tak nevnímají, ale opravdu prostě tak je to. Když se ten člověk rozhodne, těžko kdo mu to nakáže. Tak jsou možnosti: jestliže to je delší dobu, má možnost ten druhý rodič požádat o změnu výchovného prostředí, jako, ne že by nebyly nástroje, to jsou, ale zase – musí se to vše tou soudní cestou. Může si podat ten druhý rodič návrh na soud o změnu výchovného prostředí a soud jestliže by shledal, že maminka úmyslně zabraňuje styku s otcem, tak ve výjimečných případech by mohl rozhodnout, že svěří ty děti do péče toho otce. Ale do toho ti tatínci většinou nejdou, protože málokterý si dovede představit, že by se třeba o ty děti mohl starat. Protože – chodí do práce adt.... Ale v rámci zákona má možnost ten rodič, ale zase je to jen domáhat se soudně.

A nějaké mimosoudní řešení, napadá mne např. mediace?

U nás je 80% případů, že uzavřou mimosoudní dohodu u nás. Jo, snažíme se s nimi pracovat, mluvit, vysvětlovat, že je to v zájmu dětí, že i ten druhý rodič má právo. Ti rodiče, kteří to mají tak na půl, prostě že nejsou ještě úplně zaseklí, tak to berou, že byli na instituci a je tady nějaký ten papír podepsaný a že teda nějakým způsobem si pak uvědomují, že opravdu není možné bránit. Musí ale chtít. A pak ti, kteří jsou zaseklí, tak prostě řeknou: už ho nikdy nevidíš, tak potom tady toto se musí jedinečně soudně. Tam do toho musí tatínek jít. Já říkám tatínek, protože tady máme 99,9 %, že jsou děti svěřené do péče matky.

A střídavou péčí?

Něco málo tady je. Ale to je tak, že tady musí rodiče spolu vycházet dobře. Něco málo tady střídavé péče je.

A funguje to tam?

Funguje, protože prostě ti rodiče se domluví. Většinou je to tak, že bydlí kousek od sebe... něco málo tady je té střídavé péče, ale je to jenom za podmínky, že ti rodiče spolu vycházejí normálně.

Znovu se vrátím k té mediaci, Ta možnost, že byste využili pomoci mediátora a ty rodiče k němu odeslali, aby se dohodli v té rodinné mediaci?

Ne, to nevyužíváme.

A asistence při styku, říkáte, že tady nikdo nedělá. Kdyby byla nějaká organizace a poskytovala tuto možnost?

Myslím si, že určitě ano. Nakolik by to bylo úspěšné...? Záleží, jak ta organizace to má ošetřené. Určitě úskalí je, že by byl zájem o víkendech. My bysme uvítali pomoc nějaké takové organizace. Kolikrát máme pedopsychologický posudek a ten psychiatr tam napíše, že by bylo dobré postupovat při tom styku za účasti sociální pracovnice, ale toto my nejsme schopni zabezpečit. Já se vrátím k té mediaci. Dalo by se říct, že tu mediaci děláme vlastně, my. Prostě povykládáme co je a co není v zájmu dětí... Dalo by se říct, že my fungujeme

jako rodinní mediátoři. Vlastě de facto před tím soudním jednáním. Je pravda, že většinou je odkazujeme buďto k psychologovi, nebo do té rodinné poradny. To je zase o tom, kdo se chce domluvit.

Ještě něco, co byste uvítali, že tady v tom vašem regionu vyloženě chybí?

No, možná tady nějaká asistence při tom styku, že... ale mělo by to asi působit přes víkend, prostě nějaká taková služba, která by byla nápomocná těm rodičům, když ta matka má obavu, tak že by ta asistence, někdo nestranný, to asi ano. Jinak je tady dalo by se říci všechno, jenom by museli ti rodiče chtít. Jo, je to jenom o tom. My jim nabídneme, ale je to zase o těch lidech. Kdo chce situaci řešit, tak to přivítá nebo aspoň zkusí, ale právě proto, že je to na té bázi té dobrovolnosti, tak je to minimální. Spíš bych řekla, že ty služby využívají rodiče ne v rámci těch dohadů, ale ti sociálně slabí.

Ještě bych řekla k těm asistencím, že my ani z titulu té sociální pracovnice v rámci toho zákona my bychom neměli se do toho... ale v případě, že nás požádají tak se můžou setkat třeba tady (na OSPODu). A někdy to děláme tak, že v rámci sociálního šetření a v rámci pracovní doby k tomu styku jdeme. Ne že bych já nechtěla, třeba v sedm hodin, dejme tomu i kdybych byla ochotna ve svém volném čase, ale v případě, nějakého problému prostě nejsem k tomu oprávněná, nemám ty kompetence. Takže to ani není, že by člověk nechtěl, ale v rámci svých pracovních kompetencí, já to ani nemůžu. Mám teďka případ, kdy tatínek holčičku neviděl prakticky od narození, ta maminka mu bránila. Příští týden bude soudní jednání, už to spěje ke konci, vypadá to, že tam bude styk asi hodinu dvakrát týdně. Říkala jsem tatínkovi, ať se připraví na to, že pro holčičku je prakticky cizí pán. Maminka, to je cílevědomě, se pořád odvolává, dělá všechno možné i nemožné, a protože rozsudek pořád žádný není, tak tatínek nemá žádný nástroj, jak se k tomu dítěti dostat. Já jsem jim řekla, že když si to domluví třeba ve středu na čtyři, že jsem ochotná s nimi jít, ale musím to pojat jako sociální šetření. Ze začátku ta hodina je až až. Otázka je co ta maminka, protože ta maminka absolutně odmítá. Tam to bude takové komplikované.

Co z těch možností řešení, o kterých jsme mluvili, vnímáte, že nejvíce pomáhá?

Tak... řekla bych asi taková ta mediace. Domluva, rozvykládání, nastínit situace, vysvětlení, co je pro ty děti dobré, vyslechnutí té matky a toho otce... Vlastně mediace.

Myslíte, že je něco, co působí kontraproduktivně? Co brzdí zdárné vyřešení toho, aby ti rodiče se domluvili?

Je to povaha těch rodičů. Jestli se někdo chce dohodnout, nebo ne. Jsou to třeba ty dominantní typy, někteří ti chlapi nejsou schopní unést, že je ta manželka opustila a to třeba i z důvodu, že byli násilní doma..., je to o povaze, prostě nepřístupnost, neochota se domluvit.

Jaké máte zkušenosti se situací, kdy každý z těch rodičů má právníka, nezhoršuje např. tady toto to zdárné řešení?

Tak u těch soudních jednání tam vlastně se nejvíc licituje o tom výživném... zhoršují... tak těžko říct. Tady samozřejmě, vždycky tady konzultujeme ty určité případy... Tak ono to u toho soudního jednání funguje tak, že každý má toho svého právníka, ale před tím, než se jde do té soudní síně, tak s něma to sociální pracovnice s těma rodičema ještě mluví, ptá se, jestli se nějak dohodli a vlastně soudní jednání je o tom... o svěření do výchovy. Co ti právníci brzdí, spíš je to dohoda o výživném, ne o svěření do péče, to jsou dvě různé věci. Ohledně styku... já bych to takto neviděla. Jako samozřejmě, takovým tím v uvozovkách podsíráním, ale řekla bych, že oni tam fungují nejvíc ohledně těch peněz.

Zdá se vám, že v tom samotném systému, jako např. zákony či metodické postupy, že by se dalo něco změnit, aby se lépe dala řešit situace těch dětí, jejichž rodiče nejsou schopni se dohodnout?

No ono takto – metodické postupy – těch je minimum. Změnit... je možnost kde ten rodič neplní ten rozsudek dávat pokuty, ale tady ohledně těch dětí je to tak strašně citlivé..., ono dát matce pokutu dvacet tisíc, že nedává otcí děti... Jako určité možnosti tady jsou, ale nevyužívá se toho. Ti rodiče, když mají rozsudek o styku, mohou požádat o pomoc policii, a děje se to, jako zákonem je to ošetřené... zase – může dostat pokutu, že neplní, může druhý rodič si požádat... ty možnosti tu jsou, ale je to takové, tři čtyři měsíce trvá, než je jednání, pak jednoznačně rozsudkem mají dané, že se můžou vídat, pak maminka když odjede nebo řekne, že jsou nemocné, jak maminku potrestat? Tím domlouváním? Pokud se ten tatínek nerozhodne, že teda chce ty děti do své péče získat a nejde do toho soudního jednání, tak pak bohužel je to smutné doplácí na to ten tatínek, pokud se ta maminka rozhodne, že mu bude dělat schválnosti...

Takže nejsou ani účinné nástroje, jak zjistit, jestli ta matka to dělá schválně?

Mám případ, kdy každý druhý víkend, když tatínek má mít děti ke styku, tak jsou děti nemocné a maminka má zřejmě známou lékařku, vždycky má potvrzení od lékaře, jak zpochybnit...? Prostě, maminky jsou vynalézavé. A zase na druhou stranu, lehká viróza nebo takový stav, který by nebyl schopný převozu..., proč by si tatínek nemohl to dítě vzít a uvařit mu čaj doma? Ale zase by musel využít policii k tomu, na co má právo. Takže tam už je na tom otcí, jestli toto chce využít, nebo ne. Má na to právo, když mu matka upírá styk. Takže to už je zase o tom, že je to těm otcům líto a nechcú to takto dramaticky řešit a tak postupně, když se s těma dětma nevidí, tak to ochladne a pak někdy tatínek řekne: já mu to všechno vysvětlím, až bude třeba starší. Ale nenávratně se poškodí tady ty kontakty. Ale vždycky říkat těm rodičům, je to na jejich morální zodpovědnosti. Možnosti ti jsou, rodiče je můžou využít, ale to jsou právě takové ty radikální možnosti, buď si zažádat o svěřeni dítěte do své péče anebo prostě žádat rozsudkem o soudní exekuci, jako výkon exekuce na to soudní rozhodnutí nebo, že má právo na dítě, třeba že ho má o jarních prázdninách mít, tak jako takhle. Buď policie, nebo ten soudní exekutor. Je to ale takové hrozné. I proto si myslím, že ti rodiče do toho nejdou.

Setkala jste se s natolik vyhroceným případem, že tam došlo k té exekuci dítěte?

Ano, využívají toho. Ne exekuci, ale policii. Většinou totiž první volají policii.

A ta policie zavolá také vás, jako OSPOD?

Ano. Rodič kontaktuje policii a ta policie přijede, zjistí co a jak, pokud matka se zavře, tak ta policie volá nás a přijede sociální pracovnice a mamince vysvětlí, že se nedá nic dělat a pokud to dítě je v domě a ona jen brání tomu styku, že policie může vejít do domu a to dítě vzít.

A dojde tedy k předání toho dítěte?

Mhm

A jak to dítě se chová?

Většinou tak, jak se chová maminka. Jestli maminka křičí, bere to fatálně... Záleží, jak je to dítě staré. Některé dítě naopak otevře dveře, protože se na toho tatínka těší, tak neřeší, že tam stojí dalších pět lidí, jo? Utíká třeba za tatínkem. Když je dítě malé, tak maminka křičí, dítě křičí, takže... je to prostě individuální.

Je něco, co byste vy sama k této problematice chtěla dodat, něco, co je důležité a nebylo to řečeno?

Tak jak vždycky, my si to tady rozvykládáme, protože to je dennodenně. Není to nic ojedinelého, je toho strašně moc. Tady vlastně de facto víc jak polovičku pracovní doby řešíme styky. V pondělí to jsou telefony, kolik vlastně matek odmítlo, nedalo nebo si vymyslelo nějaký důvod. Je to prostě... říkáme si, že je škoda, že ty maminky si neuvědomí, že kdyby si to vzaly opačně, že si můžou udělat víkend pro sebe a o ty děti ať se teda ten tatínek postará. Možná, že by to bylo takové, že řada tatínků právě tím, jak tu možnost nemá, tak jsou vytrvalí a jsou takové problémy. Kdyby si mohli brávat děti každý víkend, ono by to třeba nebylo tak žhavé. Ale zase je tatínek, který byl k mamince násilný, tak maminka má strach, je to prostě opravdu jen o těch lidech. Je to strašně těžko a někdy se taky ta litera zákona strašně těžce naplňuje, protože víme, že tady je třeba x hlášení policie z doby, kdy rodiče ještě žili spolu, jo, že tam byl incident za účasti nezletilého dítěte, jo, maminka byla bita týden co týden a teď se konečně odhodlala, že se teda sbalí a odejde a teď najednou je tady ten tatínek, který teda nikdy nevztáhl ruku na dítě a tím pádem tam teda není ten styk nějak omezený nebo zakázaný, tak chápeme, že ta maminka je div živá, že ví... že prostě že se bojí. Zase tady ty dominantní povahy..., tak on ví, že zase jí tím ublíží, ale on taky může mít rád to dítě. To je tak strašně těžko odhadnout, kolikrát si říkáme, že je to někdy těžko, že ač chápeme maminku, že se bojí, ale zase jí musíme vysvětlovat trpělivě, že tatínek má právo na to dítě, že pokud byl na ni agresivní, nemusí se tak chovat k dítěti. Ale nemůžeme to vědět. A strašně smutné je, když maminka třeba odchází a řekne mi: až se dítěti něco stane, tak vy jste za to zodpovědná. Tak člověk taky si říká: panebože, ať se nic nestane. Protože tatínek má právo, ale kdyby se něco stalo..., jo nesmí to člověk brát takto osobně, ale je to i pro nás těžké, když známe ten příběh a víme, že... Jsou občas situace, kdy rozumíme těm maminkám... anebo těm tatínkům.

Jak dlouho jste na OSPODu?

Rok. Předtím jsem dělala ve školství.

A vzdělání máte v oboru...

sociální pedagogika.

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník	sociální pracovnice OSPOD Valašské Klobouky
Vzdělání	SŠ zdravotní
Délka praxe	7 roků, předtím na odd. dávek ve hmotné nouzi

Začala sama spontánně povídat, předala mi statistiku případů jejich ORP, k tomu sdělovala:

Toto třeba je za posledních pět, šest let. U některých rodičů se nám podaří dospět k té dohodě, vlastně když se dohodnou, tak je to úplně v klidu, ale většina těch rozvodů, nebo předrozvodových..., tady je vlastně vždy úprava práv před rozvodem k nezletilým dětem, takže my jsme v podstatě kolizní opatrovník ustanovený před tím rozvodem, takže vlastně vždycky s něma jednáme v tom duchu, aby opravdu dospěli k té dohodě. Ale většinou, bohužel.

V které fázi se k nim dostanete?

My se k nim dostaneme na základě vlastně žádosti soudu, soud nás požádá, vlastně nás ustanoví opatrovníkem ve věci, že jsme ustanoveni kolizním opatrovníkem. A potom nás žádají o prošetření poměrů v té rodině. Takže vlastně první je návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti, ten je vlastně na dobu před a po rozvodu. Když nejsou manželé, tak samozřejmě je to jenom návrh klasický, jako taky se ty poměry upravují, když jsou děti narozené z prostého vztahu mimo manželství, tak v podstatě taky, jo, se to musí upravit.

Takže většinou je to až od toho soudu, tak jako že by přišli k vám sami, že mají nějaké problémy, neshody mezi sebou...?

Ano, může přijít i sama maminka, přijde jako sama klientka, kdy sdělí, že v podstatě vztah tam nefunguje a že se chce rozvést. Tím jako my jim ještě navrhujeme poradnu, jo. Poradnu pro mezilidské nebo pro manželské vztahy U náhonu. Ale většina to odmítne. To nám řekne, že už je ten vztah tak vyhrocený, že prostě to soužití je nesnesitelné a že nechce tam jít. Prostě málokdy jsou výjimky, že třeba poslechnou a jdou do té poradny, ale velice málo se to děje.

A pomůže ta poradna tady v této fázi?

Když je to takové ještě v začátku, třeba jsme tu měli teď nedávno jednu rodinu, byli fakt takoví oba celkem inteligentní ti lidé, že šli a stáhli to, nebo vlastně vůbec, že nepodala paní ten návrh, ale většinou už je to v takové fázi, že opravu vlastně podají si ten návrh...

(rozhovor přerušil příchod vedoucí, potřebovala vyřešit jistou záležitost, rozhovor pokračoval dále za cca 5 minut)

Můžete mi prosím říci něco tady k té tabulce, co jste mi dala?

Toto je vždycky za rok, kolik nám přibude nových případů. To Om je ochrana mládeže a ten spis, každý má takovou značku, kdy zakládáme na každé nové dítě, tak ten spis Om máme tady až do věku 18 let toho dítěte. A na konci roku děláme vyřazování u těch osmnáctiletých. Takže vlastně jak jsme se bavily, tak těch dohod je tady vidíte... Ale jsme rádi za každý, kde se to daří.

A to jsou dohody u těch rodičů, kde se rodiče rozcházejí nebo nežijí spolu...

Ano, oni od sebe odchází, ale v podstatě, když se dohodnou, tak to soudní řízení proběhne bez nich, jako že soud určí výživné na návrh té jejich dohody. Tu my můžeme už tady sepsat, nemusí to už ani vlastně... soud to jenom potvrdí. Je tam svěřeni nezletilého dítěte do péče jednoho z rodičů plus to výživné.

Jaká část z celkové vaší klientely připadá právě tady na ty případy, kdy řešíte situace dětí v souvislosti s rozvodem nebo rozchodem rodičů?

Jako kolik je sporných?

Ne, vůbec veškerá problematika, kdy rodiče spolu již nežijí anebo se rozcházejí a potřebují se dohodnout na záležitostech dětí, bez ohledu na to, zda se vám u nich daří dospět k dohodě nebo jsou tam další komplikace.

Tak, není to převážná část. Největší problém je tam ale styk s těma dětma, jo? Styk dětí s tím druhým rodičem, kterému to dítě nebylo svěřeno do péče. A to je třeba taková minimální část, to se obracíme na FOD kolikrát, tam kde ten styk nefunguje, tak bych řekla, že v podstatě je to tak 5% tam kde to nefunguje ten styk. Jako většinou i po tom rozvodu tam funguje dál ten vztah rodič plus to dítě. Jako že nebrání ta matka v tom styku ani do budoucna nemíní bránit.

Těch pět procent myslíte takové ty opravdu komplikované, kde se nedaří dohody, dochází k bránění ve styku a podobně?

Ano, ano, tady toto.

A jeví se vám, že objem času, který musíte této problematice věnovat, odpovídá poměru těch případů z celkového počtu?

Tak toto zabere vždycky víc, to samozřejmě. Kde ten styk nefunguje, tak to je takové nekonečné, že v podstatě ty rodiče vedeme k tomu, aby navštívili psychologa, jo, aby šli do poradny. Prostě různě je směřujeme, ale většinou ti rodiče po tom rozvodu už ani nechtějí spolu komunikovat, prostě dělají si takové naschvály.

A když je potřeba řešit záležitost toho dítěte a vy je odešlete někam do toho podpůrného zařízení, tak jdou tam nebo...

Ano, to jdou, většinou poslechnou. Přímou tady já jim třeba tu paní doktorku objedná, já je objedná k paní doktorce Pechové, tak jdou přímo k ní. Nestalo se, že by řekli, že nepůjdou, že neposlechnou.

A jsou to spíš jednorázové návštěvy nebo je to delší terapie?

Většinou je to terapie tak dvě tři návštěvy, potom už se to tak zklidní...

Ano? A máte pocit, že to pomáhá?

Pomáhá, ano, určitě ano, určitě.

Máme dobré zkušenosti třeba tady s tou paní doktorkou Pechovou ve Zlíně nebo paní doktorkou Švecovou ve Vsetíně, tam mi taky teď jezdí jedna rodina, takže řekla bych, že je to určitě dobré.

A ještě další instituce nebo zařízení, které využíváte?

Potom jsme doporučovali formu mediací, ale to nebrali.

Kam jste je odkazovali?

Tady mám kontakt (*hledala kontakt během rozhovoru*), ve Zlíně je to vlastně. Teď i kolegyně jedněm..., chtěla, že by je tam poslala, ale nějak se k tomu neměli. Tam je také vhodné, aby ti rodiče spolu dovedli komunikovat, jo, pokud nedovedou se spolu domluvit na dalším postupu, nebo vůbec, prostě... Takto, kolegyně tam předem volala na to mediační centrum a právě než to navrhne těm rodičům, tak že si s něma promluví, tak jí ta paní odpověděla, že je tam důležité, aby ti rodiče spolu komunikovali. Tady je to ten kontakt – U Náhonu. Jinak do té poradny k Náhonu, tam ano, tam mi chodily rodiny, tam mám dobré zkušenosti, tam bych řekla, že je tam pěkný přístup k těm rodičům a tam vlastně jako opravdu, mělo to nějaký pozitivní posun na ty rodiče.

A vy sami jak postupujete, když řešíte případ, kde se ti rodiče...

Tak my také pohovorem, sepsáním protokolu s nima, jakože je směřujeme, aby spolu vzájemně komunikovali v zájmu nezletilého, prostě jim vysvětlujeme, jaký dopad to..., jaký negativní vliv to má na to dítě, pokud si pořád mezi sebou řeší ty spory a před dítětem že nesmí řešit problémy. Teď jsem taky řešila jeden problém se stykem, ale už se to tam zklidnilo, taky matka přes majetkoprávní vyrovnání nechtěla dávat syna otcovi, klade si požadavky: až mně vrátí věci, jo, z mého bytu, tak teprve mu ho dám. Přitom jsme už měli styk stanovený soudně, a tečka. Přitom jsem jí vysvětlovala, že styk je úplně něco jiného než majetek, to se nesmí přenášet na to dítě, nesmí před ním ani tady tyto věci řešit a tak. Teď si dvakrát tatínek volal i policii, přišel tam s rozsudkem, kdy matka mu ho nechtěla předat, měla tam vlastně každý sudý týden, a teď se mně už minulý týden, už vlastně v pohodě. Ale musela jsem s ní..., minimálně jsem ji dvakrát navštívila doma, v domě přímo, ona bydlí u rodičů, odešla od něho i s tím chlapečkem, takže jsem ji navštívila, potom jsem si ji tady pozvala, kdy jsme spolu sepsaly protokol, jsem jí prostě vysvětlovala, prostě to máte pořád dokola dokolečka, až opravdu to pochopí a až si uvědomí, že... I s tím malým, s tím, chlapcem, ten má pět roků, jsem se ho ptala, prostě on chce jít za tím otcem, jo, je to jeho taťka, byli na sebe zvyklí a jsou tady v místě bydliště a dělal problémy ta matka úplně strašné. Pořád: já mu ho nedám a byla tady taková na mě, pořád tady křičela, že v žádném případě ho nedá, tak jsem jí musela: posad'te se, sepíšeme tady to, co mně říkáte, jo, a pokud tak my taky máme právo dát vám pokutu, že, když vy neuposlechnete. Rozsudek okresního soudu..., to je vlastně maření soudního rozhodnutí, sankce by mohla za to dostat, tak potom už se trochu jakoby... Je to někdy takové hrozně těžké, je. Opravdu jsem říkala, oni fakt si neuvědomují, že jim vlastně ubližují těm dětem a že ty dopady na ty děti to má takové nedozírné, že.

Mně to vždycky přijde, že se to tak vyhrotí a potom že tak během půl roku, že se to zklidní, ale vždycky ta situace po tom rozvodu je nejhorší, první tak půl roku, ten rok možná.

Máte možnost jim nařídit, aby se podrobili nějaké terapii?

Ano, máme to ve správním řízení, sice my to jako neděláme nějak. Ještě jsme to nepoužívali takto, jo, jako že bysme je..., ale máme, máme tu možnost.

Proč myslíte, že se toho nevyužívá?

Tak je to zas takové i jako dávat pokuty těm matkám, které jsou na tom finančně špatně. Jo, tak spíš se snažíme spíš po dobrém s tou matkou.

Myslím nařízení toho, že se musí podrobit nějaké terapii.

Tak to si myslím, že by nebylo špatné. Ale většinou co my jim řeknem, tak nás uposlechnou. Že opravdu šli do té poradny, nebo na FOD, jo, jako vyhledali tu pomoc, to ano. Když

jim to takto vysvětlíme, tak většinou jdou. Ale máme v tom i ty pravomoci, že to mohou dostat jako nařízení ve správním řízení a dát jim, aby uposlechli, takto příkazem.

Ještě využíváte i další instituce nebo zařízení nebo jiné organizace?

No tak my spolupracujeme vlastně se školou, jo, jako, pak s dětskou lékařkou je spolupráce, s policií. To je tam ale spíš v rámci domácího násilí, s tou policií. Zase ta policie je povinna sdělit, když má zásah třeba v rodině, kde jsou přítomny nezletilé děti, tak nás musí informovat o tom, že prostě došlo k domácímu násilí.

Zmínila jste taky FOD...

Já si myslím, že tam ta spolupráce je dobrá, tam oni také s námi spolupracují u těch sociálně slabých rodin, kde ty matky nezvládají vůbec tu svou rodičovskou roli, matka samoživitelka má třeba čtyři děti a má problém s hospodařením, s financema...

Mám na mysli spíš ty případy těch sporů rodičů, jestli byste například uvítali rozšířit nabídku těch služeb, které se dají poskytnout v těchto případech...

Tak určitě by bylo vhodné je rozšířit

A co byste nejvíc uvítali?

Většinou je to ten styk, ty asistence u styku, tam ta spolupráce ale probíhá.

Teď mě napadá, že u těch rodičů je největší problém ještě vyživovací povinnost, kdy otec neplatí výživné, jo, to vlastně po svěření dítěte do péče, tak tam máme hodně takových tatínků dlužníků.

A v těchto případech postupujete jak?

Tak my jim pošleme výzvu, kde je upozorníme, že ta výživa dítěte z jeho strany není dostatečně zajištěna a ať teda se nám ozve, jak hodlá tu situaci řešit. Většinou se nám ten otec ozve, přijde, my s ním zase sepíšeme protokol, a pokud je to otec, který pracuje, tak můžeme podat návrh na výkon rozhodnutí. To znamená, že mu jde srážka ze mzdy, přímo ta účtárna mu ty peníze strhává a v podstatě je to výhoda, že té matce to jde hned na účet nebo na složenku.

A u těch otců, kteří neplatí výživné, nebo se ty platby zpožďují, tak tam funguje styk?

Většina těch otců, kteří neplatí výživné, vám můžu říct, že ani nemají zájem. Většinou jsou to ti tatínci, kteří jsou takoví – platí a jsou takoví proto, že mají zájem. Ale tito neplatiči, ti nemají zájem, to opravdu. A potom po čtyřech měsících je ta maminka může, nebo i my ji pošleme na polici, kdy vlastně s tím rozsudkem pravomocným jde na policii, teď už je to po čtyřech, dřív to bylo po šesti měsících, vlastně oznámí, že otec neplatí na výživu, tak v podstatě potom už si to řeší policie. Předvoláním a trestním příkazem, protože tam..., nebo tak bych řekla: tady je to takový kraj, kde těch finančních prostředků je opravdu velice málo v těch rodinách, naše klientky to mají těžké, když zůstane sama třeba se třema dětma a teď prostě má platit podnájem, jo je někde za sedm tisíc, tak to je hrozné... Takže většinou i tady kolegyně na dávkách hmotné nouze pomáhá, že třeba když jim to ani nevyjde na tu opakovanou dávku, tak dá třeba mimořádnou dávku v hmotné nouzi třeba na oblečení, na obutí... Tam se vlastně ty problémy v těch rodinách kumulují. Od těch financí se vlastně odvíjí, když se to tak vezme všeko. Nemůže jim zaplatit zájmové činnosti, prostě jsou na tom špatně.

Když se vrátím k řešení situací, kdy ti rodiče nejsou schopni dohodnout se o těch dětech, zdá se vám, že je něco – nějaká instituce nebo jen postupy, něco co spíš tomu brání, aby se to zdárně řešilo, zkrátka jestli tam něco působí kontraproduktivně?

(Přemýšlí) Myslím si, že ne. Pokud matka brání otci ve styku tak může ten otec podat návrh na výkon rozhodnutí, je to maření soudního rozhodnutí, to taky jsem nedávno měla, tak pod pohružkou té pokuty..., je to takové sice trošku razantnější vůči té matce, soud většinou tu pokutu tam nestanoví. Tam můžou být třeba dva tisíce a jde to až do desetitísiců. Ale už přece ta matka se toho zalekne. Tak potom vesměs zareaguje tak, že to dítě tomu otci předává. Takže i ty soudy, bych řekla, že máme s nima taky dobrou spolupráci, postaví se k tomu dobře.

Myslíte si, že by se v této oblasti mělo něco zlepšit, ať už jsou to systémové záležitosti, např. zákony, nebo i nějaké podpůrné činnosti, možnosti?

No já si myslím, že tady ta zákonná úprava, ten zákon o sociálně-právní ochraně dětí je dobře postavený. Je to ošetřeno velice dobře, ale v podstatě spíš ti rodiče, asi u těch rodičů by měla být ta spolupráce z naší strany... spíš časově jsme taky omezeni, že. V podstatě, že nemáme tolik prostoru na toho klienta, jak bysme chtěli mít, tak bych řekla. Spíš ta časová dimenze. Někdy jsem tak vytížená, že... no, například k tomu soudu musíme, je to až ve Zlíně, tak jezdíme každý týden do Zlína, někdy i dvakrát, třikrát se podaří, ...snad kdyby byl blíž... a pak už nám nezbyvá tolik času na tu práci v terénu...

Nějaké zařízení, které by vám pomohlo, mohlo by např. převzít část činností, na které vám právě nezbyvá tolik toho času?

No tak to si myslíme, že jsou to ty asistenční služby. To tady chybí, ty SASky, jak třeba mají ty větší města. To by bylo úplně ideální. Jo, jak říkám ty sociálně slabé, ale i po rozvodu, jo, tam my máme takových, většinou jsou to ty samoživitelky a na ně se to potom nahromadí, tak ty maminky mají starostí, problémů, teď ještě finance a potom ta matka s těma dětma to už nezvládá ani psychicky, má to dopad prostě.

Máte vy ve vašem obvodu rodiče, kteří mají dítě ve střídavé péči?

Ne. Tu střídavou péči málokdy chtějí udělat z toho důvodu..., tam by musela být dobrá komunikace těch rodičů a většinou ti rodiče spolu nekomunikují. A málo i žádají ti rodiče střídavou péči. Většinou je to péče jednoho z rodičů a každý druhý víkend je to dítě u toho druhého.

Předpokládám, že většinou jsou děti v péči matky.

Ano, to ano. A ta úprava styku se taky dělá až opravdu když už je to nevyhnutelné, jo jako soudně. Ale většinou se takto dohodnou, snažíme se je od začátku motivovat. Vždycky jim říkáme, že je důležité, aby mělo dítě oba rodiče. Vy už nejste manželé, ale jste pořád rodiče toho vašeho dítěte, tak se tak chovejte, ale to je pořád dokolečka až to ti rodiče trošku jako začnou chápat a uvědomí si, že je to pravda, že musí jednat v zájmu toho dítěte. Potom když je ten problém, tak FOD upozorňujeme a žádáme o tu spolupráci, když se to opravdu vyhrotí, nějaká ta rodina, ale řekla bych že... Je toho, na to že jsme takový malý obvod, že toho přibývá. Každý rok vlastně máme těch nových založených spisů víc a víc, protože rozpadu těch rodin přibývá... jak to tady vidíte *(ukazuje na tabulku, kterou mi dala na začátku rozhovoru)*. To jsou opravdu jen rozpady těch rodin, jinak tady máme těch spisů daleko víc, kterými se musíme zabývat. Já nevím kolik jich je teďka, asi osm set, třeba máme spis, který tady je třeba deset roků, a musíme se pořád s ním zabývat, nebo je soudní do-

hled a tam musí se pořád docházet do té rodiny. Takže jsou to někde takové případy, že člověk do té rodiny chodí a je vám z toho někdy tak těžko, ale prostě... no přibývá toho.

Jak dlouho tady pracujete?

Já jsem dřív byla na dávkách a na hmotné nouzi a toto dělám už, kolikátý... už sedm roků, ano sedm.

A máte sociálně právní školu?

Já mám zdravotní, ano, já jsem dělala ve zdravotnictví dřív. A teď si musíme dodělávat... dělám speciální pedagogiku, teď končím bakalářské, taky toho mám teď až nad hlavu.

To vám věřím. Mnohokrát vám děkuji za váš čas a za rozhovor.

Není zač.

PŘÍLOHA P IV: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník	sociální pracovnice OSPOD Vizovice
Vzdělání	Bc., sociální pedagogika
Délka praxe	2,5 roku

Při své práci řešíte případy sporů o děti rodičů, kteří jsou rozvedení nebo se rozcházejí. Můžete odhadnout, jaká část z celkového počtu vašich klientů se této problematiky týká?

To lze těžko přesně určit. Máte na mysli jen všechny čistě rozvodové případy? Některé z nich přesahují i do jiné problematiky a ty jednotlivé problémy se kumulují.

Myslím i ty kumulované případy, prostě kde se vyskytnou problémy, že rodiče se po rozchodu nejsou schopni domlouvat ohledně záležitostí okolo svých dětí, bez ohledu na to, zda v tom jednotlivém případě řešíte pouze tento problém nebo i jiné.

Aha, no to si myslím, že takových 70% případů. Někdy jsou tam i jiné problémy, ale většinou je to tak provázané a jeden souvisí s druhým. No... *(dívá se do kartotéky, čte si jména klientů)*... ano, asi tak.

Takže říkáte asi 70% těch případů... a objem času, který musíte těmto případům věnovat, myslíte, že také tomu odpovídá?

Tak, úměrně věnuji ten čas tomu objemu, protože mám i jiné agendy, které musím řešit.

Takže musíte ten čas tomu přizpůsobit?

Jo, ...ano. Ale primárně se spíš snažím zaměřit na ty spory, které jsou tam nutné řešit.

A když k vám přijde tady ten klient, tak přichází k vám jako k první instituci nebo už ho někdo odesílá k vám?

Tak většinou už jsem s těmi lidmi v kontaktu, protože už řešíme tohleto v rámci soudního řízení, takže většinou bych tak si tipla, že přijdou rovnou sem. Anebo je někdo odkáže, aby přišli sem.

Kdo?

Když jdou třeba vyřizovat dávky ke kolegyni, tak ona jim řekne, aby se zastavili...

A kde ještě by mohli klienti dostat kontakt na vás? Nebo jak se dozvídají o tom, že by se měli obrátit právě na vás?

Dobrá spolupráce je i s některými lékaři, takže když oni třeba jsou s dítětem na prohlídce, tak lékař jim řekne, na koho se obrátit..., takže i touto cestou. A často se prostě jen neorientují v tom, jaká ta lokalita patří pod náš úřad, tak jdou třeba do Zlína a ve Zlíně je odkáží na nás, takže z magistrátu přijdou sem.

Kdybyste měla charakterizovat nějaké typické jevy, které jsou charakteristické nebo společné pro většinu těch případů. Je něco takového vyloženě typického?

Tak v poslední době se mi vyrojily případy, kdy jeden rodič chtěl střídavou výchovu a druhý byl zásadně proti. Takže to je pak soudní řízení třeba na tři čtvrtě roku, protože se to tam různě mění...

Takže se to vyvíjí?

Mhm, určitě...

Je to třeba i bránění ve styku?

Taky, určitě, taky. Taky třeba se tam hodně promítá ta partnerská rovina u těch sporů, bránění v kontaktu..., zvláště když si třeba muž najde jinou ženu, to pak bývá nejhorší. Nejhorší případy, jak to vůbec zvrátit a donutit tu matku, aby pochopila, že v zájmu dětí je se s otcem vídat, přestože odešel za jinou ženou.

Jaké metody nebo nástroje k řešení této situace máte?

Tak třeba já osobně... metody... Tak snažím se s těmi lidmi mluvit tak, aby to pochopili, že..., zároveň jim dát jakoby tu vazbu zpětnou, že to mají těžké, promluvit si o tom, případně je odkázat na nějakou poradnu, získat si je, že jakože i samotná komunikace je strašně důležitá, při tom rozhovoru, dát tomu člověku najevo, že mně jako zajímá, že to má opravdu těžké, že to je problém a pak jakoby nenápadně tak nějak najet na rozhovor na ty děti a pak už se zaměřit a vyloženě zacílit na to, že v zájmu dětí je vídat se s taťkou. Často mi pomohlo, když jsem jim řekla příklady, kam až to může zajít, jaké jsou následky, jak fyzicky a psychicky ty děti trpí, kam až se to může vyvinout, takže tyhle příklady docela zabírají na to, že oni vlastně jako si uvědomí, že pro to dítě je to dobře, takže se i povedlo třeba s matkou sepsat dohodu o úpravě styku dětí s otcem, ale je to boj jakoby na delší dobu a určitě se to nevyřeší v rámci jedné schůzky. Je to prostě neustále za něma chodit nebo si je zvat, mluvit s něma o tom...

Máte i nějaké případy, které se táhnou po větší část dětství toho dítěte?

Ty spory..., já nemám, kolegyně možná, ale to by bylo spíš na ní.

Takže vy pracujete spíš s těmi rodiči, než s těmi dětmi?

Určitě... určitě.

A s dítětem taky mluvíte, když je potřeba?

Určitě. Když je potřeba získat nějaké objektivní informace tak se zajde do školy, mluví se s tím dítětem nebo někdy se podaří i ty rodiče v rámci těch sporů, které mají mezi sebou odkázat na paní doktorku Černohorskou, se kterou jsme potom v kontaktu a ta je schopna taky nám podat některé informace a ta pracuje i s celou rodinou, protože ona je i rodinný terapeut.

To je rodinná terapeutka – psychologka?

Mhm, mhm.

A ta pracuje bezplatně? Je to bezplatná služba pro ty klienty?

Nevím, jak to má teďka nastavené, ale když jsme se bavili naposledy, tak potřebovala pouze od obvodní lékařky nějaké doporučení. Prostě lékařka napsala doporučení, že žádá o vyšetření a potom paní doktorka Černohorská vlastně nepožadovala po nich žádné peníze. Jak to má ale teďka, jestli se něco změnilo, to přesně nemůžu říct.

A zdá se vám, že je to efektivní, že to vede k něčemu, ty návštěvy u psychologky?

Ano, určitě, určitě. Já osobně co mám zpětnou vazbu i od lidí, tak ta spolupráce s tou psycholožkou je hodně dobrá, paní doktorka je člověk, který se nebojí napsat opravdu to, co zjistila a podat i takové doporučení že tedy... klobouk dolů.

Máte pocit, že potom ti klienti se tím doporučením řídí?

No... většinou ano, nebo aspoň částečně určitě.

To je dobře, že takto se to daří a dokáže ty klienty přesvědčit. Ještě mě napadá, většinou to tak je, že dítě zůstává v péči matky a s otcem má stanovený jen styk. Je to tak i ve vašem regionu?

Tak většinou asi ano, ale není jakoby výjimkou to, že otec má dítě ve výchově. Ale převládají spíš výchovy těch matek.

A střídavou výchovu rodičů..., máte takový případ?

Střídavou výchovu... teď mám jednu... a další dva případy se řeší.

A jak to v tom jednom případě funguje?

Tam ano, protože vlastně je to rodina, která už je oproštěná od té minulosti a už ty emoce... emočně to mají zvládnuté tak ten vztah..., již je to několik let od té doby, co se rozvedli, takže tam to funguje. Jako samozřejmě, občas se sice vyskytne nějaký problém, že to dítě tak někdy mezi těmi rodiči kličkuje a vymlouvá se třeba, že něco nemá, protože druhý rodič to nezajistil, přitom to dítě se na to samo vykašlalo, ale jo..., tam to funguje.

A dítě předpokládám, navštěvuje stejnou školu, stejné kroužky...?

Ano, to je podmínka, určitě.

Ještě se chci zeptat, na jaké různé instituce ty klienty odkazujete, když je nějaký případ, kde si nestačíte sami? Jestli jsou nějaké instituce, které využíváte?

Tak v tomhle tom využíváme poradnu U Náhonu, tam velmi často je odkazujeme, protože tam je dobrá i zpětná vazba, jakože tam jim pomáhají velmi dobře. Pak tady paní doktorka Černošská, protože je i blízko, tak je pro ně dostupná, takže hlavně asi toto.

A spolupracujete i s nějakou neziskovkou...?

Výborná je spolupráce s Fondem ohrožených dětí...ale na těchto úpravách styků asi moc ne, spíš tam, kde jsou matky nedůsledné a nezvládají výchovu. Ale u těch sporů mezi rodiči... možná je i lepší, že se v tom angažuje pouze jeden člověk, myslím jako úředník, aby tam nebylo moc těch osob, které se v tom...

A spolupráce s těmi, kteří využívají například jiné metody řešení?

Tak u toho Fondu se dá využít asistence při kontaktu rodiče s dítětem...určitě ano, a momentálně taky něco teď společně řešíme a máme rozjednáno. Určitě to vítáme, že se toho dá v těchto případech využít.

A pořádáte nebo účastníte se i případových konferencí, když jsou nějaké složitější případy? Tedy setkání za účasti více odborníků?

Tak momentálně nás čeká jedna případovka příští týden.

A týká se to toho rozvodového sporu o dítě?

Toho ne.

A třeba když si vzpomenete za uplynulý rok, měli jste případovou konferenci k případu, který se právě týká těchto sporů o dítě?

Tady u těch rozvodových sporů..., já osobně jsem neměla... a kolegyně, asi taky ne. Nebývá to úplně časté a je to taky náročné tu konferenci uspořádat s ohledem na čas a ostatní povinnosti... naše i těch ostatních odborníků, kteří by se měli účastnit.

Zdá se vám, že je nějaká instituce, nebo třeba jen metoda, která spíš brání nebo působí negativně v tom řešení sporů rodičů o dítě?

(Přemýšlí)

Když třeba se snaží do toho vstoupit nějaká instituce nebo odborník, že by tomu spíše ublížil, než napomohl ke zdárnému vyřešení?

Nenapadá mě teď konkrétně vůbec nic... Napadá mě jediné to, že když se tyhle věci řeší, tak člověk s těmi klienty musí jednat na rovinu, otevřeně, upřímně... Spíš tohle mě napadá, ale instituce, která by do toho vstupovala... většinou to opravdu řešíme spíš v rámci tady našeho úřadu a nikdo jiný do toho příliš nevstupuje, kromě takových těch služeb, jako je asistence při předávání dítěte...

A třeba právníci těch rodičů?

Jo, právníci to někdy zhoršují, protože právník zastupuje klienta a ten zájem dítěte se často úplně ztrácí. Takže pak je to problematické, že pokud má jeden z rodičů právníka, nebo i každý z rodičů, tak potom těžko s nimi mluvit nějak v klidu a hlavně tedy o něčem mluvit nechtějí na úřadech. Protože oni mají přece na to právníka, který se o ně postará, ale ten zájem opravdu, ten se někdy vytrácí. Pak to dítě jde jakoby stranou a je to boj těch rodičů.

Děkuji, že jste mi to potvrdila, protože s tím mám taky zkušenost, že ti právníci v některých případech spíš popuzují ty rodiče ještě víc proti sobě.

Mhm, měla jsem teď případ, kdy rodiče zvažovali, že se vrátí k sobě a vlastně otec měl od začátku právníka, který do toho vstupoval, zasílal matce dopisy a zkomplikovalo se to i tím, že tam byl nařízený znalecký posudek, matka si potom taky, protože už se i potřebovala nějak bránit, našla taky právníka, a vlastně ten návrat není možný. Už se to vygradovalo takovým způsobem, že těžko se k sobě vracet.

Máte pocit, že tady v tom vašem regionu, ve kterém působíte, je dost možností nebo institucí, se kterými můžete spolupracovat, případně kam můžete klienta odeslat? Nebo chybí tady něco, uvítala byste, kdyby tady byla ještě nějaká podpůrná instituce?

Tak klienty někdy odkazujeme na mediaci, která je ve Zlíně, ta je dobrovolná, někdy tam i jdou, ale možná by bylo dobré, kdyby tady byla. Byl někdo, kdo s tou mediací se zabývá, že by tady možná se toho dalo využít.

Myslíte, že by ta mediace měla být jako placená služba pro ty klienty nebo by měla být zdarma?

Tak zatím je zdarma, plánuje se její zpoplatnění, nevím, v jaké je to fázi teďka...mm...

Mluvíte o poradně U náhonu, že tam dělají mediace?

Tam je to zadarmo... Někdo říká, že nemá smysl odkázat klienty na mediaci, když si to sami nepřejí. Já na druhou stranu zase..., by bylo dobré vidět zájem toho dítěte, a když si to jakoby nepřejí nebo tváří se k tomu vlastně nepřístupně, tak to neznamená, že se to nemůže

povést a že ten mediátor s nimi nemůže vyjednat třeba nějakou dohodu nebo mluvit s nimi tak, aby se ten vývoj nebo to myšlení těch rodičů nějakým způsobem posunul k lepšímu. Pokud bude placená, tak si myslím, že ji nenavštíví, tu mediaci.

Máte pocit, že pokud by si to měli zaplatit, tak by toho nevyužili, ale na druhou stranu, pokud budou žádat o nějakou úpravu soudní, tak tam platí také soudní poplatky. Myslíte, že by třeba na úkor těchto soudních poplatků nezaplatili raději za mediaci?

Tam se platí tisíc korun jen při rozvodovém řízení, takže jinak vlastně oni neplatí nic a kolikrát by bylo v některých případech i dobré, aby to bylo zpoplatněné, protože co ti rodiče kolikrát opravdu dokážou jakoby předvést a vůbec pak to dítě je až jakoby někde vzadu a soudní jednání se táhne a táhne a tak některé ty úkony by zpoplatněné určitě být měly. Protože to jsou návrhy, které rodiče podají, vezmou zpět, potom zase znovu, pak se řeší výživné nebo něco, za dva měsíce si to ten rodič rozmyslí, že chce ještě víc, takže ty soudy zatěžují někdy nehorázným způsobem, co si budem povídat. V některých případech by to bylo určitě dobré, že by si to i rozmysleli, jestli do toho sporu jít nebo ne, jestli to nevyřeší třeba nějakou klidnou cestou. Třeba mimosoudní dohodou tady. Ty úpravy styku vlastně není potřeba řešit soudní cestou, je i varianta třeba domluvit se tady u nás.

Takže vy s těmi klienty tady uděláte dohodu a máte zkušenosti, že potom ta dohoda v praxi funguje?

Když už se podaří, že tady ti rodiče přijdou a sepíšou s námi nějakou dohodu o tom kontaktu s dítětem, tak aspoň v těch mých případech to ve většině funguje. A potom třeba pokud chce mít jeden z těch rodičů jistotu, tak potom tu dohodu si předloží ke schválení soudem.

A když to nefunguje, tak máte nějaký nástroj, jak toho rodiče donutit, aby to fungovalo?

Pokud to nefunguje, tak musíme zjistit, proč to nefunguje, pozvat si ty rodiče znovu, zvlášť i dohromady a často je ten problém jenom v komunikaci. Jo, že něco si nevykomunikují dobře a zbytečně pak jsou nějaké problémy, které plynou třeba z maličkostí. Takže je to zase o komunikaci. Proč to tak je a co se na tom dá změnit a jestli to vůbec chtějí změnit, takže pořád pořád a stále dokola.

Ještě bych vás chtěla poprosit, jestli vy sama máte pocit, že byste chtěla něco říct, dodat co třeba nebylo řečeno a je to důležité?

mm... Možná mě teď napadá, pokud bysme se bavili o střídavé výchově, jako... rodič jeden chce střídavou výchovu, často to bývá otec, matka nechce, tak tam je takový, nebo já teďka řeším takový problém, že v podstatě podmínkou té střídavé výchovy je, aby rodiče ji chtěli, aby se na tom domluvili, protože aby to mohlo fungovat, protože pokud si nedůvěřují, špatně spolu komunikují nebo si i lžou, tak je to problém... *(již delší dobu a opakovaně zvonil telefon, pokynula jsem sociální pracovníci, že si ho může vzít)* ... tak, kde jsme...

Ptala jsem se vás na to, jestli chcete něco dodat a mluvila jste o té střídavé péči, že je potřeba, aby rodiče...

Jo, jo. Právě ten institut té střídavé výchovy naráží na to, že podmínkou je, aby ti rodiče si oba přáli tu střídavou výchovu, ale pak je tam zase zájem dítěte, když třeba dítě si to přeje. Takže tam se to potom bije, dítě chce střídavou, ale rodiče se na tom nedomluví, takže vím, že jednou došlo k tomu, to teda byl ale případ kolegyně, že soud přesto tu střídavou výchovu tam nařídil, protože si to to dítě přálo, rodiče se na tom ale nedomluvili a za pár měsíců tam byli zpátky protože to prostě nefungovalo, dělali si naschvály, ale přitom ten zájem

toho dítěte by jako měl být nadřazený a ti rodiče by měli aspoň někde třeba docházet a řešit to, ale to zase se jim nemůže nařídit. To je jakoby na jejich dobrovolnosti.

Říkáte, že soud nemůže nařídit, ale vy třeba máte i oporu v zákoně, myslím §12 kdy...

§12 můžeme uložit, ale tomu předchází složité papírování a správní řízení, kdy musíme mít ve spisu jakoby mnoho informací, rodiče musí být poučeni, nemůžeme to vydat jenom tak, jakoby z ničeho. Musíme tam mít jasně prokázáno, že je nějaký problém a že v zájmu... a že rodiče nejsou schopni se domluvit, nejlépe kdyby tam zazněla nějaká informace třeba od psychologa, musíme to mít něčím podložené, abychom tam to správní nařízení mohli dát, není to jenom o tom, že prostě..., jo...

A soud nemůže využít toho, aby poslal rodiče...

Nikdy jsem se s tím nesetkala, on je může odkázat. Já když jsem třeba u soudu byla a říkala jsem, že by to mohlo být tak a tak a ti rodiče ať jdou do nějaké poradny, tak soud na to řekl, že to je na jejich dobrovolnosti.

A vnímáte toto jako třeba chybu systému, že by ten soud nebo i vy měl možnost...

Já myslím, že od soudu by to vzali lépe a pokud by to nařídil v rámci rozsudku nebo nějakého usnesení, tak to by možná pomohlo. Protože takto, když je nedonutíme, tak ten §12 možnost je, ale že by se často uplatňoval, to se říct nedá. Prostě tomu předchází takové matýrium, takové papírování, že snažíme se, pokud to jde, to vyjednat tady. Anebo aspoň je odkázat do nějaké poradny nebo aspoň aby jeden rodič tam šel a případně pak přizvat i toho druhého. Postupné krůčky, no.

A daří se to v praxi, že jde napřed jen jeden a druhý se pak přidá?

Daří, ale nedaří se to hned, je potřeba na to nějaký čas. Oni ti rodiče přijdou s tím, že na nás vychrlí něco a okamžitě se situace změní a že s tím jde hned něco dělat, ale když to tak sílilo nějakou dobu, tak minimálně tak dlouhou dobu to bude trvat, než se to dá do pořádku. Takže, daří se, ale chce to spoustu času.

Ještě bych se chtěla vrátit k tomu, jak říkáte, že některé ty služby nebo i soudní jednání by měly být zpoplatněné. Přece ti rodiče, když neustále si podávají nějaké návrhy a poukazují na to, že třeba jeden rodič je pro výchovu dítěte nezpůsobilý, tak jsou tam nařízeny znalecké posudky a ty si rodiče musí platit, že?

Ano, ten znalecký posudek si platí rodiče napůl, a pohybuje se ten znalecký posudek v rozmezí osmi až patnácti tisíc.

Bývá to často využíváno?

V těch případech kdy se rodiče nedokáží domluvit, jestli střídavá ano či ne, tak tam to bývá. Ale je to i o soudci, protože každý soudce je samosoudce, některý to nemá rád ten znalecký posudek, některý ho tam nařizuje. Spíš k tomu přistupují až jako ke krajnímu řešení, ale někdo má ten názor, že znalecký posudek je ten nejdůležitější důkaz, ale znalecký posudek je opravdu jenom jeden z důkazů. Spíš jsme se setkali s tím, že ten znalecký posudek nebyl dobře vypracován a někdy jsme se setkali s tím, že to co bylo ve znaleckém posudku tak bylo zkopírováno vlastně do dalšího znaleckého posudku, jakoby v podstatě téměř totožný odstavec.

Jako do posudku od jiného znalce?

Ne, stejný znalec, který v podstatě zkopíroval některé odstavce do dalších posudků.

Aha, jako v různých případech od jednoho znalce byly stejné formulace...

Ano, a teď, co jsem měla poslední znalecký posudek tak v podstatě je to výpis ze spisové dokumentace, s tím že se udělá nějaká rodinná anamnéza, takže ten znalecký posudek neřekl navíc nic, co bysme už nevěděli. Oni ti znalci tam taky nemůžou napsat nic jiného, než co jim ten rodič řekne, takže znalecký posudek není o tom, že je to nějaký velký důkaz. Je i špatný znalecký posudek

Máte zkušenosti, jak dlouho, když se dělá ten znalecký posudek, ten znalec má možnost se věnovat tomu jednomu člověku na který ten znalecký posudek dělá?

Tak tam je nařízené jedno setkání nebo dvě k posuzování kdy se rodiče dostaví a ten znalec má pak na to vypracování asi třicet dnů, ale než vůbec soud ustanoví a obešle toho znalce, tak to zhruba trvá dva měsíce, někdy i dýl, záleží, jak je ten znalec zahlcený dalšími případy.

Jak dlouho vykonáváte praxi v tomto oboru?

Tady přímo na OSPODu budu příští měsíc dva a půl roku, předtím jsem v neziskové organizaci jako sociální pracovník, volnočasové.

A ještě jestli se můžu zeptat na vzdělání?

Bakalářské, nyní si dodělávám magisterské.

Myslím spíš jaký obor.

Česká filologie a sociální pedagogika.

Mnohokrát vám děkuji za rozhovor.

Prosím.

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník sociální pracovnice OSPOD Zlín

Vzdělání SŠ zdravotní

Délka praxe 16 roků

Vy při své práci řešíte případy sporů rodičů o děti, těch rodičů, kteří jsou rozvedeni nebo se rozcházejí. Můžete odhadnout z celkového objemu vašich klientů, kolik asi připadá na tady tyto spory?

Já to nedokážu odhadnout

Jestli je to třeba polovička, víc než polovička....

No tak polovina určitě, ano určitě

A zdá se vám, že objem času, který musíte věnovat těmto případům, tomu adekvátně odpovídá, že je to zase polovina objemu toho času, nebo vám to zabere....

No zabere to daleko víc, daleko víc, to je... jako chcete to v procentech? No, to asi neodhadnu ale je to daleko víc času

Klient když k vám přijde, přichází nejdříve k vám nebo někdo ho k vám odkáže, nebo jakým způsobem se o vás dozví?

To je různé, buď přijde si pro nějakou informaci, už teda konkrétně že je v nějaké životní situaci, tady konkrétně toho rozvodu, takže buď přijde, nebo ho někdo odkáže... to je různé... a ptá se na cokoliv... chcete i na co se ptá?

Ano, jestli můžete říct takové ty hlavní problémy, které se v těchto případech vyskytují

Tak, když třeba se ocitnou v situaci, kdy teda něco řeší, v té rozvodové, tak se přijdou zeptat kdy, podat návrh, jak podat návrh, jak ho sepsat, kontakt na právníka... tak tady toto. Pak jsou klienti, nebo klientky, většinou že chtějí sepsat návrh na zvýšení výživného, jo, že to je takové..., dítě roste... tak buď zase přijdou, chtějí sepsat návrh, kolikrát jsou schopné samy si to sepsat ty klientky, takže to zvýšení výživného to je takový další,... no a pak samozřejmě výchovné problémy s dětma, které pak ale řeší kurátoři, že. To se přijdou informovat na koho se obrátit, jestli... takže to už pak mají kolegové.

A v těch případech, kdy vlastně jsou ty spory o dítě, třeba o určení výchovy a podobně, tak v těchto případech vy se dostanete k tomu v kterém momentě?

My se dostaneme v momentě, kdy nás soud ustanoví opatrovníkem. Kdy soud vydá usnesení, že jsme opatrovníkem v tom řízení a vlastně zastupujeme to dítě v celém řízení. Takže v tom momentě se o tom dovídáme a protože... voláme si otce, matku a teď chceme, ať se k tomu vyjádří a tam vlastně ten spor začíná. Takže tam se potom dělají pohovory s dětma. To teda děláme na základě tohoto, jediné na základě pohovorů s dítětem. A teď samozřejmě se zjišťuje jaké má podmínky matka, jaké má podmínky otec, citové vazby dítěte k jednomu, k druhému rodiči, jo, to všechno se zjišťuje z toho pohovoru a ty pohovory jsou i opakované, to není jeden pohovor, jakože na základě jednoho pohovoru bysme řekli, tak, dítě půjde k matce nebo k otci, jo, to jako ne.

S jak starými dětmi nebo od jakého věku si myslíte, že to dítě je schopné se...

Od čtyřech let, já jsem měla nejmladší holčičku a ta měla čtyři roky.

A dokáže se to čtyřleté dítě vlastně vyjádřit k tomu?

Dokáže, protože my už používáme různé techniky, speciální techniky, tady k těm pohovorům, takže jsou, některé ty děcka jsou šikovné. Jako, nedělá jim to problém. Tak, že... kolikrát to dítě v té pubertě má jako větší problém, než tady to menší. S nima se dobře pracuje. Ta nízká věková kategorie, to není problém.

Můžete mi popsat nějakou tu techniku?

My máme třeba ty domečky, ty děláme hodně často tady u těch malých dětí, to je speciální technika, kdy vlastně vy, nebo já, namaluje dva stejné domečky na papír, stejnou tužkou to musí být namalované a musí být stejně velké ty domečky, musí být úplně stejné, třeba mít stejné okna, stejné dveře, a teď to dítě má vybrat, který ten domeček... v kterém bydlí maminka a v kterém bydlí tatínek. Jo, takže to dítě automaticky, prostě automaticky řekne, který je taťka a který je maminčin a začínáme to doplňovat. Kdo bydlí v tom domečku s tou maminkou, kdo tam spí, co tam dáme, a ony třeba ty děcka fakt tam přikreslují, já nevím, kytičky do oken, a tady spí ještě strýc, tady spí babička, tady s nama bydlí, jo, takže když třeba ten domeček toho tatínka - jo, takže tatínek tam bydlí sám, to mně mrzí, jo, to mně trápí, jo, že ty děcka dokážou ty domečky úplně, úplně prostě fakt jako... je to bezvadná technika. Tady pro ty malé děti do těch šesti, sedmi roků, já to hrozně ráda používám, protože je to úplně perfektní. Ony fakt dokážou říct úplně všecko, s kým bydlí, v kterém domečku by rády bydlely a proč, no ony to dokážou úplně prostě... je to bezvadné.

A u těch větších dětí?

Tam používáme tady ten strom s panáky, to je taky speciální technika, ta vypadá takto (*podá papír s vytištěným obrysem stromu a postavičkami*), jo, kdy vlastně on má ukázat, který z těch panáčků je to dítě a teď třeba i ty členy té rodiny vyjmenovat. Já nevím, ukaž mi, kde je třeba bratr nebo kde je mamka, kde je taťka a teď proč je třeba tady toto mamka a proč je to tak. Jo a třeba taky to různě vybarvují, ale někdy si vezmou jenom jednu tužku, protože to už používám u starších dětí tady tuto techniku, takže on třeba řekne: toto, toto jsou naši, to jsou já tady, jo... a mají se rádi... takže toto je třeba taťka, ten je nafoukaný, sedí tam sám... Takže oni perfektně dokážou ty děcka podle těch panáčků vlastně vyhodnotit tu situaci a oni dokážou... oni to tak dokážou odhadnout prostě, jak to jako fakt v té rodině vypadá, jo... Já teda používám tuto a pak teda je metoda s kameny. No kamínky, to je taková poslední technika kdy vlastně ty děcka..., já nevím..., řekne: to je mamka (*bere do rukou kameny uložené na okraji stolu, pokládá doprostřed a ukazuje na kamenech*), to je taťka, taťka to je ten větší a teď oni přidávají ty kamínky, bavíme se o tom proč je to tak a teď třeba, kdyby byl nemocný, který kamínek by se o kterého staral a tak... To je technika i na hodinu, jo to je prostě o hraní, je to prostě bezvadné, jo.

Vy jste prodělala nějaké školení v těchto technikách?

Ano, my jsme tady na toto prodělávali školení opakovaně, a je to teda fakt jako, to je v Uherském Brodě, myslím čtyřikrát jsme tam byli a ono těch technik je strašně moc, s knoflíčkama se dělají různé techniky dělat, potom jsou i takové jako tabulky a že si dáváme, co na prvním místě bych měl dělat, co na druhém, když jsou třeba výchovné problémy, no je toho moc. Ale konkrétně tady u toho komu svěřit dítě do výchovy, tak já používám tady tyto tři - ty kamínky, tady toto a ty domečky.

Nemáte tady ten papír náhodou navíc?

To si vezte, samozřejmě jo, to si vezte.

Děkuji... Takže zdá se vám, že pracujete víc s dětmi nebo s jejich rodiči? Nebo je to tak stejné?

No s rodičema se pracuje víc, s rodičema

A s těma rodičema, když pracujete, tak tam jak postupujete?

V těch problematických případech, tak to u paní vedoucí bývají takové ty sezení různé... ale je to o těch rodičích..., ...ale s těma se pracuje hůř, než s těmi dětmi.

A tam spíš používáte rozhovory a jde o nějaké přesvědčování, nebo dají se nějaké techniky použít i s těmi rodiči?

Já bych ani tak neřekla rozhovory, to jsou skutečně sezení i několikahodinové kolikrát. To je prostě... a ani jeden z těch rodičů nedokáže ustoupit, oni neustoupí, jo, takže to je, to je... to se nedá ani říct rozhovory, to jsou skutečně sezení, společné – děti, rodiče, teď do toho třeba ještě prarodiče, aby se vyjádřili, ale s těma rodičema je daleko větší potíž.

I třeba nějaký další odborník je u toho?

Tak my je odkazujeme na poradnu pro mezilidské vztahy, tam hodně odkazujeme, že, tak jako psychology, tam potřebujete hodně psychology, no pak přijde stejně znalecký posudek (*zvonil telefon, vyřídila hovor*)

Nějaké další instituce nebo zařízení, které využíváte v případech...

My co využíváme..., tak pro nás hlavně teda jsou to pak psychologové, že doporučíme třeba obrátit se na psychology a stejně, pokud se ti rodiče nedomluví, tak to končí znaleckým posudkem, kdy soud nařizuje znalecký posudek a takže tam to už... No jako, psychology, jednoznačně psychology, a pak dětského psychiatra, že, pan doktor Kouřil, pak paní doktorka Březíková, s těmi my spolupracujeme..., já nevím....

A když je pošlete k tomu psychologovi, tak jsou ochotni tam jít?

Je to tak padesát na padesát. ...a proč bych tam chodil a na co... jako skutečně, ti rodiče si jdou v tolika případech za svým, že úplně se ztrácí zájem toho dítěte. A nedej bože, když mají teda právní zástupce, jo, takže, začnou se právníci domlouvat a ten právník stojí za tím rodičem, samozřejmě, takže on to dostane zaplacené, tak tam jde zájem dítěte úplně pryč. A můžete to těm rodičům vykládat, jak chcete, že, ale to je - můj právník to a to – ale ten právník zastupuje jeho, protože on za to dostane zaplacené, ale zájem dítěte..., co je pro to děcko nejlepší, co, co. Pojd'me a domlouvejme se, jak teda mu to ulehčit tady toto všechno, jo, že teda my dva se rozcházíme, budiž, ale...

To o těch právnících, nejste jediná, kdo mi to říká...

Oni si mažou kapsy, to je pro ně byznys, ale pojd'me se domlouvat na tom, co je pro to naše dítě to nejlepší, tak to skutečně..., prostě je to škoda. Ty děcka jsou pak chudáci, fakt chudáci. Co kolikrát opravdu..., protože ony mají rády oba dva ty rodiče, ať jsou jací chtějí, a teďka nechtějí ublížit ani jednomu z těch svých rodičů a teďka aby se jim zavděčily, co jsou schopné ty děti dělat, jo, jako to je prostě...

A máte zkušenost s nějakým zařízením nebo institucí, která by skutečně dokázala napomoci nějakému tomu zdárnému řešení takové situace?

Mám-li být upřímná, tak ne.... Oni vás vedou, jako třeba i v té poradně, ono by to chtělo třeba kolikrát i ti rodinnou terapii, ale než na to přistoupí všichni ti příslušníci, jo, ale, jako,

já třeba sama teď, kdybych měla sama za sebe mluvit, a to už tady pracuju nějaký pátek, tak jako... ne nic.

A máte možnost jim nařídit, že se musí podrobit...

Ano, ano, to máme.

A děláte to?

Děláme to, ale velice výjimečně, velice výjimečně. Máme tuto možnost, že se nařídí, že musí teda na terapii, ale je to skutečně velice málo, opravdu to jsou výjimečné případy.

A proč toho není využíváno?

Protože tím tlačíte na toho klienta, to mu něco nařizujete a to je ten trest pro něj, kdy on se postaví, to prostě něco nařizujete a tam už se ztrácí důvěra, tam jako to... ne, neděláme to rádi, protože jakmile začnete nařizovat, přikazovat tak je konec...

A v těch případech, kde jste to použili, tak vás to přesvědčilo v tom, že ti klienti, i přestože...

Nebylo to, nebylo to dobré, jako mám-li říct upřímně, bylo to k ničemu. Ale jako udělalo se to, muselo se to udělat, protože jinak to tam řešit už nebylo možné.

Ještě se vrátím k nějakým těm podpůrným zařízením nebo institucím, které můžete využívat... nějaké neziskovky, nebo něco jiného, co by tam mohlo pomáhat v těchto případech.

Myslíte, když se rozvádí?

Ne, myslím vůbec. Třeba, i když jsou rozvedeni a potom vznikne nějaký spor nebo třeba i nesezdaní rodiče se rozejdou a nedokážou se dohodnout o těch záležitostech kolem toho dítěte.

Tak to spolupracují s nama, těch zařízení je minimum, opravdu minimum. Já si vzpomenu třeba jen na tu poradnu pro mezilidské vztahy, protože tam ty lidi nakontaktujeme, pak nějakého psychologa, ale oni ti lidi to nechcují slyšet. Oni si jdou prostě za svým. Já chci dítě do své péče a hotovo prostě. A já tě chci za to potrestat. Většinou je to takové, jako v té pozici, ty ženy to mají ty tendence, jako potrestat toho partnera, to je moje dítě, já se budu o něho starat, ale... muži to dělají zase, otcové, že teda proč jenom ženě, když já můžu dostat dítě, a pak teda ten spor nabírá někdy hrozných rozměrů.

A tady jak říkáte, že ty ženy si jdou tvrdě za svým, je nějaká možnost je vůbec přesvědčit, že to jejich myšlení je špatné?

No, možnost, jako, jsou to dlouhodobé sezení, jsou to opakované schůzky, jo, ale jako přesvědčit... Jako... dá se s něma pracovat, ale je to na dlouhé lokte. Ale to je tak individuální všechno, že to je prostě každý případ jiný.

Já vím, že vy třeba využíváte Fondu ohrožených dětí...

Ano, využíváme, ještě že je máme

Zdá se vám, že ta jejich pomoc může v těchto případech napomáhat?

No určitě, jako já si té spolupráce velice vážím a to proto, že tu je aspoň něco, aspoň něco. Protože na koho se obrátit? Skutečně těch institucí není moc.

A jaké myslíte, že by měly být další instituce v tomto regionu?

Třeba ten styk, kde by měl probíhat. Protože máme třeba případ, kdy nám ta poradna u nich umožňuje... ten styk probíhá u nich, vyloženě u nich, ale je to málo. Nemáme instituci, která by se na toto zaměřila, kde by ty styky probíhaly přímo tam. Ano, ten otec by tam s tím dítětem strávil nějaký ten čas a bylo by to tam, jo, když ne teda venku, jo, protože..., venku – zima, sníh, prší, neprší, jo, že toto, toto chybí teda hrozně. To třeba dělá ten Fond, ale zase má nějakou kapacitu omezenou... Druhá věc je přesvědčit ty rodiče, aby tam vůbec chtěli docházet. Jakmile se toto podaří, tak je to fantastické. Toto si myslím, že chybí, jako kde, kde ten styk umožňovat. A co nám teda strašně schází, je asistence u styku, nebo jen u předání. Opravdu asistence, soboty, neděle, víkendy... nemáme nikoho, kdo tam teda jako půjde v sobotu ráno v devět hodin někdo nestranný a bude tam stát a dívat se, jestli teda ta matka vydá to dítě tomu otci nebo ne. Toto chybí, toto není prostě. Nejsme schopni to prostě zajistit. Dělávali jsme to dřív my, jo, ale vzhledem k tomu, jak to narůstá, tak to už nebylo možné z časových důvodů, že třeba když jsem měla pět šest rodin, tak jsem nemohla celý víkend trávit u toho, abych teda tam asistovala, jestli ta matka předá dítě nebo nepředá, ale dělávali jsme to. Dělávali jsme to, dokonce jsou i rozsudky nějaké, kde soud nařídil, že teda OSPOD se bude účastnit, jo, ale jako neděláme už to dnes, nenařizuje to.

A nenařizuje to vám a nemá vlastně ani jinou možnost, komu to nařídít...

Nee, teď já nevím, jestli se stalo, že to nařídil Fond, ne, myslím si, že ne. No možná v jednom případě, ale jako nic... Kdo půjde a kdo tam bude, většinou v těch devět v ty soboty nebo i ty pátky, kdo tam bude stát a čekat...

A Terénní asistenční služba, která tady teď funguje?

Ti nám taky vyšli vstříc, dělají to ty holky, ale já nevím. Já to furt vidím, že to je všechno málo.

Vy hlavně potřebujete v těch dnech, které jsou volné...

Ano, ty volné..., svátky vánoční, kdo půjde pětadvacátého s otcem, když otec chce mít svědka, že mu matka nevydá... No a teď třeba ta matka by vydala, ona kdyby viděla, že tam je někdo jiný, tak ona by..., ale kdo to půjde dělat.

Takže myslíte si, že to není jenom o tom svědectví, ale že i kdyby tam byla ta další osoba přítomná, tak by se to realizovalo, to předání dítěte?

Ano, přesně tak. Ale protože tam nikdo není, tak ona je vysmátá. Jako proč. Toto teda si myslím, že chybí, a chybí. Ne, že myslím, to vím.

Ještě jestli něco je, a to už jsme se bavily o těch právnících, jestli něco je, co zhoršuje tu situaci?

No právníci určitě, protože ti mají ty tendence štvát ty rodiče proti sobě, to jako je pravda... a co ještě... Oni potom ti rodiče, když to tak vezmu, tak když je ten spor i to dítě, tak oni fakt zapomínají potom kde je zájem toho dítěte. A oni jdou ti rodiče potom skutečně do extrému. Opravdu do extrému. A to byste potom musela vidět a mluvit s těma děckama. Třeba já jsem měla pohovor a já když jsem z tama jela z té školy, tak kdybych ty rodiče měla před sebou tak já bych fakt liskla. Ty děcka byly vytřepané, dušičky, které prostě tak strašně bojácné..., já když jsem ty děcka viděla, jak se obě klepaly jenom, aby neřekly na jednoho a na druhého rodiče nic, nic prostě zlého, jo, to je prostě do nebe volající.

A máte vy nějakou možnost, když vidíte, že to dítě tímto opravdu tak trpí, nebo pomohlo by třeba vydat nějaký zákon či změnit v tom systému něco?

To by se napřed museli změnit ti rodiče, že? Hlavně ti... Zákon..., já si myslím, že žádný není schopný tady toto upravit. To je o těch lidech, jak se k tomu postaví. Máte fakt rodiče rozumné, mají třeba tři děti a dohodnou se na střídavé výchově a funguje to a je to bezvadné všechno, je to o těch lidech. A vůbec to není o tom, jak jsou ti lidi vzdělaní, to vůbec ne. Já mám spíš zkušenosti, že ti lidé s nižším vzděláním se daleko lépe domluví než vysokoškoláci. Fakt, oni jsou schopni se domluvit a oni i prominou, ale ti inženýři, lékaři....

Vy jste tady zmínila střídavou výchovu, s tím máte jaké zkušenosti?

Já jsem pro střídavou výchovu, myslím si, že je to možné realizovat, že to v žádném případě těm dětem neublíží, ale je to o té komunikaci samozřejmě. Já jsem pro střídavou výchovu. Já si myslím, že ty děti to velice obohatí a je to jenom o tom zvyku, aby ony si zvykly, že to tak prostě je, jeden týden tam a druhý týden tam, oba dva ti rodiče mají možnost se podílet na té výchově, realizovat se a ty děcka je mají možnost mít oba dva. Jako ale je to o té komunikaci a aby byly podmínky, že, no a podmínkou je hlavně komunikace, aby ti rodiče spolu komunikovali a domlouvali se. Takže ten zbytek potom, to už je...

Máte vy přímo ve vašem obvodu...

Já mám nejmenší holčičku, ta má tři roky a tam se rodiče domluvili. Ona měla sedmnáct měsíců, když se rozcházeli a je to po týdnu, funguje to.

A bydlí blízko sebe?

Tatínek je z A, maminka je v B (*sdělila konkrétní místa, pro zachování anonymity neuvádím, jedná se o místa vzdálená cca 18 km, dostupná MHD*), takže zatím to funguje, protože ona ještě nechodí do školy, uvidíme, co přijde. Ale měla jsem střídavou výchovu, desetiletý chlapec, matka v C, otec v D (*opět sdělila konkrétní místa, vzdálenost cca 30 km*), chlapec chodil teda do školy do C, otec ho tam denně dovážel, taky po týdnu a funguje to. Je to už myslím pátý rok.

Dále bych se chtěla zeptat, jestli využíváte u těchto sporů mediace, mediátora.

Využíváme mediátora, je to zas individuální, tak jak to mají holky podle obvodu, ale většinou je mediátorem paní vedoucí.

Tedy ne přímo akreditovaného mediátora, ale využíváte principů mediace tady u vás...

Ano, ano a musím říct, že jako dobře, funguje to.

Já jsem právě slyšela takový názor, že tu mediaci by si měli ti klienti, nebo ti rodiče, hradit, právě kvůli tomu, aby měli nějakou motivaci se dohodnout. Protože když to mají zdarma, akorát si „vylévají srdce“ a nezáleží jim na tom jednat konstruktivně. Co vy si o tom myslíte?

Já si myslím, že ne. Jako, že by si to měli hradit?

Ano, právě z toho důvodu, aby měli tu motivaci se dohodnout.

Já si myslím, že to pro ně není motivace se dohodnout. Jako jestli to budu platit a nebudu se chtít dohodnout a mám ty peníze, tak je to jedno, já si to nemyslím. Že placená mediace je... ne, ne.

Takže vy si myslíte, že tam jde spíš těm rodičům o to, dělat tomu druhému problémy...

Naschvály, ano. Samozřejmě je jiná otázka, jestli já ty peníze mít nebudu, tak se tam nedostavím, nebo tam nepůjdu, ale jestliže ty peníze má ten člověk, tak je mu to jedno. Skutečně když chce ublížit tomu druhému rodiči, tak jako si myslím, že toto nehraje roli, aby placená mediace byla krůčkem k tomu, aby se domluvili.

Daří se přesvědčit ty rodiče, aby se vůbec mediaci podrobili?

No jsou lidi, kterým musíte jenom něco nařít, a potom to udělají, že. Oni jako... té vstřícnosti je málo, málo. Oni přijdou jednou, podruhé a pak když... oni skutečně, když chce ublížit tak on ví, že ublíží přes to dítě. Jako to nařizování, to je... já můžu říct ze svých zkušeností, jak už jsem vám to říkala, jakmile dochází k tomu, že začnu něco nařizovat a přikazovat, tak ten klient se stáhne. Nepůjde sem.

A v případě, že se rozhodne soudně, oni dostanou rozsudky, ty nabydou právní moci, tak pak již dodržují ty rozsudky?

No, tak z větší části ano, no ale samozřejmě jsou i takoví, co nedodržují, takže potom podávají návrhy na výkon rozhodnutí, hlavně ti otcové, kde ta matka teda brání tomu styku, nedodržuje rozsudek, nepřipraví dítě, za žádnou cenu prostě ne, no a pak jsou tedy ty návrhy na výkon rozhodnutí, návrhy na pokuty, takže i takové extrémní. Ale opravdu až do extrému. Například jsem měla jednání, kde bylo neuskutečněno třináct styků, za každý styk nějakých tři tisíce, nebo kolik to chtěl ten otec, no... jsou pokutované ty matky, jsou.

A změní se potom ta situace, když dostanou pokutu?

Jako změní, ale víceméně jen na chvíli. Ona se odvolá, teď to jde ke kraji, celé se to zase prodlouží, takže vlastně ta justice pracuje tak, že než to všechno..., takže ona skutečně když bude chtít zabránit tomu dítěti, aby nevidělo toho tátu, tak se jí to může podařit a na hodně dlouho. Protože než rozhodne okresní a pak krajský soud a než to dojde jo, takže... Jako ony to potom začnou třeba dodržovat, říkám, je to hrozně individuální všechno. Každý ten případ je jiný, každý. Některá matka, ta kdyby měla zaplatit pokutu tak prostě už třeba z finančních důvodů, nebo vůbec už to že dostane tu pokutu od soudu, tak prostě se zalekne a začne automaticky styk fungovat. Někdy stačí jenom náš, když my na ni zatlačíme, tak prostě ta matka – ano, a začne dávat to dítě. Ale jsou teda maminky, které použijí opravdu dítě jako zbraň a vůbec si neuvědomuje, že ubližuje tomu děcku. Že neubližuje tomu partnerovi bývalému, protože ten rozchod, ať už byl z důvodu jakéhokoliv, a když ho způsobí on ten rozchod, tak ona je skutečně schopna dokázat teda, že ona jde do extrému. Ale jsou to zase výjimky, že, ale jsou takové. Tys to způsobil, ty za to budeš teďka pykat, a to je moje dítě.

Chtěla byste vy sama ještě něco dodat k tomuto tématu, co si myslíte, že by třeba mělo být řečeno a nebylo?

O tom by se dalo povídat strašně dlouho, protože já tady už teda pracuju delší dobu a ty zkušenosti jsou veliké a bohaté, ale jako co je na tom nejsmutnější, že fakt ta dětská duše tím trpí nesmírně. Fakt, já jsem z těch pohovorů úplně někdy špatná. A je to běžná práce, běžná záležitost. Třeba v pondělí jsem tu měla dva kluky, patnáct a devatenáct, šikovni kluci to byli a co ta matka tady na ně dokázala vytrískat, co jim vyčetla, těm děčkám, to prostě zůstává rozum stát. To bylo tříhodinové jednání tady, to bylo tak náročné jednání, a ta matka jak útočila na ty kluky a jak byla schopna jim vyčíst věci, to bylo hnus.

Je rozdíl, když se rodiče rozejdou a ten jeden se přestane zajímat, že třeba ten otec přestane úplně fungovat, přestane platit výživné, stýkat se s tím děckem, tak to je něco jiného... Je to fakt různé.

Vy jste zmiňovala, že jste tady již delší dobu...

Ano, šestnáct let, akorát jsem mezitím byla tři roky na mateřské. Ale jsou tady holky i dvacet roků.

Můžu se ještě zeptat, jaké máte vzdělání?

Já mám zdravotnické vzdělání. Ale se neustále dovzděláváme, pořád nás posílají na nějaké kurzy. A myslím, že je to fajn. Třeba dřív jsem vůbec nevěděla o tady těch technikách a to je teďka tak fantastické, to je prostě úplně úžasné, že se dovidáme pořád nové a nové věci.

Mockrát vám děkuju za rozhovor

Nemáte vůbec zač

PŘÍLOHA P VI: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník psycholožka – psychoterapeutka, soudní znalkyně

Vzdělání PhDr.

Délka praxe 12 roků

Vy se při své práci setkáváte s případy sporů rodičů o děti, těch rodičů, kteří jsou rozvedeni, nebo se rozcházejí a nejsou schopni se dohodnout na záležitostech ohledně dětí.

Ano, já jsem soudní znalec, z toho vycházím, takže určitě. Řeším to jak jednotlivě s rodiči, když třeba přijde jednotlivě rodič a chce s něčím poradit, tak i jako kdyby rodinnou terapii, případně když to zajde tak daleko, že soud si vyžádá o posudek, tak dělám posudky.

Takže děláte jak znalecké posudky, tak i rodinnou terapii?

Jo. Ale když dělám tu rodinnou terapii, tak většinou už nechci býti... nebo, když pečuju o někoho z té rodiny, tak ani nemůžu být nebo vypracovat ten posudek, protože bych nebyla objektivní.

Můžete říct, jak velkou část z vaší klientely zabírají tyto případy?

No tak, co se týče rodinné terapie, tak ta je častější. Já teď myslím v tom směru, že většinou je tam indikovaná, když je jeden člen rodiny a něco je špatně, tak stejně většinou skončíme u toho, že je to rodinný problém, tak spíš bych tak řekla, že jednu třetinu, jo. Tady ve Vizovicích snad ještě víc, protože tady mě OSPOD zásobuje, jsem tady sama a OSPOD mě zásobuje velmi, tak bych řekla, že klidně i dvě třetiny...

...které se týkají těch sporů rozvedených nebo rozejitých rodičů, nemusejí být ani rozvedeni, mohli spolu jen žít, pak se rozešli a dohadují se spolu o těch dětech...

...ano, tak, přímo těch sporů.

Mluvíte o počtech klientů, nebo době, kterou s nimi strávíte?

Myslím přímo počet klientů

A doba, kterou strávíte řešením těchto případů, odpovídá také tomu počtu?

Jde o to, jak často jsou zváni, že, k těm sezením. Určitě si myslím, že v nějakých akutních případech je to lepší minimálně, minimálně! dvakrát do měsíce, když je vidím, jo, protože ono to nejde ani organizačně zařídit z mé strany, protože těch klientů mám hodně, ani kolikrát ze strany těch lidí, protože chodí do práce, jo, a podobně. Ale já si myslím, že tak dvakrát do měsíce je to minimum.

Jaké jevy se vykytují v těch rodinách. Jaká je ta indikace, proč k vám chodí?

Tak co nejčastěji jako bývá, tak nejčastěji bývá opravdu to, že muž je dominantní v té rodině, v podstatě je tam problém nějaký i s alkoholem, je ten, dá se říci agresor, případně je tam i nějaké rodinné násilí, ta žena to dlouho trpí, pak se rozhodne, že teda odchází od toho partnera nebo z té rodiny, tím se to vygraduje, že, jo, a začínají tam ty koalice – děti s manželkou, nebo s ženou proti otci. Otec samozřejmě začíná být ještě víc našťvaný, protože si uvědomuje, že děti mu přerůstají přes hlavu, že ta manželka místo aby byla v koalici s ním, tak ho opouští a je v koalici s dětmi a de facto o to víc jako zvyšuje to násilí, pak je

tam třeba i násilí na dětech a podobně. Tím myslím u těch dospívajících dětí, tak to nejčastěji. U těch malých dětí, tak tam bývají problémy různorodého charakteru, ale většinou, že jeden z manželů má nějaký mimomanželský svazek a teď v podstatě se to tam jakoby nějakým způsobem otevře a řeší se to a vyřizují si ti manželé vlastně spory přes děti, své vzájemné.

Jak to probíhá, když si vyřizují ty své spory přes děti?

Probíhá to nejčastěji tak, že dítě, tak dítě je na tom vždycky nejhůř, protože v podstatě maminka... teď nechci mluvit proti mužům, protože to bývá často i naopak, ale vzájemně tam bývá podprahově takové to negativní nastavení, žárlivost, podezřívavost když spolu zůstanou, když spolu nezůstanou a ten jeden se odstěhuje, tak skutečně vyřizování si jako majetku a to vypadá tak, že se jako vyřizuje majetek, ale de facto se ani nevyřizuje majetek, ani se nevyřizují děti, ale vyřizuje se nějaké vzájemné napadání prostě, konflikty, nedůvěra, osočování, jo, atd. atd. Teď nevím, jestli konkrétně, protože já teď mám v hlavě spoustu případů a snažím se to jako zobecnit a moc mi to nejde.

Můžete říct třeba i příklady, jestli třeba se setkáváte s bráněním ve styku...

To taky, ale spíš to bývá o tom, že jako kdyby ta maminka tvrdí, že ty děti k tomu otci nechcou jít a otec tvrdí, že ty děti zase nechcou jít k matce, jo, a je to tak, že ty děti velmi záhy si v tom najdou nějakým způsobem, mm..., jsou chytré ty děti, takže ony využijí situace, to znamená, že manipulují jak s maminkou, tak s tatínkem, takže když přijdou k mamince, tak říkají: tatínek bla bla bla... je takový škaredý a my tam nechceme být, jo, maminka o to víc samozřejmě jak dává dárečků, tak v podstatě jim dává toho citu, protože má v sobě nějaké výčitky svědomí, takže je zahrnuje jako nejenom tím materiálním, zas naopak to bývá u otce, takže vlastně to vygraduje, že ty děti jakoby i zhorší ten spor těch rodičů, že to ve finále je tak že: já jsem slyšela, že já nevím, když tatík přijde k tobě tak ty mu říkáš to a to, ale ty děti si to kolikrát vymýšlí, protože toho využívají.

Jaké jsou možnosti řešení tady těch případů?

No, tak pokud je tam vyloženě psychopatologie na straně jednoho z těch rodičů, tak určitě to chce individuální práci s tím konkrétním rodičem, nějaký náhled, pokud tam není výrazná psychopatologie, ale je to fakt o nějakých vzájemných konfliktech, tak jednoznačně rodinná terapie. S tím, že ty děti jsou do toho zahrnuty, ale ne ve všech případech. Někdy ty konflikty bývají tak výrazné, že ty děti musí být jako mimo, aspoň zpočátku.

Jeví se vám, že ti lidé jsou ochotni vstupovat do rodinných terapií?

Někdy ano, někdy tam je problém ten, že za mnou přijde jeden ten rodič a pak vzniká problém u druhého, protože má pocit, že už jako jsem nějak přednastavená, takže největší práce bývá jakoby získání toho druhého rodiče na svou stranu, aby pochopil, že to není proti němu, zase další člověk, který jako bojuje proti, protože on už taky má to paranoidní nastavení většinou, jo, jako že všechno je špatně. No a potom pokud teda je to tak, že přijdou oba dva, většinou jeden z těch rodičů je víc nakloněný tomu, že ten vztah dá zpátky dohromady, druhý míň, někdy ještě ten druhý, co je míň přijde, někdy už nepřijde, jo, záleží na té problematice. Takže... tak jak to říkám, vyloučit hlavně psychopatologii u toho jednoho rodiče, když tak ho dát stranou, případně jiný terapeut, s kým dělám já rodinnou terapii, ten nemůže být zároveň v individuální terapii u mě, to je strašně důležité a potom teda, jo, říkám, rodinná terapie...

Myslíte, že jsou jiné možnosti řešení i mimo váš obor?

Mimo můj obor? No tak pak opravdu už nastupuje kolikrát třeba OSPOD, který i přes ten soud může tu rodinnou terapii třeba nařídit, jo, což taky bývá teda, že je to nařízené, ta rodinná terapie... a... pak jsou ty... nějakým způsobem stanovit ty jasná pravidla, jakoby kdy s těmi dětmi se stýkat a podobně, jako připadá mi, že kde ti rodiče jsou jakoby bezhraniční, nedokážou se domluvit, myslím, že je naprosto nutné, aby ten soud jasně stanovil, kdy ty děti má jeden rodič, kdy druhý rodič a podobně, jo. Protože, říkám, nejvíc se to dotkne zase těch dětí, ve finále, jo, protože oni budou bez hranic, tak jsou rodiče bez hranic, děti bez hranic a většinou tam potom se rozvíjejí úzkostné poruchy a nějaké deprese a podobně.

Vy jste říkala, že soud by měl nastavit pravidla styku rodičů s dětma, ale co v případech, kdy ti rodiče nedodržují nebo uvádějí neustále důvody, třeba i zástupné, proč to nemůžou dodržovat?

To by vám asi víc řekli na OSPODu, oni mají víc na starosti toto nějakým způsobem korigovat.

S tímto se tedy nesetkáváte?

Víte co vlastně, když to tak vezmeme, tak toto jsou ti rodiče, kteří ke mně chodí a stěžují si, jo, ...a on nedodržuje ty pravidla a podobně... Ale já jako kdyby nemám ty páky, mám samozřejmě, když tady mám toho druhého rodiče a je to rodinná terapie, ale rodinná terapie by zase neměla být direktivní. Já nemůžu dělat rodinnou terapii a zároveň být ten, který diktuje. Říkám: nemůžu dělat zároveň posudky, protože v posudcích se já musím jakoby rozhodnout a musím to jak kdyby těm rodičům nadiktovat, což teda samozřejmě pro jednoho z těch rodičů je většinou negativní. Ale když jsem rodinný terapeut, tak tam musím fungovat spíš na bázi nějaké důvěry a ne určitě direktivní.

Jak to probíhá, když vy říkáte, že i soud může nařídit terapii, v tom případě oni k vám přicházejí nedobrovolně?

No jistě. Třeba chodí k nějaké jiné terapeutce, mám zkušenost, kdy maminka chodí celoživotně i k jiné terapeutce, o které se ale soud domnívá, že není zcela objektivní vůči otci, vlastně, sociální odbor se to domnívá, tak tím pádem nařídí teda rodinnou terapii u mě, a tady já funguju zase jakoby pro ten soud, ale nefunguju v pozici... já můžu nějaké doporučení říci na základě terapie, ale nemůžu být ten, kdo řekne: takhle... tečka, takhle... tečka, za první, za druhé, za třetí.

Komu to nemůžete říct, tomu soudu?

Ani tomu soudu. Já můžu dát nějaké doporučení, ale nejsem tady v pozici... já mám dělat rodinnou terapii a nejsem ten, kdo má tady rozhodovat o té rodině.

Já mám na mysli, jestli ta rodinná terapie je účinná v tom, že se prostě zmírní ty spory mezi těmi rodiči, když ti rodiče vlastně vstupují do té terapie s tím, že to dostali nařízené?

Nařízeno... Tam jde třeba o to, že zrovna v tomto konkrétním případě, ten otec určitě bude vstupovat rád, protože on má pocit, že by neměl tu důvěru vůči té terapeutce, ke které chodí matka, takže ten otec teda bude rád, matka ta ráda nebude, protože bude mít pocit, že musí dělat něco, co ona nechce, ona chce tu terapeutku, kterou má. Takže na mě bude o tom, abych tu matku... už dopředu vím, že hlavní úkol bude, abych matku vtáhla nějakým způsobem, aby se necítila jakoby zraněně nebo ukřivděně, jo, a vysvětlila jí, že dál může individuální terapii u jiného terapeuta mít, a tam je zase problém, aby ti terapeuti spolu

spolupracovali, jo, aby to nebylo proti sobě, protože to je špatně potom, což se bohužel taky někdy děje.

Takže vy spolupracujete s jinými terapeuty a s kým dalším ještě spolupracujete?

Policie, OSPOD, v podsadě hlavně u dětí také dětský lékař, ..., soud... Už mně nenapadá nikdo...

Jestli si můžu já „přihřát svou polívčičku“

Určitě, přihřejte

Já pracuju ve FOD a my děláme asistované styky. Přímo na pobočce máme vybavenou hernu, kde..., v naprosté většině je to tatínek, zkrátka ten rodič, u které ho to dítě nebydlí a je to pro případy, kdy styk se z nějakého důvodu neuskutečňuje a mají se nastavit nějaká pravidla pro to, aby ten styk se začal uskutečňovat, nebo naopak máme případ, kde styk se uskutečňoval a matka uvádí, že dítě si stěžuje, že otec jej týrá. Takže než se toto prošetří, tak ten styk probíhá u nás.

Je to i v případech, kdy ten jeden rodič má zákaz styku bez asistence někoho nestranného?

Ano.

Což se mi taky stane, že v rámci toho znaleckého posudku nařídím, že třeba i předávání toho dítěte musí být na nějakém neutrálním místě, tak to může být taky u vás?

Může, ale není to neomezené. Mělo by to být vždycky nastavené tak, aby my jsme na ně působili tak, abychom vytvořili nějaká pravidla, která by měla potom fungovat i bez té asistence. Není to teda tak, že by k nám chodili po celou dobu dětství toho dítěte, ale měli bychom vidět během několika návštěv, že to má nějaký vývoj a jestli to má nějakou budoucnost.

To jsem ráda, že to vím, zase další možnost, které v případě potřeby můžu využít.

Určitě.

Máte pocit, že tady v tomto regionu chybí nějaká služba, která by mohla přispět k řešení těch případů sporů rodičů o dítě?

Já nevím, do jaké míry sociální pracovníci mohou, mají čas a prostor vyjíždět do těch rodin. Ale já si myslím, že občas by chtělo skutečně být reálně na tom místě předávání těch dětí. To znamená, kdy si otec stěžuje, že při tom předávání ta matka dělá to a to... tak fakt pro ty děti, aby je nevystavovali těm konfliktům, by bylo nejlepší, že by byla na místě nějaká osoba, která skutečně..., nebo víc, že by to bylo, že ten otec si vyzvedne ty děti v té škole, té školce, aby to bylo přímo jako to neutrální místo. Toto si myslím, že tady chybí. Vyloženě někdo, kdo se na to podívá z blízka a bude přímo na místě, protože vím, že ty sociální pracovníci to nestíhají.

A co potom s tím, když ta neutrální osoba je na tom místě předání, myslíte, že ti rodiče by se zklidnili a nedocházelo by k těm konfliktům?

Víte co, to je samozřejmě ten důsledek, který je důležitý, nebo proč by se to dělalo, a ve finále by to asi bylo to hlavní, ale já si myslím, že by tam byla osoba, která je i schopná, myslím jako že by aspoň nějaké psychologické minimum, která je i schopná jako kdyby ty kontakty těch rodičů vysledovat. Prostě kdo je ten, kdo tam provokuje, vyvolává ty konflikty, jo?

A s tím potom by se už dalo pracovat třeba v té terapii?

Opravdu málokterý psycholog, při těch znaleckých posudcích, aspoň to mám vysledované, že největším přínosem, a vždycky to dělám na poprvé, i když ta rodina může mít já nevím kolik, třeba deset členů, sice je to náročné na prostor, ale já si ty členy prostě pozvu všechny dohromady. A pak až individuálně. Já to prostě chci vidět, co se s těmi dětmi děje, když ti rodiče jsou tady na místě. A třeba je to krásně vidět, když skutečně ty děti tady vniknou a vidí toho otce, byť po dlouhé době, a první co se mu vrhnou na ten klín, tak... jo, to člověk vidí. To je asi nejlepší to vidět prostě, jo? A toto se děje právě při těch stycích. Já si myslím, že kdyby to byl člověk, který je jako kdyby fundovaný v tom, to vidět. Ale asi by to chtělo nějaké školení teda. Tak, aby viděl kdo to..., z té neverbální komunikace, vyvolává ty spory, a kdo je tam ten, co se snaží jakoby je uklidnit.

Ještě něco vás napadá, co by mohlo pomoci a co není?

No tak určitě..., a taky mám pocit, že to není moc časté, když se nařídí v podstatě třeba... mám tady rodinu, u které otec vyzvedává syna, je to alkoholik, je tam třetí - čtvrtý stupeň závislosti, je to tak, že když on toho syna, třeba jede na výlet, tak třeba syn se vzbudil v noci a to měl osm roků a tatínek nikde, byl totálně namol, takže jako kdyby nařídil, už jako kdyby v rámci toho znaleckého posudku, že ten otec musí docházet někde, kde bude kontrolován, jestli pije, nepije a nebo se léčí. V opačném případě to dítě nebude dostávat, nebo jen za přítomnosti matky nebo vůbec, aby na něj byla nějaká zbraň, jo, a teď co, ten otec udělá třeba to, že vezme Antabus a bude brát v ambulanci ten Antabus, to dělají ti lepší samozřejmě, ale on se dá i ten Antabus třeba tři dny předtím vysadit, jo, protože on se chce napít. Takže tu není ta jistota, není jistota, že to zapije. Kdo ho bude kontrolovat, když půjdeme do detailu, že ten Antabus skutečně drží v puse a zapije ho, jo. Tohle si myslím, že tak dost ještě chybí i u toho soudu, že tam je jasně prostě dané, pokud ten člověk se nebude léčit, nebo tady mám jednoho tatínka, který je paranoidní osobnost, a to je fakt porucha osobnosti a zase – jak ho dotlačit na tu psychiatrii, jo, kdo to zařídí, že on zase jakoby musí na tu psychiatrickou léčbu. Pořád mám pocit, že tady je buďto ochranná léčba, to už je ale fakt v případech, kdy ten člověk něco udělá, ale než něco udělá, tak tam je spousta jakoby výrazných indikací, kdy já už vidím že je to průser, ale nemůžu s tím hnout, jediné můžu být ten, kdo to nařídí a ten soud to buď bude respektovat a zas je to na mé odvaze, anebo to respektovat nebude, jo, protože si třeba řekne, že jsem to přestřelila, nebo že je to zbytečné, že se tady chrání nějaká osobní svoboda, ale upřímně, z pozice matky, já bych skutečně otci, který není schopen... mm... jako kdyby být střízlivý týden, nebo i dva dny a má mé dítě, osmileté, které je někde na Vranově, nebo já nevím na jižní Moravě, ještě je někde odříznuté, otec mu vzal mobil, jo, to ještě je k tomu dodatek, protože on sám neměl kredit, tak mu protelefonoval ten jeho, jo, já bych takovému otci dítě nedala. Jo, tak takové páky... ten mezičlánek jakoby se mi zdá, že tam chybí strašně. Že buď máme ten soud anebo nic, jako že. Ale pak když to tam začíná, tak jako je to na hraně...

Nějak zákonem by to mělo být ošetřeno?

Jo! To chci říct, protože jak jsem říkala: několikrát jsem nařídila, že prostě ten otec skutečně musí jít na protialkoholní... musí se prostě léčit minimálně ambulantně, aby vůbec mohl toho kluka dostávat, když s ním bude sám. Ale mám pocit, že je to takové jako..., že paní soudkyně na to kývla, nařídila to, ale že je to jakoby jedna z osvěcených. Jo, že spousta soudců by to jako nemusela vůbec takhle... že by měla strach, kdyby do toho takhle šla.

Vybavujete si něco, co v těch snahách o to řešení té situace všech těch organizací a těch zúčastněných osob, jestli je něco, co působí kontraproduktivně?

Přemýšlí

Co zhoršuje tu situaci? Myslím tím, kdy všichni různí odborníci se snaží řešit a teď je něco...

No, já bych spíš řekla, že tam chybí vzájemná komunikace, možná bych tam zapojila víc ty lékaře.

Které lékaře?

Jakékoliv lékaře, protože když..., ano i praktické lékaře, protože třeba soud něco řeší s tou rodinou a praktický lékař tam vidí jen tu maminku, která jakoby s tím dítětem chodí pořád na ty kontroly, takže pro něho, toho dětského lékaře, je ta maminka jakoby nejlepší, ale nemusí to tak být. Mám pocit, že by se to mělo propojit a že dětský lékař, třeba i ti dětští praktičtí, by měli vědět, co se tam děje a mít nějakou zpětnou vazbu od sociálky nebo od toho soudu. Takže většinou je to tak, že my chceme kartu po nich, ale už nikdy nedáme zpátky vědět jaký ten výsledek toho šetření v té rodině... To jenom tehdy, když třeba fakt ta maminka chce to doporučení od té doktorky a já potom mám díky tomu doporučení tu povinnost ji informovat, co jsem vlastně zjistila. Ono to s tím zdravotnictvím úzce souvisí, viz ten alkohol třeba. Nebo mám tu spoustu rodičů závislých na pervitinu třeba.

Ti také mají děti, respektive probíhá tam styk s dítětem?

Jistě. A to je právě to, co chci říci, protože jsem tady několikrát měla rodiče, kteří měli problém s tím pervitinem a nezvládali tu výchovu, tak šli, aby se poradili na té sociálce, v tu chvíli, když řekli, že užívají pervitin, okamžitě byl problém, v okamžiku jejich děti jim byly vzaté nebo tedy byly dány do dětského domova i při tom, že vlastně oni byli ti, kdo šel hledat pomoc, nebyli ještě na tom tak špatně, jako ti ostatní, kdy se ty děti s prominutím válí na těch nebo mezi těma stříkačkama a nikdo s tím nic nedělá. Tam se to řeší tak, i když tam byl ten pozitivní prvek, že oni byli ti, kdo šel pro pomoc.

Že oni očekávali pomoc a místo ní dostali represí...

Tak. Šup a teď jste ve škatulce pervitin.

Ale to jsou zase ti rodiče, kteří spíš drží spolu, tam zase nejsou ty rozhodové tahanice o děti?

Jenže ten pervitin je strašně zálužný v tom, že ta emoční labilita je tam výrazná, je tam paranoia později, je tam žárlivost, takže oni se většinou hádají. Tam souvisí všechno se vším. Alkohol – tam se tak vůbec nehádají, u toho pervitinu se hádají vždycky.

Klienti k vám přicházejí sami, nebo na doporučení?

Tak, ono většinou přijdou z toho OSPODu, popřípadě sami mě vyhledají a já většinou chci doporučení toho lékaře, aby i ten lékař věděl, že se něco děje.

V tom případě to mají na zdravotní pojišťovnu?

Ano, i to je ten důvod samozřejmě, ale oni sem můžou i bez doporučení, já je můžu ošetřit i bez doporučení. Ale já to doporučení většinou chcu, protože chci, aby ten lékař prostě věděl. Jo, protože pak ti lékaři jsou často úplně mimo.

Je něco, co vy sama byste chtěla k této problematice dodat, o čem jsme nemluvily, a myslíte, že je důležité a mělo by to být řečeno?

Přemýšlí Přemýšlím, co bych vám tak řekla. Ta problematika je tak široká, že o tom by se dalo mluvit jako..., strašně moc. Tak já myslím, že je to hlavně o nějaké té komunikaci mezi těmi jednotlivými složkami, že když ten člověk jako kdyby dělá..., musí prostě vědět,

že to má důsledek ještě jiný, jo? Já napíšu nějakou zprávu, ale nikdy nevím, kde ta zpráva se ocitne. Ta zpráva, třeba když píšu zprávu na OSPOD, tak je mi jasné, že bude pravděpodobně na soudě, jo, ale říkám..., ta zdravotnická zařízení...? Je to o nějakém spojovacím článku, to by možná fakt ještě mělo existovat. I když já si myslím, že ti lidi se snaží, jo, jak ta sociálka, tak třeba FOD, tak se snažím já, ale ono těch lidí je tak moc, že prostě pořád tam je takový nějaký šum.

Co třeba v těch nějakých komplikovaných případech uspořádat případovou konferenci?

Tak. Tak možná tohle si myslím, že by bylo docela dobré, akorát zase otázka časová a kdo by to komu hradil, že? Protože nikdo nepojede, třeba z lékařů, jen tak si sednout na nějakou konferenci, protože na to prostě nebude mít čas, jo? Ale, to mně napadá, že možná ještě takový jeden prvek, že některé články..., třeba se mi stane, že ..., já se snažím být objektivní, abych teda viděla ty rodiče objektivně a jak říkám: někdy ten praktický lékař je ovlivněný, že třeba upřednostňuje tu matku, tak někdy je ovlivněný i ten OSPOD. Nevím teda čím, jestli tam hrajou roli nějaké ty vztahy, že se znají, že jsou z menšího města, ale připadá mi to taky takové, že by to nemělo být. Že když je ten člověk v pozici znalce, tak by ho neměl ovlivňovat přece vůbec nikdo, jo, neměl by jako vzít ten telefon a říct: já si myslím, že ten otec nebo ta maminka jsou na tom lépe, jako kdyby pod čarou, protože stejně to je na rozhodování mně. A pak už tak se ptám, jestli jsou ti odborní psychologové nebo prostě znalci, kteří se nechají ovlivnit.

Myslíte, že to může být způsobeno i tím, že prvně přijde ta jedna strana, povykládá tu svoji verzi a teď i ten odborník...

Já spíš myslím, že tam nastupuje spíš nějaká osobní rovina, takový ne úplně dobrý odhad na lidi v tom bude hrát roli a..., což samozřejmě všichni nemáme ten odhad na lidi, když pracujeme třeba na sociálním odboru, tak nemusíme být dobrý..., a jako, já si myslím, že jako spíš osobní antipatie a potom ještě takové to, že někdo známý mi řekl, že to je tak a tak, že ten člověk je strašný. Prostě zrovna jsme viděli toho otce, nebo tu matku v situaci, kdy zrovna neměl dobrý den, přišel mi protivný, tak okamžitě si udělám nějaký ten... Ale na to přece existují taky školení, třeba na tom OSPODu mají spousty školení, jak odhadnout, nebo co vlastně dělat v situacích... Objektivita a hlavně nebýt ovlivněna, ty rodiče si pozvat opakovaně a prostě více mít jako nějaký náhled na tu situaci. No, tak.

Můžu se na závěr zeptat, jak dlouho vykonáváte tuto praxi?

Já jsem v roce 99 skončila školu, takže ... kolik to je? Jedenáct..., dvanáctý rok.

A té problematiky, o které jsme se bavily, jeví se vám, že je pořád stejně?

No, přibývá, já si myslím, že přibývá. Protože teď přibývá rozvodů, tak přibývá i tady těch sporů, no určitě.

A možností řešení přibývá?

Přemýšlí Jako určitě bych řekla, že ty struktury jsou čím dál míň rigidní. Že se snaží o to být jako by víc flexibilní, ale těch možností řešení moc nepřibývá. Mhm, asi tak.

Děkuji vám za rozhovor

PŘÍLOHA P VII: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník	komerční psycholog – psychoterapeut, kouč, provozovatel internetové psychologické poradny
Vzdělání	Mgr. PhD.
Délka praxe	4 roky, předtím školní psycholog

Můžu se zeptat, jak často se setkáváte s problematikou sporů rodičů o dítě v souvislosti s rozvodem, rozchodem rodičů?

No, já se s nimi setkám spíš individuálně. Bylo to snad jen dvakrát, kdy ti lidé se chtěli domluvit a využili mojí služby. Spíš přijde jen jeden rodič s tím, že má problém s tím druhým rodičem. Tak je to spíš o tom, jak to má pořešit, jak dalece se s tím srovnat, je pravda, že jsem o tom komunikoval s jedním advokátem a říkal jsem mu, že by nebylo špatné v rámci toho rozvodového řízení se domluvit na nějaké spolupráci a on mi vysvětloval, že v zájmu advokáta není, aby se ti lidé domluvili, jo.

Vyložení to přiznal?

No ano, já jsem se o tom bavil a on říkal: podívej se, advokát je člověk, který musí ze zákona zajistit maximum pro svého klienta.

Jenže klientem je rodič...

Právě, klientem je rodič... Advokát za prvé na to nemá, aby to pochopil, a on zkrátka kryje. On dělá všechno pro toho, kdo ho platí. V oblasti majetku bych to pochopil, ale v oblasti péče o děti si myslím, že toto nejde, a vůbec vnímám to, že když to proběhne maximálně rychle a když se podaří dohodnout i na tom majetku, tak pak to je menší předpoklad vůbec pro všechno. Setkávám se s tím, že lidé třeba chtějí provádět rozvodem, že jako chtějí komunikovat se mnou v průběhu toho rozvodu.

Obě dvě ty strany?

No, moc ne. Jenom jedna strana. Aspoň to je moje praxe. Že jako jak se s tím srovnat, jak to hledat, ale zarazil mě fakt kontakt s advokátem a to je pro mě, řeknu, jako hodně silný kafe, že to takto otevřeně přiznal. Že to přiznal, tak to vidím dobré, aspoň takové poctivé je to. Chápu, jestliže ten člověk dělá třeba v trestním právu, kde skutečně brání jednu stranu zásadně, tak přeskočit do toho rodinného práva není taková sranda, jo, jako chápat to, že v jeho zájmu, teda té rodiny je, aby se ti lidé domluvili, jo, přestože se ti dva vzájemně nenesou, tak proč z toho dělat tragédii, ale ať se domluví, aby to v podstatě přineslo..., já nevím, snad chtějí být spokojeni? Setkávám se s lidma, kteří se vyžívají v tom, že se hádají, a ještě just, potom ty děcka..., jako pochopím ty rodiče, když se rozejdou, jako, ano, dobře, ale aby se ti vlastně srovnali. Pro ty děcka je to daleko jednodušší, než když se hádají.

Daří se vám toto těm rodičům vysvětlovat, že není v zájmu toho dítěte, aby se hádali?

Je to o tom... většinou ta strana, která přijde... ještě jsem se nesetkal s tím, že ta strana, která přijde, by to takto nemyslela. Takže většinou ten, který přijde, tak hledá, jak to vyřešit tak, aby to bylo přijatelné... teda samozřejmě, když s tou druhou stranou nemluvíte, tak se těžko rýsuje nějaká domluva. Protože vy potřebujete vědět motivy té druhé strany, proč se takto baví, jo. Jako já i tu mediaci prostě někdy vnímám spíš jako terapeuticky, jo, ať se ti

lidé poléčí, protože to jsou zranění, kterými žijí a které potřebují vyřešit a myslím si že... Jako nedokážu pochopit, že člověk se může srovnat s tím, že se bude trvale s někým, s kterým žil, měl sex, s kterým má děti, jako že se trvale nedomluví. To že spolu nemohou žít, to pochopím, ale to, že si zkrátka neuzavřu tu kapitolu s tím, že druhá strana nemá vyloženě pachů... Vždycky tam zůstanou nějaké takové... ale to už se dá dořešit. Jako cítit se, že jsem pouze vyhrál...? V oblasti rodiny...? Já pracuji i s manažerama a já v tom moc rozlišnost nevidím. Já bych to vnímal, že je to jako naprosto podobné - obchodní vztahy a rodinné vztahy. Že skutečně musím předjímat, co ta druhá strana potřebuje, protože jako ideál je, když ta druhá strana přijde, pak znova, po desáté... Když jako já zjistím ten motiv té druhé strany.

A daří se to, že i ta druhá strana přijde?

U těch profesních více. U těch rodinných, tam málokdy. Stalo se mi, že přišli oba, ale zvlášť.

Nezávisle na sobě?

On ten jeden věděl, že ten druhý ke mně chodí, tak přišel taky. Já jsem je chtěl stáhnout dohromady, ale oni chtěli zásadně každý zvlášť. Tak jsem říkal: jako samozřejmě je to vaše rozhodnutí..., takže to bylo příjemný, ale byl to jen jeden případ.

A vy tedy děláte i mediace? Které teda, jak říkáte, ve vašem případě pojímáte spíš psychoterapeuticky?

Určitě. Ano určitě.

A daří se dospět k dohodě?

Já vám to řeknu tak, záleží, s čím ti lidé přicházejí. Když přijdou s tím, že se chtějí domluvit a nejde jim to, tak jo. Ono to je takový... mám to roztríděný, že ten člověk buďto si říká, že všechno se kolem něj musí změnit, aby on byl spokojený, takže s ním se pak špatně domlouvá, ale když ten člověk je ochoten a teďka tam najdete třeba nějaký ten zádrhel, kde on to nemá dořešené, tak... Otázka je otevřenost těch obou stran. Já mám za ideál, když skutečně oba dva mohou být spolu při té komunikaci, že slyší jeden druhého, protože se baví o těch motivech, o čem se tomu člověku jedná. Protože ti lidé potom dokážou, když ty motivy znají, se domluvat i v jiných oblastech bez někoho třetího. Takže vnímám, že i ta mediace je cesta k nějakým prvním krokům a pak můžu sám a ne pouze přes mediátora.

A myslíte, že i ten, který už od prvopočátku nechce, dělá všechno pro to, aby se nedomluvili, dělá vyloženě naschvály, že se dá nějakým způsobem zlomit, aby alespoň částečně chtěl?

...zlomit...? Já vám to řeknu tak: musí být přesvědčen o tom, že mu to stojí za to. Spíš to vnímám, jako spíš než ho zlomit, tak přesvědčit ho, že to stojí za to, do toho jít. Třebas kvůli tomu, že je tu to dítě a taky - vyřeším si jednu kapitolu v životě, než začnu druhou, jo? Samozřejmě, jestliže tam cítí velké zklamání, tak se z toho zklamání musí poléčit. Ten člověk se musí dát dohromady.

Myslíte, že napřed si musí vyřešit ten vztah k tomu partnerovi a pak mohou řešit to společné dítě?

Já myslím, že to tak nejde. Samozřejmě právně... Toto, co jsem popisoval, je vlastně nějaký ideál. Vnímat to, jak ti lidé komunikují, jak přijali to, že spolu žít nebudou, což ale trvá, protože jestli jeden partner je závislý na tom druhém a ten druhý už zkrátka nepotřebuje tu

závislost... než si toto vyřeší... Tak předpoklad asi, že ne, protože to by potom ty děcka... to trvá dlouho, než ten člověk se z těch situací dostane, jo, než si to uvědomí, to by ty děcka v tu dobu měly blbý. Spíše asi skutečně takto přijmout, že tu základní domluvu budou mít zprostředkovanou, jo, přijmout to, že ty základní věci se sepíší, třeba u mediátora, potom soud to potvrdí a když se ti dva lidé dohodli na tom, ale přijmout to, že v ten čas se prostě nedomluvíme. Tam to vidím jako první fázi, nebo spíš druhou. V té první jsme se nedomluvili vůbec a teď přijetí toho, buďto se chci trápit a vyčítat druhé straně, nebo zkrátka najdu nějakou cestu, že skrze někoho.

A teď myslím spíš ve vztahu k těm dětem.

K těm dětem? Tam je strašně důležité, aby ty děcka viděly, že ti rodiče je chtějí. Jo, to bych viděl jako nejsilněji. Takže ve vztahu k těm dětem vnímám strašně důležité, aby to dítě vědělo, že ten rodič..., že oba rodiče o něj stojí.

A setkal jste se se situací, kdy matka, protože většinou je dítě v péči matky, tak ta matka bránila takovým způsobem, že ten otec neměl možnost se vídat s tím dítětem?

Setkávám se s tím, ale prostřednictvím své internetové poradny, takže jen přes internet, ale na druhou stranu, já totiž nevidím nikdy to pozadí, a ta zkušenost, když je to jenom z jedné strany, tak se mi o tom špatně mluví, protože já samozřejmě nevím, co tam je. Vidím důležité, aby, úplně na tom základu vnímám, aby to dítě vědělo, aby tak aspoň nějak se dohodli, že když třeba bude u toho jednoho a když si dítě vzpomene, že se mu stýská po tom druhém, že tam chce jít, aby vědělo, že může, že si o to může říct. Aby dítě vědělo, že sice přestože si to ti rodiče podělali, ale aby to dítě mělo pocit, že si občas může o sobě trošičku rozhodnout. Protože i když je to třeba i ta střídavá péče, a ta může být po týdnů, ale i čtrnáct dní či dýl, tak může se stát, že to dítě, že se mu občas zasteskne po tom druhém, tak aby mu ten druhý řekl, dobře, teď tu nejsem, ale třeba zítra jo. Tak aby to dítě vědělo, jako, on mě má rád, ona mě má ráda, teďka ten rodič nemá čas, ale večer třeba skutečně přijde pro to dítě. Toto je, že to dítě ucítí, že jako ten rodič o něj má skutečně zájem a setkávám se s tím ale, že někteří ti rodiče prožívají opak, že třeba by si na víkend chtěli odpočinout od dětí a že je ten druhý nechce. To si myslím, že to dítě to blbě nese, jo, protože mně nechce táta, nemá zájem. Nebo třeba když mě má táta jednou za čtrnáct dní a teďka místo toho to ještě strávím u babičky, tak to mi připadá jako že... jak to říct, to musí být pro to dítě strašný zklamání. Jak si má ta holka hledat vzor nějakého partnera, když neprožije milující kontakt s tátou? Ono skutečně se pak toto těžce hledá. Právě další aktivita, o které přemýšlím a kterou rozvíjím, je o prázdninách speciální akce pouze pro tatínky, jako tatínci s děčkama. Skutečně pobyt – „Hrdý táta“ to nazývám. Skutečně chlapi, kteří chtějí dokázat, že jsou tátové. Kteří se o ty děcka postarají, protože tam bude pořád povinnost je mít na dohled, po celou tu akci.

Myslíte, že se vám tam přihlásí i ti tátové těch rozejitých rodičů, nebudou to spíš jen takoví ti funkční tátové z těch fungujících rodin?

... ale spíše... no, to si řeknem po prázdninách, se mě zeptejte, toto já vnímám jako pokus. Kdo se tam přihlásí, je mi úplně jedno. Jo, jakoby ten člověk s těma děčkama aby do toho chtěl jít, že si to užije, jde o to, že je to on, kdo se bude muset po celý den o ty děcka starat, že sice budou tam i nějaké atrakce, ale nepředají zodpovědnost na někoho jiného. Že ten týden... ať si to užijí. Protože tento vzor se ztrácí, jo? Ztrácí se to, že by i ... kolikrát ten kontakt s tím tátou není takový, takže ti chlapi nevidí táty, kteří si s nima užili a tím pádem nemají proč, ho brát. Takže proto, takovým způsobem přemýšlím, že to udělám.

Děláte terapie i pro děti?

Dělám, pro základní školy, takže takové situace jako je poblínkávání, ale nejraději to dělám v rámci celé té rodiny. *Uvedl konkrétní příklad, který se netýká sledované problematiky, proto jej zde neuvádím.*

Já vám to řeknu tak, já teď zažívám osobně tu péči o děti, já mám děti ve střídavé péči.

Údiv Vy máte děti ve střídavé péči? Vy jste rozvedení?

No, už skoro.

Ale tak to je čerstvé, protože já si vás pamatuju jako harmonickou rodinu.

Ano, manželka bydlí jinde a já mám děti ve střídavé péči, takže já to mám i z té druhé strany. Takže naopak se vnímám jako model toho, že to může být i jinak, jo, že to sám prožívám, mám tu osobní zkušenost tady s tímto a vnímám ale, že ta komunikace je tam nutná.

Já jen připomínám, že to nahrávám, ale já tuto část nepoužiju...

To je jedno, použijte, jasně... Já teda vnímám skutečně náročnost té komunikace s tím partnerem a souvisí to s mojí osobní pozicí, že bych nesl, aby moje dítě nemohlo žít, jak chce.

A vnímá to i maminka tak, že nesmí zabraňovat těm dětem?

Ona ví, že děcka jsou u mě v pohodě, v bezpečí a že se o ně starám, takže ona vnímá, že v mojí péči je těm děckám dobře. Naopak jsou situace, kdy pro ně si zajedu, protože třeba zavolají, to se mi stává. Tady je to vesnice, kde mohou lítat venku, tady se může víc řvát, než v tom bytě, ony třeba strašně milují, když po ránu tady na sebe řveme...

Velká část následujícího rozhovoru se mi jeví velmi osobní, proto ji neuvádím.

Já vnímám, že ti partneři to musí mít nějakým způsobem pořešené a přijaté, protože v opačném případě ty děti se nabízejí na první rání jako způsob řešení toho konfliktu, jako satisfakce nějaká, jo, jako to já ti nedopřeji... jo, to se nabízí a je to účinná zbraň. Dítě se nabízí jako způsob satisfakce za něco nedořešeného. Blbě se mi s tebou komunikuje, udělám ti naschvál. A teď vemte si to, že to dítě touží být i s tím druhým rodičem. Je u toho jednoho a je domluveno, že bude u tamtoho jednoho, a teďka ten člověk si řekne: no ale, užij si to... A teď to dítě se stává prostředkem satisfakcí, což tedy je pro něho degradující šíleně. Je to i o tom, že kolikrát komunikujeme s dítětem, místo, abychom komunikovali s tím partnerem.

Vaše děti to pochopily, když jste se rozcházeli?

Bavili jsme se o tom. Trošičku jsou takové vlivy, kdy jako lidi vnímají rozvod tragicky, tak v té chvíli z toho byla dcera zdrcená, protože ve škole nějaké kamarádky, jako že to bude hrozné, že se budeme hádat no a my jsme tady tyto věci řešili jako hodně s nima, takže viděli jsme hlavně v té primární fázi hned od začátku, to, že jsme byli připraveni oba si ty děti k sobě vzít. Aby ony cítily, že o sobě nějakým způsobem rozhodují, aby ony cítily, že skutečně oba chceme a dávat jim to pořád najevo, jo, takže jako je to o tom, že musíte tvrdě oddělovat, když si zkrátka potřebujete něco vyříkat a potřebujete to skutečně, protože někdy tam dojde k nějakému sporu mezi vámi, oddělovat tu komunikaci od té komunikace s dětmi. Zkrátka to jako...

To víte vy, ale co v těch případech, kde ti rodiče to neví a neuvědomují si to? Dá se něco dělat, aby ti rodiče se tak nechovali?

Já třeba chystám vzdělávání v té oblasti. Ale kámoška, která to dělá v Kroměříži, tak zjišťuje, že ti lidi o to zájem moc nemají. Přečíst si o tom, no, to si možná ještě přečtou, ale to vzdělávání, jestli to bude... no co, já to vyzkouším.

Já mám zkušenost, když těm matkám, které kupříkladu brání těm dětem ve styku s otcem, doporučím, aby si přečetly nějakou odbornou literaturu o této problematice, tak to berou, jako útok na jejich mateřské nebo výchovné schopnosti.

Já to vnímám tak, že jestliže je ve mně spousta nějakých křivd, tak se zkrátka nedokážu jen tak srovnat. A proto jdu na tu terapii. No tak jako co, i to, že ten druhý nějak přirozeně jinak vychovává to dítě, no tak vychovává. Moje fungování se tam stejně neztratí.

Ten rozchod je trauma. Je to zátěžová situace, ale když potom přicházejí do toho stádia, kdy si chtějí toho partnera jakoby zase zpět natáhnout, tak jsou z toho zklamaní ještě víc a pak z toho vyrůstají takoví ti pořád závislí na tom partnerovi. I v té mé internetové poradně jsou dotazy typu: Co mám udělat, aby ten partner se mnou žil? Tam je to o tom přijmout to, že nejsem špatnej, když ta druhá strana se rozhodne, že už nechce se mnou žít. Protože to je skutečně válka vlastního svědomí. A potom abych si já dokázal, že já jsem něco, tak já si ty děcka jako uzurpuju a v tom já vidím problém, i když stejně jsou pro něj ty děcka stranou od rána do večera...

Myslíte, že tam kde rodiče nejsou schopni se dohodnout, mělo by existovat něco, např. ve formě zákonné úpravy, aby...

Vy je ale nedonutíte, vynutíte akorát částečně něco, ale nedonutíte. Pokud ten člověk nechce – nedonutíte. Jako vyhrožovat... já toto vnímám, jako, je to strašně smutné, protože to vidím v tom kontextu toho rozvoje dítěte, tak to je teda jakoby smutné, když toto vnímám. Takže i ty diskuze na tom svém blogu, když ti lidi se nedomluví, tak jako nařídít terapii v podstatě nejde, jako jde, ale... možná bych vnímal jako trošku, je to sice takové málo pružné, ale že by možná šlo, aspoň trošku tam šlo nařídít nějakou mediaci nebo nařídít nějakou terapii, jo, že sice to nebude tak účinné, jako když ti lidé přijdou. Že tím zadavatelem by byl třeba soud, a že by jasně řekl, že musí na tu mediaci nebo i tu terapii. Nebude to tak účinné, ale bude to minimálně o tom, že někam chodí a že se o tom baví. Že by zkrátka museli. Takže teďka, když jste se mně zeptala jako takto, tak bych řekl, že by to soud mohl mít i jako nástroj. Už jenom to, že to nějakým způsobem ten člověk musí řešit a musí o tom přemýšlet. Když to takto bude, tak potom ten soud by k tomu přihlížel.

Kdo by to měl hradit?

No oni, přirozeně. Já vnímám to, že když ten člověk se do toho nějak zaangažuje finančně, tak je to pro něho..., oni tím prokáží, že nad tím přemýšlí nějak. Tady samozřejmě už i u toho placení se musí nějak domluvit, jo, Teď je tam teda i ten tlak na čas, a pak je průkazné i pro soud, že zrovna tento člověk usiloval o to, aby se k něčemu došlo. Jo, jak kdo do toho investoval, jak kdo do toho šel, jestli ten člověk vidí řešení jenom na druhé straně nebo je i ochotný slevit ze svých požadavků něco, jestli skutečně hledá zájem toho dítěte, nebo se musí všechno změnit a dítě je v podstatě jen nástroj něčeho. Já bych vnímal, že by to šlo. A setkal jsem se s tím třeba v Praze, že soud odročil to jednání, ale s tím, že se ti klienti podrobí té mediaci a taky si to hradí.

U vás také si klienti hradí terapii?

Určitě. Samozřejmě šlo by, aby to hradila sociálka, ale to by znamenalo, že to, co rozhodne sociálka, tak to tak bude. Ona by potom rozhodovala o tom..., já bych chtěl od té sociálky zadání, když to platí, jo? Zatímco když si to zaplatí oni, klienti, tak oni si vlastně už můžou

nastavovat ten harmonogram, co by chtěli, můžou si stanovovat nějaké cíle, což u..., což po nich sociálka může nebo má právo chtít nějaký posudek a už bych nekomunikoval pouze s nima, ale už bych komunikoval se sociálkou.

Jak reagují ti klienti, když oni si tu terapii u vás platí a vy jim říkáte, že oni by tu chybu měli hledat v sobě?

To totiž, já tomu říkám člověk stěžovatel, pokud vnímá, že všichni ostatní jsou, jsou... za prvé, co se mi stává, teď zrovna jsem měl jednoho klienta, který to takto měl, a říkám: to teda máte těžké, že se musí něco změnit, teda v té situaci já bych nevěděl, co bych teda dělal, jo, to je potom o tom taky si trochu postěžovat... Podívejte se, teďka jsou vysoké daně, Kalousek bude chtít toto, tento zase nařídí tamto, já si mám taky na co stěžovat. Jo, a co já budu poslouchat a ... jako: buď to toho člověka přestane bavit, anebo pochopí, to že..., jako tak stroze: předpokládejme, že se ty vnější situace nezmění a vy budete muset žít dál, zabalíte to anebo si najdete způsob, abyste byl spokojený? Chcete být spokojený anebo ne? A tu spokojenost si zkrátka musíte najít, je to jiná kultura. Spokojenost si každý musí najít sám, jo. Takže i v partnerském vztahu, pokud jsem nezávislý, když jsem spokojen sám, tak tomu druhému můžu pomoci k tomu. Takže je strašně důležité, aby ti lidi se naučili být spokojení.

Jak dlouho pracujete v tomto oboru?

Předtím jsem byl na krizáči, tam jsem dělal ale spíše jako učitele. A přímo jako rodinný terapeut funguju čtyři roky. A mám to jako pojaté spíše jako koučování, to znamená, že se snažím provázet lidi situacemi, snažím se je... to že si oni vytknou cíl, za kterým půjdou, a na tom spolupracujeme... a ten cíl to je v podstatě to být spokojenej, jo, jak být spokojený v té situaci. Tím, že pracuju často s tou jednou stranou, takže jak být spokojený v té situaci, přestože se třeba v té oblasti nedohodnu. Já budu spokojenej a druhá strana, no tak dobře, nechceš..., když totiž ta druhá strana uvidí, že ten člověk je spokojenej, tak už se... nebudou na toho člověka fungovat některé takové ty manipulativní figle, jo?

Ještě mě napadá jedna otázka, a to, kam posíláte klienty, kteří buď si nechtějí zaplatit anebo ...

Jedině ten Náhon, poradna pro rodinu. Přemýšlím, ten soud, má tu probační a mediační službu...,

Ale oni tam rodinnou mediaci nedělají...

Nedělají, ale mají na to školené lidi. Je pravda to, že ta párovka je svérázná, že tam skutečně pracujete s těma lidma oběma, a i když spolu už nechtějí žít, tak se můžou sejít a řešit tyto věci, ale... připadá mi to, že by to bylo pro ty vztahy nejlevnější. Takže tam je to teda nejjednodušší, ale teďka v podstatě je jediné ten Náhon. Nebo když se setkávám s těmi kategoriemi těch pubošů, tak i středisko výchovné péče, ale tam oni jsou tak zaplaveni, že... Vlastně oni jsou služba zadarmo a já teda si potrpím na to, že teda nějakou kačku od nich chcu. Dokážu se domluvit na lecčems, ale nějakou kačku od nich chcu, aby tam to tempo právě nastartovali, aby s tím pracovali, aby se snažili nějak fungovat. Protože i v té poradně jsem se setkával s tím, oni rodiče teda přijdou, předají dítě a: spravte mi ho. A teda teď ti co pracují i s těmi dětmi by potřebovali pracovat s celou rodinou, ale ti rodiče nechtějí, tohle je ten spratek, my jsme v pořádku, jo, takže v tomto vnímám, že to placení je přiměřené k tomu, že se snaží pro to pak udělat i něco víc.

Děkuji vám za rozhovor

Rozhovor je krácený vzhledem k tomu, že obsahoval mnoho osobních údajů.

PŘÍLOHA P VIII: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník	mediátorka, sociální pracovnice poradny
Vzdělání	Mgr., výcvik mediátora
Délka praxe	4 roky, jako sociální pracovnice v zařízení celkem 7 let

Já jsem za vámi přišla jako za osobou, která dělá rodinné mediace. Děláte jen ty mediace, nebo ještě i jinou činnost?

V rámci našeho zařízení?

Ano

Já jsem tady jako sociální pracovnice a mediátorka a s tou sociální prací se váže také sociální poradenství, ono to je všechno se vším provázané, takže převážně, vzhledem k tomu, jaké jsme zařízení – rozvody, předrozvodové dohody, rodičovské zodpovědnosti, majetkoprávní vypořádání..., tady z tohoto okruhu, eventuálně třeba chodí i senioři se ptát, když chtějí třeba, já nevím, darovat bydlení, jakým způsobem a potom, co už jakoby nezvládáme, nebo nezvládám, tak potom už předávám našemu kolegovi právníkovi externímu, který vlastně jakoby dořukne takové ty složitější věci, když je tam nějaký dluh, nějaká hypotéka nebo je to prostě nějak provázané, je tam víc těch spoluúčastníků. Potom vlastně krizové intervence, buď teda „face to face“ pro ty lidi co přicházejí z ulice anebo samozřejmě po telefonu. Těch je teda méně. Po tom telefonu jsou lidi naučení spíš na nějakou tu linku důvěry nebo tak. Ale stane se samozřejmě.

Chtěla bych se zaměřit na ty spory o děti, kde rodiče se rozcházejí nebo jsou rozejití a nedokáží se dohodnout na těch záležitostech ohledně dětí. Můžete mi říct, z té vaší klientely, jaká část se týká této problematiky?

Ta sociálně-právní nebo ta mediační?

Ty mediační

99% jsou rozvodové a rozchodové spory o děti.

A z celkového objemu vaší práce, kolik asi připadá na mediaci? Lze to nějak zhodnotit?

Řekla bych, že té sociálně-právní je víc než té mediační. Mám pocit, že ti klienti nejsou ještě úplně zvyklí využívat těch služeb, ještě takových jakoby nadstandardních, jim to přijde trochu takové zvláštní. Oni se chtějí s tím člověkem rozvést a ne se s ním někde scházet a vykládat si s ním a domlouvat se.

Jak se o vás klienti dovídají

Tak buď vlastně kolegové psychologové, kteří vlastně při těch svých praxích zjistí, že tady to partnerské vztahové poradenství jakoby už se překlápí spíš do těch dohod o děti, jo, já nevím, třeba i o nějakém soužití, takže od nich a nebo i třeba už sem tam si někdo, že to děláme, třeba máme nějaké letáky, nebo v magazínu města, takže zavolají, zeptají se a potom samozřejmě velký dodavatel je OSPOD.

Máte i případy, kde mají mediaci soudně nařízenou?

Já teď přemýšlím..., měli jsme povinnost uloženou, ale myslím si, že to bylo OSPODem, to nebylo soudně uložené. Takže soudně uloženou povinnost tady měla nějaká paní, ale to bylo na psychologickou péči, takže soudem si nevybavuji, ale ruku do ohně za to nedám.

Můžete charakterizovat problematiku, kterou se při mediacích zabýváte?

Mmm... jdeme od sebe a domluvme se, jak bude vypadat péče. Alimenty jsou tu spíš okrajovou záležitostí. Vlastně samozřejmě taky můžou někdy přilívat olej do ohně, ale spíš je vnímám jakoby trošičku stranou a je to tom kontaktu. Tatínci chtějí víc, samozřejmě většinou a maminkám se..., teďka je ten trend těch střídavých péčí, takže to tam jako docela často zaznívá, střídavá péče a zase mám pocit z té své praxe, že ty maminky se toho bojí.

Takže je to i o přesvědčování té maminky, taková i jako psychologická práce?

Ne. To ten mediátor opravdu si nemůže dovolit. To můžeme potom třeba v těch sociálně právních, jakoby v těch individuálních, kdy přijdou, zeptají se, co si o tom myslím, může tam zaznít nějaký prvek, kdy se mně zeptají, jak já to vidím, ale já se tomu vyhýbám, protože ten mediátor je opravdu ten facilitátor, ten nestranný, ten venku z toho problému, oni si na to musí kápnout jako sami. Ono docela často je tam jako takové silné téma, že ti otcové se strašně bojí, protože ty maminky to někdy nešťastně říkají: já budu mít děcko a ty už ho nikdy neuvidíš a oni se hrozně bojí, že o to dítě přijdou, o ten kontakt. Takže opravdu ten strach tam je, teď mají různé historiky od těch kamarádů, kde skutečně se nepodařilo, jak ta manželka jim dělala problémy, jsou taková možná někdy jdou víc do boje a tam právě když se vykomunikuje, že... ta manželka to odmítá z důvodů docela i reálných, že nechce aby to dítě prostě nějakým způsobem pendlovalo, protože je to dítě zatím spíše menší, protože už ví, že když jede třeba na týden k babičce tak z toho má už týden předtím cestovní horečku, denně blinká, tak si říká: tak jako střídavá péče – počkám až odroste třeba, ale tohle si neřeknou a říká jen: ne, prostě já jsem proti střídavé péči, a vzniká boj. Tohle, když si vysvětlí, tak ti tatínci to většinou pochopí a nebo je to i tom, že se musí říct: já přece ti nechci bránit v kontaktu, klidně přes týden kdykoliv si přijď... Třeba jsem měla tatínka, který jezdil s kamionem a chtěl střídavou péči a přitom byl docela nepravidelně mimo a bylo to jenom o tom nepochopení těch svých možností a toho, že vlastně manželka mu nechce dělat naschvály, jo že se můžou úplně domluvit třeba na rozšířeném kontaktu a napíšu si tam prostě... on dá nějaké měsíční rozpisy svých jízd a prostě ty volné víkendy, které má nepravidelné, tak ty bude mít s tím dítětem.

Můžete zhodnotit, jak často se vám podaří dospět k dohodě?

Tak v 80 procentech.

Můžete popsat podrobněji ten proces mediace, např. kolik sezení a kolik času to zabere?

Hodně docela... teď se snažím to nějak zprůměrovat. Protože opravdu někomu stačí..., to jsou taková ti klienti, kterým stačí jedna schůzka, oni už jsou v podstatě předdohodnuti a jenom jakoby naráží na nějaké drobnosti, které my si tady ujasníme. Těm opravdu ta jedna schůzka stačí a pak už třeba přijdou jenom s tím papírem, jestli teda takhle, nebo někteří už ani to. Pak z toho jsou lidé, kteří jako chodí opakovaně a je to jakoby dlouhodobější proces, sedm osm schůzek po těch dvou třech hodinách, takže... ale těch zase taky není moc, takže ten průměr... já nevím, tak tři schůzky a to jedno setkání dvě až tři hodiny po šedesáti minutách.

Podílejí se nějak na úhradě nebo to mají u vás bezplatně?

Nepodílejí se, protože je to v rámci vlastně těch našich služeb poradenských, tak je tam ta velká výhoda, že nepodílejí se. Pro ně výhoda, ale to je s otazníkem si někdy říkám.

Myslíte, že by si to měli hradit sami, alespoň částečně?

Jako motivační prvek, jo, já si myslím, že ano. Stejně se tomu jako blíží ta doba, nicméně momentálně to není nijak ošetřené, nejsou žádné hranice, tak si myslím že... až se nastaví to hřiště, tak potom vlastně se může začít hrát. Ono se uvažuje v tom zákoně o netrestní mediaci, že prostě i ty sociálně slabé rodiny se budou teda nějakým způsobem alespoň podílet, anebo bude na to nějaká speciální dávka, takže opravdu to ti mediátoři nebudou dělat gratis a pak třeba jsou ti privátní mediátoři, kteří to dělají v rámci nějakých svých praxí a to zase myslím, že docela to může být nedostupné potom pro některé ty klienty, aspoň teda pro ty, co chodí přes ty OSPODY a tak dál, protože když třeba hodina stojí 600 korun a to setkání je tříhodinové, tak dáte dva tisíce za setkání. Nicméně za ty dva tisíce, když já bych šla do mediace, tak bych asi měla větší tendenci se domluvit... (smích). Teď dělám trochu legraci, ale jako motivace určitě jakási tam je.

Setkáváte se s tím, že oba dva rodiče, když přijdou, tak se chtějí domluvit?

Ta míra intenzity toho chtění se domluvit je různá. Někdy jsou i takoví, to už jsou v těch dvaceti procentech, kdy jako proklamují, že chtějí, ale je to jakoby jenom nějaká maska, něco... a vlastně nechťejí. Mají nějakou svoji pozici a do té mediace jdou jenom proto, že potřebují mít čárku u soudu, na OSPODu, že jako chodí a nedělají problémy. Takže i takto, bohužel.

A tam se daří nebo nedaří dospět k dohodě?

Já, teď si vybavuji jednu... tak ne. Někaké dílčí..., dílčí mikrokrůčky si vyšli vstříc, že si prodloužili odpolední hodiny o hodinu, ale s velikýma tanečkama okolo, ale jakoby nějak dotáhnout to celistvě, to ne. Protože tam se ti oba dva..., čekají na soud a na znalecké posudky třeba, nebo... mm prostě ne. Prostě je to jejich vyčkávací taktika a přece se nenechám někým jakoby ostouzet, že nemám zájem na tom pracovat, tak prostě hold tam budu chodit, ale... jenom si to tady odsedí.

Doporučujete jim i nějaké jiné možnosti řešení... napadá mne např. psycholog, psychiatr.

Tak samozřejmě psychologů je tady plný barák, jo, takže to je hodně provázané ta psychologicko terapeutická práce s tou sociální... A s psychiatry také spolupracujeme... to ale nejsou mí klienti převážně, ale ty návaznosti na psychiatra v rámci podpůrné péče při léčbě nějakých depresí a nějakých onemocnění, při abstinenci podpora pro toho závislého nebo člověka se závislostmi anebo pro jeho blízké, příbuzné, tak to určitě ano, anebo sem občas přijde člověk, který prostě vykazuje známky deprese, ty deprese jsou asi nejčastější, tak se jich budu držet, tak toho teda přepošleme ke kolegovi psychiatrovi, aby dostal léky a trošičku mohl žít normálně. Takže s psychiatrami hodně, kliničtí psychologové taky, protože vlastně probere tu diagnostiku, jakoby pro nás interně se odiagnotikuje, ale jakoby vyloženě ty testové metody a tak dál, to tady neděláme – PPP poradna velmi úzce spolupracuje, ta zjistí ty výchovné problémy ADHD, ADD a podobné...

Vy s dětmi přicházíte do styku v rámci mediace?

Mmm... ne.

Neptáte se třeba na názor ani starších dětí?

Nesetkala jsem se zatím s takovou situací, že by tam byly starší děti, a potřebovala bych se s nimi domlouvat. Je to opravdu o těch dohodách těch rodičů. Ale není to nereálné, ale spíš tak jakoby z praxe, když se teda dohadují, tak je to spíš o ty menší děti. To si nevybavuju, že bych tady nějakých čtrnáct, patnáct ... Anebo vím, že tady byla rodina, měli dospěláka skoro, šestnáct, sedmnáct... no od těch patnácti nahoru, teď nevím, pak tam byla ještě holčička malá, jo, takže oni si dělali dohodu už jen o té malé. S tím klukem se domluvili ti rodiče. To jsou takové jakoby polodohody, něco zvládli sami, něco ne.

Ve které fázi k vám nejvíce klienti přicházejí? Je to vlastně když se rozcházejí, anebo když už jsou rozejítí, mají nějak upraven styk a nefunguje to?

Řekla bych tak i tak. Nedokážu teď říct, co převažuje. Spíš mám pocit, že přicházejí pozdě, ale ve smyslu tom, že jakoby tu nechají hodně ty emoce, hodně se rozhádají, pak se to jakoby hůř ty vztahy, jak bych to řekla..., konsolidují. Kdyby přišli třeba o půl roku dřív, tak si myslím, že by to bylo mnohem lepší. Protože mezitím si stihnou říct spoustu někdy hnusných věcí a ... mmm... nějaký v uvozovkách naschvál, protože zase ten druhý partner, který třeba něco udělal, někam zavolal, tak to nevnímá jako naschvál, ale prosazování svých práv a podobně a pak se tady hodně šermuje s tím zájmem dítě dítěte a s právy rodičů a s právy dětí, používají abstraktní a krásné slova, ale v podstatě se z toho dítě úplně vytrácí. Potom ta úloha toho mediátora je držet ty rodiče u toho konkrétního dítěte a ne v těch abstraktních pojmech. Které jsou hrozně důležité, jo, jako ta platforma, ale nedá se to aplikovat na toho jednoho Pepíčka konkrétního, který potřebuje péči ...

Jsou nějaké skutečnosti, které brání tomu, aby se rodiče podrobili mediaci?

Nějaké kontraindikace k mediaci jsou. Za mě, já to takhle vnímám, někteří kolegové to třeba mají jinak, tyhle případy, ale já jsem proti mediaci domácího násilí v případech, minimálně ve fázi, kdy ta osoba té oběti není jaksi už z té oběti venku a není to rovnocenný partner. Protože v momentě, kdy tam to domácí násilí bylo a ti lidé jdou do mediace, tak u nich jakoby rychle přistupuje na věci, které pro ni nemusí být výhodné. A mediátor si může mnout ruce, jak mu to pěkně odsýpá, jak už jsou prostě za hodinu a půl u majetku, ale pak vlastně když..., musí hlídat jakoby tu vyváženost těch dohod, sice samozřejmě ti lidé mají právo se rozhodnout, ale mediátor je tam od toho, aby si řekl: tak sakra, mají tam barák a chalupu a paní řekla, že jí stačí, když bude mít děti v péči a patnáct set výživné, tak to je divné, jo? Tak jakoby to odhadnout a zase třeba někdy i ty násilné osoby mají tendence třeba manipulovat potom a tak dále, tady určitě pokud to aspoň není jakoby vyřešené pro tu oběť, tak jako bych do toho nešla.

A má tato situace nějaké jiné možnosti než mediaci?

Tak určitě. Běžné standardní postupy rozvodové, předrozvodové, na tom soudu, eventuálně podpora třeba individuální pro tu oběť, že prostě individuálně je podpořena teda v tom, že má právo na to a na to. Ten mediátor nemá právo říkat: paní Vomáčková, nebud'te hloupá, vždyť vy máte nárok na půl baráku, máte tři děti, musíte je vypravit do života. To si ten mediátor v té konkrétní situaci té mediace dovolit nesmí, kdežto když vám takhle přijde oběť domácího násilí a vy poskytnete to sociálně právní poradenství, tak jí řeknete: vždyť vy máte nárok na to, na to, na to a máte možnosti se o to soudit a máte možnost prostě tu a tu, jo? A to je jiná práce, ale takový člověk už mi pak nemůže přijít do mediace. I když už se z toho vyhrabe, tak já už zase potom nemůžu s těma lidma pracovat, když je znám z jiného úhlu pohledu.

Mne napadá jeden konkrétní případ, kdy matka odešla od otce pro údajné... otec to popírá samozřejmě, matka to tvrdí..., domácí násilí, otec zase říká, že matka je alko-

holička, toto zase samozřejmě matka popírá, oni si vzájemně unášeli to dítě, je tam pětiletý chlapec, ale teď se podařilo dospět k tomu, že ten malý alespoň na víkendy chodí k tomu druhému rodiči. Tam zatím ještě není rozhodnuto o výchově, oni se pořád odvolávají, vlastně se ani ještě nemůžou rozvést, protože tam pořád běží to určení výchovy. Celkem se mi zdá, že ti rodiče už by byli schopni se dohodnout alespoň o tom dítěti, ale protože samozřejmě každý má svého právníka, tak pořád se vrací do té minulosti, do těch křivd, že prostě nevidí tu budoucnost, ale pořád vidí každý ty svoje křivdy. Myslíte, že v tomto případě by ta mediace pomohla?

Když máte pocit, že jsou, v uvozovkách, zralí, tak určitě proč to nezkusit? Tady jak to popisujete, tak zdá se, že ta paní je schopná prosadit si své práva, že to není taková ta oběť, kterou já jsem měla před chvílí na mysli, taková ta – ušlápnutý človíček, který se teprve rozkoukává a zjišťuje, že to co se mu děje je úplně jako šílené. Takže jako proč ne. A tady ty jejich křivdy, které se staly, nebo mají pocit, že se staly, prostě něco se mezi nima stalo, tak třeba něco takového u nás je, tak právě je fajn, že jako u toho psychologa si to můžou jakoby ulevit od těch křivd a začít pracovat na té budoucnosti. A u těch mediací se stává standardně, že ti lidé mají tendence... ty jsi mi před patnácti lety řekla, že jsem ... tu domácí (*smích*)... a tys mě zase tohleto a tys na mě byl hnusný, a když jsem byla v porodnici taks mi ani kytku nedonesl a já nevím...

Ale toto vy nepřipustíte, aby se vytahovalo...

Ne, já to tam musím jakoby stopnout a říct: dobře, to já chápu, tohle se vám všechno dělo nicméně jsme tady kvůli něčemu jinému a pokud si potřebujete dořešit tyhle záležitosti, což je důležité, tak nabízím služby terapeuta. Pokud by se měli kolem toho točit, tak z toho není cesta ven, to je pak taková pěkná spirálka. Jenom bych ještě reagovala na ty právníky ... Jako nic proti právníkům, ale setkávám se s tím, že když má každý svého vlastního právníka, tak cesta k mediaci je dost složitá, protože upřímně..., věřím, že nejsou všichni takoví, ale právníkovým cílem je mít klienta, mít kauzu, a z té kauzy je potom honorován, placen, kdežto když jde klient do mediace, tak má po kauze a po honoráři. Já to teda tak vnímám. Protože mám pocit, že ti právníci jdou jako spíš tou cestou toho sporu ... tak půjdem do toho a dáme tu žalobu, paní Vomáčková, nebojte se, toho skřípnem, ten bude platit jak mourovatej..., tímhle stylem. Nevím, já tam s nima nesedím, ale prostě co mi sem ti lidé přinášejí, tak si někdy říkám: boha jeho. Někdy mě to docela... až trápí, protože vidím, že ti rodiče jsou jakoby schopní, kultivovaní, že by byli schopni se dohodnout a teď prostě přijde třeba paní s tím: a můj právník říkal, že... jo...

Přilívá olej do ohně, jak se říká...

Tak, tak. Ale on ten jakoby právník nemluví zase zcestně, on se drží litery zákona, ale k té dohodě hoť to nevede potom.

Což pro to dítě ta dohoda by byla asi neoptimálnější a nejrychlejší řešení...

Třeba by se dokázali rodiče dohodnout na dítěti a opravdu nebyla reálná šance přejít přes to výživné, tak to už si nechají na soudu. Ale byli kompetentní, řekli: péči, to my jsme schopni a teda ten..., to výživné, když teda se nejsme schopni dohodnout, tak ať nám soudce řekne, že prostě bude to tak a tak. My potom už to teda budem akceptovat a hotovo.

Myslíte, že v tomto regionu je dostatek možností k řešení situací sporů rodičů o děti?

Přemýšlí

Chybí tady něco?

Já si myslím, že i ty organizace, které tady jsou, by byly schopny už jakoby tu péči poskytovat, já nevím, jestli je to systémová chyba, nebo opravdu nejsme vychovaní jako společnost k tomu, že prostě neletím hned s prvním problémem se soudit, ale že prostě je i jiná cesta. Ta třetí cesta, že jako by ji nevnímáme, nevím, tady na Zlínsku si myslím docela jo. Víím, že jinde funguje třeba tým pro dohodu, kde jsou nějakí mediátoři, ti jsou šikovní, ti pracují i na takových těch sousedských vztazích, jo, k tomu se třeba mediátor nedostane v rámci manželské a rodinné porady... moje hruška na vaší zahrádce... Je to hrozně důležité potom pro tu společnost, se nesoudit. A... nevím třeba v těch okrajových částech, tam na ty valachy, na kloboucko nebo uherskobrodsko jaký je dosah. Protože zase přijíždět do Zlína na mediaci, kdy jedou hodinu autobusem, ... oni hodinu jedou, tři hodiny tady sedí, hodinu zpátky, když mají teda ty malé děti, o které se musí starat, tak je to pro ně organizačně docela hodně složité, než kdyby jeli tam u nich v okolí. Myslím si, že tam ta služba není a ty úřady, ač by třeba měli chuť, tak zase nemají kapacitu. A navíc myslím si, že i z takového... pro ty klienty, jít na mediaci do poradny, je něco jiného, než jít tam za tou paní úřednici na ten úřad. Přece jen to prostředí je neformálnější, mnohem. To si myslím, že také dělá hodně. Než jít někam na úřad, tady je to takové intimnější, nechodí nám sem lidi pro dávky a řešit svoje problémy, jo, že jsme tady takoví schovanější, že ti lidé přijdou a nemusí se tam někde produčirovat po úřadě: jé, Franto, co ty tady? Ještě tam potká známého, ale to je prostě ten reálný život a toho se ti lidi bojí.

Máte pocit, že vy sama byste mi ještě chtěla říct něco, co je důležité a nebavily jsme se o tom?

Co já vím... teď jste mě zaskočila. (*přemýšlí*) Jo, já možná se vrátím ještě k těm kontraindikacím. Já jsem mluvila o domácím násilí a stoprocentně, a v našem kraji zvlášť tady na Moravě, tam patří závislosti. Závislost jakákoliv, ale my se setkáváme hodně s těma závislostma na alkoholu, že pokud je člověk závislý, tak je nereálné se s ním domlouvat. Protože on i když přijde do té mediace, a je teda střízlivý, tak on má i upřímnou snahu ty dohody dodržet a pracuje na tom a fakt slibuje: tohleto jsme se domluvili, já to tady podepíšu, jenže potom přijde to jeho lákadlo, ta droga, ten alkohol, nebo ten automat a prostě všechno jde stranou. Žádná dohoda potom není naplněná. Takže my reálně jsme se dopracovali k velmi kvalitní dohodě, ale co s ní, když ji potom ten člověk nedodrží. Takže ty závislosti, to je ještě možná častější, než to domácí násilí. A obojí si myslím, že je ztráta času a energie.

Myslíte, že systém je dobře nastavený, nebo vnímáte, že by byly potřebné nějaké změny?

Já myslím, neustále se to vylepšuje, že nejsme v nějakém stádiu ideálu a ... Spíš opravdu, ten systém by měl ty lidi vést k tomu, že prostě je jiná cesta, než se soudit. Ale to je jedno s druhým. Jak může soud lidem nařít, aby šli tou třetí cestou? Je to opravdu spíš o tom nastavení celkově té společnosti, o jakési kultuře i toho národa, když jako to tak vznešeně pojmenuju, protože... Třeba ty anglosaské země, kde ta tradice je dlouhodobá, jo, kde to dělají čtyřicet roků, tak tam jim jde prostě 70% kauz, různých teda, jo, nejdřív jako by teda do těch mediačních záležitostí a z toho teprve, z těch sedmdesáti – třicet jde teda rovnou k soudu, tak z těch sedmdesáti ještě třeba dvacet procent řekněme, jde potom ještě k soudu. A obrovské procento těch různých sporů lze zachytit tady u těch mediátorů a arbitrů. Kdežto u nás to tak nastavené není. U nás je to: hurá! A podám na tebe žalobu. Už třeba za první republiky, když člověk třeba se dívá na ty staré filmy, tak tam jsou takové ty roztomilé scénky, jak prostě ti sousedé na sebe dávají žalobu pro urážku na cti a ten soudce to musí rozsoudit, on si jde na dva dny sednout do toho chládka... je to prostě jak kdyby zažité, prostě, jo?

Možná tehdy to fungovalo, protože to bylo rychlé, ale teď když si dáte návrh k soudu, tak čekáte, než vůbec dojde k řízení, pak než je doručený rozsudek, pak se každý odvolá...

Ale řešení tam nebylo ani tehdy, sice rychlé, on se ale za dva dny vrátil a byl ještě naštvanější, že ho Vomáčková udala, jo? A bylo po krásných sousedských vztazích. Myslím si, že snad historicky, nebo jestli je to tím naturelem, nebo opravdu tím, že to tady není zvykově nějak nastavené...

Jak dlouho děláte mediace?

Já jsem tady osm roků a mediace... třetí... čtvrtý rok. 2007 jsem si udělala výcvik, tak od toho roku 2007, takže skoro čtyři roky.

Máte pocit, že nyní víc toho lidi využívají...

Jo, opravdu, když jsme to začali nabízet v tom roku 2007, tak mně volali lidi, že by se teda na nějaké mediace mohli vykašlat... a naprosté nepochopení. Pak pomaličku, i tím, že ta odborná veřejnost už to umí těm lidem jakoby více podat, na těch úřadech třeba, tak tím se ten zájem zvyšuje, to zase musím říct, že ano.

Setkala jsem se s tím, že když jsem se např. na OSPODech ptala, zda využívají mediátora, tak odpovídali, že mediace vlastně dělají oni, že se snaží o uzavření dohody mezi klienty...

No, to myslím, že není dobře. Mediátor by skutečně měla být osoba zvenčí, která není zatížená těmi problémy těch klientů. Ta sociální pracovnice ať chce nebo nechce, už je do toho případu hodně zatáhnutá, tam to skutečně je lépe nechat na někom, kdo v tom celém případě není až tak angažovaný a kdo má na mediaci výcvik. Teď se chystá ten zákon o té netrestní mediaci. Zatím je teda jen ta probační a mediační služba, která stejně, aspoň mám já osobně pocit, že ty mediační záležitosti okrajově, je to spíš o té probaci...

Oni ale rodinnou stejně asi nedělají?

Myslím si, že zlínská probační a mediační služba... v nějakém prospektu jsem viděla, ale předpokládám, že to bude okrajová část, oni spíš se soustředí opravdu na ty trestné činy, třeba v tom, že ta nabídka byla menší, tak to sem tam dělali, ale chybí to. Takže: netrestní mediace – ano! A výborně, ať je to hříšně dané, ať můžeme na něm hrát. Toto si myslím, že je velký krok dopředu. Potom je otázka, jak to bude nastavené, tam kvalifikační požadavky třeba na toho mediátora...

Vy jste říkala, že jste absolvovala výcvik, jak ten probíhá?

To bylo dvanáct dnů, nějak na dvě poloviny rozčleněné, vlastně při asociaci mediátorů ČR a MRP.

Děkuji vám za rozhovor

PŘÍLOHA P IX: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník sociální asistentka FOD Kroměříž

Vzdělání Bc. Sociální pedagogika

Délka praxe 2 roky

Chtěla bych se s vámi bavit o případech sporů rodičů o dítě, ty případy kde rodiče se rozcházejí, rozvádějí nebo jsou rozvedeni. Kolik případů z celkové vaší klientely připadá na tyto případy?

Asi třetina, až půlka.

Odpovídá tomu i objem času, který musíte těmto případům věnovat?

Spíš víc. No, teď si uvědomuju, těch případů bude určitě víc než třetina, stupňuje se to. Vloni toho nebylo tolik, teď od začátku roku toho narůstá.

Přichází k vám klient sám, nebo na doporučení?

Hodně na doporučení OSPODu, ale sem tam se stane, že přijdou sami, to když chtějí poradenství.

Přicházejí k vám jako za první institucí, nebo již někde byli?

Když pošle OSPOD, tak jsme druhá, ale i jako za první. Jak kdy. Nebo i několikátá v řadě, protože tady celkem dost neziskovek, které jim mohou poradit, třeba je tady Člověk v tísní, nebo občanská poradna. Tady je hodně poraden, ale styky děláme jen my. Oni se ptají, ale protože my máme tu službu pro ně víc rozšířenou, tak přijdou k nám. Ale hlavně OSPOD nebo sami. Taky máme případy, že někdo s nama něco řeší a pak pošle známého.

Jaké používáte metody nebo nástroje při řešení těchto situací sporů rodičů o dítě?

No určitě, když se na nás obrátí, tak tam musí být rozhovor, abysme věděli, co je za problém, děláme vlastně rozhovor s jednou stranou, s druhou stranou, popřípadě i s dětma, no a pak dál buď probíhá ta asistence při předávání, nebo asistovaný styk, poradenství sociální, právní.

Asistované styky probíhají tady u vás nebo v terénu?

Jak kdy, probíhají i tady na pobočce nebo v bydlišti, většinou dítěte to je.

Jak byste popsala vaši spolupráci s jinými institucemi a organizacemi?

Tak co týká OSPODu tady v Kroměříži, tak úžasná spolupráce. Ostatní OPSODY, jako víceméně v pohodě, oni jsou většinou rádi, že my případ převezmeme a zkusíme to řešit zase nějakýma jinýma metodama, než třeba mají oni, tak tam nějaký problém nevidím, a co se týká soudu, tak taky si myslím... oni si už automaticky vyžádají od nás zprávy, dokonce máme přímo od soudu žádost o provedení asistovaného styku, takže tady je to fajn a policie, dostali jsme krásné hodnocení za spolupráci s pobočkou, takže policie fajn a ... přemýšlím jaké další organizace... Máme tady středisko výchovné péče, tam je pěkná spolupráce s paní psychologkou, vedoucí a vlastně i s jednotlivými těmi pracovníky. S těma spolupracujeme... pokud je potřeba, tak klientům dáváme kontakty na SVP, domlouváme schůzky. Ještě využíváme dětskou psychiatričku, s tou to taky dobře funguje...

Takže k těm metodám, které nemůžete uplatnit u vás, tak využíváte ty jiné odporníky?

Ano, přesně.

Vzpomenete si na nějaké další metody, které třeba i jen okrajově, používáte k řešení těchto případů?

Přemýšlí. Tak jako co se týká... Tak mediaci..., pak terapie taky určitě, ta sociální... Tak jako...

Mediace děláte vy tady?

Samozřejmě my mediaci jako takovou neděláme, ale víceméně děláme techniky, které se při mediaci používají.

Myslíte, jako že používáte principy mediaci v práci s těmi klienty, abyste dosáhli nějaké dohody?

Ano, přesně tak... nějakého výsledku. Dá se říct, že poskytujeme nějaké základní psychologické poradenství, i když nejsme psychologové, ale určitě se dá hodně v této oblasti poradit. Tam většinou je, že poskytneme nějakou základní radu a pak většinou odkážeme na SVP, na paní doktoru a podobně. Takové ty základy, mluvíme o tom, abychom zjistili, že asi opravdu je třeba doporučit toho psychologa pro to dítě, takže pak dál už předáme ty kontakty...

Můžu ještě k té mediaci? Je tady ve vašem regionu někdo, kdo vyloženě se zabývá jen tou rodinnou mediací?

Je, je. Je to pan Vaculík a my tady máme i kontakty a je to člověk, na kterého my dáváme kontakty i rodinám, takže se mohou na něho obrátit, je to placená služba, takže pro ty klienty, kteří si to mohou dovolit.

A využívají toho ti vaši klienti?

No, tak zase zpětnou vazbu takhle nemáme. My jsme jim to doporučili, ale potom jestli se s ním zkontaktovali...? Oni zkusí více možností, takže to nemusí být zrovna tento mediátor, tak je možné, že ho využívají. Ale já nevím...

Jak dlouho asi spolupracujete s vašimi klienty?

Myslíte průměr?

Nemusíte průměr, spíš ty krajní meze a pak v jakém rozmezí se pohybuje většina?

To je strašně individuální. Některé jen jednorázově, jiné několik týdnů i měsíce... Pokud děláme ty asistované styky nebo předávání, tak většinou takové to pravidlo je čtyři styky, když vidíme, že se nedaří, tak uděláme ještě nějaké výjimky, ale stejně, pokud se nedaří ani na podesáté, tak se nebude dařit ani na podvacáté, že... a zase, když vidíme, že tam ty pokroky jsou třeba už po třetím styku, tak třeba se už potom domluvíme, že to zkusí sami, a potom nám dají vědět jak to dopadlo, když je tam problém, tak můžeme zkusit udělat ještě tu asistenci znovu... jako zkusíme. Snažíme se, aby potom už ti klienti sami dokázali zvládat tu situaci, my jim řekneme třeba, jak mají postupovat nebo oni si tak jako zvyknou. Snažíme se je vést k tomu, aby dodržovali ty pravidla, které my jim doporučíme.

A daří se to? Když tak celkově zhodnotíte ty asistence, jsou úspěšné?

Z většiny asi ano.

I u těch případů, kde ten rodič je takový hodně zatvrzelý, brání ve styku...

U některých se nám to povedlo dokonce, ale to je strašně těžký. Ono když se to podaří třeba za asistence, tak potom, když se snaží sami, tak zjistíme, že to pak zase úplně padlo a že to je zase stejné, jak to bylo, protože ti lidi se jinak chovají před námi a potom jinak, když jsou jako sami... Takže... Ale jo, vesměs se nám to daří si myslíme. Jako úplně ideální je, když se sepíše ta dohoda, tak to potom už může být podklad k tomu soudu, ten, dá se říct, z toho vychází při určování toho styku s tím druhým rodičem...

Zdá se vám nějaká metoda, nemyslím jen vámi používaná, ale vůbec obecně, nějaká metoda, která opravdu je účinná v tom, aby se podařilo řešit zdárně ty spory těch rodičů?

Tak... účinná nevím, ale my doporučujeme tu rodinnou terapii většinou... ale je fakt, že většina těch párů nechce to absolvovat. My vždycky říkáme, že hlavně musí chtít oni tu situaci řešit. Pokud nebudou chtít, tak je to jako problém. Pro nás je ideální, když jsme v kontaktu s oběma rodiči a s oběma řešíme ten určitý problém. Když oni k tomu přistupují aktivně, oba dva a nejenom jeden, taky se nám stalo, že matka s námi nechtěla vůbec mluvit, tak je to základ k tomu, abychom něčeho docílili, aby to bylo úspěšné. Jako ne vždy je to úspěšné, ale minimálně nějaký pokrok, jako k vylepšení té situace, tam určitě je.

Zdá se vám, podle vašeho názoru, že je něco, co může zbrzdit zdárné řešení těch sporů?

Určitě je to přístup těch lidí k celé té věci, jak jsem říkala, pokud ten člověk je zatvrzelý a víceméně mu jde o pomstu tomu druhému a dělají si naschvály a nechcú prostě v zájmu toho dítěte tu situaci svoji řešit, aby se minimálně aspoň nějak na těch dětech domluvili..., jako, ale musí chtít oba dva. Buď nechce jeden... a vidí to jenom ze svého pohledu... Jako to je základ, chtít to řešit.

To jsou ty vnitřní stránky těch zúčastněných osob. A něco zvenku, co působí kontraproduktivně, napadá vás něco?

Přemýšlí

Například mi říkají, že právníci to zhoršují...

No, možná bych řekla..., je to takové sporné... Vlastně v jednom případě si myslím, že tam byl ten rušivý element právník, ale spíš hodně ti klienti se mi zdá, že dávají na rady sousedů kamarádek a někdy to není to pravé, co by měli slyšet. Takže já bych spíš řekla, že kdo není zainteresovaný, nebo spíš odborník, takže většinou poradí špatně, teda si myslím. Protože oni opravdu hledají ti klienti spíš někoho, kdo je jako sice vyslechne, myslím jako kamaráda, kamarádku, ale on stojí samozřejmě na jejich straně a kolikrát to není ono, je to jednostranné, jo, ten náhled by to chtělo na tu věc.

Máte pocit, že tady ve vašem regionu chybí služba nebo instituce, která by mohla pomoci, působit podpůrně v této oblasti?

Já bych řekla, že nějaký dobrovolník, co se týká té mediace, by určitě byl na místě. Jo, že jsou tady ty páry, které si nemohou dovolit zaplatit několik stovek za hodinu sezení s tím odborníkem. Taky hodně se nám stává, že naši klienti požadují nějakou radu nějakého právního zaměření, my samozřejmě poskytujeme právní poradenství, ale jsou to věci, kdy opravdu je třeba odborníka..., respektive zastoupení u soudu, bezplatné. Ono to bezplatně fungovalo, teď se to ale zrušilo a teď to tady hodně chybí. Takové to právní zastoupení u soudu. Ono tady funguje při okresním soudu takový právník, bezplatný, kterého mohou ti

klienti sice využít, ale je tam problém s časem. Tam je potřeba samozřejmě doložit doklady o příjmech, musí si to ti klienti všechno obléhat, aby opravdu se rozhodlo, že mají na tohoto právníka nárok, takže je to časově náročné, měsíc, dva. Přišla nám tady třeba paní, která potřebovala během týdne zajistit tady toho bezplatného právníka u soudu. My s klienty můžeme sepisovat třeba různé návrhy k soudu, dohody můžeme sepisovat, návrhy na výživné, návrhy na rozvod, na úpravu poměrů k nezletilým dětem, ale nemůžeme je zastupovat u soudu. Nemůžeme zkrátka jen tu jednu stanu zastupovat, to musí klasický právník

Podílí se nějak klient na financování vaší činnosti?

Naše služby jsou poskytovány bezplatně.

Myslíte, že je to dobře?

Tak určitě, protože naši klienti jsou z těch sociálně slabších vrstev, takže určitě i tito lidé potřebují poradenství, je potřeba, aby to bylo přístupné všem.

A ty spory rodičů o dítě, myslíte, že se vykytují v té vaší klientele u těch sociálně slabších vrstev?

No, je pravda, že vlastně co týká zrovna tady těch asistovaných styků, máme tady spíše takové ty střední vrstvy, které víceméně jako nevyhledávají naše služby, protože jsou bezplatné, to určitě ne, ale spíš protože jsme jediná instituce, která tady ty asistované styky dělá. Protože jsou to služby bezplatné, tak je to i pro ně.

Máte tady i klienty, kteří mají děti ve střídavé péči?

Co se týká střídavé péče jako takové, která by byla přímo rozsudkem stanovená, tak ani ne, spíš před rozhodnutím soudu jsme dělali asistované styky a sepisovali jsme dohodu, kdy ti rodiče se domluvili, že si budou děti po týdnu střídat. Takže jako na základě jako takové dohody, že rodiče se tady dokázali domluvit na tom, jsme to měli. Ale co se týká rozsudkem, tak ne.

Můžu se ještě zeptat, v které fázi rozchodu rodičů vy se s těmi případy nejčastěji setkáváte?

No někteří nás třeba kontaktují hned ze začátku, že neví, co ten rozvod obnáší, neví, co všechno si mají pořešit, zajistit. Měli jsme tu tatínka, který nevěděl, jak to u soudu probíhá, takže tam bylo poradenství úplný základ, protože šel poprvé k soudu, tak chtěl vědět, co tam na něho čeká, co se ho budou ptát, potřeboval taky podporu k tomu soudnímu jednání. No a k nám chodí... možná je to půl na půl, někteří to začínají řešit, protože se chtějí rozvádět a potřebují poradit s tou péčí o děti, jako co bude pro ně vhodnější, pro ty děti, jestli ta střídavá péče nebo aby děti byly svěřeny do péče jednoho rodiče, a potom přijdou i ti, kteří se na začátku dokázali domluvit, a potom se stal nějaký radikální zlom a začalo se to všechno bortit. Jako že ti rodiče se před tím soudem dokázali domluvit na tom, jak se budou střídat, potom tam začaly být nějaké spory, takže jeden z rodičů pak už začal bránit tomu druhému, tak třeba potom se na nás obrátil. Ale vesměs jsou to případy, než vyjde nějaké rozhodnutí soudu o svěřeni.

Pak když už vyjde nějaké to rozhodnutí soudu, tak dodržují to, nebo nedodržují?

Máme případy, kdy nedodržovali, ale jinak většinou... Ono hodně záleží na tom, jak jsou ti rodiče na tom, ohledně co se týká komunikace mezi sebou. Jestli jsou schopni se domluvit, že opravdu budou dodržovat, někdo se třeba snaží ty hodiny posunout dopředu, dny vyměnit a tak. Ono, i když je vydaný ten rozsudek, tak je to takový individuální. Někdo opravdu

brání, i když je vydaný rozsudek, že to dítě ten druhý nedostane, i když mu tam hrozí pokuta a tak.

Co se dá dělat v takovém případě, kdy je vydaný rozsudek a ten rodič skutečně brání, styky se nedaří?

Tak z naší strany už nic, tam potom leda přes policii a tam bývá pak stanovena nějaká pokuta...

Pomůže ta pokuta?

Máme tady některé, kteří prostě řeknou, že je jim to jedno, že budou platit, i půl milionu klidně, ale že prostě jsou na tom tak dobře finančně, že mu o to nejde...

Co si myslíte, že je tam motivací toho rodiče v tom bránění?

Rozhodně neshody mezi rodiči. Oni nejsou schopni se vůbec domluvit o něčem a nedívají se vůbec na to dítě, že to dítě tím trpí, jdou prostě bezohledně a vidí jen ty svoje spory, jsou to určitě bezpochyby tady ty spory – naschvály, vyřizování účtů.

Můžete charakterizovat jevy, které se dále vyskytují..., říkáte bránění, naschvály, co ještě se vyskytuje u těch sporů? Jednak motivy, jednak projevy?

Tak máme případy, kde velkou roli tam hrál majetek, kde prostě se nedokázali domluvit na majetku, tak prostě jedna strana byla rozčilená na tu druhou, že se nechce prostě rozdělit, kvůli tomu bránili ve styku. A ještě je to žárlivost, kdy jeden z rodičů si najde nového partnera a ten druhý to evidentně špatně nese, tak zase se potřebuje nějakým způsobem pomstít asi, nevím, jak to říct jinak, zkrátka řešit to zase přes ty děti, takovou tu zlost na toho partnera, že on někoho má.

A když odhalíte, že toto je ta příčina, tak daří se přesvědčovat toho rodiče, aby opustil ten svůj postoj a změnil...

Tak je to vlastně naší snahou. Jestli se to daří...? Záleží i na těch dalších okolnostech v životě toho opuštěného partnera, jak se s tím srovná, případně si taky najde jiného partnera...

Vzpomenete na nějaký případ, kdy byla využita nějaká speciální metoda, technika, kterou jinak nepoužíváte běžně? Ptám se na to z toho důvodu, že bych se ráda dozvěděla o nějaké nové možnosti.

Tak často řešíme s odborníky, se kterými jsme v kontaktu, jako s tou psychologkou a dětskou psychiatrickou, obracíme se na PPP, SVP,... Dáváme prostě kontakty na ty odborníky, kteří se zabývají pak už úzce přímo tou problematikou. Ale je fakt, že jsme tady měli takovou jakoby i rodinnou terapii, kdy jsem řešili případ, který už byl tak vyhrocený, že se toho účastnila paní psychologka, naše paní vedoucí, sociální pracovnice, vlastně kde si seděli tváří v tvář vlastně ti rodiče toho dítěte, kterého se týkaly ty styky, kde tam prostě byla taková nenávist a zášť mezi nimi, kde tam prostě se nedalo nějakým způsobem postoupit, protože oni odmítali spolu komunikovat, tak my jsme udělali tady takové sezení a vlastně umožnili, aby si vyčistili mezi sebou vzduch, aby si řekli, jo, tak to jsme jednou tady tak dělali.

A pomohlo to?

Tak bohužel, to úspěšné nebylo. Tam jako jediné, co se domluvilo, tak předávání toho syna otci, to jsme tady sepsali na papír, aby to mohlo dál pokračovat, protože my jsme tam tu asistenci dělali už předtím mockrát, takže tam už ta asistence tak nějak ukončená byla. Tak

jsme si aspoň vypsali nějaké ty body, jaké by mohly být postupy, těm rodičům, aby se jich drželi, ale co jako vím... oni to tady podepsali, souhlasili s tím, ale fakticky to nefungovalo.

Je něco, co byste sama chtěla dodat na závěr?

Myslím, že jsme všechno... Snad jen, že jak to tady vidíme, tak je nám líto těch dětí, které jsou v téhle situaci, že se ty děti do toho takto zatáhnou, a když vidíme ty dětské dušičky tady takové zkroušené, že spíš to své dětství propláčou, je nám to strašně líto...

Ještě mě napadá v této souvislosti, myslíte, že by pomohla nějaká systémová změna?

Ono hodně to souvisí s tou dobou, ty problémy této doby... finanční, bytové... ty city mezi těmi partnery to všechno odnáší ... souvisí všechno se vším. No, co se dá změnit, možná ta politika by tomu trošičku napomohla, kdyby se zaměstnanost řešila, kdyby se pro ty nemajetné něco udělalo... myslím si podpora hlavně těch rodin, jako takových.

Od koho?

Podpora od státu, jako nemyslím přímo finanční, ale i nějaké výhody, aby ty rodiny s dětma to měly trošku snazší, protože myslím si, že v dnešní době spousta lidí se rozhoduje, jestli si vůbec děti pořídí nebo ne. Protože ty podmínky k tomu moc nejsou nastavené. Problém je podpora zaměstnanosti matek. S tím se setkáváme, třeba nedostatek míst v mateřských školkách, málokdy se povede aby dítě nastoupilo hned když ona potřebuje jít do práce, potom se to řeší různě po rodině...

A to myslíte, že také souvisí s těmi spory rodičů...

Tak určitě, protože tam zase ty finance chybí v té rodině, když ta matka musí s tím dítětem zůstat doma, tak pobírá sociální dávky a není to to, že by mohla chodit do práce a mohla by další příjem do rodiny přinést. Ale to jsou takové případy, co mě tak napadá, určitě je toho daleko víc.

Ještě se zeptám, říkáte, že tím rozchodem rodičů, respektive těmi spory trpí jejich děti. Myslíte, že jsou zákonem dobře ošetřené ty práva dětí?

Tak co se týká zrovna jednoho konkrétního případu, co zrovna máme, kde vlastně chlapec jedenáctiletý už sám oslovuje instituce, dovolává se toho, s kým chce být, ale není vyslyšen. Samozřejmě že jsou zprávy z výpovědi toho chlapce, jak od nás, tak od jiných institucí, on sám psal i dopis na soud, kde se vyjadřuje k tomu, s kým by chtěl být, ale prostě není brán zřetel, jo takže to si myslím, že je docela špatné. Protože si myslím, že to dítě, pokud se nedovolá té spravedlnosti na tom světě, s kým by chtělo trávit či s kým by chtělo vyrůstat, tak že to asi nevylepší ten celkový stav. Je to taky o tom, že by všichni ti zainteresovaní měli dobře znát tu problematiku té rodiny, tu situaci v té rodině, že i když se dávají různé podklady k tomu rozhodnutí na ten soud, tak pořád je to o tom, aby ta situace byla dobře zmapovaná, aby vlastně ten dotyčný, který v té věci něco koná, aby věděl, jak to tam opravdu je. Aby to nebylo jenom z výpovědi jedné strany. Prostě tam teď opravdu ten kdo rozhoduje, nemluví s dítětem, nezajímá se o situaci v rodině a myslím si, že je to špatně.

Na základě čeho teda rozhoduje?

Na základě zpráv, které jsou podány institucemi. Tam jsou výpovědi toho chlapce, bylo to dodáno na soud, ale nebylo to bráno na zřetel. Matka se prostě nemůže smířit s tím, že syn má vřelý vztah k otci, takže... to už zabíhám do podrobností, které nejsem oprávněna k tomu říkat. Myslím, že to dopadne tak, že stejně ten syn od té matky bude k tomu otci

utíkat. To je ale atypický případ, spíš extrémní. Ale rozhodnuto bylo, že bude svěřen do péče matky. I přes to všechno... takže tady je asi velká díra.

Myslíte, jako že byl svěřen do péče matky na základě jakýchsi obecných zvyklostí?

Jo, ...prostě mělo by se víc přihlížet k výpovědím těch dětí, které už jsou věkově i psychicky zralé k tomu, aby si řekly.

A nemyslíte, že by ty děti zase mohly upřednostňovat toho rodiče, u kterého mají benevolentnější režim a...

Tak tam už je to zase na posouzení, ...určitě některé děti jsou ovlivnitelné tím, co si může třeba s vyšším příjmem otec dovolit a matka s nižším příjmem ne. Ale tam je to zase záležitost toho, že ti rodiče se snaží předhánět, ukazovat tomu synovi nebo dceři: já ti tohle můžu koupit, zůstaň u mě, tatínek nebo maminka, jo, druhá strana, nemůže to koupit, tak tam nechod' nebo chod' tam málo... je to taky o tom. Je to prostě záležitost celé rodiny. Prostě aby se domluvili, nemanipulovali s tím dítětem a dítě aby se taky rozhodlo, jak to cítí, to je problém. Jako každý se chce dělat lepší.

Kdo by to měl řešit?

Kdo? To je otázka...

Psycholog...?

To je na dlouhodobou práci s celou rodinou, rozhodně. Tam je třeba propojit tu spolupráci více těch odborníků. Možná by mohla vzniknout nějaká instituce, třeba rodinný psycholog, jako že bude pracovat s celou tou rodinou i s jednotlivými členy té rodiny... něco takového. Ale tam zase musí být zájem všech těch členů rodiny, museli by všichni zase chtít. Vždycky je to o tom, aby to všichni chtěli řešit.

Děkuji vám za rozhovor

PŘÍLOHA P X: PŘEPIS ROZHOVORU

Údaje:

Pracovník sociální asistentka FOD Kroměříž

Vzdělání Mgr. Speciální pedagogika

Délka praxe 3 roky

Při své práci řešíte případy sporů rodičů o děti, těch rodičů, kteří jsou rozvedeni, nebo se rozcházejí. Můžete odhadnout, jaká část z celkového počtu vašich klientů připadá na tuto problematiku?

No..., já bych řekla, že tak půlka. My máme vlastně dvě takové ty hlavní skupiny klientů, tady ty případy, kdy se rodiče nejsou schopni dohodnout o dětech a pak další skupina jsou sociálně slabé rodiny, nebo třeba ti rodiče nezvládají své rodičovské kompetence, tak tam děláme SASky, to je terénní práce a ty problémy jsou tam různé, většinou to ale vychází z té sociální a hmotné nouze. Vlastně, teď jak o tom mluvím, tak si uvědomuju, že i v těchto rodinách dost často řešíme tu problematiku spojenou s rozchodem rodičů a třeba styky a tak. Tam jsou většinou matky samoživitelky a my do té rodiny přijdeme kvůli té hmotné nouzi, nebo že nezvládá nějaké své rodičovské kompetence a po několika návštěvách, nebo i hned třeba ze začátku, přijde řeč na to, že otec dětí dělá problémy, neplatí výživné, nebo se ukáže jednou za čas a tak. Taky máme matky, kde otec je třeba ve výkonu trestu a má se zanedlouho vrátit a teď ta matka má obavy z toho, jak tam bude fungovat ten styk s těma dětma, protože třeba on nemá kde bydlet a tak... takže ta problematika ohledně toho jak ti rodiče nejsou spolu a děti mezi tím lítají, tak to je určitě víc jak půlka těch případů.

Jak byste zhodnotila čas, který těmto případům musíte věnovat? Odpovídá počtu klientů?

Mmm... no, asi ano, sice někdy když je styk na pobočce, tak je tam ten otec s tím dítětem třeba čtyři hodiny, takže ten den toho už moc nestihnu, ale když vezmu, že zase ty návštěvy u těch klientů jsou v rodinách a tam se dost času stráví jednak teda v té rodině, ale taky dost času na cestě jako vůbec se k tomu klientovi dostat, jo, protože někteří jsou třeba i 40, 50 km od Zlína. Tak asi jo. Ono to není jen o té přímé práci, kdy jsme přímo s tím klientem osobně, ale pak taky hodně práce okolo – zápisy, zprávy pro OSPOD, pro soud, teď komunikace s ostatníma těma... odborníkama, jo, to je třeba OSPOD, psycholog, policie, dávkové, no já nevím kdo ještě, jako... když řešíme nějaký problém toho klienta, tak bych řekla, že stejnou dobu co jako strávíme přímo s ním, tak tak dlouhou dobu ještě strávíme tím řešením těch záležitostí okolo.

Klient k vám může přijít sám nebo na doporučení odborníka?

To je jedno... , hodně se nám stává u těch rozvodových sporů, že nám zavolá OSPOD, jestli bysme mohli dělat asistenci. Ale stává se, že přijdou i sami anebo jim o nás řekne psycholog, ke kterému už chodí... někteří si myslí, že k nám vůbec nepatří, protože jejich dítě přece není ohrožené, jo, dyť oni se jenom rozvádí a hádají se u toho o děcka, jo, oni je přece nebijou a netýrají..., ale to že to dítě mezi nima lítá a stává se jejich nástrojem pomsty, to už jako za ...mm ... minimálně ohrožení dítěte nepovažují. Taky třeba přijde matka s tím, že děcko k otci nechce a on ho prý týrá tím, že se pořád toho styku dožaduje a ať s tím teda něco uděláme, ať ten otec jim už teda dá pokoj, jo, a vůbec si neuvědomuje, že je to ona, kdo kolem toho otce udělal to... tu negativní atmosféru a to děcko v tom žije, jo, tak jak

může k tomu otci chtít jít, když ona mu zakazuje vůbec ho mí rádo. Pak vyjde najevo, že už třeba dostala pokuty za bránění ve styku a sem přišla jen proto, aby mohla doložit, že se to snaží řešit, ale holt...

Jak v řešení takových případů postupujete?

No tak to víte, s tou matkou je to těžké. Ona pořád chodí s děckem po všech možných doktorech, ...psycholog, psychiatr, pediatr, neurolog a já nevím koho je ještě schopná navštívit, teď jim tam vyličí tu svoji verzi a nosí si od nich zprávy a potvrzení, že nedoporučují styk s otcem, jo. To mě na těch doktorech fakt štve, jo, že jsou schopni jen na základě výpovědi toho jednoho rodiče zaujmout k tomu stanovisko. Teď samozřejmě jenom utvrzují tu matku v tom, že ona dělá správně, jo a... ne všichni samozřejmě, jsou i takoví, co k tomu... já nevím, přistupují objektivně, jo, ale hodně jich je, co teda ne. Já nevím, jestli to dělají proto, že chtějí mít od té matky pokoj, nebo možná spíš nevidí až tak do té problematiky, nemají s tím zkušenost. Nevím, no.

Jaké metody teda používáte pro řešení těchto případů?

No tak co asi děláme jako jediní, tak to jsou ty asistence. Buď jen asistence při předávání dítěte, to jdeme většinou na to místo, kde si ti rodiče předávají to dítě a vystupujeme jako neutrální osoba, která vlastně hlídá to, aby se ti rodiče spolu před tím dítětem třeba nepohádali. Taky je to ale proto, že ti rodiče nebo to dítě, prostě tu situaci nemusejí zvládnout, tak jim pomoci, aby se to předání uskutečnilo. Třeba mě teď napadá kdy... takto: ti rodiče mají představu, že to nějak bude probíhat, teď je to jinak, děcko reaguje jinak, než čekali, třeba je zaražené protože se s tím druhým dyl nevidělo, tak ten, ke kterému má jít, ho začne přemlouvat, a tím víc dítě nechce. Samozřejmě že ten, od kterého má odcházet, si v tom libuje – aha, vidíš, nechce za tebou, jo, vůbec to děcko nepovzbudí, nepomůže mu. Takže pak je na mně, nějak tu situaci odlehčit, odvést pozornost jinam, třeba jít všichni společně na hřiště, kde se všichni uvolní a pak se to třeba povede. Jsou různé situace..., to je případ od případu... třeba jen to, aby se ti rodiče při tom předávání nepoštěkali, jo, tak vlastně natrénovat jakýsi rituál, aby to fungovalo pak i bez nás.

No a další asistence jsou teda asistence při styku. To děláme na pobočce, máme tam na to pěknou hernu, ale samozřejmě to může být i v terénu. To je v těch případech, kde se ty děti s tím rodičem dlouho neviděly a aby se nějak navázal znovu ten kontakt, tak je to vlastně v neutrálním prostředí a my sledujeme, jak se ti všichni chovají, říkáme, co dělají špatně, jak by měli postupovat... Jako, je to vždycky, nebo aspoň v naprosté většině, tatínek, kdo se stýká s tím dítětem. Takže mu radíme, jak reagovat, aby to dítě zaujal a dítě si k němu zase našlo cestu. Nebo jsou taky případy, že matka poukazuje na to, že ten otec je nezpůsobilý k tomu, třeba má i předběžné opatření, máme třeba případ, kdy klučina chodil k otci, ale matka udává, že on ho bije a týrá, tak než se to vyřeší, tak chodí k nám, aby se tu s tím dítětem setkával, jo, tak prostě se po nějakou dobu scházejí u nás, nebo jdeme třeba i společně ven a tak. Pak většinou po nás soud nebo policie chce zprávu, jaká byla vzájemná interakce mezi tím otcem a dítětem, zkrátka, jak ty styky probíhají.

Po jak dlouhou to poskytujete, ty asistence?

To je různé. U těch nařízených po dobu, než se vyřeší ta situace, jo, jako k vůli čemu byly nařízené, u těch z důvodu obnovení styku je důležité, zda to má nějaký vývoj, jo, nějaký posun k lepšímu. Tam už po pár návštěvách je patrné, jestli si to dítě na toho otce začíná zvykat, nebo jestli ta matka ho masíruje pak doma takovým způsobem, že to děcko je víc a víc zatvrzejší. Jo, to vidíte fakt už po pár návštěvách. Tak pokud se daří, tak to bývá tak

kolem čtyř měsíců, než to dospěje tak daleko, že už jsou schopni se stýkat i bez nás. Ale zase..., je to individuální.

Nějaké další metody a postupy používáte pro řešení těchto situací?

No tak... klasicky – rozhovory s rodiči, vysvětlování, jak se dítě v té situaci cítí, jak ji prožívá, dáváme různá doporučení, jak by měli s dítětem mluvit v tu dobu, kdy jsou s ním sami, jo... je to o tom, že i přestože ti dva dospělí mají vůči sobě averzi, tak aby dokázali před tím dítětem mluvit stejně a hlavně aby doma o tom druhém rodiči mluvili pozitivně. Což teda je kámen úrazu, protože to dítě doma o tom druhém doposud slyšelo vždycky jen to nejhorsí, že?

Daří se vám to, přesvědčit ty rodiče o tom?

To je na dlouho..., určitě nenastane obrat v jejich myšlení a chování po prvním rozhovoru s námi. Je to o tom... pořád dokola o tom mluvit,... jak se dítě cítí, když slyší na toho druhého negativní věci, jak ho to může poznamenat do budoucna... i když upřímně, ty děcka už jsou ve fázi, že poznamenané tím jsou. Jde o to, aby ten rodič si to uvědomil a něco s tím začal dělat. Jenže oni většinou nechťejí. Teda ten, který má to dítě u sebe a nechce, aby mělo hezký vztah i k tomu druhému. To už je pak o nějaké terapii toho rodiče. Ti rodiče si neuvědomují, že napřed musí změnit sami sebe. Tahají to děcko po psychologích a psychiatrech, ale že by měli napřed se té terapii podrobit oni, to ne.

Ještě nějaké další metody vás napadají?

Co já vím...? No... my teda ty asistence, akorát že kolikrát by bylo potřeba, aby nás bylo víc, protože se většinou u různých případů shoduje ta doba předávání, navíc je to o víkendech a my jsme tu dvě a taky nechceme být v práci od rána do večera a ještě i o víkendech... ale ty další metody... napadá mě, někdy ti lidi přijdou, že se chtějí jen poradit, nebo zjistíme, že to není až tak úplně pro nás a doporučíme je jinam... nevím...

Spolupracujete na případu i s jinými odborníky?

Tak určitě je to OSPOD, s něma vždycky nejvíc, že? Konzultujeme..., protože zase je důležité, abysme mluvili stejně, abysme to směřovali stejným směrem. Oni víc vidí do pozadí toho případu, my se víc soustředíme na to, aby to fungovalo v přítomnosti a hlavně teda do budoucnosti. Takže to je ten OSPOD a s těma ostatníma – psycholog, dětský lékař. My na pobočce psychologa nemáme, některé větší pobočky jo, ale my ne, takže v případě potřeby musíme klienty odkazovat jinam a pak je teda na klientech, jestli dají souhlas k tomu, že můžeme s tím psychologem tu jejich situaci společně konzultovat. A další odborníci...? No..., stává se, že klient chce, abysme tu situaci konzultovali s jeho právníkem nebo ten právník i sám se ozve a chce, abysme si teda od něj vyslechli, proč ten klient jedná tak, jak jedná, jo, co všechno mu ten druhý udělal a že teda bysme i my měli usilovat o to, aby ten kontakt s tím druhým rodičem byl okleštěný co nejvíc, nebo nejlépe úplně zakázaný. Jo? Jenže já se nemůžu postavit na stranu jednoho nebo druhého rodiče. Pro mě je vlastně klient to dítě a tak musím být neutrální a to, že mi tam vykládají všechny své důvody, proč dělají to a proč ono... ten druhý má taky své důvody. Takže na mně není zabývat se tím... jak si vzájemně v minulosti ubližovali, to bysme se nikam nedostali, ale já musím... já musím mít na zřeteli to, co je nejlepší pro to dítě. A to je to, že přestože ti dva rodiče už spolu nejsou a nedokážou spolu komunikovat, tak aby to dítě z toho vyšlo alespoň trochu normálně, jo a ne jen jako něco, co ti rodiče mají k tomu, že si můžou jeden druhému ubližovat a mstít se za to všechno, co si v minulosti udělali.

Zdá se vám že je něco, co spíš brzdí zdárné řešení případu?

No tak určitě ti právníci, jak jsem říkala. Oni jim radí jak toho druhého co nejvíc podusit, jenže to akorát tím víc zhoršují ty vztahy, že pak i tam, kde by se to dalo třeba ještě řešit dohodou, jo, nebo mediací, tak už z toho jsou akorát nekonečné soudní tahanice.

Pak ještě kolikrát i samotné to okolí toho rodiče, jo, takové ty rádoby dobře míněné rady: udělej to a to, a přece mu nebudeš ustupovat, však je to tvoje děcko a co on má co se zajímat, však když byl ještě malý, tak ho ani nepřebalil a teď by ho chtěl na celý víkend..., jo, takové ty rady od rodičů těch rodičů nebo těch kamarádek a tetiček a vůbec. Jo, my se těm rodičům tady snažíme vysvětlovat, jak by bylo dobré postupovat, jak doma mluvit o tom druhém rodiči v pozitivním smyslu a teď oni přijdou domů a jsou třeba trochu od nás nahodaní, ale už nemají tu sílu bojovat ještě i s tím okolím... s tím širším příbuzenstvem, takže zase sklouznou do toho osočování a očeňování toho... no nechcu být sprostá, kolikrát ty děti slyší různé výrazy na toho svého otce.

Máte pocit, že ve vašem regionu chybí nějaká služba nebo instituce, která by mohla pomoci zdárnému řešení této problematiky?

No... chybí... Spíš těm, kterým už jsou, tak chybí čas nebo více lidí. Ať jsme to my nebo OSPOD, i k psychologovi se dost dlouho čeká. Ale snad... že by mělo víc nějak vejít do povědomí, že tady ty určité možnosti jsou a nezdráhat se jich využívat, jo. K nám třeba ti lidi přijdou a teď to vnímají jako že je to ostuda, že musí chodit k nám, nebo na ten OSPOD, nebo k psychologovi. Jo, že jednak by měly ty stávající instituce být posílené, ale taky víc..., teď nevím jak to říct..., prostě aby ti lidi to brali jako normální, že tam k těm odborníkům jdou, jo.

Myslíte, že v samotném systému je nějaký nedostatek?

No tak hlavně to, jak dlouho to trvá všechno na soudech. Strašně dlouhé lhůty pro všechno, jo od podání návrhu do vynesení rozsudku je to strašně dlouho a to málokdy bývá teda rozhodnuto při prvním jednání. Jo, tam měsíc – žádná doba, ale v životě toho dítěte je měsíc šíleně dlouho, za tu dobu se to dítě dá tak zmanipulovat, že už to pak tým odborníků dává dohromady rok, a to se ještě ani nemusí podařit. Ono stejně ale spousta těch sporů by vůbec k soudu nemusela, kdyby se ti lidi dokázali víc domluvit, třeba kdyby OSPODy měly víc prostoru pro to, nebo se víc využívali ti mediátoři, protože na těch OSPODech taky ne vždy můžou ti klienti mít pocit, že ta dohoda je o tom, na čem se vlastně chtěli dohodnout, jo. Stává se nám, že přijdou klienti, že mají dohodu z OSPODu, ale že ji vlastně podepsali jen proto, že tam na ně nastoupily tři sociální pracovnice plus vedoucí a tlačili na ně, ať už se probůh dohodnou na tom, co oni jim tady navrhnou. Jo, že jim předloží nějakou jejich představu, jak by ti rodiče měli se dohodnout a pak se snaží ty rodiče přimět k tomu, že to je to správné řešení. Myslím, že ti mediátoři jsou na to přece jen líp vycvičení, aby dokázali zohledňovat jednotlivé ty požadavky těch klientů. Nevím, já mediátor nejsem, ale myslím, že tak nějak by to mělo být. Tím samozřejmě nic proti OSPODům. Myslím, že je to spíš o přístupu jednotlivých lidí ne celých institucí.

Chcete vy sama dodat k této problematice něco na závěr?

Co já vím...? Snad že se vůbec nedivím, jak kolikrát slyšíme v médiích, že některé dítě bylo posláno do psychiatrické léčebny, protože jeho rodiče se nebyli schopni dohodnout na styku, nebo že došlo k exekuci dítěte, protože jeden rodič odmítl předat tomu druhému. Ne, že bych tyto postupy přímo schvalovala, ale prostě se nedivím, že situace opravdu může zajít až tak daleko. Pokud opravdu člověk nezná podrobně celé to pozadí toho případu, tak je těžko hodnotit jednotlivé ty rozhodnutí... Tady skutečně, pokud ten jeden rodič brání tomu druhému ve styku, ovlivňuje to dítě, a to ať mi neříká, že neovlivňuje, ani nemusí

ovlivňovat, stačí už jen jak o tom druhém smýšlí a hovoří i třeba mimo to dítě, ale to dítě tu nepřátelskou atmosféru vycítí a přebírá postoje toho rodiče, se kterým bydlí, jo, tak... takže, co jsem vlastně chtěla..., jo, že pokud ten rodič brání, tak ten druhý fakt nemá žádné páky na něho, myslím nějaké rychlé a zaručené a přitom šetrné k tomu dítěti. To už si pak musí ten rodič zvážit, jestli do toho půjde, nebo jestli to pro dobro toho dítěte vzdá. Ale teď zase: je to opravdu dobro pro to dítě, když to ten rodič vzdá? Možná spíš než posílat do té psychiatrické léčebny ty děti, tak spíš tam poslat ty rodiče. Protože pokud tam pošleme to děcko, tak vlastně je potrestané ono za to, co způsobili rodiče. Nebo tam zavřít všechny a intenzivně s nimi pracovat, jenže na to zase nejsou možnosti. Třeba by pomohlo nějaké takové zařízení vůbec vytvořit. Jenže..., zase... kdo by to financoval a z čeho a jací odborníci by tam měli fungovat a jak..., no, ale jako takový námět pro další rozpracování by to myslím nebylo marné.

Děkuji za vaše názory, můžu se ještě na závěr zeptat, jak dlouho tady pracujete?

Tři roky

A vzdělání máte v oboru...?

Speciální pedagogika

Děkuji vám za rozhovor.